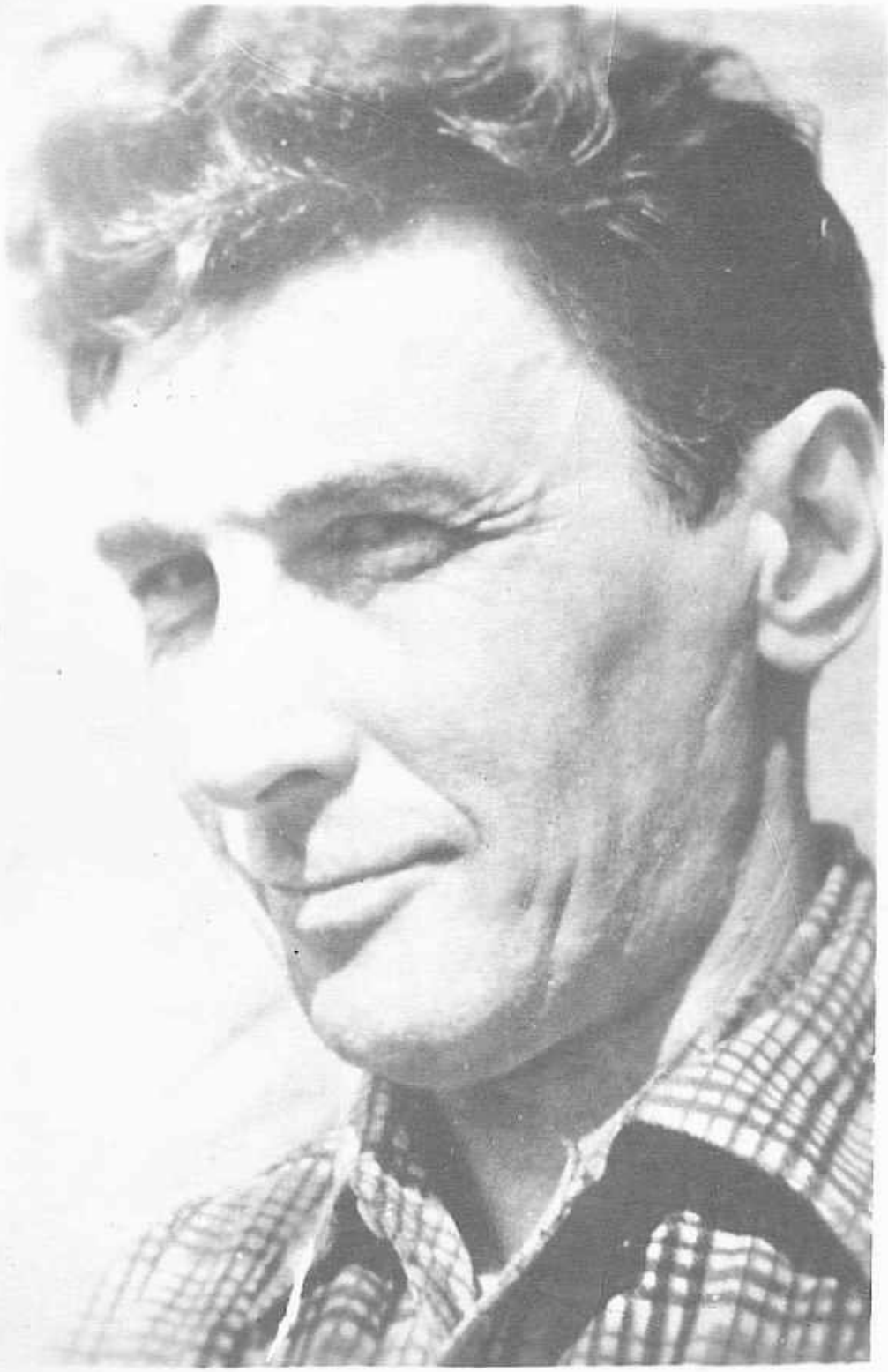

ВІКТОР РАФАЛЬСЬКИЙ

НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ ТРЬОХ ОБОРМОТІВ У КРАЇНІ ЧУДЕС

З ПРИВОДУ РОМАНУ ВІКТОРА РАФАЛЬСЬКОГО
" НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ ТРЬОХ БОВДУРІВ У КРАЇНІ ЧУДЕС"

Мандруючи разом з героями Віктора Рафальського сторінками роману, мимоволі пригадуєш веселі та сумні історії персонажів безсмертного твору Ільфа і Петрова. А невсатима жадоба чуттєвих утіх та широта характерів трьох Бовдурів - головних дійових осіб оповіді - викликають асоціації з іншими видатними героями цього жанру /хоча й значно відаленішими від нас у часі й історичними регаліями/ Гаргантюа і Пантагрюеля з однойменного роману Франсуа Рабле.

І все ж роман Віктора Рафальського своєрідний: це - роман-сатира. Сатира гостра, нещадна, в якій присутній і елемент фантасмагорії, і чорний гумор, і підкреслена алегоричність сатиричних образів - типажів, що уособлюють головні засади радянського способу життя. Саме цей момент відрізняє його від роману "Дванадцять стільців" та "Золоте теля", де хоча й висміюються певні вади новонароджуваної бюрократії, але надто вже "полегшеним гумором". Основна критика спрямована не проти системи, а проти пережитків дрібнобуржуазної моралі в свідомості окремих громадян молодої республіки.

Віктор Рафальський підноситься вище, він занурюється в глибину соціальних явищ, рубає в корінь, в систему, яку ми тепер називаємо "сталінською моделлю соціалізму", або скорочено - сталінщиною. Тому його твір, на нашу думку, є новим явищем в українському літературному процесі, і йому немає аналога ані в класичному, ані в новочасному українському письменстві. Критика суспільства, подібна до сатири "Незвичайних пригод трьох Бовдурів у Країні Чудес" вимагає від автора не лише неабиякого таланту, але й передусім особистої і громадянської мужності. І що автор названого роману її має - він довів це багатостраждальними роками у "спецпсихушках".

Та все ж за духом, стилем та глибиною зачеплених проблем і безкомпромісністю викладу матеріалу, названий роман стоїть десь поруч з романом сучасного російського філософа і письменника Олександра Зіновʼєва "Сяючі висоти". Останній видано у 70-х роках за кордоном, у Швейцарії. Слід саме тут зазначити, що свій твір Віктор Рафальський написав значно раніше - в 1966 році.

І хоча роман О.Зіновʼєва /хоча з запізненням/ все ж знайшов і продовжує знаходити своїх читачів, значно раніше написаний аналогічний твір українського автора тільки тепер виносимо на суд громадськості на сторінках "Кафедри". На жаль, з огляду на обмежений тираж нашого часопису, незрівнянно меншого кола читачів.

Принагідно зауважимо, що окремі сторінки роману Віктора Рафальського читаються з таким актуальним інтересом, як буцімто перед нами не думки, висловлені 22 роки тому, а аналітичний виклад якого-будь нередбудованого "Огонька" або "Московских новостей"./Зверніть увагу бодай на місця, де свої міркування висловлює Похмура Особа/. Це ще раз підкреслює всю неперебірливість автора пропонованого читачам "Кафедри" твору.

Можливо, окремі місця комусь здадуться менш художньо переконливими, або ж не відповідатимуть вибагливим смакам, проте маємо справу з безперечно талановитим твором і, підкреслюємо, незвичайним явищем в сьогочасній українській сатиристиці.

Пропонуємо читачам два уривки з роману Віктора Рафальського "Незвичайні пригоди трьох Бовдурів у Країні Чудес".

Анатолій Бутрин,
робітник-вантажник, грудень 1988 р.

Передрук з часопису "Кафедра", число 6 за 1988 рік.

****

А щоби серце від журби не згіркло, –
Не будь рабом і смійся, як Рабле.

ЛІНА КОСТЕНКО

ЧАСТИНА ПЕРША

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Скандал у кінотеатрі "Мундіаль"

Коли все було перебито і знищено вщент, Хуан Лопес сказав...

Втім, оскільки вже віддано належне сучасній манері починати розповідь з кінця чи середини /див. перший рядок/, - далі все піде виключно в класичному дусі: від альфи до омеги.

Отже, Хуан Лопес поки що нічого не сказав. Він скаже трохи пізніше.

А було це так...

Над Буенос-Айресом сяяло пекельне сонце, і задуха була така, що добру половину крамниць було зачинено, а їх власники повтікали, хто куди: на море, у пивні льохи, а чи просто заховалися за шторами. Спека - річ неприємна, від неї не втечеш, і я, правду кажучи, віддаю перевагу доброму морозові. Там хоч піч порятунок. Але оскільки в події, про яку йтиме мова, спека, як на мою думку, відіграла не останню роль, я не можу оминути цей сакраментальний факт і повинен хоч-не-хоч притулити якийсь опис цього природного явища, в якійсь мірі характерного для такого міста, як Буенос-Айрес.

О Буенос-Айрес! О, о, о!

Отже, була спека, спека і люта задуха. Здавалося, кисень вичерпано, дихати нема чим, очі лізуть на лоба, - ну хоч бери і простуй відразу на цвинтар /щоб не завдавати зайвого клопоту рідним і знайомим/.

Незважаючи на задуху, а може, шукаючи прохолоди, того дня до найбільшого в місті кінотеатру "Мундіаль" наперлася така сила народу, що дирекція з радощів тільки руки потирала - прибуток, мон Діос! прибуток, Санта Марія! песос!

Але, як кажуть, людина гадає, а Бог визначає, або ще: не кажи гопки, поки не перескочиш. Отож побачимо, що далі було.

Потужна вентиляція кінотеатру ганяла спеку по всій залі, але вигнати була неспроможною, і з сотень людських облич так рясно котився піт, що підлога була мокрою, як у лазні.

Треба сказати, що в "Мундіалі" з широкою помпою /маючи на увазі рекляму/ ось уже третій день ішов фільм "Балада про гопи".

Це був бойовик сезону, з Терезою Ріц і Пабло де Вега в головних ролях, і дирекція заздалегідь смакувала солідні прибутки. У цьому вона не помилилась, бо публіка валила валом. Фільм був не аби що таке, але політична спрямованість його була чіткою і ясною, а аргентинці запеклі політикани, - і все це зумовило успіх.

На екрані рухалися госпники, розмовляючи іспанською мовою /чомусь на андалузькому діялекті/, і співали українських пісень в іспанському стилі, з деяким українським акцентом, на взірець:

Продай, кум міа, ряба теліса,
Вип"ем, кум міа, чако п"ятніца...

або /вже зовсім незрозуміле/:

Ревета стогне в Дніпр сіроко,
Сердіта вітер бон-віван...

А голова госпу /його грав огрядний Філіпо Аресто/ дудлив самогон з пляшки фірми "Дон-Педро" і раз-у-раз кричав "Каррамба!"

Загалом, усе було на своєму місці, якщо не брати до уваги деякий іспанізм в українському колориті.

Аргентинці - народ експансивний. Дивитися спокійно фільм, та ще й з політичним забарвленням - їм не властиво. Не дивно, що в залі тільки й чути було: "каспіта!", "діабло!", "мон-Діос!", "ох, побре де мі!" і таке інше. А оскільки в залі було досить і українців, то, охоплені загальним збудженням, вони и собі піддавали гарту: "а щоб тебе!", "трясця твоїй мамі!", "бодай тебе!", "стонадцять болячок тобі в печінки!" - і далі в тому ж дусі. А хтось навіть заволав "курва его мащь!", - з чого можна було зрозуміти, що то був якийсь переселенець з Галичини. Загалом "не весело було і так не скушно, - на великодніх як святках".

Раз по раз, тут і там, виникали суперечки, гашені загальним шиканням чи навіть погрозою дати по щелепі. Атмосфера, безперечно, розпалювалася. Зі свого боку, спека і задуха робили своє. Гаряча південна кров вирувала і, здавалося, шукала виходу. Мозок тьмарився від випитого вина й горілки /бо багато хто прийшов з баклагами і час від часу присмоктувався/, а події на екрані збуджували нерви. Вже подекуди тріщали стільці, і хтось з кимось гучно лаявся, хтось щось доказував, і хтось чи щось верещало. Стурбований Хуан Лопес, директор кінотеатру /вводимо тепер його в дію/, на всякий випадок подзвонив до поліції. Хто-хто, а Лопес знав характер і звичаї публіки і ніколи не давав застукати себе зненацька. Отже, Лопес подзвонив до поліції. Вчасно чи не-

вчасно - зараз побачимо. Саме в цю мить, коли дзеленькотів телефон, на всю залю прорвало, мов з ерихонської труби:

- Протестуємо! ганьба! наклеп на Країну Чудес!

У відповідь хтось погрозливо свиснув /мабуть, п"ятірнею/, і чийсь бас /суміш Шаляпіна і Поля Робсона/ загув, мов з кадовба:

- Гей ти, заткнись, дзявкало!

- Протестуємо! - пролунало знову, - наклеп на Країну Чудес! блюзнірство!

Здається, це було тією краплею, що переповнила все вщерть, бо враз заля перетворилася в пекло. Хтось комусь дав у щелепу, хтось ламав стільці, хтось верещав, - коротко кажучи, все бухало, гикало, кекало. Усе це, як ведеться, покрила стрілянина з пістолетів усіх можливих калібрів - від кольта "33" до дамського браунінґа. Екран ураз погас, і вгорі спалахнуло світло, але в ту ж мить хтось спритно перестріляв кілька десятків лямпочок, і відразу стало трохи темніше, але досить світло для того, щоб безпомилково телющити супротивника.

Тепер, при тьмяному світлі, панорама бою була, як на долоні. Стільців уже не було - лише уламки, які летіли, мов з пращі, в усі боки. Хто був сильніший, жбурляв людьми, мов граючись. Особливо відзначалась якась солідної комплекції молодиця /здається, провінціялка/, яка хапала когось просто за волосся, розгойдувала, мов колоду, піддаючи коліном під зад /улюблений американський прийом/, жбурляла геть від себе... Після цього молодичка встромляла долоню в рота і свистіла так, що на якусь мить ніхто нічого не чув, після чого продовжувала робити свою чорну справу. Слабші жінки вчіплялися своїм супротивницям у волосся /якщо то були жінки/ і в інші місця, досить зайві в таких випадках /якщо то були чоловіки/. Взагалі, жіноцтво виявило неабиякий хист у справі війни і стояло на належній височині. Зі свого боку чоловіки теж мали своїх чемпіонів. Один заповзятий стрілець, убраний ґаучо, обрав чомусь досить дивний спосіб прояву своїх почуттів: з величезного кольта він методично відстрілював вуха, після кожного пострілу хукаючи в дуло.

Стояв такий лемент і ґвалт, як хіба, мабуть, на Мамаєвому побоїщі. Особливо велику ролю відігравали різноманітні вигуки, що дало змогу відомому філологові Альваресу Сан-Яґо, який, якщо й не брав участи, та був присутній при цій події, видати пізніше солідну наукову працю під назвою: "Вигуки, їх минуле, сучасне й майбутнє". Отже, це був єдиний глядач, який щось скористав з усього того.

Коли все було перебито і знищено вщент і коли, нарешті, прибула поліція, Хуан Лопес сказав:

- Ніколи не вгадаєш, коли наступає апоґей і треба вдаватися до поліції.

Він сказав би і ще щось, але згадка про збитки і втрачені песо примусила його теж вдатися до вигуку /звичайно, стереотипного/:

- О!..

х х х

РОЗДІЛ ДРУГИЙ,
в якому на арену виходять герої твору

Наступного дня всі ґазети вийшли під сенсаційними заголовками:

"СКАНДАЛ У КІНОТЕАТРІ "МУНДІАЛЬ"
"ХУАН ЛОПЕС ПІДРАХОВУЄ ЗБИТКИ"
"ТРЬОХ ЗАБИТО; ДВІСТІ ПОРАНЕНО"
"ХТО?"

І нижче ще більшими літерами:

"Х Т О ?"

А ще нижче в терцію:

"ХТО ВИНУВАТЕЦЬ? ХТО СПРОВОКУВАВ БІЙКУ?"

Коментуючи події в "Мундіалі", ґазетні оглядачі, як ведеться, відразу ж вдалися до історичних екскурсів. Згадали, між іншим, про пристрасті під час постави Шекспірового "Коріоляна" в Берлінському театрі десь у 1929 році. У зв"язку з цим було зроблено відповідний висновок про невипадковість подій у "Мундіалі". Винили поліцію, уряд, партії, кіностудії, Лопеса, хлопця, що відстрілював вуха, американського президента, госпи, глядачів, артистів, лікарів - за невчасне надання медичної допомоги, учителів - за паскудне виховання і, нарешті, вилили повне цебро помиїв на всеньке двадцяте століття, яке було винною всьому. Загалом, матеріялу для писанини вистачило на добрий тиждень, якщо не більше, і в цьому відношенні ґазети не були в накладі. Не були в накладі також лікарі, які чимало заробили на поранених і потай дякували і мадонні, і святому Хомі за таку чудову нагоду підвести свої дивіденди. Мебльові королі, відчувши, що є можливість пожитися, одразу закрутилися біля Лопеса, пропонуючи свої послуги

для відновлення поламаних меблів. Зате поліцаї - кляли Буенос-Айрес і всіх святих на небі, бо під час втихомирення понабивали добрячих гуль і світили ліхтарями під злими очима. Розлючений мер поставив перед міським прокурором вимогу провести слідство в цій справі і винних притягнути до відповідальности. Судова машина з рипом-скрипом закрутилася, і вже потирали руки адвокати в чеканні солідної клієнтури.

Добру половину глядачів було заарештовано поліцією відразу ж під час колотнечі, і, зраділий від такої приємної несподіванки, начальник міської в"язниці негайно викинув старий "Бюїк" і замовив нового "Каділака" /його платня залежала від кількости ув"язнених/.

Дещо незадоволені цим були тільки присяжні, бо судовий процес, який мав відбутися, відривав їх від роботи, і це викликало бюджетний дефіцит.

Хуан Лопес, трохи підбадьорений таким поворотом справи, негайно подав до суду прохання про відшкодування збитків, що їх він зазнав, за рахунок винуватців колотнечі.

Довго шукати винуватців і привідців не довелося, оскільки майже всі опитані, арештовані і просто свідки одностайно вказали на суб"єктів, які крикнули "протестуємо!". Знайти тих суб"єктів було раз плюнути, та вони й не крилися, і скоро перед слідчим постало троє непевного віку сеньйорів.

- Прізвище?
- Обормот.
- Ви?
- Обормот.
- А Ви?
- Обормот.

Слідчий Родріґес здивовано звів очі і тільки тут зауважив, що всі троє схожі один на одного, як песо на песо. На якусь мить Родріґес навіть злякався. Напередодні він багато випив, хміль ще не вилетів, у голові стугоніло і гуло, немов у кузні, і слідчий, цілком природньо, подумав про галюцинацію. Він заплющив очі, відкрив, знову заплющив і знову відкрив. Три песо були, як одно.

- Гм, - якось непевно витиснув з себе слідчий.

Троє Обормотів стояли перед ним, вичікуючи.

- Гм, - знову почулося з-за столу слідчого.

Мовчання ставало нестерпним.

- Отже, - відважився нарешті Родріґес, про всякий випадок

ще раз кліпнувши очима і провівши долонею по голеній голові, - отже, хто з вас, так би мовити, сеньйор Обормот?

- Усі, - почулося у відповідь.

Родріґес ковзнув поглядом по обличчях заарештованих, силкуючись щось зрозуміти.

- Ви, сеньйоре, - ткнув він пальцем в одного, - почнемо з вас. Хто ви такий?

- Іван Обормот.

- Громадянство?

- Арґентина.

- Ви, сеньйоре?

- Петро Обормот.

- Громадянство?

- Арґентина.

- Ви?

- Микола Обормот, арґентинський громадянин.

- Так, - протягнув Родріґес і, опанувавши себе, почав сипати питаннями, як належить: національність? стан? освіта? політичні переконання?

- Наскільки я зрозумів, прошу пробачення за вислів, сеньйори - близнята?

- Так, - почулося у відповідь.

Слідчий був вельми задоволений своєю далекоглядністю, бо був завжди високої думки про свое вміння логічно і дедуктивно мислити. Якщо він зумів так швидко розібратися в питанні, що перед ним стоять близнюки - це робило йому тільки честь. Безперечно, це необхідно буде особливо підкреслити, коли його інтерв"ювати-муть кореспонденти.

З першого допиту Родріґес зрозумів, що з головними винуватцями /те, що вони були головні - сумніву не виникало/ клопоту не буде. Усі троє визнавали себе призвідцями і навіть пишалися цим. Таким чином, слідство було проведено швидко і ретельно, чого не заперечувала навіть преса. Отож справу було передано до суду. Усяке зволікання могло тільки викликати нарікання преси на невиправдані витрати в судочинстві.

У день суду публіка буквально атакувала судове приміщення, і це завдало нового клопоту поліції, великі наряди якої з превеликою силою стримували юрми людей. Старий суддя Хіменес став центром загальної уваги. Саме йому було доручено провадити судові засідання.

Коли обвинувачених під вартою було приведено до залі, там

щойно закінчувався розгляд справи про викрадення з гасієнди дона Хіменеса бойового півня, яким він дуже пишався. У крадіжці півня обвинувачувалась нещодавно прибула до Аргентини Роза Шаланда, що працювала птахаркою на гасієнді. Іспанською мовою вона ще не володіла, і суд провадився через перекладача, який, до речі, теж неабиякий [illegible] був мастак в українській мові. На питання судді, навіщо сеньйора Шаланда вкрала півня, сеньйора Шаланда відповіла в неперевершеній одеській манері:

- Дуже мені потрібен був ваш півень.

- Ваша милість, - поспішив перекласти тлумач, - підсудна каже, що їй дуже потрібний півень вашої милости.

Дон Хіменес отетерів з такого нахабства.

- Як?! - вигукнув він, враз втративши суддівську індиферентність. - Їй потрібний мій гаїтянський півень? Скажіть, будь ласка! Наспіта! - гримнув він, уже не стримуючись.

У залі засміялись. Суддя дзенькнув калаталкою.

- Обвинувачена Шаланда, суд ставить вимогу про негайне повернення вкраденого півня.

Цього разу вже спалахнула сеньйора Шаланда, яка, до речі, жодного півня не крала, з тої простої причини, що того клятого півня помилково обпатрав суддівський кухар, і він трапив до шлунку дона Хіменеса. Отож Роза Шаланда, страшенно обурена такою несправедливістю, взялася у боки і вигукнула:

- Здрастуйте, я ваша тьотя!

- Ваша милість, - втрутився тлумач, - підсудна каже, що вона тьотя вашої милости.

Дон Хіменес заклiпав очима, присяжні перезирнулися, а в залі все подалося аж наперед, витягнувши шиї.

Це був той казус де юре, оминути який не було спроможности. Отже, дальший розгляд справи про зниклого півня було відкладено до вияснення родинних відносин судді і підсудної. Таким чином, суд перейшов до розгляду наступної справи.

Перед судом стали троє Обормотів, зразу викликавши своєю подібністю здивування судді і деяку сенсацію в залі. Обвинувачення підтримував прокурор Менандес, захист на себе взяв відомий адвокат Діденденром.

На запит судді Хіменеса про національність кожний з Обормотів відповів:

- Українець.

Місце народження Обормотів викликало в залі сміх: усі вони на-

родилися на турецькому пароплаві в Тихому океані від мами-мавританки і татка-гуцула з інтервалами п"ять хвилин один за одним.

- Отже, - резюмував суддя, - ми маємо справу з підсудними українського походження, підданими Аргентини, що народилися на турецькому пароплаві в Тихому океані, з боку тата - гуцулами, з боку мами - маврами.

Оскільки питання про національність обвинувачених було дещо сумнівним, суд змушений був викликати експертів, перед якими було поставлене питання: як називається гібрид мавритансько-українського походження?

Після короткої наради експерти відповіли: мавук. Але оскільки обвинувачені називають себе українцями, то, згідно з загальним положенням, вони мають право себе так називати. Суд узяв це до уваги.

На трибуну піднявся прокурор.

- Підсудні Обормоти, поясніть судові граматичну суть вашого прізвища.

- Протестую! - скочив адвокат. - Це принижує людську гідність моїх підзахисних.

- Ваша милість, - звернувся до судді Менандес, - я настою на вияснені цього питання, оскільки, як на мою думку, прізвище "Обормот" скорше скидається на тваринне, а не людське. Отже, чи нема тут, ваша милість, якоїсь підступности? Я хочу сказати, чи не є це просто кличка, за якою, можливо, ховаються більш небезпечні злочинці, ніж ті, за яких вони себе видають.

Адвокат знову заявив протест. Суддя відхилив. На суд викликаються експерти-філологи, очолювані професором Сан-Ягo. Цілком авторитетна експертна комісія виносить рішення цього досить складного питання. Після короткого двогодинного вступу професор Сант-Ягo переходить, нарешті, до основного:

- Ваша милість, як я вже казав, ґенезис слова "Обормот" ще вимагає свого дослідження, але вже на сьогодні, у світлі останніх філологічних досліджень, можна сказати, що в сучасній еспанській мові слово "Обормот" відповідає таким синонімам, як дурень, бевзь, бовдур, недотепа, телепень, балда, пришелепуватий, пень, довбня, йолоп, макітра, придуркуватий, недоленька і, нарешті, більш складним синонімам чи метафоричним виразам, як: голова з вовною, порожня голова, торічеллієва пустота і т.д. Щодо питання про можливість такого прізвища, експерти одностайні в своєму дослідженні: так, можливе.

Отже, і це питання було вияснено. Під перехресним допитом

було встановлено, що Обормоти за своїми поглядами - муністи, і всі троє з членами арґентинської мунпартії. Це було тою міною, яка враз викликала відповідну реакцію на сторінках правих ґазет. Так ось воно що! І в наступні дні закрутиться такий ґазетний вихор, що читачі очманіли, а кілька навіть звалилися в інфаркті, і їх відвезли до лікарні.

Судовий процес над Обормотами дав змогу останнім виступити з довжелезними промовами про суть марксизму, країнчудесівський рай, ганебні й блюзнірські тенденції кінопродюсерів, які паплюжать країнчудесівські госпи, і таке інше. Оскільки ж Обормотів було троє, то, скориставшись з того, вони виступили з тридцятигодинною промовою, змінюючи один одного по черзі. Цю промову було відразу ж надруковано в лівій пресі з портретами всіх трьох: Івана, Петра і Миколи Обормотів.

Політична тріскотня сягла таких меж, що країні загрожувала урядова криза. Суд, однак, не міг нехтувати законом, і присяжні винесли чітке і виразне рішення: винні.

Ось чому троє Обормотів за порушення громадського порядку були засуджені до штрафу в розмірі IO тисяч песо кожний, з чого, власне, і треба було б почати цей розділ /але тоді і не було б цього розділу/.

Штраф, звичайно, було сплачено того ж дня керівництвом мунпартії в розмірі, що його визначив суд: десять тисяч песо на кожного Обормота.

x x x

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ,
про те, як Обормоти несподівано кладуть ліво руля

В наступні дні Обормоти ходили роздуті від пихи, мов гиндики. Вони стали героями дня. Їх інтерв"ювали, запрошували на мітинги, збори і просто до товариства. Радіотелевізійна компанія навіть влаштувала їм виступи перед мікрофоном і по телевізії. Обормотів оглядали, обмацували, брали у них автоґрафи і фотоґрафували в різних ракурсах. Шановну трійцю можна було бачити в останніх новинах, на плякатах, обкладинках журналів і ґазетних сторінках. На якийсь час раптом їх обличчя виперлися на рекляміні щити. Правда, тут мало місце деяке тертя. Постало питання про сумісність таких речей, як рекляма і муніст. Але запопадливі

ділки так щедро відсипали грошей, а партія мала такий дефіцит після "Мундіальської справи", що за допомогою марксистської діялектики вдалося швидко вийти з цієї делікатної ситуації. Погляд на рекляму був обґрунтований глибокодумними теоретичними викладками, в основу яких було покладено тезис: діялектика є, насамперед, переоцінкою вартостей, а оскільки так, то... Таким чином, Обормоти зайняли місце поряд з красунями і красенями рекламних табло, дарма що мали трохи закриві ноги. Проте палиця завжди з двома кінцями. На превеликий жаль мунпартії, гармидер навколо трьох Обормотів одночасно викликав нездоровий інтерес до кінофільму "Балада про гостя". Тепер у "Мундіалі" крутили стрічку без упину цілу добу. Але, навчений гірким досвідом, Лопес, запобігаючи нових ексцесів, умовив поліцію чергувати денно і нощно. Таким чином, на кожному сеансі принаймні сотня шестипудових поліцейських підпирала стіни обабіч крісел, тримаючи напоготові добрячі ґумові палиці. Зрештою, все це настільки обридло Гомесу, начальнику поліції Буенос-Айреса, що він викликав до себе Обормотів і запропонував усім трьом забиратися з Аргентини до бісової мами.

- Це що, ваша думка? - запитали ошелешені Обормоти.

- Ні, ваша, - зміркував той, боячись, аби випадково преса не знайшла в цьому деякого утиску демократичних прав.

- Якщо ви так, захлинаючись, розписуєте на кожному кроці країнчудесівський рай, то чи не ліпше вам покинути аргентинське пекло і майнути до того раю через атлантичне чистилище, га? - вже не приховуючи роздратування провадив далі Гомес.

- Ну й поїдемо, - огризнулися Обормоти.

- Ну і їдьте.

- Ну й поїдемо!

- Ну і їдьте!

- Ну й поїдемо!

- Каррамба! - грюкнув кулаком Гомес, розносячи вщент по столу все, що на ньому стояло.

- Каспіта! - не залишились у боргу Обормоти, жбурляючи від себе крісла.

Коли звістка про виїзд Обормотів до Країни Чудес облетіла місто, здійнялася нова колотнеча в пресі, радіо, партіях, урядових кулуарах. Посипалися запити до міністерства закордонних справ, до прем"єр-міністра, до президента. Як? що сталося? чи нема тут якої каверзи? чи не пахне тут підривом основ аргентинської демократії?

Начальник поліції настільки був усім тим переляканий, що посивів за одну ніч. Він кляв себе і Обормотів, щоранку уважно переглядаючи ґазети: хоч би, мадонна міа, його розмова з Обормотами не потрапила на сторінки преси. Але преса мовчала, і тут ми повинні відзначити шляхетність Обормотів, які, не вплутуючи поліційне начальство, мотивували свою відмову від арґентинського громадянства політичними міркуваннями.

В цека мунпартії крикнули "віва!", у країнчудесівському консульстві негайно заготовили Обормотам країнчудесівські паспорти, а міністерство закордонних справ наклало візи на виїзд - усе було зроблено так швидко, що Обормоти не встигли навіть гаразд подумати над своїм рішенням і, таким чином, стали перед фактом, що вже збувся.

З цієї нагоди цека мунпартії влаштував прощальний бенкет, на якому Обормоти востанне блиснули своєю промовою на арґентинській землі, як завжди, передаючи один одному естафету на продовження, проговоривши таким чином по дві години кожний. Оскільки ця знаменита промова була у свій час передрукована багатьма ґазетами, ми дозволимо собі лише нагадати її кінець.

Обормоти сказали:

- Дорогі камарадос, друзі, соратники по ідеї! Ми залишаємо вас. Але навіщо ми залишаємо вас? Ми залишаємо вас, щоб ніколи вас не залишати, бо, залишаючи вас, ми ніколи не залишимо нашої спільної справи, а навпаки, наблизимо той день, щоб це залишання стало нашою новою зустріччю, але вже без всяких залишань. Отже, залишаючи вас, камарадос, ми їдемо у світле царство свободи і благоденства, а саме? Куди ми їдемо? Ми їдемо до Країни Чудес. До країни, товариші, де, товариші, всі товариші, і де, як у пісні співається, "людина крокує, мов господар, по вітчизні неосяжній своїй". Де ріки з молока, а в ставках плавають вареники. До країни, камарадос, де кожний патякає, що хоче, жере і дудлить, скільки хоче, і працює теж, як хоче. Де нема в"язниць, де сяють палаци, і навіть не блимає експлуатація. Як казав геніяльний Маркс: втрачаючи кайдани, ми придбаємо цілий світ. Отже - віва! Віва, камарадос!..

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

про те, як Обормоти переходили атлантичне чистилище, або дрібна філософія на глибоких місцях

Сорок шкіряних валіз було навантажено на "Св. Марію Магдалину", велетенський лайнер, що мав за честь везти через Атлантику трьох Обормотів. Були квіти, поцілунки крізь сльози і сльози крізь поцілунки, обійми, прощальні вигуки, навіть духова оркестра. Коротше, все було, як личить бути на прощання. Якийсь жартівник примчав до причалу з джазом, і раптово - ні сіло ні впало - заграв жалібний марш. Це паскудство викликало справедливе обурення присутніх, але Обормоти, які ніде не губилися, склали кожен по дві дулі і тицьнули в бік джаз-банди. Це викликало такий потік дотепів у публіки, що, вкрай посоромлені, джазисти зникли, мов корова язиком злизала.

Рівно о дванадцятій нуль-нуль за місцевим часом Обормоти ступили на борт "Св. Марії Магдалини". Три довгих гудки сповістили про відплиття, і лайнер поволі відійшов від причалу, буксований "Раєм" і "Пеклом", у відкрите море. Услід летіли прощальні вигуки, бравурний марш "Тореадор і красуня", сотні рук махали хусточками, і сотні пельок горлали щось, чого вже не можна було чути.

Коли на обрії залишилася лише невиразна смужка землі, Обормоти один за одним почимчикували до своєї каюти. Перше, що їм кинулося в вічі - це чорна зловісна цифра "I3" на білих дверях. Обормоти перезирнулися, та оскільки були вище забобонів, то лише презирливо всміхнулись.

Того ж вечора в дансінгу Обормоти стали, як личить, центром загальної уваги. Пасажири здебільше були з Буенос-Айреса, тому не диво, що близнюків кожен добре знав в обличчя.

- Ой бля! Лусnули б мої очі, якщо то не ви! - почулося раптом поруч, і перед здивованими Обормотами стала раптом червона від збудження Роза Шаланда.

- Ви?

- Я!

- Ге, ге, ге! - зраділи Обормоти і ледве не затисли одеситку в обіймах.

- Як же ви тут опинились?

- Як, як! Щоб їм пуцьки повсихали, скільки я з-за того дурного півня набідкалась. Хай йому грець! Досить з мене вже того

блукання по світах - додому хочу, до мами-Одеси. Як кинуло мене у війну по всіх усюдах - ніби якась чортяка носила. Ой бля! скільки я натерпілась! Усі Європи і Америки вздовж і впоперек, їй-бо!

- Ну! - сказали Обормоти. - Чим вештатись, треба було після війни хутче додому вертатися.

- Еге, вертатися! Як згадаєш те пекло, млість бере. Що я намучилася, бодай згоріло б усе... Батьки мої від голоду в тридцять другому померли, а я була отаке́ньком...

- То ще ваше щастя, що ви в Країні Чудес голодували, а не деінде, - поспівчували Обормоти. - Влада трудящих і нагодує, і приголубить, коли якийсь неврожай.

- Яка влада? який неврожай? - витріщила очі Шаланда. - Ви що - блекоти обжерлися? Ой бля! - схопилася раптом вона. - Я й забула! Ви ж той... не тамтешні. Звідки ж вам що знати... Ніякого неврожаю, сеньйори, навпаки - отакий врожай, о! Але що повивозили все геть чисто, то й поруха така на нас була. А влада, що - влада? Якби своя була, то хіба б довела до такого? Ге, сеньйори, багато про те говорити, ліпше не згадувати. Сказали мені в консульстві, що по війні вже не так, як було, на добре йде - от і потягло мене додому, а інакше дідька б лисого повернулася, світ великий, якось прожила б.

Обормоти тільки головами похитали, таке чуючи - несвідома молодичка! - а про себе вирішили, якщо буде час, провести з Шаландою відповідну ідеологічну роботу.

У цей час джаз загримів "Ріоріту", і кожен з Обормотів узяв собі за обов"язок /по черзі/ повести Розу Шаланду в танок. Коли пишні груди одеситки торкнулися /по черзі/ Івана, Петра і Миколи - кожний з них відчув якусь солодку млість, і кожний дав собі слово обов"язково зайнятися підвищенням ідейно-політичного рівня Шаланди. З цією метою Обормоти пізно ввечері влаштували невеличку нараду.

- Насамперед, товариші, сказав Іван, - оскільки ми, так би мовити, єдині муністи на "Св. Марії Магдалині", - я хотів сказати, на лайнері "Св. Марія Магдаліна", нам необхідно на час подорожі, як ведеться, утворити партійний осередок, аби не розводити анархії, яка, як відомо, ніколи не була матір"ю порядку.

Ця мудра пропозиція була схвалена присутніми, у зв"язку з чим було проведено збори з таємним голосуванням, внаслідок чого на лайнері з"явився муністський партійний осередок у складі: секретар - Іван Обормот, голова ревізійної комісії - Петро Обор-

мот, член осередку - Микола Обормот. Після цього партійний осередок перейшов до другого питання: ідеологічна робота з Розою Шаландою.

Після коротких дебатів прийшли до висновку, що тривале перебування Рози Шаланди за кордоном в якійсь мірі знизило її ідейно-політичний рівень, внаслідок чого мають місце прояви гнилого впливу дрібнобуржуазних тенденцій. Усі троє зійшлися на тому, що з Шаландою необхідно ґрунтовно спрацювати три класичні марксистські праці, доступні для її розуміння, а саме: "Діялектику природи", "Матеріялізм та емпіріокритицизм", "Питання ленінізму". Конституція Країни Чудес повинна бути визубрена до останньої статті напам"ять з тим, щоб у Рози Шаланди не було жодних сумнівів у її демократичности.

Натхненні таким мудрим рішенням партійного осередку лайнера "Св. Марія Магдаліна", Обормоти жваво взялися за справу. Витягнувши з валіз три вищезгадані праці, а також купу брошур з коментарями до них і триста зошитів з конспектами і тезами, вони запросили до себе Розу Шаланду, щоб познайомити її з рішенням партійного осередку і негайно приступити до першого заняття.

- Ой бля! - вигукнула одеситка, з"явившись на запрошення до обормотівської каюти. - Це ви, хлопчики, придумали до ладу. Усе ж ми свої і не нам цуратись одне одного.

І перш ніж хтось із Обормотів встиг оголосити рішення осередку, Роза Шаланда, червонощока дебела брюнетка, здерла з себе одежину і, заклавши руки за голову, солодко потяглася перед ошелешеними Обормотами. Коли осередок уздрів таку рубенсівську жіночу комплекцію - де й ділися Марксові догми! - все суто чоловіче враз стрепенулося і стало руба.

- Ну? - не зрозумівши їх збентеження, перейшла в атаку Шаланда, і її витончені стегна злегка гойднулися.

Обормоти застогнали. Твори, конспекти, тези, коментарі полетіли до бісової мами у закутки, а десь зверху на все це попадали штани, сорочки і шкарпетки.

- А вас, хлопчики, Бог не скривдив, - зауважила Роза, приймаючи першого з них в обійми і затискуючи ногами.

У цьому вона мала рацію: близнюки, хоч були й невеликі на зріст, але щодо найголовнішого, то тут було чим посперечатись.

Як пізніше визнала сама Роза, такого задоволення вона давно вже не відчувала, тим більше, що всі троє були близнюки: їй здавалося, що вона мала справу весь час лише з одним.

- Це було просто ну! - казала вона.

Треба сказати, що на цьому, власне, закінчилася спроба осередку піднести ідейно-політичний рівень Рози Шаланди, бо коментарі і тези наступних вечорів мало чим різнилися від першого вечора.

- Між іншим, - сказав якось задумливо на палубі Іван Обормот. - Між іншим, чи не пам"ятаєте ви, якого числа ми вирушили?

- Тринадцятого, - відповіли брати.

- Отож бо то й є, - провадив далі Іван, - що тринадцятого. Тринадцяте число, тринадцятий пірс, біля якого стояв лайнер, тринадцята каюта. Чи не забагато тих тринадцяток?

- Ти хочеш сказати...

- Я хочу сказати, що тут якесь чортовиння. Замість того, щоб виконувати рішення осередку, ми гойдаємося на баді.

Обормоти були приголомшені цим відкриттям. Дійсно, як же воно сталося? І на кому лежить відповідальність? Може, провести нараду?

І вони провели нараду, теоретичну нараду. Полягавши в шезлонги і дивлячись глибокодумно на небо, Обормоти обсмоктували тезу: "Таємниця чисел і телепатія. Суть останньої з точки зору марксистсько-ленінської філософії".

- О! - раптом окнув Іван.

- О? чому "о"? - повернулися до нього брати.

- Ще одна каверза. Ще одне чортовиння.

- Але ж це вже не по-марксистськи.

- Зате по-людськи. На чому ми пливемо?

- На "Марії Магдалині".

- Ось, ось, на "Марії Магдалині"!

- Я хотів сказати: на лайнері...

- Це не змінює суті. Ми, товариші, пливемо на "Марії Магдалині", сиріч - на повії, чорт забирай! Не дивно, що в каюті ми щовечора плаваємо на... я, звичайно, не хочу сказати, що Роза Шаланда повія, але...

- Дійсно - збіг.

- Зведіть усе це докупи: тринадцятки, Марія Магдалина, Роза Шаланда...

- Але ж це містика!

- У цьому ще треба розібратися. З точки зору Маркса все зводиться до того, що раніше виникло: річ, чи ідея про річ?

- Ну?

- Безперечно, річ, твердить Маркс. Вона виникає раніше, ніж думка. Ми знаємо, що Роза Шаланда виникла раніше, ніж наша дум-

ка про неї. А якщо так, то ми чисті, бо оволоділи Шаландою, не маючи про неї думки.

- Іване! це - геніяльно!

- Чудово!

- Але все ж ми пливемо на повії, чорт забирай! Клята Марія Магдаліна!

Раптом перед Обормотами з"явилась орангутаняча подоба і проревіла:

- Слухай ти, вишкребку, вже втретє до мого вуха долітає твоя лайка на Магдаліну. Забери, поганцю, свої слова, бо як турну - на Формозі опинишся.

Ще не встигли Обормоти як слід відповісти нахабі, як навколо вже з"юрмилися цікаві.

- Не дрейф, бий лівою під дихало!

- Хук, хук, Джек!

Джек Бейсбол був боксером першої кляси, але, мов на гріх, як і всі моряки, отрашенно забобонний. Кидати лайку на назву корабля - значило б, на його думку, накликати лиха. Але, як ми знаємо, Обормоти не були забобонні, отже, як кажуть - найшла коса на камінь.

- Сеньйоре, - з гідністю сказав Іван Обормот, - взяти свої слова назад я неспроможний, оскільки це не змінить справи: Магдаліна була повією, і тут нічого не зробиш...

Ще не встигли розтанути в повітрі останні Обормотові слова, як він вже летів до капітанської рубки.

- Каспіта! - скрикнули Обормоти, кидаючись на боксера.

Проте здоровенний Джек Бейсбол так мотонув одного і другого, що Петро опинився на юті, а Микола - на кормі.

- Каррамба! - ревнули тоді всі троє, і хоч бій був, на думку знавців, нерівний, вирішили битися до загину, але не впасти навколішки.

Узброївшись вогнегасником, Обормоти знову кинулися в атаку і бризнули рідиною просто в очі боксерові. Той заревів, мов бугай, але було вже запізно: Обормоти обсіли Джона і гамселили його досхочу, аж поки відгамселений чемпіон першої кляси не звалився в нокауті, так і не протерши очі. Перемога була повною. Пасажири крикнули "віва!" і кинулися качати Обормотів.

- Хлопчики ви мої, дорогесенькі мої, хоробренькі мої, - пестила Обормотів увечері Роза Шаланда, лежачи між ними гола на ліжку і раз у раз прикладаючи примочки до величезних синіх гуль.

x x x

РОЗДІЛ П"ЯТИЙ

Обормоти прибувають до Одеси і знайомляться з Остапом Бендером та Похмурою Особою

Лайнер "Св. Марія Магдаліна" могутніми грудьми розтинав води Чорного моря, залишивши позаду тисячі миль Атлантики, Середземне море і Пропонтиду. Шторми і морська хвороба вже не тривожили пасажирів, і матроси, лаючись, драяли палуби від блювотини.

- Компаньєрос, - сказав Іван Обормот, простягаючи длань удалину, - перед нами Країна Чудес!

Мабуть, так не заревли з радощів Колумбові пройдисвіти, зачувши "земля!", як закалатали серця Обормотів.

- Віва! - крикнули всі троє, коли на синяві неба чітко вирізьбився силует Дюка.

Тільки-но "Св. Марія Магдаліна" торкнулася пірса, як загриміли оркестри, посипалися квіти, і зведений хор трьох пожежних команд загорлав:

Шаланды, полные кефали,
В Одессу Костя приводил...

Розчулена Роза Шаланда вигукнула "ой бля!" і, мабуть, знепритомніла б, якби її галантно не підтримали Обормоти.

Коли перший вияв почуттів минув, голова одеської мерії /міськради/ виліз на автотрибуну - останне досягнення кмітливості обкомівських та міськрадівських верховод - і, ще раз піднісши схвильовано носовичок до очей, на яких блищали сльози, виголосив коротку вітальну промову про гостинність Країни Чудес і підступи імперіялістів. Черга з тридцяти промовців, що утворилася біля автотрибуни, поступово танула, і за якихось п"ять годин усі промовці, що репрезентували одеські установи, нашвидкуруч прочитавши свої шпаргали, один за одним позникали в натовпі.

У фіналі виступило малятко, яке від імени дитячих садків привітало прибулих з-за океану і навіть прочитало віршик "Я вовком би вигриз бюрократизм"...

Маляткові довго плескали, а розчулені Обормоти дали йому навіть по шоколадці, вискочивши й собі на трибуну. Поява трьох близнюків, та ще й однаково вбраних, викликала в експансивних одеситів бурю захоплення.

- Братва! диви!

- Один в один, і всі на маму!

- Шьо ти блямби точиш? Папін портрет, точно. У папи в очах троїлося, і ось результат.

- Га, га!

- Жьоря, подержи макінтош, дай робу хоч помацати.

Якийсь байстрюк навіть пустив зайчика в очі Обормотам. Обормоти привітно зробили ручкою і тільки-но почали промову, як шофер, який дуже поспішав на поминки, натиснув стартер автотрибуни, і рев двохсотсильного МАЗа на якийсь час заглушив промовців. Одесити крикнули "ура!" і рушили слідом за автотрибуною з Обормотами на борту.

Оскільки шофер був обкомівський і дисципліну знав, то, щоб часом не зірвати такий важливий захід, як мітинг, й не дістати прочухана від начальства, їхав на першій швидкості, даючи таким чином виголошувати промову і одночасно виграючи час. Ось чому одесити дістали можливість бачити й чути Обормотів на Дерибасівській, Мерінга й Молдаванці.

Обормотам упало в вічі, що одесити геть усі шпацірують у рожевих окулярах. Згодом це вже їх не дивувало. Усі шановні громадяни Країни Чудес носили рожеві окуляри за вказівкою згори. Вони не знімали їх навіть лягаючи спати, щоб бачити рожеві сни.

Від такої сили вражень тієї ночі Обормоти майже не спали. Добравшись до готелю, де для них було заброньовано номер, Обормоти, пробазікавши усю ніч, заснули на якусь годину десь аж над ранком. Перше питання, яке вони собі поставили після сніданку, було: де Роза Шаланда? Під час учорашньої метушні вони десь випустили її з поля зору. Що там не кажи, а молодичка була приємною, опріч того - добре знала Одесу, отож при нагоді могла бути корисною. Ось чому Обормоти кинулися на її розшуки. Але скільки вони не шукали, куди тільки носа не встромляли - Роза Шаланда зникла, мов не було. Вештаючись містом, вони якось забрели до порту і тільки-но розташувалися під тентом якоїсь забігаловки, щоб випити по гальбі пива, як біля них, чемно попросивши дозволу, сів приємний на вид чолов"яга. Очевидно, він належав до тої категорії людей, які досить швидко контактуються у будь-якому товаристві, тому не минуло й двох хвилин, як незнайомий зумів уже якимось чином приєднатися до бесіди близнюків і навіть скласти собі уяву про їх турботи. Все це, природньо, примусило Обормотів відрекомендуватись незнайомому, і незнайомого - Обормотам.

- Остап Бендер, - скромно відрекомендувався він.

- Той самий? - здивувалися Обормоти.

- Саме він.

- Але ж...

- Не треба, - м"яко перебив їх Бендер, - не треба промов, джентльмени. Я знаю, що ви хочете сказати. Але фінал "Золотого теляти" це, м"яко кажучи, підтасовка фактів. Саме так. Це не остапбендерівський фінал.

Обормоти нашорошили вуха.

- У вашій особі, джентльмени, очевидно, я бачу заморських ділків, тому відкинемо таємниці. Так, дійсно, зірвавши такий куш, я хотів дременути за кордон, але, вчасно схаменувшись, я зробив висновок, що для Бендерів досить місця і тут, від Москви до Владивостока. Якщо сидять Бендери нагорі, то чому б їм не сидіти і внизу? Прошу пробачення, це, здається, трохи пахне політикою, а я людина делікатна і не люблю нею бавитись. Отож залишімо всяку аналітику осторонь. Отже, зробивши такий висновок, я купив собі на Ланжероні дачку типу "фантазія" і не зчувсь, як обріс приятелями від прокурора до обкомівських тузів. Гроші, джентльмени, це той таран, який пробиває стіни найміцнішої фортеці. Тепер я з усіма на "ти" і маю право плескати по плечах, кого хочу. Мотя, коньяк КВ на мій рахунок... Прошу, джентльмени... Ваше здоров"я!.. Бачите цю штуку, джентльмени?

Остап Бендер дістав з кишені сталінського кителя червону книжечку і підніс догори.

- Ні, ні, не треба промов, джентльмени, і, будь ласка, без овацій. Ця книжечка варта ста томів, як казав наш незабутній вождь. Це - панцир, всюдихід, самоходка і "Катюша". Так, так! Вступаючи до партії, я мав п"ять найавторитетніших рекомендацій, хоч треба було дві. Я, звичайно, не творю собі жодних ілюзій, і кар"єра мені потрібна до певної межі, не далі. Я, як ви знаєте, великий комбінатор і беру від життя все, що мені в даний момент необхідно. Я не політик, і якщо я зробив цей хід конем, то це питання тактики, а не принципу, як казав вождь. Ваше здоров"я, сеньйори!..

Остап Бендер вихилив фужер і поклав до рота цукерку. Великий комбінатор був величний, як ніколи!

"Ну, - подумали Обормоти, - як же повинна була зміцніти партія, якщо до її лав вступив сам Остап Бендер!"

- Тепер, що стосується Шаланди, яку ви шукаєте, - провадив далі великий комбінатор. - Я не помилюся, коли вам скажу, що ви її більше не побачите.

- ???

- Вона, мабуть, уже... - схрестив Бендер чотири пальці.

- ???

- Ну, це цілком зрозуміло. Вешталася десь по заграницях хтозна-скільки, де і з ким. П"ятдесят восьма, безперечно.

- ???

- Українська п"ятдесят четверта, - додав великий комбінатор. - Втім, зараз перевіримо. Я маю в Органах декого. Пройдемо до автомата. Правду кажучи, ви мені імпонуєте, і я зроблю для вас цю послугу.

Бендер набрав номер.

- Хеллоу, постукав він по трубці. - Кокадзе? Це Бендер. Мг. Слухай, кацо, ти випадково не поцупив сьогодні одну сеньйору з "Марії Магдаліни"? Роза Шаланда. Мг. Так. Зрада батьківщини? Ну-ну. Питань більше немає, будь здоров. Привіт сім"ї.

- Ну, - вийшов з кабіни Бендер, - я так і знав. Зрада. Ну, нічого не зробиш. Паскудна річ. Знайома? Ну, це [illegible] поправно. Я вам таких красунь дістану, сеньйори, хе-хе-хе! - обцілував кінчики пальців великий комбінатор.

- От, от! - почулося раптом збоку. - Дівчатка, коньяк, тіотечка...

Обормоти і Остап Бендер обернулися. Під каштаном, роздратовано копирсаючи палицею землю, стояв похмурий суб"єкт , в соломяному брилі і газетою під пахвою.

- Дівчатка, коньяк... - провадив суб"єкт далі. - Як кому що... а в селах люди скоринки не мають, - вже підвищив він голос.

- Навіщо так похмуро? - відгукнувся великий комбінатор. - Все мине, як з білих яблунь дим чи, як у тій пісні співається:

Живем мы весело сегодня,
А завтра будет веселей...

- У Молдавії голод, - блиснув очима похмурий суб"єкт, - а вам жарти.

- Ну, громадянине, - протяг Остап Бендер, - я бачу, у вас нездорові настрої. Язик, знаєте, іноді доводить далі, ніж до Києва. Не звертайте уваги, джентльмени, на прикрі зауваження сторонніх. Навіть сонце вкрите плямами. Поїдемо ліпше до мене на дачу: може, вишкрябаємо якийсь діловий контакт. Ви мені таки здорово імпонуєте.

І великий комбінатор легенько підштовхнув Обормотів до свого ЗІМа, що стояв осторонь, поблискуючи нікелем і лаком.

- До чого похмура особа, - ще раз обернувся він у бік дивака.

А Похмура Особа, натягши на голову бриля і промимривши щось на взірець "нема правди на світі", почимчикувала вулицею.

x x x

РОЗДІЛ ШОСТИЙ,
в якому доводиться, що не завжди душ діє за своїм призначенням

Особняк Остапа Бендера на Ланжероні був дійсно квазі уна фантазія. Його збудував кращий архітектор міста, вклавши в споруду весь свій хист і уяву. Оздоблений різнокольоровою керамікою, будиночок кокетливо визирав з-поза дерев невеличкого садка, немов дражнячи перехожих: "а я тут". Крім кількох кімнат, архітектор понапихав безліч якихось закутків, незрозумілих за своїм призначенням, але саме цим і приємних. Все це складало асиметрично дивовижний ансамбль, повний затишку і якоїсь відчуженості від життя, так що у кожного, хто сюди потрапляв, виникало бажання плюнути на всю навколишню сусту. Що в якійсь мірі відповідало настроям великого комбінатора. Однак, урвавши добрий куш від життя, він зовсім не мав наміру зупинитися на досягнутому. Навпаки, чим більше смоктав він з джерела достатку, тим більшу відчував спрагу.

Обормоти тільки язиками поценькали, оглянувши апартаменти остапбендерівського маєтку.

- Колосально! - вигукнули вони, клацнувши фотоапаратами. - Ми опублікуємо серію фото в закордонній пресі на доказ того, чого може досягти звичайний країнчудесівський громадянин у безкласовому суспільстві.

- Сеньйори, не треба овацій, - скромно опустив очі великий комбінатор.

Однак Обормотів охопив такий ентузіязм, що вони умовили господаря особняка сфотографуватися в різних ракурсах: у ліжку, за столом, на ґанку, в садку і навіть у кльозеті. Останнє фото вони гадали опублікувати в американському журналі "Плеб", але потім чомусь роздумали. Таким чином, незабаром у закордонній пресі, а також журналі "Країна Чудес" з"явилася серія кольорових фото в такій послідовности: "Остап Бендер за читанням ґазети "Правда"", "Остап Бендер відпочиває", "Остап Бендер біля свого

будинку", "Остап Бендер студіює "Капітал"" /садок/. Тут Обормоти, на жаль, трохи покривили душею, бо в руках Бендера був не "Капітал", а "Українські страви", книжка, яку вони йому тицьнули, бажаючи надати знімкові відповідного сюжетного колориту.

- Джентльмени, - сказав по тому великий комбінатор, запрошуючи Обормотів перекусити, - джентльмени, я завжди відчував певний потяг до іноземців, хоча, правду кажучи, за наших умов це не зовсім безпечна річ. Втім, залишімо осторонь політику. Скажемо з точки зору гостинности: я не вважатиму себе обтяженим, якщо сеньйори змінять мирщавий готель на "Фантазію". Отже, сеньйори?

- Згода! - крикнули Обормоти і вихилили по чарці.

Після третьої Остап Бендер узяв гітару і приємним баритоном заспівав:

Ізмалечку я був страшна дитина, -
Ні в татка, ані в мамку - ну так що ж?
Таку ж собі обрав я і дружину.
О Жоро, мій потримай макінтош!
Заклала мене раз якась шалава,
Що ніби зграбував я, - ну так що ж?
Прийшли тоді за мною п"ять лягавих.
О Жоро, мій потримай макінтош!
Сиджу тепер в кичмані я любенько,
Мов дідько той, за ґратами, - та й що ж?
Потримай же, о Жоро, мій старенький,
Та все ще елегантний макінтош!

Пісеньку Обормоти нагородили оплесками.

Тут вони, до речі, згадали про вантаж, але Бендер заспокоїв їх, сказавши, що в цьому клопоту не буде: вантаж негайно буде доставлений сюди. Втім, коли великий комбінатор подзвонив у порт, усі відчули деяку стурбованість. Справа в тому, що, як на гріх, вантажники застрайкували, і в порту творилося чортзнащо. Це було навіть несподіванкою для Бендера. Він почав дзеленькати по всіх усюдах, і швидко все з"ясувалося. Біля пірса стояв рефрижератор з Ґалардії, який належалося завантажити маслом і ковбасою. Саме масла і ковбаси давно вже не бачили полиці одеських крамниць. Можливо, ця обставина і викликала серед несвідомих портовиків заворушення, коли раптом прийшло розпорядження відправити до дружньої Ґалардії усяке їстиво. Вважати, однак, це причиною заворушення - таке могло спасти на думку лише гро-

мадянам з куцою свідомістю. Справа полягала, насамперед, у недостатній ідеологічній роботі серед портовиків, що пізніше і відзначило бюро обкому партії у своєму рішенні з цього питання, зобов"язавши портову партійну організацію створити серед вантажників двадцять гуртків підвищеного типу з вивчення історії партії.

Але поки там що, а сорок валіз Обормотів сумно лежали в нутрощах "Св. Марії Магдалини", і цьому треба було запобігати.

- Який усе ж прояв несвідомости! - украй здивовані цим, не втямовувалися Обормоти.

- Я вже казав, сеньйори, що й сонце має плями, - вважав за необхідне якось підтримати престиж Країни Чудес великий комбінатор.

- Така аналогія не виправдує стан речей, - сказали Обормоти і потиснули руку великому комбінаторові.

- Втім, не будемо турбуватися, - зауважив той, - чемодани ввечері будуть тут... скільки, ви сказали?

- Сорок.

- Сорок чемоданів увечері будуть тут, - ще раз авторитетно ствердив Остап Бендер. - А зараз, щоб не сумувати, поїдемо разом на будівництво, де я працюю виконробом.

- О! - сказали Обормоти.

- Джентльменам, мабуть, спало на думку, що Остап Бендер байдикує? - кинув погляд великий комбінатор. - Але сеньйори забувають, що ми живемо в країні, де "хто не працює, той не їсть".

- Ми сказали "О!", щоб висловити своє захоплення, що така людина очолює будівництво, - вважали за потрібне пояснити Обормоти.

- Не шкодуючи живота свого, як казали в старовину, - натис на акселератор великий комбінатор. - Не треба овацій, сеньйори, - додав він м"яко.

Коли остапбендерівський ЗІМ, ледь чутно скрипнувши гальмами, підкотив до будівельного майданчика, там уже чекала комісія для прийому чергового нового будинку. Бендер недбало тицьнув руку двом-трьом членам комісії і, кинувши "почнемо", піднявся по сходах до головного парадного і встромив ключ у замок... За ним цуциками побігли члени комісії. Обормоти клацнули фотоапаратами. Пізніше вони мали деякий клопіт з визначенням на фото "верх" - "низ", як вони його не крутили.

Головний парадний вхід був чудовий. Гранітне облицювання з

країнчудесівськими атрибутами вгорі неперевершено підкреслювало простоту архітектурних ліній будови в цілому. Але найхарактернішою особливістю головного парадного було те, що головне парадне не було головним парадним, а багато оздобленим туалетом громадського користування. В цьому й полягав, так би мовити, невеличкий секрет архітектурного задуму. Цілком природньо, комісія була в захопленні.

Висадивши двері у двох-трьох квартирах /бо якогось дідька зіпсувалися замки/, оглянули й квартири. Все було зроблено охайно, міцно і в модерному стилі, якщо не зважати на окремі огріхи: батареї опалення чомусь були під струмом. Це виявилося, коли хтось торкнувся металу. При спробі відірвати невдаху від батареї довелося всім станцювати бугі. Танок набрав такого шаленого темпу, що підлога не витримала, і всі опинилися поверхом нижче.

- Дрібниці, - недбало кинув Бендер згори. Він спостерігав танок осторонь, обачно не взявши в ньому участи.

- Дрібниці, - погодилися члени, важко хекаючи і струшуючи пил.

На біду, голові комісії забажалося покататися в ліфті. Але тільки-но він натис кнопку, як ліфт, мов обірваний, полетів униз, а потім оскаженіло рвонувся догори. Незважаючи на лемент пасажира, він метлявся від першого до останнього поверху дотти, аж поки, набравши майже космічної швидкості, не пробив, мов промінь лазера, стелю і зник з очей. Усі кинулися на горище, далі на дах, і тільки звідти побачили ліфт, що, неушкоджений, стояв на даху сусіднього будинку, куди він за законами балістики перелетів. Голова привітно помахав їм рукою, всі крикнули "Ура!" і помчали вниз по сходах, загубивши по дорозі одного члена, який необачно вхопився за поручень, зламав його і, проминувши кілька поверхів, опинився одразу на першому. Коли всі, нарешті, зійшлися докупи, цілі й неушкоджені, жартам і дотепам не було кінця.

- Ну, - сказав великий комбінатор, стираючи з обличчя піт, - спека така, що тільки під душ.

- Під душ! - крикнули всі, зрозумівши виконроба з півслова, і кинулися до ванних кімнат.

- Слухай команду! - луною покотився по сходах голос великого комбінатора. - Штани геть!

- Єсть штани геть! - полетіло з усіх квартир.

- Крани відкрити!

- Єсть!

Усі, по команді, повернули вентилі, в трубах щось загарчало, і зверху з силою вдарив потік смердючки. Зопалу ніхто навіть не зрозумів, що воно таке, а коли зрозуміли, то було запізно - від кожного тхнуло, як від асенізаційної цистерни.

- Полундра! - крикнув тоді Остап Бендер, першим вискакуючи на сходи.

Було ясно, хтось переплутав труби, підключивши водопровід до каналізації. Але, безперечно, нічого особливого в цьому не було, якщо не враховувати становища, в якому всі опинилися. Та зарадити і цьому можна було швидко. Коли, обмазюкані з голови до ніг чортзна-чим, мужчини повилазили на сходи, затуляючи долонею сороміцькі місця, великий комбінатор повів усіх до котельні і там, у підвалі, з брандспойта від тиском у шість атмосфер пообмивав по черзі кожного, перед тим упевнившись, що у брандспойті справді вода, а не казна-що. Всім було так весело, і всі так щиро й заразливо реготалися, що скоро перед будинком зібрався цілий натовп. Питаючи один одного, що трапилось, люди зазирали до підвалу і теж починали сміятися.

У зв"язку з цим у найближчому відділку міліції по тривозі підняли всіх міліціонерів. Переконавшись, проте, що нічого, власне, загрозливого немає, міліціонери посміялись і собі, про всяк випадок розігнавши юрбу.

- Шановний товаришу Бендер, важко знайти слова... - підніс келих догори голова комісії після того, як було закінчено формальності з прийомом будинку, і всі - в тому числі й Обормоти - зібралися в ресторані скропити цю важливу подію.

- Важко знайти слова, шановний товаришу Бендер... - повторив голова, на мить замовк, посоловіло глипнувши поперед себе, і, хитнувшись, почав утрете:

- Слова важко, шановний товаришу Бендер, знайти...

- Не треба, не треба овацій, - скромно опустив очі великий комбінатор.

x x x

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Як Обормоти познайомилися з чарівною одеситкою і що з того вийшло

- Отак, як бачите, - говорив наступного дня Бендер Обормотам, нечутно ступаючи по пухнастому килиму. - Доводиться в поті чола свого заробляти шматок хліба. Улітку я, звичайно, відпочиваю... в Сочі, наприклад.

Він задумливо поцокав на зубах.

- Там у мене є теж одна справа... Якщо колись будете в Сочі, заходьте. Звичайно, мої заробітки там не абищо, а все ж... Не можу, розумієте, без діла сидіти. Там - те, там - інше.

- Послухайте, а чому б вам не одружитись? - подав раптом думку старший з Обормотів.

- Еге-еге! - закивали головами молодші.

Великий комбінатор любовно погладив блискучу шкіру обормотівських чемоданів, що всі - сорок - стояли попід стіною тут, у кімнаті, і глянув на Обормотів.

- Думав... Але щось не виходить. Бачите, - сів він у крісло, - справа виглядає так: одружитися з ким-будь було б смішно, а дертися нагору... ви мене розумієте? Дертися нагору - річ небезпечна. Візьмеш доньку якогось шановного товариша, а там, дивишся, він уже не шановний, той товариш, а навіть, зовсім паскудно - ворог народу. Доньку тоді - лап, зятя - хап, і ваших нет. За останні п"ятнадцять років не встигаєш кого-будь з тих, що нагорі, в обличчя роздивитися. А злетить хтось нагорі, за ним цілий хвіст метнеться, тих, що нижче. От і вгадай. Один мій знайомий колекціонує пам"ятні фото - там з тим, тут з цим - то він, сеньйори, не встигає їх сортувати - то одне спалить, то інше. Одруження, джентльмени, особисто для мене річ не просто складна, а небажана й неможлива. Ша, сеньйори, ми, здається, знову торкнулися політики... Ваше здоров"я!..

Ми вже знаємо, як швидко вміли Обормоти орієнтуватися в найскладніших політичних питаннях. Відзначимо лише, що навіть з цієї коротенької розмови вони вже склали певне уявлення про головну суть суспільних відносин у Країні Чудес.

- Та це ж просто здорово! - сказали вони собі. - Ніякого застою, смороду, все в русі.

Але тільки-но Обормоти поринули в абстрактні узагальнення, як до остапбендерівської "Фантазії" підкотив міліцейський мо-

тоцикл, і огрядний пикатий оперативник вручив їм повістки негайно прибути до міліцейського обласного управління. Бендер пояснив, що це просто формальність, якої не уникнути, і запропонував, на всяк випадок, свої послуги, якщо виникнуть якісь ускладнення чи непорозуміння.

Очевидно, він мав рацію, бо того ж дня Обормотів так всебічно вивчали і обнюхували, що вони змушені були надвечір дійсно дзенькнути великому комбінаторові, інакше хтозна чи мали б змогу ми продовжити дальші походеньки трьох Обормотів у Країні Чудес.

В управлінні цікавилися всім: що вони робили до революції, чи співробітничали в білих урядах, де були під час німецької окупації, чи були за кордоном, нарешті - їх походження до десятого коліна включно. Таких питань набралося 366, і на кожне з них Обормоти дали чітку й вичерпну відповідь, скріпивши все це власноручними підписами на сто дванадцятій сторінці анкети. Деякі відповіді викликали, правда, закономірну настороженість працівників міліції. Так, наприклад, оскільки всі троє Обормотів народилися в двадцятому році з інтервалами в п"ять хвилин, абсолютно неможливо було точно встановити, що ж, власне, вони робили в 1917 році, а з політичної точки зору це питання було особливо важливим і вимагало цілковитої ясності. І вже зовсім було паскудно, коли з відповідей Обормотів виявилося, що в сьомому коліні їх предок служив у зрадника українського народу гетьмана Мазепи і навіть заручився з Мазепиною донькою. Ця обставина спонукала декого негайно подзвонити у відповідні органи, і тільки втручання великого комбінатора дало можливість Обормотам цілими і неушкодженими залишити будинок управління.

- Треба ж було вашому прапрапрадідові служити Мазепі, нібито він не міг майнути до Петра, - виговорював їм Остап Бендер, коли всі четверо опинилися на вулиці.

Цей докір шпигнув обормотівські серця: Обормоти відчули пекучий сором за свого украй несвідомого предка, який не розумів прогресивного значення діянь царя Петра. Зауваживши їх дещо сумний вигляд, Остап Бендер, щоб піднести Обормотам настрій, затягнув їх до ресторану.

- Тепер, сеньйори, ви справжні громадяни Країни Чудес. Ви маєте прописку, та ще й одеську. Це слід відзначити, - сказав великий комбінатор, ковзнувши поглядом по меню. - Від і до, - провів він пальцем зверху донизу, підкликавши офіціянта.

- Слухаюсь, товаришу Бендер, - шанобливо кивнув той.

Воістину, не було в Одесі людини, котра б не не знала в обличчя великого комбінатора! Після історії з прописком Бендер ще більше зріс в очах Обормотів.

- А ось і наше начальство, - помахав він привітно якомусь товстуну, що саме плив до них. - Найголовніший мент Одеси, якому, власне, джентльмени й зобов"язані прописком. Це, звичайно, коштуватиме якусь копійчину. Прошу, - підсунув він стілець товстуну, - з вами й сидіти безпечніше, як кажуть: моя милиция меня бережет.

Товстун зареготав. Обормоти шанобливо глянули на цю високовідповідальну особу, яка, здавалось, була втіленням політичної і всякої іншої пильности.

"Як він нас... - промайнуло в обормотівських головах. - Яка все ж разюча пильність у Країні Чудес!"

Їм хотілось кинутися до товстуна, стиснути в обіймах, розцілувати і вигукнути: та ми ж свої! свої! - і тільки розуміння ієрархічної дистанції і, деяким чином, нетактовности такого вчинку в залі ресторану спинило Обормотів.

Хоч біля столу вже й крутилося двоє офіціянтів, та, коли зарипів стілець під масивним задом товстуна, принаймні з десятеро їх заметлялося туди й сюди. Вилізла з-за шинквасу товстелезна буфетниця, щоб з"ясувати, чи не потрібно чого з буфету. Навшпиньки підкрався зі щіткою в руці гардеробник - змести пилинки на плечах товстуна. Підійшов собі й капельмейстер оркестри, запитати, яке музичне меню було б товаришам більш до вподоби.

Товстун ущипнув за неосяжний зад буфетницю, дотепно кинувши при цьому під загальний сміх, що опріч її двопудового бюста, він нічого б на сьогодні не бажав; гардеробника перший мент Одеси по-товариському поплескав по плечах, а капельмейстерові замовив "Партия - наш рулевой". Щоб так шанувати простого поліцейського, хай навіть першого в місті! - такого Обормоти навіть уявити ніколи не могли.

"Таке можливе тільки в Країні Чудес", - з гордістю відзначили Обормоти.

Понапивалися всі тоді таки здорово. Пляшка змінялa пляшку і, здавалося, тому кінця не буде. Потім перший мент заспівав "Ты одессит, Мишка..." Усі, звичайно, підхопили, навіть оркестранти, буфетниця і гардеробник. Звідкись з"явився з сяючою фі-

зіономією директор ресторану, приєднавши і свій фальцет. Не співав тільки великий комбінатор, але й він піддавав жару, плескаючи в долоні.

Раптом Обормоти побачили високу, елегантно вбрану, молоду особу жіночої статі, яка щойно ввійшла до залі, недбало кинувши маленький плащик гардеробникові. Їх сп"янілі очі зразу облапили стрункУ постать красуні, і всі троє облизали язиком пересохлі губи. Це, безперечно, було дещо! Знефарблене перекисом пишне волосся виграшно відтінювало трохи смагляве обличчя з зеленими, мов у кішки, очима і яскраво-червоно нафарбованими устами. Синій джемпер туго обтягав гострі груди, а коротенька спідничка відкривала стрункі голі ноги. Так, це, безперечно, було дещо! Здається, ще ніколи Обормоти не докладали стількох зусиль, щоб домогтися знайомства з жінкою.

- Тата, - назвала себе нарешті дівчина після трьох обормотівських невдалих атак.

Стіни Єрихона впали!

Тепер усі троє закрутилися біля чарівної одеситки, не випускаючи її з поля зору і відкривши вогонь одразу з усіх гармат.

Неприступна на перший погляд, Тата під таким шаленим натиском швидко капітулювала, погодившись навіть на променад. З тої причини Обормоти вирішили змитися, залишивши потай Остапа Бендера, який був дещо зайвий у такій справі. Отже, заволівши в полон дівчину, близнюки тихенько ушилися з ресторану, де все пішло вже догори кандибобером. Тата гукнула таксі, і компанія покотила темними вулицями міста.

- Є пропозиція продовжити! - перейшов у наступ старший Обормот.

- Згода! - крикнули молодші, зрозумівши задум.

- Я проти! - заперечила Тата.

- Відхилено! - загорлали брати і, зупинивши таксі, кинулися до "Гастроному".

- Тепер куди? - спитала дівчина.

- До вас.

- Не вийде.

- Чому?

- П"яні мужики надто нахабні.

- А ми будемо тихенькі-тихенькі!

- Слово?

- Заприсягаємось! - звели очі догори Обормоти.

- Ну дивіться, а то раз-раз, і ваших нет! - як кажуть в Одесі.

Повилазили десь на околиці міста. Червоний вогник такої блимнув і зник за поворотом. Навколо стояла таємнича тиша, яку іноді порушували лише хрущі, вдаряючи то одного, то другого по лобі.

- Тс-с! - приклала до уст палець Тата, зупинившись біля маленького будиночка.

Навантажені пляшками і пакетами, Обормоти слухняно почимчикували за нею темними алеями старого саду. Дівчина відімкнула двері і пропустила гостей. Спалахнуло світло. Від скромно обставленої кімнати повіяло затишком. За мить у келихах заіскрилося шампанське, і загриміла радіола. Вихилили. Налили знову і знову вихилили.

- Е, ні, так не піде, я не питиму нарівні! - запротестувала Тата. - Ви мужчини, а я дівчина. Крім того, я вже п"яна. Вачите? жилюсь.

- Протест прийнято! - погодились Обормоти. - Ми зробимо вам коктейль з лимонаду і шампанського.

Потай брати молили Бога, щоб дівчина скорше сп"яніла, і тоді... Що - тоді, ніхто з них до ладу не знав, тим більше, що це була країнчудесівська сторона, і хтозна, як тут поводитися з жінками. Принизити ж себе в очах дівчини вони не бажали.

За жартами минав час, а справа не посувалася. Обормоти сиділи, мов на голках, вперше в житті неспроможні собі зарадити. Атмосферу розрядила Тата, і з того все почалося.

- Зіграємо в дурня, - кинула вона колоду карт на стіл.

- На інтерес?

- На роздягання, так цікавіше.

Стасували раз, стасували вдруге, і якось так уже пішло, що далі краваток Обормотам роздягатися не довелося. Зате бідолашна Тата раз по раз змушена була щось з себе стягати. Мабуть, Обормоти грали напрочуд майстерно, чи просто таланило, бо скоро Тата позбулася останнього атрибуту свого туалету.

- Годі, я втомилась, - кинулася вона на канапу, закривши очі і прийнявши позу, зміст якої сумніву не викликав.

Обормоти витріщили очі. Не від хвилювання, а скорше - захоплення. Лінії Татиного тіла були неперевершено витончені, і власниці їх могла б позаздрити перша-ліпша голівудська красуня. Що стосується пупка і того, що йшло далі, нижче нього, то тут можна було цілком очманіти, що й сталося з Обормотами. На

цьому ми скромно опускаємо завісу.

Переживши таку божественну ніч, Обормоти ходили очманілими цілих три дні, а коли, нарешті, очуняли, то схопилися за кишені, та - ба! Усі коштовності, які вони передбачливо носили завжди при собі - мамині перлини і таткові золоті дрібнички - мов вітром здуло. Не треба було багато гадати, який саме вітер те вчинив, і обурені Обормоти вилляли свої жалі Бендерові.

- Безнадійна справа, - вислухавши їх нарікання, зробив висновок великий комбінатор.

- Це Тата! Її робота! - твердили свої скривджені брати.

- Що ж, зверніться тоді до Першого Мента, але...

- Але?

- Це загрожує вам великими неприємностями.

- Саме?

- Вас насамперед спитають, де й як ви дістали ці коштовності і чому досі не здали державі?

- Але ж ми заповнили митну декларацію.

- Це не змінює суті справи. У нас заборонено приватним особам тримати золото.

- Каспіта! - вже не стрималися брати. - Як же ми тепер житимемо?

- Як і всі, - знизав плечима великий комбінатор, - у поті чола свого.

Це навіть для Обормотів було вже занадто. Звичайно, вони розуміють валютну політику держави, але ж...

І близнюки кинулися на розшуки Тати. Проте красунь в Одесі було так багато і навіть трохи подібних до незабутньої Тати, що Обормоти остаточно заплуталися, а заплутавшись, тільки рукою махнули. Відшукати ж Татин будиночок вони були неспроможні через невміння зорієнтуватися - в якій саме частині Одеси їм випало щастя провести таку розкішну ніч.

Але на цьому злигодні Обормотів не скінчилися. Недарма ж кажуть - біда біду родить. Не встигли вони як слід оклигати після гіркої втрати, як раптом... Ні, Обормоти були таки впевнені, що трапили до рук одеських ґанґстерів, недарма ж вони наслухалися стільки історій в осталбендерівській "Фантазії" про королів Молдаванки - Беню Крика і Мишку Япончика. Уявіть собі, що ви стоїте під розлогим каштаном на тротуарі, жваво розмовляєте - зауважте, все це серед білого дня - раптом зупиняється біля вас авто, і кілька рук вштовхують вас туди, а чийсь сталевий голос стиха наказує: "анітелень, без дурниць". І вас везуть. Куди -

невідомо. Саме це й трапилося з Обормотами. На їх превелику радість швидко з"ясувалося, що ґанґстери були аґентами Органів, а притон, куди їх привезли, зовсім не притон, а одне з приміщень Органів.

- Чого ви вештаєтеся по Одесі, і що [illegible] ви тут робите? - було перше питання, яким їх зустріли.

Обормоти хотіли було розповісти про те, як їх безцеремонно обібрала Тата, але, вчасно згадавши попередження Остапа Бендера, зам"ялися, і це не пройшло повз увагу суворого полковника, що так і вп"явся в обормотівські обличчя гострим поглядом. Близнюки відчули навіть деяку ніяковість.

- От що, - злегка стукнув долонею по столу полковник, - те, що ви до нас приїхали - дуже добре, але треба влаштовуватись. Які ваші наміри?

- Наміри? - перезирнулися Обормоти. Втративши фінанси, навряд чи доцільно було далі залишатися в Одесі. Треба шукати родичів.

- Де ж ваші родичі? - запитав полковник і трохи поморщився, зачувши за Карпати. - Гаразд. Два дні на виїзд, і щоб ніде ані слова. Зрозуміло?

Обормоти вилетіли з Органів, раді, що завдяки цьому казусові так легко і просто розв"язалося питання, що робити далі.

Вони урочисто повідомили Остапа Бендера про свій від"їзд до Львова. Наступного дня сорок валіз було відправлено малою швидкістю наперед, а ввечері, тепло попрощавшись з хазяїном "Фантазії", відбули поїздом Одеса-Львів і Обормоти.

- Ну а тепер, моя чарівна леді, - звернувся до Тати великий комбінатор саме в той час, коли поїзд Одеса-Львів набирав швидкости, - тепер підіб"ємо підсумки...

Чарівна одеситка посміхнулась і, підійшовши до столу, висипала обормотівські коштовності на білу скатертину.

Великий комбінатор стояв поруч, величний, як ніколи.

х х х

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Обормоти їдуть до Галичини, відвідують Львів і зустрічають пана Нікодима Дизму

Колеса відбивали тук-тук, і у такт їм стукотіли серця Обормотів: тук-тук, тук-тук, тук-тук. Поїзд вибивав на стрілках чудернацькі пасажі, і, прислухавшись, можна було почути виразне: ве-ве-ве-зе-мо о-о-бор-мо-тів... У свою чергу, Обормотам здавалося, нібито промовляли їх власні нутрощі: ка-лать, ка-лать, при-ем-но як, при-ем-но нам у жи-во-ті; хай сер-це стук, а зза-ду - пук; ва-ри жи-віт, у се-бе пхай, ле-ге-ні, ки-сень на-ду-вай; а сер-це - стук, а зза-ду пук...

На душі в Обормотів було так легко, що, взявшись за плечі, вони натхненно заспівали "Широка страна моя родная..."

А мимо пропливав краєвид за краєвидом: покривлені під стріхою хатки, сухоребрі гурти худоби, неприбрана з тамтого року кукурудза, задрипані дітлахи, пні вирубаного лісу, напівзотлілі стіжки сіна, загрузлі в калабанях автомашини, вкриті іржею верстати на подвір"ї якогось заводу, якась черга біля якоїсь крамниці. А над усім тим жевріло коло ранкового сонця.

Львів, однак, зустрів Обормотів дощем. Він лив так щедро, що з вокзалу годі було й вийти. А народ усе прибував, і чим далі, тим ставало тісніше, бо нікому не хотілося вилазити під дощ. Стіни підпирали цілі загати мішків з хлібом, борошном, бульбою /вона ж - бараболя, картопля, мандебурка, кромплі і буришка/. Усе це везлося селянами - о дивна річ! - з міста в село. Обормоти хоч і здивувалися, та, оскільки, як вони вже пересвідчились, у Країні Чудес усе робилося навпаки, то й це диво з див вони сприйняли як належне. Різниця між містом і селом, безперечно, стиралася. Це слід було занотувати і викласти у відповідному трактаті. Як бачимо, Обормоти не цуралися публіцистики і при нагоді могли озброїтися пером.

Вокзал тисячеголосо гудів, сопів, сякався; повітря настільки згусло, що коли якийсь жартівник кинув догори капелюха, той повис угорі, і годі було його дістати. Тиск дедалі зростав і ставав нестерпним. Обормоти застогнали. Як на гріх, у Ходорові напхалися пиріжків з горохом, і тепер їх розпирало в усі боки, немов компресором. Обормоти були старими загартованими політиканами і при потребі стійко виносили все, що тільки мог-

ло випасти на їх долю. Ще готуючись до обраної діяльности, вони всебічно гартували себе на той випадок, якби довелося тра-пити під тортури. Так, наприклад, набравши повного рота води, вони сідали голим задом на розпечену плиту і не злазили, аж поки не закипала в роті вода. Або, затиснувши дверима одну досить болючу мужську відзнаку, бадьоро висвистували партійний гімн. Отже, їх загартованість була поза всяким сумнівом. Але на львівському вокзалі їх витримка зазнала нових випробувань. Віддамо все ж належне: Обормоти кріпилися, як могли. Проте, як вони не бадьорились, клятий горох давав себе знати; тиск у кілька атмосфер, та ще й у шлунку, не жарти. Нарешті бідолашних Обормотів так здавили, що накопичений сірководень з страшним гуркотом вилетів у повітря. Концентрація газу сягла небезпечної межі, експозиція була раптовою, і кілька жінок одразу знепритомніло. Але в цей момент хтось крикнув:"сонце!", і все посунуло до дверей. Таким чином Обормоти враз опинилися на вулиці, уникнувши цим самим неприємних пояснень, які їм довелося б давати за порушення громадського порядку.

Сонце осяяло мокрий Львів, і вулиці завирували людьми.

- Поміркуємо, - сказали Обормоти на трамвайній зупинці.

Насамперед треба було згадати родичеву адресу, куди саме їхати, - проте, як не сопіли всі троє, стукаючи себе по лобі, адреса не згадувалася, хоч би що. Постоявши з якусь годину, вирішили сісти, посидівши, - встали, а клята адреса ну ніяк не приходила на пам"ять.

- А шляк би тебе трафив! - вигукнули по-галицьки близнюки і кинулися до адресового бюра. Та кинувшись, згадали, що забули родичеве ім"я. Що то був Обормот - тут сумніву не було. Але який Обормот? Федір? Василь? Грицько?

- Бодай тебе! - крикнули по-подільськи брати і знову вдарили себе по лобі, та скільки не стукали, а нічого не вистукали. Нарешті десь у чиїйсь голові промайнула згадка, що у львівського Обормота ім"я країнчудесівське, бо народився він у Києві, а у Львові оселився потому. Це вже була якась ниточка, і Обормоти зраділи, а зрадівши, кинулися на ту ниточку і потягли. Почали перебирати країнчудесівські імена: Кім... Індустріял... Ковтняк... П"ятирічець... Двигун... Ілйос... Але все це було не те.

- Пригадується мені щось, - промимрив Іван, - ніби там якесь сполучення індустріяльного з колгоспним.

Почали сполучати індустріяльне з колгоспним: Гайкохліб...

Молотосерп... Верстатохат... Електрокаг... Останнє відкинули, бо сполучення слів "електрика" і "каганець" було зовсім недоречне. Нарешті десь аж під вечір старший Обормот вигукнув: евріка!

- Знайшов?

- Знайшов! Індколп"ят.

- Індколп"ят? А що воно таке?

- Індустріялізація, колективізація, п"ятирічка, - урочисто виголосив Іван, - скорочено: Індколп"ят Обормот. По-батькові Смелькович.

- Слава Богу, - зітхнули полегшено Обормоти.

- Навіки Богу слава! - підняв капелюх якийсь перехожий, прийнявши обормотівський вигук за привітання.

- Ну от, цього ще не вистачало, - скривилися близнюки, зразу усвідомивши недоречність свого архаїчного вигуку.

- Хто перший вигукнув "слава Богу"? - суворо подивився на братів старший Іван.

Поки вияснювали це гострополітичне питання, адресове бюро закрилося, і Обормоти залишилися, як кажуть, при власному інтересі. Мимоволі треба було шукати десь притулку на ніч. Полапали по кишенях, дещо нашкребли і кинулися до найближчого готелю. Та оскільки для Обормотів місця не були забронювані, то, обійшовши всі львівські готелі, вони опинилися знову ж таки при власному інтересі - тобто на вулиці.

- От халепа! - вдарили руками об поли Обормоти, одразу чомусь згадавши затишні небронювані аргентинські готелі.

- Що ж його тепера робити?

Вони навіть трохи розгубилися, зустрівшись уперше в житті з такими непереборними труднощами. Правда, як ми вже знаємо, вони були досить загартовані для злигоднів життя, але чомусь вже так повелося, що Обормоти ніколи не виходили за межі комфорту, за політичну діяльність їх ніхто не переслідував, і якщо вони й потрапляли іноді до поліції, то голки під нігті їм ніхто не встромляв, хоч вони цього палко бажали й навіть обурювалися таким неподобством. Отже, ті маніпуляції, які вони над собою проводили і про які ми не без гордощів розповіли, поки що були єдиною карою, що її Обормоти прийняли за своє бурхливе життя.

Обормоти йшли вулицями Львова трохи похнюпившись, проте, раптом згадавши, що вони перебувають не де-небудь, а в Країні Чудес, гордо підняли голови і навіть заспівали "не страш-

на нам бомбежка любая". Оскільки вони все ж за день зголодніли, то забрели до першої ж їдальні і з"їли по кілька каш - нічого іншого там не було. Тут згадали Обормоти одеські ресторани і мало не заплакали з досади: нема грошей - нема діла. Знову - вже в котрий раз! - пом"янувши лихим словом чарівну Тату, Обормоти - нема що робити - поплелталися до міського парку, щоб якось провести ніч. Добре, що хоч було тепло, і кожен мав макинтош.

- Розпрягайте, хлопці, коні та й лягайте спочивать, - пожартував Іван, з насолодою витягуючись на лавці.

Той жарт, однак, нікого не торкнув. Брати полягали на лавках, вкрившись макинтошами і задумливо дивлячись у зоряне небо.

- Нічого, - порушив тишу Іван, - ми ще маємо сорок валіз з усяким добром - якось викрутимося.

Згадка про валізи дещо втішила Обормотів, і вони, вже заспокоївшись, так захропли на весь парк, що стривожили всі найближчі мілїцейські пости. Львівські менти оточили парк, обмацали кожен кущик і, природньо, виявили всіх трьох Обормотів. Виявивши, розбудили і уважно перевірили документи. Довідавшись, що мають справу з новоприбулими іноземцями, а отже - з налівсвідомими громадянами - менти на перший раз простили їм і провели роз"яснювальну роботу. З усього того брати зрозумїли, що спати в парку, а тим більше хропіти на весь Львів, безперечно, не вільно. Закон є закон, і тут нічого не вдієш.

Коли заспокоєні менти пішли, Обормоти позіхнули і запалили сигарети "Верховина".

- Що ж, так і сидітимемо всю ніч? - виявив дехто незадоволення.

- Так і сидітимемо, - відрубав старший Обормот.

У цей час на алеї з"явилась якась фігура з якоюсь штукою під пахвою.

- О, іще один невдаха, - зраділи Обормоти. - Просимо до гурту! - загукали вони.

Фігура підійшла ближче, і наші герої побачили перед собою елегантно вбраного мужчину, в лакових мештах і фрачній парі, який немов щойно вийшов з балу. Під пахвою він тримав звичайну мандоліну.

- Що, загоряємо? - покепкували брати.

- А ви?

- І ми. Прошу сідати.

- Бардзо дзенькую.

- Закурите?

- Закурю, якщо не жартуєте.

Незнайомий запалив і смачно затягнувся.

- З ким маю честь?

- Обормоти, - подав кожний руку.

- Нікодим Дизма.

- Той самий? - підскочили Обормоти.

- Саме той.

- Як же пан сюди трапив?

- Нібито паньство не знає... Після тої варшавської історії мене просто чемненько вивезли з Польщі.

- Ну?

- І ось я тут..

- Неймовірно! - вигукнули Обормоти. - Що ж пан робить?

- Роботи шукаю.

- Як? - здивувались Обормоти. - Пан безробітний? тут? у Країні Чудес?

Пан Нікодим зробив міну, властиву лише йому одному.

- Як же то?

Пан Нікодим робить ту ж міну, лише у зворотний бік.

- Та все ж?

- То, панове, майже варшавська справа.

- Може, пан оповість? Однак слати не дадуть.

На обличчі пана Дизми міна змінює міну.

- Ми слухаємо пана.

- Що ж, - погоджується, нарешті, Дизма, - що ж, коли паньство слухатиме, то чом ні?

Але те, що оповів пан Нікодим Дизма, ми ліпше виділимо в окремий розділ.

x x x

РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТИЙ

Львівська одіссея пана Нікодима Дизми

- З люди, панове, з якими завжди повинно щось трапитись, - почав своє оповідання пан Нікодим Дизма, - і це у них веде свій початок від самого хрещення, коли ксьондз ненароком упхає немовля в окріп купелі. А далі вже так і піде: усякі несподіванки переслідуватимуть їх усе життя. Навіть і смерть вони приймуть не так, як усі: або втопляться, або цеглина впаде на голову.

І,найголовніше, як не стережись, а лиха не минеш. Мабуть, до тої самої категорії належу і я, Нікодим Дизма. Сама лише варшавська подія чого варта. Як виперли мене з Польщі, пішов я, прошу паньства, по світах тинятись. І сказав я тоді собі: ну, дзуськи, Нікодиме, дідька лисого дам'я тепер себе втягти в яку історію. Став я таким обережним, що, вірите, дорогу переходжу - скільканадцятеро разів туди-сюди глипну та ще й тричі подумаю. Потинявся отож я якийсь час - нема діла. Професію міняти не хочу - пальці зіпсую, а на естраду не трапиш - мандоліна з моди вийшла. І опинився я таким чином у Львові, пошукати щастя у Країні Чудес. Не дадуть, гадаю, там людині пропасти, відомо ж бо, що тут, прошу паньства, хто був ніччим, той стане воїм.

І от з тими думками поїхав я до сеї обітованої землі. Але перепрошую за деяку непослідовність. Ще до того, як трапити у Львів, познайомився я в поїзді з одним молодиком. Славний такий хлопчина. Розговорилися. Побалакали про те, про се. Далі, далі і познайомилися і вже під"їжджаючи до Львова були з ним ну зовсім старі приятелі. І каже мені той молодик - Михайлом його звали - каже мені Михайло:

- Пане Нікодиме, а чи не погодилися б ви у нас зупинитися, заки роботу найдете? Дядько мій велике цабе, людина ви приємна, дивись, і викрутиться щось.

"Чом ні, - думаю, - а чим вештатися десь по місту, шукати притулку..."

Погодився, звичайно. І ось пан Нікодим Дизма вже сидить за добре сервіруваним столом, а обабіч - пані Серафима і сам пан "велике цабе" - Степан Степанович. А на столі тому чого тільки нема - і те, і се, хіба тільки бугаячого молока бракує.

А треба зазначити, прошу паньства, що надто вже голодно всюди було тоді. Сиджу я собі, випив чарчину, каву сьорбаю, і те мені байдуже, що біля мене не просто "велике цабе", а сам шеф Органів. Зелений я ще тоді був і мало що тямив. Прийняли мене, як бачите, добряче: відрекомендував мене Михайло дядькові як свого приятеля, а сам пішов десь по дівчатах, більше я його не бачив.

Спав я на перині і під периною. Давно так не спав.

Каже мені "цабе" наступного ранку:

- Підете ось за цією адресою, там, може, вам сподобається.

Подякував, пішов. Десь на Стрийській підходжу до якоїсь

брами; в той бік і сей бік – мур, дріт нагорі. Питаю, чи туди потрапив? Правильно, кажуть, на вас перепустку замовлено. Пропустили на подвір"я, навколо ґратовані вікна, і з вікон тих дівчатка якісь виглядають. Що то, думаю, за феєрія? І що, думаю, мандоліні моїй тут робити? Кульгавий якийсь вийшов, руку простягає: завпед. Ніц, холера, не второпаю. А той:

– Дуже нам, – каже, – витівник потрібен, дівчат розважати. Ми, – пояснює, – тут підлітків партизанських на країнчудесівський лад перевиховуємо.

– То чого ж ви їх за ґрати?

– Кого?

– Та підлітків тих.

– Таж вони партизанські.

"Ну, – майнуло в голові, – бардзо дзенькую за таку роботу. Не вистачало ще під зашморг Дизмі трапити: навкруги повстанець на повстанцеві, з кожного паркана в очі лізе – "смерть країнчудесівським окупантам!". Чи ж не дав собі зарік Дизма обачнішим бути? Чи ж не стоїть Дизма на кожнім перехресті по годині, перш ніж дорогу перейти?"

– Гаразд, – кажу, – подумаю.

А сам ходу, радий, що за браму вийшов. Нех це холєра озьме!

Питає ввечері "цабе":

– Ну як?

– А ніяк.

– Ясно. Пошукаємо ще щось, – каже "цабе", – а зараз поїхали.

– Куди? – питаю.

– В Органи на бенкет. Сьогодні органівський ювілей.

Що ж, бенкет то бенкет. Переодягатися потреби нема: на мені завжди фрачна пара, без якої на естраду не поткнешся. Хай ані шелята в кишені і в животі не бозна-що – а фрака не продам. "Цабе" попереду, я за ним – тільки метелика поправив. Сіли в машину – всі світлофори враз зеленими стали. Пам"ятаєте бенкет у Білоцерковського? Та хай він сховається перед тим, що я побачив в Органах. Але оскільки тельбухи паньства раз по раз гарчать, я пожалію паньство і не оповідатиму про страви. Оскільки на бенкеті я був, мов біла ворона, то добре зрозумів шефа, коли той жартома кинув якомусь тузові на його запитливий погляд, що я ніби прибув з Москви з надзвичайним дорученням. Цього було досить, щоб до мене відразу всі почали тулитися. Оскільки ж, з певної причини, я тримався дещо відлюдно, то в очах присутніх

це ще більше надавало мені ваги. Під кінець, мабуть, я був уже зовсім оповитий серпанком таємничости. Дами, так ті зовсім зґедзилися, пустивши в хід весь арсенал жіночих хитрощів, аби звернути на себе увагу. Але, пам"ятаючи свій зарік, я був непорушний, мов скеля. Мовчазність завжди викликає певну повагу до людини, хоча, як на мою думку, балакучість є скорше проявом розуму, ніж брак мови: дурневі і говорити нема про що. Кілька скупих слів, що я витис протягом вечора, були тою мірою, що повинна була скласти про мене враження як про людину державного значення:мовчить, бо напханий таємницями.

По бенкеті шеф заразливо сміявся, згадуючи переполох, викликаний моєю появою, серед органівських співробітників. Можливо, все було б гаразд, і, можливо, я дійсно б влаштувався за допомогою "великого цабе", але, як панство вже знає, за Дизмою завжди ганяються двадцять два нещастя, і тому я навіть не дуже здивувався, коли наступного дня "велике цабе" дістало кілька куль у живіт біля самого управління Органів, як у свій час паноцець Костельник перед кафедральним собором.

Звісно, шефа ховали з великою помпою - сам Берія надіслав телеграму з висловом глибокого співчуття шефовій родині, і, звісно, за труною змушений був іти і я, Нікодим Дизма. І знову всі перешіптувалися, з деяким навіть острахом кидаючи погляди на мій фрак /мандоліну, звичайно, я на похорон не взяв/. Долі, мабуть, усе ж було замало, що пан Нікодим Дизма йшов за труною "великого цабе" і навіть знімав її з катафалка; долі також забажалося, щоб пан Нікодим Дизма ще виголосив промову. І він виголосив. А що ж було робити, коли якийсь, перепрошую, бовдур каркає:

- Слово має відповідальний товариш з Москви, товариш Дизма.

Як же тут не сказати, коли ти вже не "пан Дизма", а "товариш Дизма" і не просто "товариш", а "відповідальний товариш з Москви, товариш Дизма"? Отже, я виголосив промову, більше мімікою, ніж словами, але й цього було досить, щоб викликати похоронний ентузіязм присутніх. Обкомівський перший секретар навіть заревів, як бугай, і потис мені руку. Я вже не пам"ятаю, що саме я сказав і чим викликав ентузіязм. Здається, наплів щось про імперіялізм і ще якісь "ізми", згадавши чомусь про Юлія Цезаря і ввернувши кілька латинських слів з католицької заупокійної меси.

Кілька днів йшли поминки, і весь той час мене закидали запрошеннями. Та й по тому, опісля, усюди я був жаданий гість. Я

став у Львові людиною, без якої не вирішувалося жодне питання. Бюро обкому - я там, таємна нарада в Органах - я там, засідання облвиконкому - я там, іменини, звіздини, свята, мітинги - усюди мав бути Нікодим Дизма. Я почував, що знову трапив у халепу, але тоді було вже з усього того вилізти. І я йшов далі, покірно несучи свій хрест, що його звалила на мене доля. Та й як не понесеш, коли навкруги все пахне пундиками, гиндиками, смаженою рибою, а десь поруч виблискують винні пляшечки? Усі ми, прошу паньства, грішні. А який в мене гріх? Хіба ж моя тому вина, що кожен йолоп жадав себе виявити з найліпшого боку і плів за мене всякі дурниці, на взірець того, що я таємний емісар Берії чи навіть самого Йосипа Мудрого? Треба знати країнчудесівські звичаї, щоб зрозуміти, як суворо тут дотримуються ієрархії і субординації. А за таких умов хто відважиться пошкавитись твоєю особою з якогось іншого боку, коли ти, за чутками, така поважна особа?

Найпаскуднішим в усій цій історії було те, що я не мав відбою від жінок, яких я завжди бридився і навіть боявся. Втім, перепрошую, був, здається, в мене невеличкий роман з одною варшав"янкою, та то така давнина, що, може, того й не було.

Особливо мене діймала вдова небіжчика, пані Серафима, в якої я продовжував мешкати, бо нікуди було дітися. То була така настирлива особа, що світ не видів. Вона, як і всі, була впевнена: Нікодим Дизма - людина неабияка, і варт за неї триматися. Щоб ліпше триматися, вона вхопилася за мене так міцно, що вже кілька разів мені доводилося ночувати на горищі, куди я драпав через вікно, коли досить вагома вдовичка нашпиньках прокрадалася до моєї опочивальні. З цієї причини я вже серйозно почав замислюватися над питанням: як відрубати кінці? Клята вдова, безперечно, шукала способу затягти мене до ЗАГСу. Скориставшись запрошенням першого секретаря, я дременув до нього на дачу, радіючи, що, нарешті, позбувся клопоту. Та позбувшись одного, я потрапив на інше - секретареву небогу, руду, коноплясту бабу, яка з першого ж дня повела облогу моєї особи. Наміри небоги не викликали сумніву, особливо тоді, коли я випадково підслухав розмову з нею її дядька-секретаря.

- Ти розумієш, що ми тримаємо в руках? - напівпитувало це добрало. - Нікодима Дизму. Улюбленця Самого-Самого - хай йому всілякого здоров"я! Якщо б тобі вдалося стати його дружиною /навіть коханкою/ - моя кар"єра забезпечена. Я піду вгору, стану біля державного керма. О! а там...

Тут цей телепень заліз у такі нетрі власної фантазії, як той дядько, що побачив на дорозі зайця. У голові в мене з того всього застугоніло. Матка Боска Ченстоховська, мабуть, почула мене, бо позбувся конопляної я того ж вечора, коли до секретаря заскочив на машині голова облвиконкому і, незважаючи на протести господаря, забрав мене погостювати до себе. Таким чином, заець утік, і дядькові химери розвіялись.

Коли ми з головою під"їхали до його веселенької дачі, на ґанок вискочила, підстрибуючи на одній нозі, вертлява, мов бісеня, донька голови. Чи варто, прошу паньства, казати, що заець з"явився цього разу в будинку дебелого голови?

Кожного разу я звертався до Матки Боски, і кожного разу вона визволяла мене з одної халепи, щоб відразу ж кинути в другу. Таким чином, протягом якогось часу я поперемінно побував на всіх дачах і квартирах відповідальних і напіввідповідальних осіб, натрапляючи кожного разу на доньку чи сестру, чи небогу гостинних господарів. І повсякчас разом зі мною обов"язково з"являвся клятий заець. Коли б здійснилися всі їхні химери, треба було б збудувати ще кілька кремлів, заселивши їх обкомівськими, облвиконкомівськими і органівськими телепнями.

Та найгірше чекало мене попереду. Після смерти "великого цабе" постало питання про нове "велике цабе". Як звичайно, чекали розпорядження Москви. Незабаром таке розпорядження прийшло, викликавши цілковиту розгубленість у львівських Органах: знайти на місці і представити на затвердження. Це значило проявити ініціятиву, чого давно вже не робили Органи. Скликали таємну нараду - не допомогло. Скликали другу - те ж саме. Нарешті, на тридцять сьомій нараді, вирішили: спитати думку своїх дружин. Київські баби всі як одна заявили: ліпшого "великого цабе", як Никодим Дизма, не знайти. Він і улюбленець Самого, він і неодружений. За політичну доцільність такого рішення нічого й казати.

І ось запрошують мене на термінову поширену нараду, і, поправивши метелика, сідаю я в авто, і ескорт із десяти мотоциклістів супроводжує мене до львівського управління Органів. І мені урочисто оголошують рішення: подати на затвердження кандидатуру Никодима Дизми як шефа Органів. Матка Боска! Стою очманілий, і все навкрути обертом іде. І десь, мов здалека, лясьнись: аплодують, холера! І звідки вже в мені тоді та хоробрість взялася? Підійшов я до трибуни, ляснув долонею і кажу:

- В усяких халепах бував Дизма, але щоб утрапити у таку халепу із халеп - дзуськи! Ще якимось там директором - будь ласка

ка! Редактором - будь ласка! Коханцем секретаревої коноплястої небоги - будь ласка! Навіть чоловіком вдови покійного "цабе" - будь ласка! Але бути шефом Органів! Матка Боска! Ні, я ще чесна людина.

Тут усі, як стояли, так і завмерли, вирячивши очі. І стояли цілу годину, ніби хто туману напустив. Стояли б, може, й довше, і хто зна, чим би воно для мене особисто скінчилося, але тут раптом заревіла сирена, і все, що тільки могло піднятися, піднялося в Органах по тривозі. А закрутилося все з-за того, що хтось якогось письменника стукнув обухом по голові. Це мене й врятувало, бо наступного дня вся братія з Органів зникла, мов хто вкрав - кажуть, за відсутність пильности Сам розігнав.

А я ось блукаю, ніде не беруть. Перекваліфіковуватись - пальці попсуєш, на естраду не потрапиш - мандоліна не в моді. От і ходжу. Перепрошую паньство, вже розвиднюється, а то б дещо більше оповів за ті тисячу і одну ніч пригод, що я їх мав у Львові.

x x x

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Обормоти прибувають на мешкання до Калуша і роблять візиту секретареві райкому

Обормоти склалися по карбованцю - пану Нікодиму на харчування, і коли скоцюрблена постать того з мандоліною під пахвою зникла за деревами в передранковому тумані, дизмівська одіссея на якийсь час стала предметом їх розмови. Відзначили насамперед той запал, з яким країнчудесівські відповідальні і напіввідповідальні особи навперейми дряпаються вгору, щоб накласти на себе найважчий тягар і, тим самим, потягти Країну Чудес в обітоване майбуття. Віддали належне і мужности авангардних товаришів - органівських особливо: ще б пак! - щодня під вогнем клясового ворога! Куля звідти, куля звідси! Ні, Обормоти добре знали, що таке авангардні бої!

- Товариші! - сказав старший Обормот, і голос його затремтів від хвилювання, - ми є свідками того, як твориться історія, і хай кожен листочок ваших блокнотів стане дзеркалом, в якому відіб"ється велич епохи.

І Обормоти поклали собі віднині обов"язково вести щоденник. Запалені цією ідеєю, забувши навіть поснідати, Обормоти кинулися до крамниці купити щось для цього відповідне, проте, оббігавши все місто, не знайшли ані клаптика паперу. Ще одна риса зросту культури! - задоволено відзначили вони і кинулися на товчок. Купивши в якогось дядька з-під поли стос добрячого німецького паперу, Обормоти вперлися до найближчої палітурні і, ткнувши на півлітра майстрові, того ж дня мали добре оправлений ґросбух з золотим тисненням посередині:

"Щ О Д Е Н Н И К О Б О Р М О Т І В"

Зробивши таку велику справу, всі троє полегшено зітхнули, згадавши тільки тепер і за обід, і за родичеву адресу. Початий так вдало день дещо спохмурнів надвечір, ну достеменно як львівська погода! Справа в тому, що Індколп"ята Обормота вони так і не відшукали, а не відшукали з тої простої причини, що... Треба сказати, сусіди виявилися такими мовчазними, що обценьками з них нічого б не витяг - сусіди Індколп"ята. Був будинок, була квартира, а от Індколп"ята не було, і Обормоти нічого не могли второпати, бо сусіди мовчали, аж поки якийсь обмазюканий коваль не відрубав, що Індколп"ята давно підібрали Органи. Ковалева стилістика граматично була такою кострубатою, а лексикон такий нецензурний, що політичне обличчя коваля вирізьбилося одразу.

Обормоти засмутились: до Обормота-мазепинця тепер притулився ще один непевний родич - Індколп"ят Обормот, і цього не обминеш у жодній анкеті. Нарешті - що робити далі? За Львів нема що й думати. Хоч-не-хоч, а тра пробиватися на провінцію. Знову з - куди? Поки книгарня не зачинилася, кинулися за мапою. Розклали. Всебічно обнюхали. Зором уперлися в кожний райцентр. Перезирнулися, і кожен пальцем тицьнув у кружечок з написом "Калуш". Чому? Бо там знамените калуське пиво, і це вже щось, а не якийсь там зафайданий Перегінськ. Ось чому так і склалося, що наступного дня калушани поставили очі в слуп, побачивши на вулицях міста трьох Обормотів.

Поява в Калуші трьох аргентинських сеньйорів в елегантних костюмах викликала справжню сенсацію. Наслідком цієї сенсації було те, що першого ж базарного дня дурні баби відмовилися приймати країнчудесівські гроші: у Львові, мовляв, вже американські доляри. Покупці трясли гаманцями, підносячи ціни, та даремно:

кляті баби нахабно сміялися в очі, загороджуючи, мов квочки, зв"язаних півнів, купи яєць та все інше. Полковник Комаринець був змушений навіть підняти по тривозі свій полк, що стояв тоді на всяк випадок у місті. Та дарма. Дурній бабі скільки не кажи "кошено", вона все ж пищатиме "стрижено". Все це, безперечно, не віщувало нічого доброго, і, боячись повстання, полковник тримав солдат напоготові: кожен одержав боєкомплект з пляшки горілки і трьох протитанкових ґранат. Для більшої певности полковник запросив зі Станіславова три танки Т-34, п"ять самоходок і чотири "катюші". Звичайно, Обормотам і на думку не спадало, що вони підірвали торгівлю в місті і були причиною такого завору шення. Це зайвий раз стверджує факт, на якій невидимій ниточці все белембається на цьому химерному світі.

Короткочасна депресія торгівлі в місті викликала, природньо, фінансовий дефіцит: не маючи грошових надходжень, банк припинив платежі. Підприємства не одержали кредиту, службовці - платні. Це було в мініатюрі те, що іноді буває в загальнодержавному масштабі. Звичайно, треба було негайно виявити причину цього всього. Що тут діє ворожа рука, можливо, навіть якоїсь іноземної держави - в цьому у калуського начальника Органів, Філатова - не було жодних сумнівів. Біля Тужилова виявили підозріле гніздо шершнів, закинуте, очевидно, ворожим літаком. Шершнів негайно забрали на експертизу: чи не затруєні вони, часом, чумою, чорною віспою, холерою і тифом? Було проведено арешти - в Тужилові, Голині, Довгій і Яворівці. Слідство провадив сам Філатов. З трьохсот арештованих двісті дев"яносто дев"ять визнали себе винними в шпигунстві, диверсіях та інших страхітливих злочинах. Винятком була лише одна старезна баба, яка раптово дала дуба, не дочекавшись викриття, тому не можна було точно встановити її вини.

Про наслідки слідства Філатов одразу ж повідомив станіславівське "цабе" - Костенка, який наказав негайно вивезти мешканців Яворівки, а саме село ліквідувати і на мапі більше не зазначати.

Ось яку колотнечу зняли Обормоти в Калуші. Звичайно, Органи не були б Органами, а Філатов не був би Філатовим, коли б повз увагу їх пильних очей пройшло те, що троє елеґантно вбраних сеньйорів вештаються вулицями міста, і скоро троє близнюків стали перед грізними очима калуського "цабе".

- Хто? звідки? коли? де? - були перші питання.

Звичайно, якби Філатов знав, що перед ним стоїть триголова причина калуської колотнечі, ніхто ніколи б не довідався, де на-

віть обормотівська могила. Але Філатов цього не знав, не здогадувався, як не знали й не здогадувалися самі Обормоти. Отже, старанно перевіривши обормотівські папери, всебічно обнюхавши їх власників і прочитавши їм певну мораль - як, де і про що говорити, грізний шеф місцевих Органів витурив близнюків, наказавши зразу ж двом агентам пильно стежити за аргентинцями.

- Насамперед, треба нам визначити, з якої ноги ступити, - мудро вирік старший Обормот, і всі троє почимчикували до райкому партії.

- Ми Обормоти, - сказали вони Кириленкові, коли перший секретар підвівся з-за столу, дивуючись подібности трьох братів.

Почувши таке визнання, перший секретар навіть розгубився.

- А... а, може, не зовсім? - не знайшов він нічого іншого сказати.

- Ми Обормоти, - зрозумівши секретареву розгубленість, дещо з досадою сказали брати, - але не в прямому розумінні. Це наше прізвище.

Кириленко повеселішав.

- Дурний же вас піп хрестив, - недоречно пожартував він. - Сідайте, хлопці.

- Ми з Аргентини... - почали брати.

- З Аргентини? - аж підскочив той. - То ж бо то й бачу, що костюмчики на вас - моє шанування. Слухайте, хлопці, а у вас там нема чого зайвого?

Тепер вже розгубилися Обормоти.

- Тобто?

- Ну, там шмаття якого чи на ноги? Може, якого дешину для жінки та?

- Звичайно. За нами якраз речі їдуть.

- Це добре. Багато?

- Сорок валіз.

- Сорок?

Секретар подивився дещо недовірливо.

- Ми ось у якому питанні, - вирішили перейти відразу до справи Обормоти. - Досі ми були членами аргентинської мунпартії. Оскільки ми тепер тут, у Країні Чудес, то як практично оформитися в цьому кепесе?

Кириленко позирнув на одного, другого, третього, почухав потилицю, знову позирнув і розвів руками.

- Не можна.

- Що - не можна?

– Не можна вам у члени кепес.

– ???

– Ви, звичайно, муністи, та все ж арґентинські, а не наші. Не можна. Кепес, знаєте, це кепес... – і, не знаючи, що далі казати, знову розвів руками.

– Не можна... едине, що я можу: робота – раз, квартира – два.

І, не чекаючи, що мовлять заокеанські товариші, схилився до телефону.

– Мойсеєнко? Слухай: тут у мене сидять товариші, з Арґентини, муністи деяким чином. Ну так от: виділи там кімнатку. Ні, ні, в першу чергу. Товариші з закордону, і треба, щоб усе було політично. Зрозумів? Ніяких готелів. Сьогодні ж, зараз. Товаришам зупинитися нема де. Ну да. Тільки слухай, меблю хоч яку підкинь, ну там стіл, стілець. Хлопці хороші, і всі один на одного, як п"ятак на п"ятак. Хай влаштовуються. Гаразд, гаразд! Прізвище хоч запиши: Обормот. Та ні, не ти! Обормот – розумієш? Чорт, не ти обормот, а я... Тьху, збив зовсім! Прізвище таке – Обормот. Що? Ну, бувай... Чули? – це вже до Обормотів. – Бачили оперативність? Ото ж бо то. Це вам не Арґентина. Дзелень – і кімнатка. П"ятнадцять метрів. Ідіть за ордером і влаштовуйтесь. Отак. Як кажуть у вас в Америці: вері, вері вел!

х х х

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

Про калуське пиво та інші чудові речі

Тепер, коли ми наших героїв запхали до Калуша, не завадить сказати кілька слів про це чудове місто.

Уявіть собі дві річки, горб між ними і охайні будиночки в зелені – оце й є Калуш. Місто, перед яким і Київ – пас: у такій давнині губиться його ґенезис. Місто, через яке колись проходив шлях з Візантії на Ельбу. Місто, яке мало Маґдебурзьке право. Місто, яке ощасливила своєю присутністю королева Ядвіґа, а Ян Собеський навіть каштан посадив, що й досі росте і ростиме аж до всесвітньої атомної ґетакомби. Місто, в якому, кажуть, навіть бравий солдат Швейк бував.

Ось яке славне місто Калуш!

Правда, назва "Калуш" – назва татарська. Ну то й що з того? Хоїть же фінську назву Москва, країнчудесівська столиця, що оз-

начає "брудна вода". Тому, громадяни, давайте не будемо. Еге ж.

Слава Калуша, проте, не в його історичному минулому. Слава Калуша, насамперед - калуське пиво, калуське дубельтове. Хай прусаки, чехи і ляхи сховаються зі своїми броварнями перед броварнею калуською! То не пиво, а диво з див! Цімус! Хіба ж можливий бенкет який чи там забава без калуського пива? Боже ж мій! То вже був би не бенкет і то була б не забава. П"ють калуське дубельтове королі й королеви, президенти і прем"єри. Уся Європа п"є. Вихилив якось гальбу калуського пива і сам Менелік Другий Етіопський, вихилив, поцмокав і звелів пити калуське пиво всім етіопам. А за етіопами почала його дудлити і вся Африка. Ось чому, коли ви побуваєте в екваторіяльній Африці, то й там надибаєте пивну з написом "Калуське пиво", тільки, звичайно, на мові хаус, а не на українській.

Коли Обормоти видудлили по десять гальб калуського дубельтового, то в захопленні поклали собі після смерти поставити на своїй могилі замість хреста порожню пивну кухву калуської броварні з табличкою: "Спорожнили і відійшли". Ця ідея здалася їм такою достатньо геніяльною, що вони, вихиливши ще по дві гальби, побігли одразу ж до нотаря і склали відповідну духівницю. Правда, ту духівницю не було виконано, а чому, про те ще йтиме мова.

Як бачимо, Обормоти виявили неабиякий політичний хист і неабияке знання ґеоґрафії, обравши мешканням не Рогатин чи Стрий і не Долину, а саме Калуш.

Оселилися Обормоти в невеличкому будиночку на вулиці Ватутіна /вона ж - Собеського, і вона ж - Цвинтарна/. Цвинтарна тому, що вела на цвинтар. А цвинтар є цвинтар: цвинтар обов"язково треба поповнювати, і це поповнення щоденно рухалося по вулиці Ватутіна /вона ж - Собеського, і вона ж - Цвинтарна/ мимо обормотівських вікон. Людину забобонну це, звичайно, пригнічувало б, але Обормоти були вище забобонів, і тому оптимістично посміхалися на балконі, коли проходила чергова похоронна процесія, і навіть робили ручкою.

- Ми мов у черзі стоїмо, - жартували вони.

Ночами в місті здіймалася стрілянина. Обормоти вже знали, що наступного дня знову полинуть бадьорі звуки жалобного маршу.

Будинок, в якому поселилися Обормоти /№ 27/, був знаменний: досі тут були Органи, а за війни - Ґестапо. У підвалі сиділи заарештовані, а нагорі під радіолу вибивали чечітку /своєрідна символіка/. Тепер у підвалі лежала бульба, а нагорі мешкали Обормоти. Життя, безперечно, рухалося вперед.

Калушани потроху звикали до Обормотів, а Обормоти до калушан.

Тепер поява на вулиці близнюків не викликала вже такого замішання, і дітлахи поступово перестали кричати услід "пани, пани, на трьох одні штани". Усе ввійшло в колію, і баби знову почали брати країнчудесівські гроші.

Та треба було влаштовуватись, і тут виявилася дивна річ. Власне, ту дивну річ виявили самі Обормоти. Коли постало питання, за який фах хапатися, Обормоти зі здивуванням виявили, що фаху, власне, вони не мають жодного. Ще з колиски усі троє були професіональними революціонерами і утримувалися на кошти партії. Це було так природньо, що Обормотам ніколи й на думку не спадало, що може бути якось інакше. Вони виступали на мітингах, брали участь у парляментській боротьбі, метушилися у профспілках, писали в пресі добірки про прибуткову вартість і експлуатацію, та самі не експлуатувалися, а не експлуатувалися тому, що ніде не працювали. Що ж, це й логічно: не обов"язково експлуатуватися, щоб говорити про експлуатацію.

Треба сказати, відкриття, що його зробили Обормоти, просто приголомшило їх, і так приголомшило, що на деякий час навіть мову відібрало. Коли ж, нарешті, якось усі троє очуняли, то пішли до секретаря по пропаганді Дикої на консультацію - як бути? Проте Дика вирішувала й не такі соломонові питання. Вирішити ж обормотівське - було для неї раз плюнути.

- Танцювати вмієте? грати? співати?

Виявилось - усього потроху.

І опинились Обормоти на клубній сцені.

А оскільки за штатами будинок культури артистів не міг мати, то відбили телеграму до Москви - за дозволом. І дозвіл прийшов. Радощам Обормотів не було меж. Дехто натяknув, що треба було б те скропити. Обормоти зрозуміли натяк, вивернули кишені і згарбузували бенкет у ресторані райспоживспілки, запросивши всеньке районне начальство з Кириленком на чолі. Навіть головного асенізатора не забули. Гулянка набрала такого розмаху, що було знищено всі запаси напоїв ресторану. Після цього всі поїхали догулювати на пивзавод, спорожнивши й там пару цистерн пива. Ні, в Калуші вміли гуляти!

Наступного ранку Обормоти були дуже здивовані, виявивши під собою начальника охорони броварні, а зверху - старого бухгалтера.

- Оце дали! - почухали потилиці Обормоти, не зовсім виразно пригадуючи вчорашнє і зовсім виразно уявляючи розмір дефіциту.

- Дурниці, - заспокоїв їх бухгалтер, - спишемо... за рахунок непередбачених витрат. Що там якась сотня? Пташенята мої... - чомусь пройнявся симпатією до близнюків старий. - Та ми маємо п"ят-

десят мільйонів чистого прибутку щорічно. І це, врахуйте, при витратах в кількасот тисяч карбованців.

Обормоти навіть роти пороззявляли.

- Націнки, націнки, зелененькі мої. Скажімо, собівартість пива п"ять копійок, а ми його за чотири сорок. Та в нас так усе: хліб, м"ясо, горілка і усяке манаття. Політекономію треба знати, товаришочки, політекономію.

- Та це ж конгеніяльно! - вигукнули Обормоти і того ж вечора списали кілька сторінок щоденника, всебічно висвітливши питання державної спекуляції. На допомогу було закликано інтегральне й диференціяльне числення, виведено ряд карколомних формул, яким позаздрив би і сам Маркс, і, нарешті, картина вимальовалася приблизно така:

ХЛІБ: закупочна ціна в госпах - 6 крб за центнер;
помол - І крб;
загальна собівартість - 7 крб;
продажна ціна - 250 крб за центнер;
чистий прибуток /у %%/ - 8570.

І т.п. у такому ж дусі.

Коли цю пекельну роботу було закінчено, Обормоти урочисто потисли один одному руки. Безперечно, у свій час внесок, що вони його зробили в політекономію, дістане належну оцінку. А поки що звернімося до їх звичайної повсякденної роботи, на якій, забігаючи уперед, скажемо, вони виявили неабиякий хист.

Натхненні великим вождем, вдячні партії за піклування, Обормоти запопадливо взялися за доручену справу. Насамперед, конкретизували і деталізували, хто на що здатний. Ушкварили гопака - вийшло непогано. Гірше було з голосами. Створивши всіх трьох на один копил, природа і тут не побажала зробити виняток: усі троє мали один ґатунок голосу - фальцет. Отже, виступаючи терцетом, можна було співати тільки в унісон. Спробували: вийшло щось подібне до папського хору кастратів. Вирішили ліпше співати поодинці - соло. Перевіривши свої сили, деталізувавши і конкретизувавши, Обормоти склали величезну концертну програму і вивісили по місту афіші. Але саме у той час якісь ворожі недобитки понашіптували людям, що, з деяких політичних міркувань, Україна, мовляв, повинна бути в жалобі, а тому - жодних розваг. Внаслідок цього довелося розповсюдити квитки по організаціях, закликавши на допомогу райком комсомолу. Кожен керівник установи повинен був забезпечити на концерт явку певної кількости глядачів. Таким чином, заля будинку культури була набита глядачами так, що почав зникати кисень.

Концерт мав шалений успіх. Регтайм змінила ча-ча, ча-чу змі-

нив бугі, за бугі пішла гвінейська хула; пісні мексиканські, пісні канадські, пісні негритянські, пісні Чілі, Перу, Аргентини, Болівії, Гондурасу, Еквадору - лавиною впали на голови приголомшених глядачів. У фіналі всі троє виконали танець живота. Не тільки глядачі - навіть Обормоти були задоволені. Але не був задоволений райком партії.

Обормотів викликали і дали прочухана.

- Ви що? - взяли їх у шори троє секретарів. - Блекоти обжерлися? Схиляння перед іноземщиною розводите? Космополіти чортові! Чому не дали програму на затвердження?

Секретарі хотіли ще довше кричати на Обормотів, але схаменулися, бо, власне, Обормоти ще не досить обізнані з країнчудесівськими звичаями, щоб так їх ганити. Отже, схаменувшись, секретарі прочитали Обормотам мораль - як і що робити.

Зрозумівши трохи хибно ту мораль, Обормоти взялися із запалом готувати другий концерт. Цього разу вони напхали у програму українських пісень від Богдана Хмельницького аж до "Зажурились галичанки", скропивши все те гопаком, коломийками, козачком і десятком добірних українських анекдотів, запозичених з "Сатири і гумору". Але, як ми зазначили вище, Обормоти дещо хибно зрозуміли вказівки райкому, і після концерту Дика схопилася за голову, згадавши, як неуважно проглянула вона програму і як механічно поставила візу. Тепер прочухана дістали не лише Обормоти, а й сама Дика.

- Як ви могли прогавити таку націоналістичну програму? - жбурляв в усі боки стільці перший секретар. - Хоч би тобі одна російська пісня для сміху! Єдність, єдність де з великим російським народом?!

Це вже було таке ЧП, що вимагало негайного втручання бюра.

Після триденних дебатів бюро винесло розгорнуте рішення. Найважливішим у ньому було: прикріпити Обормотів до гуртка по вивченню історії партії, щоб вищезгадані Обормоти підвищили свій ідейно-політичний рівень.

х х х

РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ,
про те, як капітан Чернявський з полком Комариниця воював

Жив-був у Калуші капітан Чернявський.

Ми, можливо, не згадали б про нього, якби він не відіграв певної ролі в нашій історії.

Отже, жив-був у Калуші капітан Чернявський. Капітан як капітан, чимало таких капітанів. Працював він у райвійськкоматі і, може, тільки цим різнився від інших капітанів, ну, наприклад, таких, як капітан Кривуля, що в Органах працював. Часто можна було зустріти капітана Чернявського в блакитній пивній, що біля скверу, з двома своїми дітлахами.

- Вип"ємо, синки! - казав капітан.

- Вип"ємо, батьку! - бадьоро відповідали дітлахи.

Уперше Обормоти познайомилися з капітаном за досить дивних обставин. Якось втомлені близнюки повернулися з села, де давали черговий концерт, і, як були одягнені, так і попадали на ліжко не роздягаючись і не окидаючи зброї. Згадавши про зброю, внесемо ясність. Оскільки Обормоти тепер були не просто Обормоти, а концертна бригада, то, як і весь районний актив, ходили обвішані автоматами, пістолями , гранатами, кулеметними стрічками і ще чимось. Так, на всякий випадок. Отож попадали Обормоти, не роздягаючись, на ліжко, - і сняться їм рожеві сни: буцім ведуть вони запеклий бій у Карпатах з партизанами. Пробачте - якими партизанами? Хе-хе! Диваки! Ніби немає партизанів в Англії чи Японії. Кожна цивілізована країна повинна мати своїх партизанів. І Країна Чудес теж не пасе задніх.

Сняться Обормотам рожеві сни. Засіли Обормоти десь аж на самісінькій Говерлі і тримають кругову оборону. А навколо, куди не глянь - гори, гори, гори, і пливуть по тих горах хмари за хмарами, і десь блискає, і десь гримить, і долом, долом, яругами, чагарниками, мов привиди які, крадуться партизанські хлопці, і несеться луною:

За волю народу, за його права
Встає Україна нова...

Оточили легіні Говерлу, пнуться нагору, шерег за шерегом, шерег за шерегом, тільки земля під ногами стугонить. Тіпається кулемет в обормотівських руках: та-та-та! - аж метал почервонів. Та-та-та! А з долу й собі скорострільні: та-та-та! - і крізь стріляннну:

Лента за лентою набої подавай,
Вкраїнський повстанче, в бою не відступай!

"Не відступай!" - несеться.

І знову йдуть вояки - шерег за шерегом, шерег за шерегом, шерег за шерегом...

Аж прилипли Обормоти до кулеметів. І раптом:

- Відкривайте, вас ідуть убити!

Піднесли Обормоти голови, глянули, а десь удалині, над Сивулею, марою зростає велетенська таємнича постать, погойдується білясо, і знову:

- Відчиніть, вас ідуть убити!

Страшно стало Обормотам. Скрикнули, скочили з ліжка, схопилися за пістолети, та так і заклякли, втупивши один в одного очі. А за дверима:

- Відчиніть, вас убити йдуть!

Що за притичина? І нащо відкривати двері, коли тебе вбити хочуть? Підійшли навшпиньки Обормоти до дверей - прислухаються. Скиглить щось під дверима і шкребеться. Ет, що там! Скинули гаки з дверей, хоробрі хлопці - Обормоти! Тільки-но штовхнули двері, а до хати - шубовсть! Що за мара? А воно:

- Двері, двері!

Зачинили. Ввімкнули світло. Глянули: мадам Чернявська! го-го! хто ж це вас так? А в неї губа - не губа, а так щось, опеньок якийсь. А тут у двері гать-гать:

- Відкривай, мать-мать! Уб"ю! - і - бах-бах!

Кепські справи! Розправили плечі Обормоти, підтягли до дверей кулемета, поставили: ну, бабахни ще раз, пуцьвірінку!

Неприємна річ - поговір. Стали жертвами поговору і благородні Обормоти. Нацвенькав якийсь жартун п"яному капітанові у вуха, буцім його мадам з близнюками амури точить. Присягався навіть і божився, що сам бачив - у кущах, на Лімниці. Димом здимів капітан - в кожному чоловікові сидить якесь стерво. Отож кинувся наш рогоносець до дружини: чи молилася ти на ніч, Дездемоно? - питає. Та каже, що ні. Тоді він лясь-лясь, - давай її гамселити. А потім - за пістолет і на Цвинтарну.

- Добре, що цвинтар близько, - кричить, - рішу зараз усіх трьох!

Дездемона за ним, навпростець, городами. Хтозна, за кого боялася: за чоловіка чи за близнюків? Усе ж випередила, а то б...

Отак вперше здибалися Обормоти з капітаном. Другого дня вже мирову пили, і сп"янілий капітан розчулено казав близнюкам:

- Мені що? Берітъ - не жалко. Баба - во! во - баба! По собі знаю. Тільки з дозволу, а не потай. Ясно? Ну от. Вип"емо!..

Того вечора капітан Чернявський так нализався, що попер у гості до директора калійного комбінату Неверова, розцілував його в обидві щоки і, діставши по шиї, полентався до завторга Арістова. Витурений звідти, він упхався до Коваля - завфінвідділу, а звідти до завідуючого РайВНО Лая, а потім його по черзі бачили у Винницьких, Сохацьких, Ортинських і Мацоли. Обійшовши, таким чином, доб-

рих півміста, бравий капітан вирішив ударити чолом і районним керівникам, що мешкали у великому триповерховому будинку на Станіславській.

Було вже десь за північ, коли капітан з гуркотом шарпнув парадні двері. Стрілянина і вибухи гранат примусили Обормотів миттю вскочити в штани. Схопивши автомати, хоробрі Обормоти метнулися на вулицю. Звідусіль лунала безладна стрілянина, злітали в небо ракети, і цокали по бруківці кулі.

У штабі полку, куди прийшли Обормоти, якраз йшла оперативна нарада. Полковник Комаринець робив червоним олівцем позначки на розгорнутій на столі мапі. Навколо згуртувалися бойові командири. Раз по раз ускакували вістові, а коридор аж розпирало в усі боки від метушні. З півгодини тому перший секретар подзвонив, що на будинок відповідальних працівників напали партизани. У квартирах збудовано барикади, і мешканці заприсяглися битися до останнього набою. Становище складалося загрозливе. Полк негайно було піднято по тривозі. Насамперед до будинку кинули розвідку. Прийнявши перші донесення, полковник Комаринець виробив стратегічний плян. Полковник був людиною енергійною, рішучою, і слава про нього гриміла по всьому Прикарпаттю. Де проходили його хлопці, там вже не було що робити: скрині залишалися порожні, хати іноді також, дівчата починали товстішати. За стародавнім козацьким звичаєм усі трофеї складалися на купу, яка потім ділилася на чотири частини: перша - полковникові, друга - йому ж, третя - також, четверта - усім потроху.

Плян полковника полягав у тому, щоб блокувати будинок, затиснути ворога в лещата й не дати йому вийти з оточення. З цією метою другий батальйон, зробивши рейд навколо міста, виходив до млина і перетинав шлях на Станіслав; третій батальйон займав позиції на березі р.Млинівка, четвертий мав діяти з боку пл.Героїв. Окремою ударною групою наступав, очолюваний полковником, перший батальйон: зайнявши плацдарм біля райвиконкому, батальйон звідси починав штурм. Мінометна батарея, розташована на даху червоної школи, відкривала вогонь по хотінських городах, щоб забезпечити тил третього батальйону, в разі, якщо партизани підтягнуть резерв під Хотінь. Своє КП полковник Комаринець виносив до каштану Яна Собеського.

Для більшого розуміння ми дозволимо собі нижче подати цю геніяльну стратегічну схему у тому варіянті, як вона надрукована у

Дельбрюка і посібниках зі стратегії Генерального штабу Країнчудесівської армії.

Прошу пробачення у читачів, та саме тоді, коли готувалася до друку ця сатирична епопея, плян, що ми хотіли його подати, виявився включеним до розряду секретних. Самі розумієте, що то значить у Країні Чудес розголошувати військові таємниці. Автор ще раз просить пробачення за деякі, можливо, недоречності в дальшому викладі, пов"язані з вилученням того кліше.

Резерв полку, три танки, мав стояти у сквері пл.Героїв. Сигнал для атаки – червона ракета.

Не треба мати воєнного хисту, щоб, проглянувши цю схему, при певній уяві одразу зрозуміти геніяльно простий задум полковника Комариця /шкода все ж, що кліше вилучено – голе місце/.

До штабу полку з усіх сторін ішло підкріплення: з калійного комбінату, пивзаводу, пожежної команди, артілі "Червоний черевик", дитячого будинку номер один, дитячого будинку номер два, дитсадків – першого, другого і третього, асенізаційної бригади комунгоспу. Прийшов навіть, зібравши всю мужність, міський аптекар Глузман. Полковник утворив з усього того батальйон особливого призначення. Зауваживши Обормотів, полковник, трохи подумавши, дав їм виключно небезпечне і таємне шпигунське завдання: пробратися на дах обложеного будинку і подавати звідти ліхтариками сигнали. Обормоти відкозиряли "есть!" і зникли. Мужність не залишала їхні на хвилю, хоч з усіх сторін, мов бджоли, летіли кулі. Де по-пластунськи, де короткими перебіжками – троє наших героїв уперто просувалися вперед, їх зір палав і стугоніли серця. Ще кілька метрів – і вони опинилися біля самого будинку. Проте тут їх чекало найгірше. Тиньк і уламки цегли так і посипалися на голови. Коли вони почали дряпатися угору по ринві, – з горища забахкали пост-

ріли. Обормоти ледве встигали ухилятися: кулі черкали то праве, то ліве вухо. Опинившись, нарешті, в мертвій зоні, всі троє швидко видряпались на дах. Посідали, дістали ліхтарики - і тут тільки згадали: про що саме подавати сигнали? "Розберуться", - сказали Обормоти і заблискали ліхтариками в усі боки.

Саме в цей час десь недалеко бахнула ракетниця, і ракета, черкнувши по лобі молодшого Обормота, рикошетом злетіла догори.

Ура-а! - загриміло навколо.

Плян полковника Комариця вступав у дію.

Знялася така стрілянина, що Обормоти ледве з даху не попадали. Другий батальйон стріляв у третій, четвертий - у перший, перший - у четвертий, мінометна батарея гатила по городах так, що тільки капуста летіла. Танкісти не витримали і вдарили й собі в небо - аби гуркіт.

В рішучий момент Комаринець особисто повів ударний батальйон на штурм. Це був прояв небаченого героїзму, бо треба було пройти під перехресним вогнем другого і третього батальйонів, що тримали під обстрілом усю Станіславську вулицю. Однак Комаринець усе ж удерся в будинок.

- Уперед! - загримів його голос, і батальйон лавиною помчав нагору.

Це було красиве за своїм розмахом видовище. Зверху забахкали постріли.

- Вперед! - гримів полковник, першим пхаючись на горище.

У темряві важко було виявити, хто куди стріляє, бо навкруги аж стугоніло. Нарешті, якось зорієнтувавшись, полковник, мов бик, поперу кут, де з-за комина блиснув вогонь пістолетного пострілу. Ввімкнувши ліхтар, він спрямував світло рефлектора просто в вічі супротивникові, щоб засліпити, - і тут побачив з подивом бліде, перелякане обличчя капітана Чернявського. Полковник гучно вилаявся, пустивши в хід увесь запас добірної лайки. Він зрозумів усе.

х х х

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

Обормоти знайомляться з країнчудесіївською демократією і навіть беруть участь у виборах

Незважаючи на такий афронт, з точки зору суто воєнної Комариндева операція, безумовно, заслуговувала на увагу. Не можна ж було, справді, картати полковника за те, що жодних партизанів не було, що був лише один капітан Чернявський - винуватець цієї колотнечі,

і що, нарешті, паніку підняли самі керівники. Хто б не запаніку-вав, коли серед ночі хтось гупає у двері і, для розваги, гатить по сходах з пістолета? Найбільшим боягузом у цій історії, безпе-речно, виявив себе капітан, що втік на горище, прийнявши Комарин-цевих хлопців за партизанів. Що стосується інших дійових осіб, то всі ходили такими півнями, немов виграли бій на Курській дузі. Ко-маринець усе ж вважав за потрібне надіслати командуючому відповід-не донесення про операцію, приклавши до нього і схему, з якою ми вже познайомились і яка, таким чином, стала надбанням історії. Ка-пітан Чернявський там, звичайно, не фігурував. Зате фігурували Обормоти, що їм об"єктивний полковник змушений був віддати належ-не. Завдяки цьому Обормоти стали героями дня. Їм потискували руки, поплескували по плечах, фундували пиво. Комаринецька операція ви-явилася для них, деяким чином, політичною перевіркою. Зрозуміло тепер, чому ми згадали за Чернявського і упхали до нашої історії полковника Комариця? Без цього не можна було б з"ясувати, чому Обормоти так зросли в очах районного керівництва і чому їм вияв-ляли надалі таке довір"я. Справді, коли б не та обставина, хтозна, яку ролю було б для них відведено в поточній передвиборній кампа-нії. Звичайно, їх не ввели до складу виборчих комісій і не поста-вили керувати виборчими дільницями, але довіреними особами канди-датів вони стали. Це була велика честь, і Обормотів розпирала пи-ха. Брати були серйозні люди і звикли ставитися до всього серйоз-но. Тут не можна було тяп-ляп, тут мова йшла про подію історичної ваги: перше знайомство з країнчудесівською демократією.

Треба було наготувати пера, мати під рукою щоденник. Треба було заздалегідь визначити вузлові питання, на які слід було б звернути особливу увагу. Обормоти простудіювали конституцію, по-ложення про вибори і все те, що мало допомогти у повсякденній ро-боті. Вивчили біографію кандидата, зустріч з яким мала відбутися ось-ось. Коротше кажучи, Обормоти поставилися до дорученої спра-ви з усією відповідальністю.

Настала зима. Захурдичили снігги. Стало непривітно і навіть сумно в Калуші. І ось якогось одного дня задзеленькотіли по міс-ту телефони: їде!

Першим скочив полковник Комаринець. Піднявши полк, наказав оточити місто і виставити охорону біля будинку культури. Далі за-крутилися керівники установ: кожен мав у призначений час особисто привести до клюбу визначену кількість виборців. Зведена оркестра пожежної охорони і калійного комбінату цілісінький день дудлила гімн.

Кандидат приїхав пізно ввечері, коли нетерплячка виборців побачити його благородне обличчя сягла крайньої межі. Кандидатів ескорт складали: два танки Т-34 - ззаду і спереду, два бронетранспортери і шість танкеток - по три з кожного боку.

"Ми відчули навіть якесь неземне хвилювання, побачивши, якою почесною вартою оточений простий слуга народу", - занотували пізніше у своєму щоденнику Обормоти.

"Слуга народу" легко скочив з машини і, привітно помахуючи капелюхом, пройшов повз шерег автоматників до будинку культури. Усі крикнули "ура!" і гучно висякалися /погода була дещо вологою/.

У президії сиділи: голова райвику, всі три секретарі, шеф Органів /на передньому плані/ і кількадесять усяких людців /на задньому плані/.

Обормоти стояли біля трибуни з мікрофоном і сяяли, мов три маківки у бур"яні. Кандидат потис їм руки, і оркестра вдарила туш. Під грім оплесків Обормоти почали свою промову, змінюючи, як завжди, один одного по черзі через кожну годину. Оскільки ця знаменита промова наступного дня було надруковано в усіх газетах, ми наведемо невеличкий витяг з неї за газетним текстом, щоб, бува, чого не перекрутити.

Обормоти сказали:

- Як довірені особи, ми маємо за честь представити шановним виборцям кандидата в депутати товариша Тура, гідність якого поза всяким сумнівом. Погляньте, погляньте тільки на життєвий шлях кандидата, і сльози зворушення блиснуть у ваших очах. Хто громив Врангеля у двадцятому році і з шаблею в руці, гвинтівкою у другій хоробро очолив врангелівський полк? Наш кандидат. Хто піднімав і ледве не підняв революцію в Чехословаччині? Наш кандидат. Хто під час останньої війни ховався по бур"янах з небезпекою для життя? Наш кандидат. У свій час якісь підляки звели на нього наклеп, звинуваченши у шпигунстві і протиприродньому зв"язку з Джоном Пірпонтом Морґаном-молодшим. Його оголосили ворогом народу. І ви кричали: ганьба! Його реабілітували. І ви кричали: хай живе! І знову він ворог народу. І ви кричали: ганьба! Та він знову реабілітований. І ви кричали: хай живе! Десять раз ви були свідками тих метаморфоз - в цьому діялектика життя. Ми не знаємо, які ще будуть метаморфози, і що ми крикнемо завтра, але сьогодні ми кричимо: хай живе!

Не встигли Обормоти кинути в залю кілька ходових гасел, як раптом... Як часто в житті буває це "раптом"! У тиші залі це так прозвучало виразно: "Ґранату кинуто!"

Чи знаєте ви, що таке паніка? Паніка згубила французів під Азенкуром і під Седаном, англійців - під Орлеаном, австріяків - під Аустерліцем, українців - під Берестечком, росіян - під Ляояном і Шахе. Паніка - це отакі очі і відсутність усякого глузду. Страшна річ - паніка.

Чи можете ви залишатися спокійним і безглуздо посміхатися, коли над вашою головою невблаганне і страшне: "ґраната!"? Я в таких випадках даю ходу і тільки ходу. А це вже є паніка. Самовладання - це коли ви, презирливо всміхнувшись, хапаєте кинуту ґранату і жбурляєте, кляту, від себе геть, а самі припадаєте до землі. Але нормальна людина так не чинить, вона панікує. Оскільки в залі сиділи лише нормальні люди, то, почувши "ґраната!", запанікували, а саме: всі як один полізли під стільці, а хто міг - то й за груби, виставивши задні, як найбільш невразливі місця. Президію мов вітром здуло: хто так, а хто навкарачках, - майнули за куліси. Залишилися тільки кандидат /який не мав права панікувати/ і перший секретар Кириленко /який не мав права залишати кандидата/. Третій секретар, товстозадий Покатаєв, на мить завагався, а потім чкурнув і собі навкарачках через усю сцену. Що стосується Обормотів, то їх думка сприймала лише одне: п"ять секунд... п"ять секунд... п"ять секунд... За п"ять секунд повинна вибухнути ґраната, і вони мужньо приготувалися зустріти смерть на своєму бойовому посту. Та коли смерть у вигляді стіни почала валитися, Обормоти спритно відскочили набік, і трибуна з гуркотом полетіла в оркестру, потягнувши за собою і мікрофон. На сцену, зваливши куліси, вискочила особиста охорона кандидата.

Час в дійсности довший, ніж ми його вважаємо, і події іноді концентруються в найменшому його відрізку. Мабуть, йшла п"ята секунда, коли до залі вдерлися автоматники на чолі з полковником Комаринцем. Стволи автоматів грізно вперлися у виборців, що нерухомо лежали під стільцями. П"ять секунд минуло, і ґраната не вибухнула. Викликаний взвод міношукачів даремно обмацував кожен куток залі: ґранати не було. Просто хтось щось крикнув, хтось чогось не дочув, - саме так треба було вважати. Невеличка паніка - а які могли бути політичні наслідки! На чому тільки цей химерний світ крутиться?

Діяльність Обормотів під час виборчої кампанії не обмежувалася, проте, лише виголошуванням промов і палкою агітацією за кандидата, якого вони встигли полюбити, як самих себе. На терези було кинуто весь величезний обормотівський політичний досвід, накопичений за арґентинських умов. Країна Чудес - не Арґентина, а Ар-

ґентина - не Країна Чудес, проте досвід є досвід. Дещо новим для них, правда, було - агітбригади, що, озброєні по самі вуха, мов ґанґстери, гасали по селах. Та коли Обормотів включили в одну з таких бригад, вони швидко виявили їх доцільність. Безперечно, кожна країна має свою специфіку, якою не слід нехтувати.

Нарешті настав урочистий день виборів.

Ще звечора бригада, очолювана секретарем по пропаґанді Дикою і підсилена взводом автоматників Комариниця, виїхала до села Підмихайля. Захопивши з собою щоденника, навантажені всяким воєнним спорядженням, майнули з нею і Обормоти.

Заночували в якійсь хаті, покотом на соломі. Ще не заспівали й треті півні, як усі потихеньку розійшлися по селу піднімати виборців, щоб, бува, не проспали початку виборів. Обормоти відзначили безсумнівну зворушливість цього заходу. З другого боку, не можна було не піти назустріч проханню підмихайлівців, яке вони виклали у своєму листі:

"Оскільки ми всі бажаємо проголосувати першими, то дуже просимо якось збудити нас ще вдосвіта, бо будильників не маємо, про що й благаємо".

Дивні все ж люди були підмихайлівці. Наче яке чортовиння оплутало село. Куди не подибаєш - замок поцілуєш, наче нечиста сила вхопила ґазду і зажбурнула десь аж у Завій чи Грабівку. А не замкнено - самі дітлахи в хаті. Ба - ні! Тут таки хтось є.

- Добридень, ґаздо.

- Слава Йсу, - з печі.

- Вставайте ж бо. Вибори.

- Ґа?

Дядько звішує голі, по саме тото, ноги і шкребе по тотому п"ятірнею.

- Боже! яке дикунство і несвідомість! - це секретар по пропаґанді Дика. - Хоч штани одягніть.

- Ґа?

- Вам же дано таке велике право.

- Ґа?

- Зашем ти, падло, туман напущаєшь? - не витримує солдат з автоматом, по вимові - узбек. - Падай сюда, паханъ, булетен кидай, інакше - секін башка.

- Ґа?

У кожного в руках виборча скринька, і кожен послужливо підносить скриньку дядькові.

- Ґа?

- Бери бюлетень, пахан, ось так бери, ось так складай, ось так кидай, - узбек демонструє сам усю процедуру і встромлює бюлетень у проріз скриньки... - Ясно, пахан? Пішли далі...

Тепер усе йде жвавіше. Використавши досвід узбека, кожен дивиться у список виборців і, минаючи якусь хату, ставить "птичку" і кидає бюлетень до скриньки. Геніяльно просто. І без усякої мороки. Пізніше хтось зауважує, що, власне, цю процедуру можна було б робити і не виходячи з виборчої дільниці. Тепло, затишно, і по морозі не треба вештатись. Ця думка виявилася такою конгеніяльною, що всіх ошелешила. Та оскільки всі бюлетені було вже використано, одностайно вирішили застосувати цей спосіб у наступних виборах і навіть висвітлити в пресі.

Була дванадцята година дня, коли весь запас бюлетенів було вичерпано і проти кожного прізвища поставлено "птичку". Вибори можна було вважати закінченими. Подзвонили в райком за дозволом відкрити скриньки. Кожному забажалося швидше трапити додому, тому, нашвидкуруч підрахувавши бюлетені, склали протокол, запечатали і повезли все це до Калуша.

Наступного дня Обормоти довідалися з газет, що вибори пройшли в атмосфері надзвичайного політичного піднесення, продемонструвавши ще раз згуртованість народу навколо рідної партії. І великими цифрами:

І І 0 % - ЗА !

Якщо арифметично це виглядало дещо сумнівно, зате політично - цілком переконливо.

х х х

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ
Обормоти заводять знайомства

Обормоти вирішили завести знайомства. Певніше, їм порадили це зробити.

- Пропадете, хлопці, якщо не матимете блату, - казав їм завфінвідділу Коваль, - ой пропадете. Заводьте знайомства.

- Що є блат?

- Хе-хе! І відсталий же народ за границею. Свідомости ні на копійку. Що значить буржуазна ідеологія. Тьху!

- Та все ж?

- Блат, хлопці, є основа основ. Блат вище міністра. Як би це вам пояснити? От, приміром, тобі щось треба.

– Що треба?

– Ну, цяхи там чи що інше. Туди-сюди, нема. Але ти з Іваном Івановичем ось так, вася-вася.

– Вася-вася?

– Вася-вася. Приходите ви до Івана Івановича і кажете стиха: цяшків треба. "Можна", – каже Іван Іванович, – і цяшки є. Зрозуміло?

– Не зовсім.

– Тоді практично. Зарплату одержали?

– Ще ні. Фінвідділ чомусь затримує.

– Хе-хе! Несвідомість. Може, по чарці?

– Просимо дуже.

– Ну то пішли.

Зайшли до ресторану, поставили Обормоти пляшку горілки. До неї се і те.

– Ну, це вже інша справа, – каже Коваль, – поїхали.

Вихилив склянку, тільки крекнув.

– Ех, хлопці, хлопці, які ж бо ви! А ще, мабуть, там в Америці бізнесмени самі. Он якраз сидить мій бухгалтер. Биґаре, ходіть-но сюди.

Підійшов.

– Треба б хлопцям якусь копійчину підкинути на рятунок.

– Чом ні? – каже старий, витягує контокорентну книжку, авторучку, черкає щось і подає.

– Чарчину, Биґаре?

– Чом ні?

– А тепер – до банку. Захопіть у буфеті сигарети і шоколад. Чек маєте?

У банку – тиск і гармидер. Клієнт на клієнті.

– Проштовхуйтесь, проштовхуйтесь, не будьте, як діти, – здоровенні Ковалеві кулаки гатять Обормотів у плечі.

Пропхалися до віконця. Звідти:

– Грошей нема.

– Ет! – спльовує опересердя Коваль. – Хто ж так? Дайте сюди чек і шоколадку.

Схилився.

– Панно Зосю... дозвольте вас почастувати... Прошу... А оце чек...

Дівчина кокетливо посміхається, підписує.

– А тепер до каси... Сигарети.

Під дружним натиском черга біля каси не витримує і розколюється.

– Як справи, старий? Сигареток? Перший сорт. А ось чек...

В обормотівських кишенях приємно хрустять перші зароблені ними країнчудесівські гроші. Надворі – мов весна. Сонце. Блакить неба. І навколо всі такі хороші-хороші.

– Зрозуміло? – басить Коваль.

– Зрозуміло! – бадьоро відповідають Обормоти і тягнуть завідуючого на пиво, до блакитної пивної.

– Пропадете, хлопці, якщо не матимете блату, – ковтає той пиво, – ой пропадете! Заводьте знайомства.

І Обормоти заводять знайомства...

Спочатку їм, прямо скажемо, не везло. Кожна справа вимагає певного досвіду. А досвіду, саме країнчудесівського досвіду, вони не мали. І тут їм порадили податися на консультацію до директора школи глухонімих Гінківської.

Це було руде бабисько, спритне, як біс. Обормоти, як ведеться, позолотили їй ручку.

– Отут, – стисла вона кулак, – отут вони в мене всі. Усі.

– Хто – вони?

– Голова, секретарі, прокурор, суддя, ревізори. Всі.

– І всі отут?

– Отут.

– Та це ж... – Обормоти хотіли сказати "геніяльно", та вирішили, що геніяльність тут ні до чого. – Та це ж... ну просто... ні – неймовірно!

– Дуже навіть імовірно. Кожен їсти хоче і кожному треба діточкам на молочко. Може, не так?

– Звісно, діточкам треба обов"язково.

– Подаруночок одному, подаруночок іншому, тому шинка, тому медок, а тому просто гроші. І все – як по маслу. А бюджет у мене, Обормотики, два мільйони. Як не ревізуй – далі прокурора не йде. Зрозуміло?

– Зрозуміло, – зітхнули Обормоти, бо то було не для них – даремно ручку позолотили.

Важко було Обормотам заводити знайомства з порожніми кишенями, та все ж заводили помаленьку. Насамперед упхалися в гості до сусіда свого – прокурора Грабовського, ніби візита ввічливости. Захопили сулію самогону.

– Ну? – спитав прокурор, видудливши сулію. – Що там? справу яку закрити чи що?

– Та ні, – знітились Обормоти, – це ми так, на всяк випадок.

Нанесли візиту і судді. Теж на всяк випадок. Тут сконтактувалися вмить.

– Чудесно, – потер руки Нужник, одразу заштовхуючи Обормотів у крісла, – чудесно, що завітали. Якраз ви мені й потрібні. По чарці? Ох і міцна, сволота!.. Ну так от. Ще по одній? Ох і пече, сволота!.. Ху! Так от яка справа... Ще по шкалику, Бог трійцю любить. Ох і дере, сволота... Ху! Ось що, хлоп"ята: тут мені свідки потрібні в одній справі. То ви тее... Зрозуміло?

– Зрозуміло, – кивнули п"яними головами Обормоти.

– Тоді ще по одній, до пари – щоб не з"їли татари. Ох і гірка ж, гірка, сволота!

Знайомство з суддею трохи підбадьорило Обормотів – приємно все ж, коли люди один одному потрібні. Прізвище, правда, як для судді, трохи не тее – Нужник. І як за такого заміж виходити? Мадам Нужник! Це, звісно, крутилося в п"яній голові, а протверезівши, Обормоти про те й думки не мали.

Знайомство з суддею Нужником принесло Обормотам, однак, деякі неприємності. І неприємності досить неприємні, якщо вдатися до тавтології. Справа у тому, що хтось із подружжя Нужників схопив якусь непристойну хворобу, про яку, звичайно, говорити не люблять. Кажемо – хтось, – бо точно встановити істину було неможливо. Оскільки суддя грішив з дівчатками, то мадам Нужник обвинувачувала чоловіка, та оскільки мадам іноді дозволяла собі теж дещо, то суддя обвинувачував дружину. Та це, зрештою, не так важливо. Важливо те, що подружжя опинилось у венерологічній лікарні. Цього було досить, щоб Обормоти /усі троє/ знепритомніли. Наші герої були такі бридливі /усі троє/, що одна лише згадка про потиск суддівської руки настовбурчувала у них на голові волосся. А цілування ручок мадам?!

– Полундра! – закричали Обормоти, згадавши улюблений вигук Остапа Бендера. Закричали – і кинулися до лікаря, на профілактику.

Тепер години не минало, щоб хтось з них не зазирав у дзеркало, обмацуючи і обсервовуючи губу, якою вони притулялися до ручки мадам Нужник. Бридливість дивна річ. Я знав одного чоловіка, який не міг випити склянку чаю, коли йому жартома казали, що то не склянка чаю, а склянка гною з товченими павуками і зеленою соплею зверху. Дивна річ бридливість.

А от Обормоти якраз були бридливими. Після неприємної історії з Нужником /з великої літери/ вони постійно носили з собою по флакону одеколону, яким користувалися зразу ж після потиску руки, навіть якщо це було велике начальство, а може, саме й тому. Ось що значить бридливість!

Та ми дещо відхилилися від головної теми. Втім, ні, бо далі

мова йтиме ще про одну неприємність, якої зазнали наші Обормоти.

Терміново заводячи знайомства /за порадою Коваля/, вони не могли оминути таку фігуру, як директор спецдитбудинку Бороньбоже. Бороньбоже був неабищо, бо теж мав двомільйонний бюджет. Опріч того, цей джентльмен був людиною проноздливою і мав купу зв"язків. Що не міг зробити хтось, те міг зробити Бороньбоже. І користь він міг витягти звідти, звідки ніхто не міг і звідки, можливо, й витягати не було чого. Не дивно, що й Обормотів він не оминув.

- У вас там у клюбі я бачив дві поламані шафи, то ви їх спишіть і мені на баланс підкиньте. Десь два нових шифоньєри подіймся - треба діру залатати.

- Залатаємо, - мугикнули Обормоти, обсмоктуючи півнячі ніжки. Частувати Бороньбоже вмів добряче.

Звичайно, нові шифоньєри перейшли на баланс самого директора, але то вже з іншої опери.

Враховуючи їх ділові якості, Бороньбоже, безперечно, міг завжди Обормотам стати в нагоді. І останні раділи, що так вдало, і головне, без чиєїсь допомоги зав"язали таке шикарне знайомство. Проте радість Обормотів була передчасною. Одного дня Бороньбоже взяли під варту, і не за які-небудь таємні махінації - тут він кому-будь міг натягти носа, а...

Як іноді все ж одна, здавалося б, зовсім незначна подія тягне за собою цілий ряд більш важливих подій, що, зливаючись докупи, у свою чергу можуть викликати справжню гекатомбу. Звичайно, ні про яку гекатомбу не може бути й мови - це так, до слова - а що Нужникова хвороба у деякій мірі спричинилася до речей, які могли б і не мати місця, коли б її не було - це безперечна істина. Не скочили б у гречку суддя і пані суддьова - не було б непристойної хвороби /хороба б її взяла!/, - не затремтіли б Обормоти і не трапив би під варту Бороньбоже. З цієї історії випливає, насамперед, старезна євангельська мораль: не чужелож, не лазь по чужих телесах, коли маєш своє під боком.

Якщо Обормоти затремтіли через свою бридливість, то Бороньбоже охопив страх за своїх підопічних дівчаток: що як, бідолашні, схоплять і собі ту неприємну хворобу? Звичайно, можна було б викликати для огляду лікаря, але це викликало б лише зайві балачки, чого директор не бажав. Отже, щоб, боронь боже, чого не вийшло, Бороньбоже узявся за цю справу сам.

Невідомо, як саме провадив свої дослідження запопадливий директор - те, що оповідали на суді свідки, схоже скорше на анекдот - безперечно одне: внаслідок цих досліджень кілька дівчаток

позбулися дівоцтва. Ось тому, власне, й потрапив під варту Бороньбоже. Власне, навіть не тому - міський прокурор був у нього "ось тут" - а тому, що надто вже багато галасу здійнялося з-за тої дурниці. Втрутився обласний прокурор, який не був "ось тут" - і бідолашний Бороньбоже помандрував туди, куди Макар телят не ганяв, без особливого бажання помандрував.

Що все це було неприємно Обормотам, годі й казати. Звідси напрошується висновок: як важко заводити знайомства, а ще важче їх зберігати.

Звичайно, наші герої і в гадці не мали пертися до товариства осіб високого рангу: люди вони були скромні і ієрархічну дистанцію розуміли. Тому про якісь там близькі відносини з секретарем, головою чи шефом Органів вони й гадки не мали. Та якось уже так вийшло, що їх самих запросили на секретареві іменини, де вони й стрілися віч-на-віч з суворим органівським шефом Фроловим та іншими досі не відомими для них чинами. Запросили їх, мабуть, як концертну бригаду, без якої і іменини не іменини. Факт усе ж безперечний - вони стали ближче до начальства.

Присутніх було всього кількадцять осіб, враховуючи дружин, тому обстановка була досить не-вимушеною: кожен робив, що хотів. Обормоти співали, танцювали, демонстрували якісь простецькі фокуси і навіть одержали по чарці. Все було пристойно, ідеологічно, як і личить бути в такому пристойному товаристві. Грали у фанти, довгої лози і ще якісь витребеньки. Іменинник уперто ліз під стіл, і його щоразу гуртом звідти витягали; хтось кричав, хтось співав, хтось когось обмацував, хтось комусь тицяв кулаки під ніс. Нарешті упившись, всі так переплутали ноги під столом, що кожен боявся встати, щоб не захопити чужі.

Ми не ставимо собі за мету виписувати деталі цього домашнього свята: в деяких випадках нас могли б неправильно зрозуміти. Тому соромливо опустимо завісу, тим більше, що нас цікавлять не перипетії вечора, а те, як Обормоти знайомства заводили.

x x x

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

Про те, як Калуш Молдавію годував

Безперечно, громадсько-політична діяльність Обормотів тепер не припинялася ні на мить. Зернопоставки, м"ясопоставки, бульбопоставки, молокомаслояйцяпоставки, рогикопитаратиціпоставки, - кампанія змінювала кампанію. І всюди Обормоти, як личить, попереду.

Вони тепер цілком увійшли в колію країнчудесівського життя. І навіть перейняли найбільш характерні звичаї країнчудесівських громадян: покрикувати на нижчих, тремтіти перед вищими. Це було зручно і навіть приємно.

Тої зими, крім звичайних щорічних кампаній, звалилася ще одна кампанія: госпи. Треба було терміново створювати в районі госпи, бо вже всенька-всенька Країна Чудес була нашпигована госпами, а Калуш госпів не мав. І те було дуже соромно. У селян аж жижки тремтіли, так палко вони бажали мати свої, калуські, госпи. І це треба було врахувати. І треба було скорше йти назустріч їх скромному бажанню. Що й було враховано.

Але що ж таке госпи?

Госпи - це щось на взірець полумиска, куди кожний кладе, що має, а потім усе те підносить господареві.

Госпи - це коли селянин сіє, а збирає студент.

Госпи - це відсутність усякого клопоту: посій, збери, віддай.

Дуже дотепна штука госпи.

Та найдотепніше у цій штуці те, що кожен позбавляється такої мороки, як паспорт, а отже, й ще одної мороки - податися кудись на завод чи деінде.

Отже, в Калуші вирішили мати свої госпи, такі госпи, щоб усі де не є госпи переплюнути.

Закипіло, закрутилося, завертілося таке, що аж парко всім стало. І керівникам, і селянам. І так стало парко, що сніг з того почав танути, і струмки потекли. Усюди зима, а в Калуші весною потягло. Отак, значить, упарилися. Потяглися в усі села агітбригади, щоб, значить, веселіше госпи утворювати. А що вже сміху, жартів: стрілянина, пожежі, когось у пузяку, когось на гілляку, когось у туристську подорож. Ну цирк, та й годі! Обормоти аж ніби навіть удруге світ побачили: веселі такі, енергійні, немов у свою стихію трапили. Вирішили навіть рейд по селах зробити, щоб усе увидіти, все обнюхати, все занотувати.

Поїхали до Голині. Сільрада.

- Ето хорошо, что ви прієхалі, - каже довготелесий доповідач, - я как раз доклад делаю...

На лаві перед столом куняють двоє слухачів. Поруч - два автоматники. Стережуть, щоб, бува, не втекли.

- Ітак, на чьом ми остановілісь? Да...

І пішов. Про швайку та шило...

Дивляться дядьки на довготелесого, і думка чомусь одна у голові гасає: де с...? Бо ноги є, а с... нема, просто з тулуба, мов

дві жердини, стирчать...

- Ви... ето... не уходіте, - переривае свою "доповідь" довготелесий райкомівський штатпроп Субачев, - там я бабке курочку велел пріготовіть, ну і кое-што ещьо... Пообедаем...

У Підмихайлі:

- Ну?

- Що - ну?

- Заяву писатимеш?

- Куди?

- До госпу.

- Якого?

- Ти мені ці вибрики кинь. Сідай, заяву пиши.

- Куди?

- До госпу.

- Якого?

- Лізь, гад, на горище, там ще подумай. Триматиму, поки тельбухи не всохнуть.

А згори:

- Товаришу Лай, вже подумав: згоден. Дайте папір, добровільно заяву напишу.

- Чув? Полізай, гад, а Базіва, хлопці, давайте сюди.

Товариш Лай кладе наган до кобури.

- Сідай, сідай, Базів, давно б уже так. Ти ж хороший чоловік, Базів, - поплескуе по спині, - якого ж дідька... На от, пиши.

Пійло:

- Сідай, падло.

- Куди?

- У машину, падло.

- Таж то, буцім, чого?

- Чого ти чогокаеш?

- Чогокаю, бо - чого?

- Ти мені не чогокай чого, бо я тобі начогокаю. На прохолодку поїдеш.

- Куди?

- Там, де холодніше. Сідай, падло.

- Та чого?

- Сідай, чогокало...

- Таж я за госпи о! - обома руками.

- Треба було раніше, а тепер хоч ногами голосуй - не поможе... Сідай, не затримуй чергу...

Вістова:

- Хто за? проти? утримались?.. Ви що ж це, швайка вам у печінку - шуткувати? Руки повідсихали? Влада не подобається?

- Та ні, - один, - чом, влада, вона нічого, підходяща влада... дуже хороша влада... тільки той...

- Що - той?

- Та ні - не той.

- Що - не той?

- Та ні... та я... та нічого...

- Отож бо то. Га? Нічого? Що - нічого? Ти мені дивись. Голосую: за? проти?

Увійшли двоє.

- Ми проти.

І бах-бах... Тільки шиби дзенькнули.

Що таке життя? Коли нема часу сумувати - оце і є життя. Усе, що не життя - сірісіньке співіснування. Обормотам не було коли сумувати - отже, вони жили; якби вони засумували, то було б кепсько, то було б співіснування. Все навколо вирувало, клекотіло й кипіло, як бульба в казанах. Чому саме "як бульба в казанах"? Тому що тоді в кожній хаті день і ніч кипіла в казанах бульба. Отже і життя клекотіло, мов та бульба /вона к картопля, бараболя, мандебурка, буришка і кромплі/. А варилася та бульба тому, що дуже вже сердечні люди були калушани і частували тою бульбою кожного, хто до хати заходив. А заходили тоді багато хто. Не будемо вже згадувати за всякі бригади, що вештались по селах - тих бульбою не здивуєш, ті більше на вітамін "це" натискали: м"ясце, сальце, винце. Здебільшого їли бульбу молдавани, що день і ніч ішли через Калуш, наче їм набридло вдома сидіти. Ось, власне, тому день і ніч усе кипіло і клекотіло в казанах.

Хороша країна Молдавія, чого тільки там нема: і того нема, і сього нема. Скільки земля чого не дасть - мов який джін до Ґалардії завезе. Сумно стало молдаванам. Зиркнути по хаті - чого тільки нема: і сього нема, і того нема. Що його у бісового батька робити? Бити владі чолом - гулю наб"єш. І вирішили молдавани в гості кудись помандрувати. Глянули туди, сюди глянули, куди не поглянь - усюди добре, і там, і там чого тільки нема. А нунте ші Буковіна! - вдарили об поли молдавани. - Та он же Калуш, поїдемо, відай, туди гостювати.

І поїхали. Хто пішки, а хто так - власними ногами. Не на пиво - на бульбу поїхали. Здавалося б: ну що таке Калуш? Туди сякнувся, сюди сякнувся - і вже нема. Таж ні: всю Молдавію прохарчував. Та то ж без госпів, прошу пана. А якби були госпи? О, то-

дi б!.. тодi б i шкварка до бульби була.

Гостюють молдавани, не день i не два гостюють, сьогоднi одні, завтра - iншi. Весело, самогону тiльки нема.

Незручно стало хлопцям комаринецьким. У кожнiй хатi молдаван частують, а вони ніби осторонь.

- Що ж це, хлопцi, таке? - зiбрав свою братву полковник Комаринець. - Люди молдаван частують, а ви - осторонь. Чи пайки солдатської вам шкода? Щоб менi... - тут полковник подрапався з поверху на поверх.

Братва зрозумiла свого полковника з пiвслова. Жiночу половину взяли на себе.

- Як звуть?

- Лександра.

- Ох, i очi в тебе, Сандро, не очi - кулемет! - i пошепки, - за хлiбину, га?

- Ой, ой! Мей ну тре буй аша се фош...

- Подумай, хлiбець який, понюхаєш - помреш.

- Ой, ой!

- Сандро!.. Ну?

- Давай... хлiб давай...

- Пiшли за повiтку.

- Я... я... маленька ж я...

- Маненька, маненька... - жадiбнi солдатськi руки стягують спiдничину. - Ну, ну, не пручайся...

Акордеони, солдатський регiт по селу, пiснi: "Ех, махорочка-махорка, породнiлiсь ми с тобой..." А з другого боку: "Те-е-мна нi - i - i-чка го-о-ри вкри-и-ла, по-ло-нину вою за-а-лила..."

Дiвчина назустрiч, марна, очi позападали.

- Солдат... солдат... - розстiбнула кофтину, виймає щось з-за пазухи, шарпнула, тремтить на долонi бiла грудь з рожевим соском. - Хочеш?

- Нас двое.

- Два... - показує пальцями, - два буханцi...

- Е, що там! Пiшли. Звуть як?

- Не... не треба - звуть.

- Ну й хай.

Зайшли до якоїсь хати.

- Вилетай, бабка!

- Та то ж як?

- Пiд вечiр прийдеш. Давай, давай!

Вишмигнули.

Пляшку на стіл.

- Вип"єш?

Головою хитнула - ні.

- Їж тоді...

Розлили самогон по склянках, вихилили.

- Ну, дівко, часу нема - служба. Роздягайся...

А надворі сліпуче сонце палить блакить. Весна...

Вранці хлопці Комариця крокують до Калуша з хвацьким маршем:

Обійшовши усі села,
Йдемо до району.
У кожного шматок сала,
Пляшка самогону.

Ать, два, три, чотири!
Лізем до комори,
Усі скрині вивертаєм,
Шукаєм бандьорів!

Прискіпливий читач скаже: овва, рабле яке! Зобачить щось отаке-о, - і куди вже й ділися сатиричні вихиляси. Достеменно, так! Віддамо все ж хоч трохи належне соціялістичному реалізмові, хоч те і робить брижі на тлі так ладно скомпонованої колізії. Та почалапаємо далі.

x x x

РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ
Про діла нароовітянські

Якось викликають Обормотів у райком.

- Сідайте.

Сіли.

- Ось що, товаришочки, годі чечітку вибивати: підете інспекторами до наросвіти. Хлопці ви хороші, справитеся.

- Та...

- Жодних "та". Чи, може, вам влада не подобається?

- ! ! !

- Ото ж бо то. Довіряють вам, ясно? Довіряють. Цінити треба. А там у нас прорив. Діра утворилася.

- Велика?

- Отаченна.

- Залатаємо! - бадьоро гаркнули Обормоти.

- Латайте. Тільки глядіть, щоб яка нечиста сила вас не вхопила.

- Ми атеїсти - не вхопить.

- Пігель теж був атеїст, а диви ж - вхопила, ще й за океан закинула.

- Не може бути!

- Ще й як може бути. Тому й діра.

То була така новина, що Обормоти не знали, чи занотовувати до щоденника, чи ні? Почухалися. Ще раз. Зрештою, об"ективність - це об"єктивність. Занотували, хоч і тхне містикою.

Ось ці нотатки:

"ПІГЕЛЬ Ригор Танович, тридцяти років, брюнет, неодружений, сто сімдесят п"ять сантиметрів /мабуть, зросту - Автор/, сухорлявий, бас, п"є /переважно спірітус віні ретіфікаті/, магістр філософії, член партії. У травні зник. Вхопила нечиста сила. Господи, прости і відведи! Поіменований Пігель Р.Т. за сумісництвом займав кілька посад: завпарткабінету райкому, інспектор наросвіти, начальник місцевого радіо, директор учительських курсів, лектор райкому. Наганяв на начальство страху, бо завжди благав: "Прошу тримати себе зі мною достойно". Взявши короткочасну відпустку, відбув до Львова. Відтоді - мов корова язиком злизала. Хоча ні: хтось десь бачив, як чорти попід руки знесли інспектора Пігеля у повітря, тільки п"яти блимнули. Містика. На пошуки зниклого кинулися Органи /спочатку районні, потім обласні і вище/. Шукали з ліхтарями серед білого дня - не знайшли. Кожен кущик обмацали, кожне дерево оглянули - може, де на гіллячці? Нема. Усі хати перевернули, під кожну піч лазили - нема. Три місяці шукали - не знайшли. Шукали б і досі, та раптом лист з Варшави - "гуляю по Маршалковській і п"ю бімбер". Волосся подерлося на голові у секретарів: бий тебе сила божа! А ще кажуть, що нечистої сили нема. Он куди дідько закинув бідолаху! А в области: як? що? члена партії? нечистий? бути не може! А тут іще з Гавру звісточка: "Сідаю на пароплав. О ревуар, месьє!" Що ти скажеш! Бач, яку силу нечистий має! До Гавру заніс, - а то, мать, добрячих три тисячі верстов буде. Каже тоді один в райкомі, розумний такий /волосся навіть від розуму з голови повилазило/, каже отой розумний: "Знаєте што? Нада к священніку абратіться. Он хоть і піп, а наш, країнчудесівський піп. Прівєдіте-ка етово піпа". Покликали "піпа": служи молебень, щоб, значить, нечистого шляк трафив. Відслужив, навіть кадилом помахав, - аж чхнули в райкомі. А тут знову звістка: "Прибув благополучно до Нью-Йорку, пі-

шов на Бродвей поглянути, що воно таке..." Не поміг, значить, і піп. Велику силу має нечистий. Бач, куди поніс - аж за океан. От і не вір після того в містику. Є, є вона, якась сила нечиста.

З тої причини, власне, і діра в наросвіті утворилася. Але немає такої діри, котру чимось затулити не можна було б. Затулили. Обормотами затулили. Товариш Лай, завідуючий, аж до стелі з радощів підскочив.

- Ну, матері його лихо, попрацюємо ж ми тепера! Сто п"ятдесят процентів успішности дамо. Їй-бо!

- Двісті! - крикнули Обормоти і взялися за діло.

А відомо, де Обормоти візьмуться за діло, там те діло аж горить /поки не згорить/. Пішли Обормоти по школах - курява летить! Учителі тремтять, директори горілку закуповують. А товариш Лай /по телефону/ й собі жару нагнітає.

- Послухайте, товаришу Яйцяло, ну який ви у біса директор школи, коли у вас на голові пір"я, а з порепаних п"ят клопи визирають? Та й закуска у вас завжди, мов цвинтарем, тхне. Врахуйте.

Враховують...

А Обормоти - нарада на нараді: то в Рип"янці, то в Довгій, то в Тужилові.

- Проценти, шановні, проценти. Ну що це у вас за нісенітниці - вісімдесят! Сто, сто і не менше, а то і всі двісті. Де нема процентів, там нема знань. Так сказав шановний товариш Лай. А відвідування! Ну що це за відвідування!

- За відвідування будьте спокійні, - шепочуть директори, - маємо завжди у резерві мертві душі. Хай хоч половина не ходитиме - діру затулимо.

- І у вас діра?

- Ги-ги, а де ж їх не буває? на штанях, і то...

Піт з Обормотів лле - так працюють. Сорочки викручують. А вчителі й собі - такий ентузіязм. На уроки. З уроків. На позакласне. На позашкільне. Бесіди. Гуртки. Наради. І кампанії, кампанії, кампанії... Аж курить від тої учительської енергії. Здається, все зробили, все переробили. І раптом - на тобі! І де? І як же це? Сидять діточки на уроках і листівки пишуть. Що ж це воно таке, га? Невдячність. Ми ж вас виховували! ми ж вам прищеплювали! Ми ж вас і ідейно! ми ж вас і політично! Самих речень ідеологічних скільки в зошитах і на дошці списали: "спасибі рідній партії за наше щасливе дитинство!" А ви? Ех, ви ж! Одвічна проблема: батьки і с-сучі діти... В Органи їх - хай перешерстять...

І зразу: комісії, комісії, комісії.

- Здрастуйте, товариші Обормоти!
- Здрастуйте, якщо не жартуєте.
- Які там жарти. Я - Рай, з ґазети "Рев Прикарпаття".
- Рай?
- Рай.
- Це, буцімто, як рай: у прямому чи переносному розумінні?
- Ха-ха! Як хочете: у прямому і переносному. Ходімо на уроки.
- До кого?
- Ну хоча б до тієї, Криж, чи що.

Вузенькі очиці товаришки Рай підступно посміхаються. Ох, і буде ж з нею клопоту!

Ніби у воду дивилися.

- Ну? Чули?
- А що?
- Хіба вам позакладало? Що воно там на уроці плєло, оте цвірінькало: і Москва лиха, і поет нещасний.
- Та то ж Шевченко.
- А Москва?
- Таж лиха була. А тепер ні.
- Слухайте, та ви ж насправді обормоти.
- Но-но, без особистостей!
- Що ж, по-вашому, це не є прояв?
- Прояв? Чого прояв?
- Німецько-американсько-української буржуазної ідеології.
- Що ви кажете? Дійсно, ніби той... Таж вона дурна.
- Хто?
- Та ота викладачка літератури, Криж.
- Тим гірше. Від дурних завжди більше шкоди.
- Ну не зовсім дурна, а так... Якби знала, що таке табу, то не молола б.
- От-от! До побачення...

Обормоти тільки почухалися: біда.

Так Лаєві і сказали:

- Біда, товаришу Лай, ота Криж...
- Ну?
- Свиню підклала.
- Що?! - аж скочив. - Велику?
- Отаченну.
- Паскудно. Давайте її сюди.
- Кого?

– Та оту кореспондентку.

– Навіщо?

– Треба тее... як його... Ет, чорт! ну хоч почастувати. Аби в ґазету не трапити. Біда.

– Біда.

– От вона йде. Кличте.

– Таж якось воно не той.

– Той чи не той, а давайте її сюди.

Закликали.

– Що, – каже, – трапилось? Справа яка?

– Та ні, яка там справа. Та... го-го! просто ми так... Обідати, мать, пора. То, може б, той, і ви з нами, до ресторану, га?

– Отак би й казали. Ну що ж...

Товариш Лай аж сяє – такий радий. Понатягали пляшок, торт якийсь вперли. Теревені, тралівалі. Про те, про се. Ціцерон, Ґарґантюа, Дон-Кіхот, "Декамерон", Барков. І нарешті:

– Ви ж там той, хоч до ґазети не пхайте.

– Та що ви! – регоче. – Я ж розумію. Що з дурної візьмеш?

І раптом... /знову, чорт забирай, раптом/... чиїсь посолові очі... Новіков! Товариш Лай аж руками замахав: ідіть, ідіть!

Є люди, одна поява яких усе скаламутить. Отаким і Новіков був, голинський ґеоґраф. Пияка такий, що за три дні всю зарплату пропивав – свою і жінчину. Апоґей сп"яніння в кожного по-своєму проявляється. Математик Дубовик, наприклад, після третього літра горілки звичайно твердив тільки одне: ре-се-фе-сер! Це було вже точно – сп"янів. А Новіков у такому випадку плескав жінку по плечах і голосно, щоб усі чули, гримів: "Шурка, ти пам"ятаєш, як я був командиром полку, а ти була моїм ад"ютантом?" Правда, іноді це проявлялося по-іншому. Так, зустрівши одного разу першого секретаря, він ошелешив того питанням: "Ти хто такий?" "Секретар", – механічно відповів той. "Шантрапа", – резюмує Новіков і йде геть. Тверезим він бував рідко, але бував, і тоді виявляв неабиякий розум /праґнув виявляти/.

Так оцей Новіков і припхався до ресторану в такий досить відповідальний момент. Коли товариш Лай замахав на нього руками, той, як кожний п"яний, вчинив навпаки, а саме: ступив наперед. За столом враз усе змовкло.

– Ідіть, ідіть, – шипить товариш Лай.

– Б....ь? – тикає пальцем у бік товаришки Рай ґеоґраф. – Розумію. – і відходить.

Товаришка Рай, невідомо чому, зривається з місця і вилітає

за двері.

Химерний, химерний, прехимерний світ! Варто тільки було з"явитися ґеоґрафові, як уся споруда, що її так дбайливо виводив товариш Лай з Обормотами, відразу завалилася, немов звичайнісінькі ґральні карти. І варто тільки було товаришці Рай вилетіти за двері /ну що там, здавалося б, якась буква "б"...?/ - варто тільки було отій Рай вилетіти за двері, як через три дні в ґазеті "Рев Прикарпаття" з"явився отаке́нний підвал під отаке́нними літерами:

ПРОТАСКУВАЧІ НІМЕЦЬКО-АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО БУРЖУАЗНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ І СЛІПЦІ З ВІДДІЛУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ

Азохн вей! Що тоді закрутилося! Нарада в райкомі, нарада в райвиконкомі, нарада в облвно, нарада в облвиконкомі, нарада в обкомі, - і звідусіль догани, догани, догани! Догана товаришеві Лаю, три догани Обормотам! Ганьба! як? як? як? як тільки це могло трапитися? не догледіли! прогавили! ганьба! ганьби! ганьбі! ганьбою! І тоді вже усім, усім гамузом на оту, як її, Крим: ось де воно! цвірінькало! бевкало! протаскувати забажалося? щоб і духу...

І дух отієї, як її, Криж, зник, мов у хмари злетів.

Ні, не повезло Обормотам на наросвітянській ниві. Проте, як з якого боку дивитися. Вони дістали догану, першу догану в Країні Чудес. Якщо з цього боку, - то, звісно, це історично-епохальна подія. І цим можна було пишатися.

Що вони й зробили.

х х х

РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ
Обормоти займаються ґендлярством

Кажуть, що коли одного разу японський посол похвалявся перед Йосипом Мудрим японськими штукарями, той сказав:

- Подумаєш - диво. У мене двісті мільйонів штукарів: п"ятсот карбованців одержують, а тисячу проживають.

Обормоти одержували по тисячі, а проживали по дві. Цю залізну логіку країнчудесівського життя вони змушені були засвоїти швидко й міцно, якщо не хотіли пробивати в пасках нові дір. Спочатку пробивали - щотижня по одній. Це було незручно. По-перше, псувало пасок, а по-друге, - не припиняло ґарчання

у животі.

- Нічого, - бадьорилися Обормоти, - маємо у резерві валізи. Якось-то буде.

Та це була омана, бо коли, нарешті, валізи прибули, то всі сорок, виявилось, - напхані тирсою і стружками. Весь обормотівський гардероб - костюми, штанці, білизна, всяке манаття, навіть посуд, - усе зникло, щезло, випарувалося, пропало, провалилось.

Втім, не будемо забріхуватися - один чемодан все ж залишився неушкодженим. Маркс, Енгельс, конспекти, коментарі, реферати - лежали на своєму місці. Очевидно, злодій був благородною людиною, якщо не потяг найсвятіше з святих обормотівської власности.

Вони відмикали по черзі чемодан за чемоданом - і здивуванню їх не було меж. Потім здивування змінилось обуренням, обурення гнівом, гнів - лютю. Звичайно, ціла злива проклять виллялася на голови залізничників. Обормоти були впевнені, що це справа їх рук. Тут вони грубо помилялися. Залізничники - народ чесний, і якщо й потрапить іноді адресатові посилка з цеглиною всередині, то це, безсумнівно, жарт поштовиків. І залізниця тут ні при чому.

Справжній винуватець цієї, так би мовити, каверзи саме в цей момент /це встановлено точно/ сидів у своїй "Фантазії" і разом з Татою підраховував виручку від реалізації обормотівського манаття. Недарма ж великий комбінатор у свій час так любовно погладжував ці знамениті шкіряні чемодани. Отже, Остапові Бендеру і не гикалося, які прокляття в цей час злітають до стелі в маленькій кімнаті маленького будиночка на Ватутіна /вона ж - Собєвського, і вона ж - Цвинтарна/.

Та Обормоти не були б Обормотами, коли б не змогли витягти користи з такої, здавалося б, тепер зайвої речі, як валізи. Вони покраяли їх на підошви і щонеділі продавали з-під поли на товчку. Шкіра була добряча і користувалася попитом. Обормотівські чемодани дещо навіть збили ціну на шкіру по всій області. Але це вже з галузі політекономії.

Коли останній чемодан пішов на підошви, постала загроза знову підтягти паски. Обормоти повісили носи. Треба було виробити якийсь плян, а пляну не було. Думали день, думали другий, третій думали і - о! все ж надумали. Коли думаєш - завжди щось придумаєш.

- А що, як...

І подивилися один на одного.

- Підрахуємо.

Підрахували. Ще раз на рахівниці кинули. Аж повеселішали. Дайош самогон! Практики, однак, Обормоти не мали. Вирішили почати з теорії.

Зайшли до книгарні.

- Чи немає у вас якої популярної брошури з питань самогоноваріння?

Кажуть: ні, нема і не буде.

- Кепсько.

Переглянули Велику країнчудесівську енциклопедію: лише натяки. Витягли Брокгауза на "С". Усе, як на долоні. Уміли ж колись книжки видавати! Зробили креслення, розрахунки, навіть органічну хемію простудіювали - щоб, значить, усе було на сучасному науковому рівні.

Не сплять Обормоти, не їдять - усе якісь рурки лагодять, манометри, ареометри: така техніка, що тільки руками розведеш. Казана звідкись притягли, що в ньому фріци кашу на війні варили. Компресора із ЗІСа у шофера за півлітра вициганили. Звідси те, звідти се. І місяць не минув, - як уся ця споруда була вмонтована і замурована у стіну. Тільки якісь кнопки стирчать. Натиснеш одну - шумить! Другу натиснеш - тече! Ковтнеш - ну вогонь. З радощів Обормоти навіть почоломкалися. Що то значить колективний розум і праця колективна!

Ринку збуту не шукати. Такий попит, така слава, що навіть у Станіславі - й то:

- Маєте?

- Ага.

- Обормотівка?

- Таж вона.

- Беру сорок...

У Коломиї, у Снятині, навіть у Чернівцях запахло "Обормотівським". "Московку" не купують, а налягають на обормотівку. Це вже, якщо хочете, конкуренція. І з ким? З державою. Ось тут Обормоти і прорахувалися. Ну, вигнали б там з десять літрів, та щоб і смак, як у звичайної буряківки. Таж ні! Щоб перший сорт, і щоб побільше. Зарвалися Обормоти. От що значить азарт прибутку. Гроші звідси, гроші звідти, а те й не в голові, що кожний початок кінець має, і не завжди приємний.

Вже не де-небудь - у самій Москві заметушилися: що за біда? Хтось уперто монополію підриває. Знайти!

І нишпорить усюди міліція, усе перевертає, бабів обмацує - нема діла. Не дай Бог, щоби було. Пропали б тоді Обормоти ні за

цалову душу. Та, видко, недарма усі троє в сорочках народилися. І тільки це їх і врятувало.

Зібралися якось, підсумували. Куди ліпше! Так ні - все ніби замало. Сидять, думають: як би то ще більше?

- О! - каже молодший. - Тиск.

- Що - тиск?

- Тиску мало.

- Правда!

І почали Обормоти нагнітати. Нагнітали, нагнітали... А воно як бахне! Тільки п"ятами блиснули - аж за містом опинилися. Лежать на землі, поворухнутися бояться: може, ще бахне? А пара від самогону, ніби яка хмара, так і сіла на місто. Зовсім очманіли калушани: три дні п"яні ходять, на роботу - ніхто.

Викликали Обормотів у райком.

- Ваша робота? - питають.

Мнуться Обормоти, розуміють, що трапили в халепу. Треба винитися. Вдарили себе перстами в груди. Знають вже, ідоли, що таке іноді помагає.

- Ну, - погрозили на них пальчиком, - дивіться. І щоб востаннє.

Зітхнули полегшено Обормоти: слава Богу! пронесло! а то б...

І знову стоїть кляте питання, як яку копійчину до зарплати доробити. Зайшли до завторга.

- Яка кон"юнктура? - питають.

- Ленінградські кофтини, вовняні шкарпетки, нейлонові панчохи, бюстгальтери номер два, запобіжні засоби.

- Що ж то за засоби такі?

- Диваки. Ну щоб то, значить, не завагітніти.

- Кому?

- Таж жінкам, звісно.

- Ага. Ясно. Що ж, доведеться, мабуть, по черзі по містах метлятися.

Встановили чергу. Графік повісили. Достеменно, як в установі якій.

І почали Обормоти по містах метлятися, кон"юнктуру враховуючи. До Києва яйця літаком, з Києва бюстгальтери номер два; до Ленінграду те, з Ленінграду інше. Особливо на засоби напирають, запобіжні. Такий виявився попит, що позакидали Обормоти все: і кофтини ленінградські, і нейлон, і бюстгальтери номер два. Тільки запобіжні засоби вишукують. Метляються до до Риги, то до Таллінну, то ще деінде. Так заметлялися, що навіть захекались і

схудли. Товар легенький, мороки з ним мало, а гроші самі в руки пливуть.

І сталося диво дивне. Усюди жінки як жінки: що не рік – прибавлєніє сімейства, а в Калуші ніби змовилися – хоч би тобі для сміху котра дитинча привела. Усі такі елегантні стали, стрункі, фігуристі – що просто ну. Фризури поробили, манікюр, педікюр, ще щось там таке. Тільки зуби шкірять – такі раді та веселі. Хлопці теж підтяглися, більше до дівчат туляться. Кому радість, а кому лихо: лікарі волосся на голові деруть /гінекологи, звісно/. Один зовсім видер, бо скоротили. За ним другого. Постало навіть питання про доцільність утримання пологового будинку: однак ніхто нічого не робить.

Це вже був скандаліус грандіозус. Це вже загрожувало державним основам. Якщо так далі піде, то кінець приростові, а приріст це кадри і, насамперед, кадри армійські. Ось як воно легко одне з одного виходить. У міністерстві оборони навіть таємну нараду окликали з цього питання, таку таємну, що навіть пошепки розмову вели. Що? що робити з Калушем? Через двадцять літ – ані одного солдата.

Невідомо, як би воно далі закрутилося, і в яку халепу скочили б Обормоти, коли б одному чолов"язі не забажалося мати діточок. Так забажалося, що аж у райком партії, бідолаха, кинувся.

– Рятуйте! – галасує. – Що ж воно таке? За що боролись? За що Троцького прогнали?

– Ви що, – до нього з підозрою, – Троцького хочете реабілітувати?

– Та ні, це я так, метафорично...

– Глядіть.

– Жінки показилися.

– Чого ж ви Троцького сюди тулите?

– Та буцімто ні до чого. Таки показилися – і моя також. Щось таке собі виробляє, що хоч тпру, хоч ну, – а дітей нема та й годі.

– Ясно, – каже секретар і ляскає себе по лобі: тут тільки до нього дійшло, що в районі робиться. – Позвати Обормотів.

Прийшли. І вже відчувають, що щось воно не тее.

– Ваша робота? – гримає секретар.

Мнуться Обормоти, а куди подінешся? Біда! Вдарили себе перстами в груди.

– Винні!

– Ото ж бо то! – цілого кулака під ніс тиче. – Ну глядіть!

прощаю, бо галасу не оберешся. Та щоб востанне!

Ніби гора з плечей звалилася! Вискочили Обормоти, піт витирають.

- Пронесло! Ну й гендлі! Най йому біс з отими запобіжними засобами. Що ж тепера?

А тут шофер якийсь:

- Лісу не треба?

Який ще до дідька ліс! Тут свого клопоту...

- Ну, як хочете, а то б не дорого... Ліс - во! будівельний...

- А скільки?

- Два куски.

- А коли ще машину?

- Можна й ще.

- А коли ще раз ще?

- І навіть ще раз ще.

- Звідки ж то?

- З Росільні.

- Значить, можна заробити?

- Можна.

Ех, матері його ковінька!

І махнули Обормоти до Росільні.

x x x

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

Обормоти в Росільні

Рівно сімсот літ тому, коли монголи переходили Карпати і, за свідченням Івана Франка, були потоплені, мов миші, Захаром Беркутом на Тухольщині, рівно сімсот літ тому один татарин з відділу Пети-бегадира забіг до якоїсь хижі води напитися. Стара бабця вказала татаринові на діжку з розсолом. Коли той нахилився черпнути з діжки води, стара вхопила татарина за ноги і втопила в розсолі. Відтоді й дістало свою назву селище Росільна. Було то чи не було, але Росільна стоїть і досі і ще стоятиме і набуватиме слави, тим більше, що її відвідали навіть уславлені герої наші - Іван, Петро і Микола Обормоти.

Дорога до Росільни з Калуша проходить через Добрівляни, Новицю, Зелений Кут, Вербівку, Красне - це для тих, хто, за прикладом Обормотів, забажав би зайнятися лісовим гендлярством. Дорога йде через такі здоровенні горби, що треба обов"язково брати з собою кількасотлітровий запас бензину /якщо для ЗІСа/, бо інак-

ше чекають вас катастрофа і великі неприємності. Особливо стережіться новицької гори, на самій маківці якої стоїть церква. Будьте певні, її там недарма споруджено, щоб, значить, не зволікаючи, можна було б і відспівати при нагоді /ну, приміром, якщо хто з гори додолу злетить/. Тому, під"їхавши до тої клятої гори, зупиніться, перевірте гальма і зайдіть до буфету, що теж недарма тут функціонує, - зайдіть і вихиліть двісті грамів для хоробрости. А тоді вже сідайте за кермо і газуйте. Тільки, перепрошую, якщо заглохне десь посеред дороги мотор, не включайте задню передачу, як те було з росільнянським Кулібіним - Юрком Капущаком. Віз, розумієте, пиво на якомусь трофейному друндулеті. Ну, друндулет, звичайно, замовк саме посеред дороги. Відпускає той гальма, щоб, значить, задом хвицьнути, і задню передачу вмикає. Мотор, звісно, завівся, заревів, а машина почала таке задом виробляти, ну - чисто кінь, хіба що не ірже. Отак і летів Капущак задки, через калабані і вибоїни, аж поки в кювет не загримів. Від машини залишилось одне "грустное воспоминание", а діжки з пивом аж у Калуш закинуло; кажуть, одна впала прямісінько на пивзавод, димар збила і двох людей покалічила. Ну добре, що Капущак Кулібіним був: позбирав до купи колеса, гайки, мотора відшукав, позв"язував усе це мотузочками ну й якось дочвалав до Росільни. Стережіться новицької гори, ось що.

Здається, нічого такого з Обормотами не було. Їх перший вояж до Росільни пройшов більш-менш щасливо, якщо не враховувати грабівського роздоріжжя. Власне, і тут нічого особливого не трапилось. Просто їх перестрів здоровенний чолов"яга з "діхтярем" на плечах, очевидно, забажав познайомитися, й каже так знічев"я:

- Хто?
- Ми?
- Ви.
- Ге, Обормоти!
- Бачу, що обормоти. Звати як?
- Отак і звати.
- Дивно. Мандруєте куди?
- До лісу.
- До лісу?
- До лісу.
- Отак і до лісу?
- Отак і до лісу.
- Молодці. Давно б так. А то сидите в Калуші - позагнивали. Нема щоб "лента за лентою набої подавай..."
- А ви хто будете?

- Дуб.

- Дуб???

Тут нашим героям зробилося так млосно, що, як стояли, так і гепнулися додолу.

- Слабодухі які, - покропив їх самогоном Дуб.

Обормоти очуняли, глипнули, - і знову світ закрутився у них перед очима.

- Це від свіжого повітря, буває таке, - пояснив Дуб, коли... Обормоти все ж очуняли. - Ну, бувайте, ніколи тут з вами вовтузитись. Слава Україні!

- Героям слава! - скочили Обормоти.

Дуб звалив "діхтяря" на плечі й зник у гущавині. Обормоти тільки посвистали: от халепа! Добре, що хоч у сорочках народилися, а то б... До самого Дуба трапили! Того самого Дуба, що вже десять літ з "діхтярем" по лісах ходить. Того Дуба, що "ловлять його вдень, і вночі, і всяку годину". Того Дуба, що сам шеф станіславських Органів Костенко ловив і не вловив, тільки по зубах добряче дістав. Того Дуба, що знає мале і старе, Манява, Гвізд, Пороги і Росільна, а може, й ще далі. Обормоти ще довго кліпали очима, поки знову подряпалися на машину. Ні, не згасла ще та зоря, під якою близнюки вродилися! Поталанило з Дубом - поталанить і деінде.

Тільки-но в"їхали в Росільну, біжить вже дітвора і галасує: "Обормоти приїхали!" І як тільки, капосні, взнали!

Питають:

- Де Мандру знайти, лісничого?

- Мандру? У школі шукайте, там він.

Під"їхали.

- Мандра тут?

- Тут. З директором у шкільному буфеті сидить.

Зайшли. Ціла компанія. У кутку барило з пивом, шланг на стіл тягнеться: лінь ки вставати - кожний просто зі шланга в гальбу пиво точить. Зручно. Якийсь чорнявий, у шкірянці, підвівся - і гостро так:

- Ви хто?

- Обормоти.

- Не чув. А я Нахальський, директор. Чули?

- Не чули.

- Я про вас не чув, ви - про мене. Бувайте здорові.

- Дивак!

- Таж ви нам не потрібні.

- Зовсім добре. Капущак, дай панам під с...

От лиха година!

- Та заждіть! Мандру нам...

- То й мандруйте до нього.

- Таж мандруємо.

- Вам чого? - це вже лісничий.

- Та так, хе-хе, про дещо попатякати.

- Патякайте.

- То таке, знаєте, патякання дискретне.

- Відкласти доведеться.

- То чом?

- Тому, що сьогодні бій під Крутами.

- Ну то й що?

- Диваки! Хто ж працюватиме? Поїхали краще до Луквиці, туди вчителі виставу везуть. Однак сьогодні ніц не вийде.

Ну що ж, Луквиця - то Луквиця. Обормоти вже звикли до пригод. Дістали сулію обормотівки, останнє, що залишилося після самогонної аварії, - поставили на стіл. Будьмо!

Такої веселої компанії Обормоти ще не виділи. За якусь годину з усіма перезнайомилися і вже знали, що то Нарівний, то Франків, а то Коритан і Проскуренко. Навіть учительок почали зачіпати: то Латоху вщіпнуть, то Січко цмокнуть, то Тарануху полоскочуть. Дівчата такі, що... Директор, правда, якийсь невиразний... Не второпаєш - дурний чи розумний. А завпед Кущарев нічого чолов"яга, пика тільки цеглини просить - і то не дивно. Бо пізніше, кажуть, таке встругнув - щось ніби з якоюсь п"ятиклясницею... хто зна.

Вже небо запалило зорі, коли росільнянські вчителі з гамором в"їхали в Луквицю. П"єса, що її везли, називалась "Ой у полі нивка" - у біса весела річ, бо навіть самі виконавці реготали на сцені, після чого починала реготати заля.

Зупинилися біля сільради.

У сільраді ледь-ледь блимає лямпа, і при її тьмяному світлі голова і ще хтось ріжуться в карти. Поруч - початa пляшка самогону.

- Добривечір.

- Здоровенькі були.

- Комедію приїхали грати.

- Ну то грайте.

- А де ж завклюбу?

- А он де, під лавкою. Іванцю, Іванцю, вставай-бо. Артисти

приїхали.

Чиясь скуйовджена голова протирає очі.

- Га?

- Артисти, кажу.

Позіхнув, підвівся.

- Знайшли час. Неділя ж сьогодні.

- То й добре.

- Добре, та не зовсім. Перепилися всі.

- То вже зле.

- Зле, та не зовсім. Веселіше буде. Ходімо.

Біля машини двоє.

- Шофер?

- Шофер.

Витягли пляшку, подають.

- Пий.

- Та не можу я.

- Пий.

- Та що ви, я ж за кермом.

- Пий, бо машину розберемо до останньої гайки.

- Ну, тоді давайте, вип"ю...

На клюбі замок, що комори замикають. Вікна - жодного. Для пристойности шафи затуляють.

- Ну чим не палац, - жартує хтось.

- А нам що? Аби сцена і глядачі, - сміються дівчата.

Усім гуртом упхалися в "клюб", шкребуть, вимітають, миють - від веселого гамору шибки забрязкотіли б, коби були. Скоро вже вся Луквиця знала - росільняньці приїхали. Усе потяглося на виставу. Обормоти метушаться, крутяться попід ногами, щоб теж не зайвими бути, - то цвяшок подадуть, то мотузочок який. Усе ж робота! Між тим усім і за справу не забули: обходжують Мандру з усіх боків - то цигарку у рота впхнуть, то так по плечах поплескують, - знають уже, що таке підхід по-країнчудесівськи!

Глядачі - переважно хлопці луквицькі: здорові, кремезні. І від кожного тхне, мов з барила. Кілька підійшло до фізрука Франкова, покорителя дівочих сердець, пхають "покорителеві" склянку горілки:

- Пий!

- Хе, таж я граю!

- Пий!

- Таж на сцену.

- Пий, бо будемо бить!

Завпед підскакує:

- Товаріщі, товаріщі, так ведь нельзя.

Стрепенулися, грізно:

- Ти хто такий?

Нарівний, Коритан - на виручку:

- Та то ж свій хлоп.

- Свій? А він думає так, як ми думаємо?

- Звісно!

У "залі" не передихнути: у кожного цигарка з дрючок завтовшки. Стелі не видно. Знадвору хтось дрюком шафу відштовхує. Пнеться через вікно, бо у двері не впрешся. На лавках - хто в карти, хто горілку посмоктує. Учительки одна до одної туляться - не зачепив би хто. А ззаду якийсь хлопчина-школяр за пазуху до однієї вже залазить, мацає.

- Василько, та що ти?

Директор луквицький, інвалід з дерев"яною, в куток упхався, ніби не бачить, - одвернувся.

Тільки почалася вистава - лізе якийсь на сцену:

- Дай прикурити...

Наступного дня Обормоти прокинулись - голова, як гарбуз, усередині щось калатає, перемішалося: і Дуб, і Луквиця, і "Ой у полі нивка"... Вилляли один одному по відру крижаної води на голову, вийшли на вулицю. Несеться на сірому жеребці молодиця в штанях, голова госпу Коропецька, в руці нагай, пужалном стукає у вікна:

- На роботу!

Пика, - як ніби навмисне, - каже, колись Наталку грала.

У Мандри вже повнісінько: якісь військові товчуться. Підходить один до Обормотів, на грудях - зірка Героя.

- Лісу?

- Лісу.

- Деньгі на бочку - і забирай.

- Точно?

- Как пітъ дать! Ми від військової частини. Наряд маємо такий - вези, не вивезеш. А оце мої бандіти, - показав рукою на солдатів. - Знайомтесь.

Настала для Обормотів нова фаза гендлярства. Таку діяльність розгорнули, що навіть герой зі своїми "бандітами" здивувався.

- Хлопці, одначе, ви оборотисті, в халепу б із вами не трапити.

Звичайно, якби Обормоти гаразд вивчили країнчудесівське законодавство, вони діяли б дещо обачніше: занадто вже розмахнулися. Гуркотять машина за машиною у всі кінці: в Рогатин, Галич, Залі-

щики, Бучач, Іване-Пусте, Кам"янець і ще чортзна-куди! Саме тут і проявився обормотівський комерційний дух. Що то значить аргентинська буржуазна закваска! "Російський розмах при американській діловитости".

Обормоти твердо засвоїли це класичне ленінське визначення. І діяли по-ленінськи.

Чи ж можемо ми гудити їх?

х х х

РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТНАДЦЯТИЙ

Про "Феномен" та інші феноменальні речі

Трапилось якось так, що Обормотам конче потрібна була машина, та під рукою, як на лихо, не було жодної. Кинулися туди, кинулися сюди - хоч би який лісовоз. А тут, можна сказати, діло горить. Вже сутеніти почало, а Обормоти по лісу бігають. Наштовхнулися на якусь колибу, питають чоловічка, чи є ще якась машина в лісі?

- Ні, - похитав головою той, - нема і не буде.

Згадали тоді Обормоти про росільнянського директора: може, "Феномена" попросити?

Тут, оскільки мова зайшла за того "Феномена", мусимо сказати кілька слів про те диво, бо його роля не остання в нашій історії.

Була в росільнянській школі машина марки "Феномен", на якій, мабуть, ще генерал Роммель у Сахарі воював: повітряне охолодження і попелястий колір - під пісок. Свою назву "Феномен" виправдовував цілком, бо траплялися з ним просто феноменальні історії. Скоро машина набула такої слави, що водії обминали її десятою дорогою, аби тільки не скочити в яку неприємність. Автоінспектори навіть рукою на неї махнули - не зупиняли. Почалося з того, що в першому ж рейсі у "Феномена" відлетіла поперечна тяга, і, позбавлена керування, машина на великій швидкості проскочила кювет і з ходу врізалась у якусь хату, провалила стіну і вперлась у піч, на якій лежала стара баба. Шофер так розгубився, що, зніяковівши, тільки промимрив: "Це дорога на Калуш?" Ще за якийсь час учитель Коритан, відомий своїм автомолодецтвом, вискочив на вербу, аж на саму маківку, і гепнувся звідти додолу. Цей трюк позбавив "Феномена" правого переднього колеса, і додому він повернувся з колесом від молотарки, припасованого дротом.

Іншого разу, на повороті, "Феномен" втратив ліве переднє колесо, яке покотилося по прямій, у той час як машина звернула праворуч.

У Станіславі, біля будинку обкому, йому забажалося вибухнути /"Феноменові" тобто/ і вибухнути так, що капот залетів на дах обкому, а головка сапуна пробила шибу в кабінеті першого секретаря. Оповитий вогнем і димом, "Феномен" наробив такого гуркоту, що обком оточив оперативний полк Органів. Нарешті, як ми вже згадували в попередньому розділі, на новицькій горі "Феномен" розлетівся на кавалки. Це був, здавалось, апогей. Але уламки "Феномена" зібрали докупи, і він знову продовжував наводити жах своєю турбіною на дорогах Станіславщини.

Безперечно, це була невмируща машина. Навіть їхала вона якось особливо: то трохи боком, як кінь-іноходець, то чвалом, а то - мов ракета, коли стрілка спідометра зникала геть і дорога ставала вузенькою-вузенькою. Не можна було ніколи вгадати, якого вибрику слід від неї чекати. Це був норовистий кінь на колесах. Очевидно, машини, як і люди, мають свій фатум.

Саме про "Феномена" і згадали Обормоти, коли їм дуже приспічило.

- Нема, - оказав чоловічок з колиби, почувши їх розмову, - нема ні "Феномена", ні директора.

- Жартуєте!

- А ні, не жартую.

- Що ж там трапилося?

- А трапилось. Сідайте, розповім.

- Таж пізно...

- Однак до Калуша не доберетеся. Ночуйте.

Зітхнули Обормоти: знову Дуб перед очима став.

Чоловічок назбирав хмизу, вогонь розклав.

- Сідайте долі.

Посідали. Хмиз тріщить, полум"я ріже темряву, пестить теплом. Чоловічок розпалив гуцульську люльку, - і, мружачи очі, починає:

- То, скажу я вам, справа така, що зразу й пуття не дійдеш. Плутана річ - життя. Що один второпав, інший - ні. Отак воно й ведеться. Отож директор росільнянський. Що про нього скажеш? Той те, той - інше. Спробуй упізнай, що воно за їден. У душу не залізеш, та й добре, бо коби почав по душах людських лазити - хтозна, чи то вже так було б і лепсько. В одного ще так, туди-сюди, а в другого - завоня, хоч носа затуляй. От, приміром, росіль-

нянський Коропецький. Що воно таке? Так, людець якийсь. Поляки були - до шляхти приписався, німці прийшли - фольксдойчером став, наші хлопці - йой, у ноги падає, я ж ваш, братіки! Знову з - совіти: сорочку червону натягає, комуніст! - кричить. Ну що воно, скажіть, таке? Мерза, та й годі. Усяке лихо від таких. Курки не заріжу, а такого, мов жабу - розчавив би. Бігме.

Я не відаю, хто такий директор росільнянський, і не за те моя мова. Кожному своє. Хай жив-здоров буде при своєму інтересі. Хоч не скажеш про нього щось хороше - не абищо там таке, - а все ж людина. Жінку його бачили? Краля. Та тільки не вірив я ніколи отим кралям. Паскуда на паскуді. Он у Мандри - теж колись жіночка була така, що хлопи з-за неї баталії відкривали. А варт? Ні, не варт. Отак. А відаєте, чого той директор росільнянський до Росільни запхався? А я відаю. Росільна - село, де перехрещуються всі стежки. Які стежки? А навіщо вам те знати? Стежки - та й годі. Хто схоче - той зрозуміє. Капітан Кривуля з Органів те добре знав, недарма ж тут нишпорив. Знав те і директор росільнянський. Та ще й багато з того, що не знав, у капітана Кривулі повитягав. Росільна - село бідне. До школи дітвора по черзі ходить, бо ані взутися, ні одягтися. Спробував якось директор про те на нараді сказати, то йому зразу некраїнчудесівський дух приліпили. І вже зовсім було зле, як з головою райвику зчепився. Щось той до нього, - а голова: "Перед ким стоїш? вийми руки з кишень!" А навкруги люди - і кожен те чує. Тра комусь гонор свій перед народом втрачати. Ну, директор не стерпів - та матюком і попер голову: той у машину - закурило. Та це так, між іншим. Головне те, що тиснути почали того директора з усіх боків: і райком, і міліція, і прокурор. І навіть сам Луцик, завнаросвіти. Таке ніби смирне, а вредне, - прости Господи. Інший на місці директора вже й п"ятами накивав би. А цей сидить. Чого? Діло, значить, є. А є. І не кинеш його, і не втечеш. Думка була одна: пересувне радіо створити. Ну, то вже не моє діло - його думка чи ще чиясь. Треба було рацію поставити на колеса - та й по всьому. А тут нагода: хтось десь розшукав старого "Феномена", до школи тягне. Той глянув: може бути. Пустили в хід. Ніби нічого. Довели до пуття. Потім однієї ночі приходять трос: викотили "Феномена", рацію нагору і - гайда. Було то, прошу вас, якраз напередодні жовтневих свят. "Феномен" гуде, рація кричить на якихось там хвилях, а дорога назад плине, - і так до самої Долини. Для пристойности в Долині чарку випили в тамтешнього завнаросвіти, заправилися бензином в райвику /сам начальник міліції заправляв/ - і назад. Отут і трапилася халепа. Машина ні туди, ні сюди, а рація, мабуть, у пеленг

трапила. Знаєте, що таке пеленг? Отож хлопці за рацію - та шубовсть у Лімницю. Шкода, та що поробиш? А тут уже підскакує якась зелена халабуда на колесах: хто такі? звідки? що за машина? Обнюхали, навіть у бензобак зазирнули. Порядок. Зникли. Хлопці злі, як чорти. "Феноменові" кулаки показують. Підвів, клятий! Таку рацію загубили! Та-ак... Дивуєтесь? А що дивного? Хіба не викидав коники директор Пуківської школи, що біля Рогатина, та ще й у парі з учителями й учнями? Коли припече - і не те ще виробляти мешь. А люди у нас веселі - розуміють жарт. От і жартують - хто як може. Жартував і росільнянський директор. Хтозна, як довго жартував, але жартував. Перепрошую, люльку розпалю, згасла...

Ну так от. Лаяли хлопці того "Феномена" всіма лайками, які тільки хто знав. Так лаяли, що не стерпів той - і раптом загув. Пройняло, значить! Відвели хлопці серце, посідали - що більше робитимеш? - і гайда.

Думав після того всього директор "Феномена" клятого на брухт здати. Та якось так сталося, що він усе ж у нагоді став. За Довбуша чули? Ні, не за того, а за сього - Гриніщака з Зеленої? Знаю, що чули. Не могли не чути. Була в того Довбуша любка одна - Ганкою звати. Таке завзяте, скажу я вам, - хлопа хоч якого за пояс заткне. Любив він ту Ганку, і вона його любила, так що, де він - там і вона, а де вона - там він. Ані на крок одне від одного. Потрапили вони якось обоє, та ще й Хмара з ними, в таке, що хоч туди, хоч сюди, - а без бою не вийдеш. Ну що ж - не первина. Хмара біля кулемета, Ганка і Довбуш - з ґранатами. Прорівалися, коли вже не було набоїв, і прорвалися, та Ганку загубили. Жбурляла ґранату, зачепила за гілляку - руку геть по плече відірвало. Отак і впала.

Очуняла вже у надвірнянській лікарні. Варта тут, варта попід вікнами. Довбуш тим часом хлопців зібрав: треба, каже, виручати Ганку. Зробили розвідку. Навколо лікарні охорона, навпроти - полк. Міцний горішок. А гаяти часу не мож, бо культя загоїлась, не сьогодні-позавтра на Станіслав повезуть, - тоді все. Почухалисъ: біда! Радилися, радилися, нарешті, плян виробили. І ось тут згадали про "Феномена". Виручай, бісова душа! Загнали машину попід Манявський скит, - тільки смеркло, хлопці посідали з автоматами, кожен у формі - як годиться. Рушай! Десь опівночі у Надвірну влетіли. Тпру-у!

Біля лікарні патруль.

- Стій! Хто йде?

- Свої. Не ламайся, браток.

– Хто – свої? Пароль?

– Гелгелгел, – мелють щось невиразне.

– Голосніше, не второпаю...

– Ти що, глухий?

А ззаду – р-раз! Насіли вже. І – у двері.

У коридорі не встиг ніхто опам"ятатись, як уже на підлозі лежать. Мерщій у палату.

– Ганко!

– Миколо!

Стоїть у самій сорочці, сміється.

– Мерщій!

Вискочили в коридор.

– Стій! Не все ще. Давай сюди лікарів.

Зібрали докупи. Довбуш промову виголошує, хлопці дроти ріжуть.

– Ну а тепер – гайда!

Ганку на руки – і, городом, до муру. Тільки перелізли – тривога! Ракета одна, ракета друга! Скоренько один за одним під міст ток упхалися, біля самого штабу. Сидять. А решта тим часом на "Феномені" газує – увагу на себе. Ну й весь полк за ним, за "Феноменом". Тільки все зникло, Довбуш з Ганкою з-під мосту – і до лісу. Хлопці за ним. Стежкою сюди, стежкою туди – в такі нетрі, шукай – не знайдеш.

А в Станіславі все дзеленькотить: розшукати! відшукати! знайти! з-під землі! Полк – туди, полк – сюди. З собаками, з мінометами, з кулеметами. Таке закрутилося – тільки чхнеш. Де ж та клята машина? А "Феномен" уже на Чорній, курява ззаду така – не розгледиш, що воно таке. Шофер – ас, лише на акселератор натискує. Мотор уже не реве, а виє, і кожна гайка пищить. А ззаду машина за машиною – ось-ось наздоженуть. Оце гонитва! Не приведи Господи, щоб якась поперечна тяга відлетіла чи колесо яке! Вискочили з Тячева на Хуст – аж назустріч ціла колона. Крутнулися сюди-туди – нема де дітися – шубовсть у Тису, – може, з кілометр під водою повзли. Тільки-но вискочили знову на дорогу – а шляк би тебе трафив! – вже з другого боку тиснуть. І то вже не жарти, бо кулі так і цвіркають. Майнули на Іршаву, Свалляву, звідти на Воловець, Міжгір"я, знову на Чорну, а там, навпростець, через Попа-Івана...

– Слухайте, – не витримали Обормоти, – що ви нам байки оповідаєте. На Попа-Івана і дороги нема.

– Як припече, то й дорога знайдеться. А байка – що байка?

Усе життя наше - байка.

- Таж ви нам за директора почали, а звели на швайку і шило.

- А звів. Хіба ж я знаю, хто ви такі?

- Отак би й казали одразу.

- Дуже вже ви одне на одного подібні - хіба ж второпаєш, яка вам байка до вподоби?

- А ви нам не байку, а за директора росільнянського: що, зрештою, з ним?

- Та нічого - сидить.

- Сидить? - підскочили Обормоти.

- А чом ні? Диво яке. Хіба ж він один сидить? А може, вже й не сидить. Може, вже й того...

- Того?

- Того.

- Як же то?

Чоловічок посмоктав люльку і сплюнув.

- Якийсь лікар, кажуть, Котурбаш чи що, руку приклав.

- Приклав?

- Еге ж. Відай, хороший чолов"яга. А "Феномен" десь у Долині тепер віку доживає.

- А краля?

- Директорова? А що їй. Якогось ветеринара підцупила. Таке усюди житиме, як той Коропецький. Їй аби гроші, то й життя хороше. Шкода, батько загинув - той поблагословив би.

Вогонь поступово згасав; чоловічок підвівся, підкинув хмизу.

- Відай, затуманить, треба до ватри тулитися.

Поклав оберемок сіна, зверху постелив брезент і розтягнувся долі. Люлька кумедно стирчала д'горі, на подзьобане обличчя падав попіл.

- Може, пани ще послухають яку байку?

І, не чекаючи згоди, заговорив.

- То, скажу я вам, така історія...

Та Обормоти вже не слухали того базікання: вони кунялн біля вогнища, і тільки якісь сновидіння довго ще тривожили їх мозок - ніби схилом Сивулі, через чагарники, тихо, без гуркоту, проповзав таємничий "Феномен"...

x x x

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ

Обормоти зустрічають Пузанка, Посмітюху і Задунайського

Лісове гендлярство дало Обормотам такий зиск, що вони тепер не тільки кінці з кінцями зводили, а могли відкрити рахунок в ощадкасі. Справа, однак, обернулася на зле після історії з росільнянським директором. Росільна опинилася в центрі уваги Органів. У школі на горищі познаходили зброю. В іншому міоці - листівки. На довершення росільнянські вчителі встругнули номер з якимось лейтенантом, в якого поцупили портфель із списками аґентури району. Лейтенант був п"яний і мало що тямив, а коли витверезився - мало не збожеволів. Списки йому, звісно, підкинули, але всім стало відомо, що по самій Росільні на кількасот дворів - кількасот інформаторів. Про розсекречену аґентуру стало відомо у Станіславі. За село вхопилися обома руками і трясли його так, що навіть махінації з деревом випливли назовні. Ниточки потяглися до Калуша, але десь посередині урвалися, - і Обормоти залишились осторонь. Гендлярська компанія припинила своє існування.

Деякий час близнюки спочивали на лаврах, але так довго не могло тривати: коли основний капітал не в обігу, його час підточує, мов чирва.

Настало літо. Обормоти дістали відпустку і міркували, як ліпше її використати.

- Майнемо в Кути, - подав думку старший Обормот, - там черешні.

Дійсно, це була ідея. Черешню можна і до Львова, і до Києва.

Проте Обормоти не врахували здібностей кутських комерсантів. Кутяни ганяли вагони навіть до Москви. Обормоти зрозуміли свою помилку, тільки приїхавши до Кут. З досади близнюки поперли в Розтоки на гуцульське весілля.

Тут був саме розпал. Скрипки, флояри і тулумбас неслися навперегінки, піддаючи такого гарту, що з танцюристів піт котився. Легіні, дівчата, старі баби, вуйки, - все змішалося в одне: пританцьовувало, виспівувало, йойкало. Гуцульський самогон зробив своє діло. Тепер тут було саме роздолля. Кілька молодиць сиділо під деревом за столом і, п"яно похитуючись, виспівували на всю горлянку:

Щоб наші пущі зійшлися вкупці,
Щоб наше волосся докупи сплелося...

Обормоти упхалися в натовп, - і враз якесь дівча цмокнуло в

губи Івана, друге - Петра, третє - Миколу. Ледве відкараскались. А з другого боку якісь старі вуйни липнуть. Тільки сплюнули спересердя. Два старезні діди злегка підштовхнули близнюків до столу, налляли по склянці. Випили Обормоти і тільки тоді роздивилися, що по той бік сидять троє пристойно вбраних громадян. Один маленький, товстенький; другий - огрядний, пикатий; третій - немов з інтеліґентів, у пенсне: за скельцями не знайдеш очей.

- Будьмо знайомі, - ручкаються, - Пузанок... Посмітюха... Задунайський...

- Обормоти.

- Дуже приємно. Ви не тутешні?

- Ні, з Калуша, - і то там недавно. Рік як з Арґентини.

- З Арґентини!

Пузанок, Посмітюха і Задунайський навіть підскакують, ніби хто шилом уколов.

- І... і як там воно?

- Як для кого.

- А то звісно, звісно... воно всюди так: як для кого.

- А ви? тутешні?

- Ні, не тутешні. Приїхали сюди в деякій комерційній справі.

- Комерційній? Якій? Ще раз будьмо знайомі. Ну і як воно тут, яка кон"юнктура?

- Хто його зна. У нас свій інтерес, своя кон"юнктура.

- Секрет?

- Надсекрет. Як казали римляни: фіат секретус, переас мундус.

- Ціцерон! - схоплюється Пузанок і плескає у долоні. Дужа рука Посмітюхи садовить його на місце.

- Та що це ви, пане Пузанок, усюди пхаєте того Ціцерона? По-вашому що - Ціцерон гендлями займався?

- А займався б, займався б, коби дожив до нашого часу. Каліть далі, пане Задунайський. Пан завжди так файно говорить.

- Сіленс - як казали в Римі, - багатозначно підносить пальця догори Задунайський.

Обормотів розбирає цікавість. Підняли носи, принюхуються: таки пахне чимось.

- Може, той секрет карбованця просить?

Поклали на стіл паку грошей, пошелестіли. У Пузанка і Посмітюхи зразу очі в слуп. Задунайський пенсне знімає, щоб не впало. Покрутив, ніби скельця протирає.

- Ну? - скоса Посмітюха на Задунайського.

- Як ви, панове.

- Ми, що ми - ми, щоб найліпше.

- Без грошей не впораємося, тут і гадати нічого.

- Так то воно так... Усе ж нас троє.

- Ну, буде шестеро - яка біда? Зате успіх забезпечений, панове.

- Ну як? - туди-сюди очицями Обормоти. - Дебати можна вважати закінченими?

- Важка справа, - чухає потилицю Посмітюха і вихиляє повну склянку зеленого самогону.

Задунайський настромлює пенсне.

- Тоді хай так, - підносить він пальця догори, - переат секретус, фіат афера.

- Ціцерон! - галасує Пузанок.

- Панове, - каже Задунайський, - хоч секретус і переат, але цей домус не для розмови. Ходімо на шпацір.

Пішли, збочили зі шляху і подряпалися стежкою на гору. Сіли біля кущика.

- Ні, - озирається Задунайський, - тут, знаєте, не зовсім... хтось може вуха нашоропити. Лізємо вище.

Полізли вище. Сіли біля кущика.

- Так от, панове. Оскільки паньство з грішми і, так би мовити, пристає до компанії - а не пристати паньство не може, така вже субстанція, - з другого боку, паньство все ж закордонне, не те що наші репані львівські панки, отже, виходячи з першого і другого...

Тут Задунайський закрутив такі періоди, що, заплутавшись, ніяк не міг з тих періодів видряпатися, якби не допоміг Посмітюха.

- Та що це ви, пане Задунайський, крутите, мов циган сонцем?..Ви по-простому, по-мужицьки.

- Сімпліцітас не завжди доречна, та хай буде по-вашому. Отже, почнемо зі старовини. Чи чуло паньство коли за Довбуша?

- Якого? - стрепенулися Обормоти. - Того, що тоді, чи того, що зараз?

- Я маю на увазі Олексу Довбуша.

- Хоч ми й народилися на турецькому пароплаві в Тихому океані від мами-мавританки і татка-гунула, та все ж чули про Олексу Довбуша.

- Файно. Тож слухайте далі. Багато років тому розбійник Довбуш, про якого ходить стільки легенд серед русинів, сховав у го-

рах скарби. Що то були за скарби, - можна собі уявити, бо ж нишпорили Довбушеві опришки по всій Верховині: від Бергомета до Мукачева. І, мабуть, не бридилися нічим, бо і в пісні співається:

Тютюну дістанем з угорськой границі,
Дітнати нас важко конем.
А краму дістанем в жидівській крамниці,
А жида на дверні приб"єм...

Отже, спорожнювали опришки кишені таки ретельно, спорожнювали не рік і не два. Не треба багато уяви, панове, щоб зрозуміти, яка то купа виросла з тих кишень. До речі, кишені то були не злидарські, а таки справжні кишені. Кажуть, перед смертю повів таємницю скарбів опришкові одному, відтоді й переходить таємниця та від рук до рук, від діда до онука. Слухайте ж далі.

- Слухайте, слухайте! - вигукнув Пузанок.

- Я мало що вірив у ті байки про скарби, а тому й не цікавився. Та ось одного разу - було це за останньої війни - потрапляє мені до рук одна річ.

- Нам потрапляє, - Посмітюха збоку.

- Потрапляє нам до рук одна річ: звичайнісінька ладанка.

- А в ладанці тій, - не витримує Пузанок, - папірець, і там усе.

- Пане Пузанок, - ви чи я? - блискає гостро скельцями Задунайський.

- Ви, ви, пане Задунайський. Кажіть-бо далі. Пан так файно говорить.

- Чи треба казати, панове, наскільки я був ошелешений, коли до моїх рук трапила Довбушева таємниця?

- Ми, ми були ошелешені, - поправляє Посмітюха.

- Здається, дійсно доля нам усміхнулася, та тільки посміхнулася, ба - навіть покепкувала, як побачите ви зараз. Ми були настільки впевнені в успіхові, що нехтували всяку небезпеку. А час, панове, був воєнний і, природньо, ми трапили в досить неприємне становище.

- Бр-р! - аж зіщулився Пузанок.

- Мало-мало на гілляку не трапили, - пояснив Посмітюха.

- Взагалі, то був хибний шлях. Ми шукали золото, а трапили на зброю. Певніше, були свідками того, що золото виявилося зброєю, бо ладанку в нас партизани поцупили, вони й відшукали той "скарб", а ми тільки очима лупали, трапивши в полон. Ми все ж були не такі обормоти - перепрошую паньство за вислів, - щоб

повірити, ніби то й увесь Довбушів скарб. Ми були переконані, що десь-то воно є щось більш варте за ту кляту зброю. Ось чому по війні ми знову кинулися на розшуки.

- Ну і... - не витримали Обормоти.

- Ми на правильному шляху, панове.

- А конкретніше?

- Час працює на нас.

- Та все ж?..

- Скарб буде наш.

- Це що: беззаперечний факт чи золота лихоманка?

- Паньство сумнівається?

- До дідька! Факти, факти! За чим, власне, зупинка?

- За грішми.

- Отже, якщо ви матимете гроші, то завтра ж буде скарб?

- Ні.

Тут Обормотів прорвало.

- Сеньйори, ми, здається, сюди видряпалися не задля того, щоб байки слухати. Є скарб чи ні?

- Є, є! - ляснули в долоні Пузанок з Посмітюхою.

- Де ж він, той скарб?

- Ось саме цього, на жаль, ми й не знаємо, - похитав головою Задунайський, - але, безперечно, довідаємося за якийсь час. Нам стало відомо - підкреслюю - нам стало відомо, що тут десь на Покутті живе один старезний дідуган, якому відома таємниця скарбу. Варто тільки його знайти - і справу полагоджено.

- То ви не знаєте навіть, де він живе, отой дідуган? До побачення, панове! Оповідайте іншим свої казочки.

- Стривайте, стривайте! - зупинив їх Задунайський. - Нащо так запалюватися? Треба, панове, обміркувати все спокійно, а тоді вже робити висновки. Охолоньте і сідайте. Помізкуємо по порядку. Що, насамперед, є істиною? Те, що скарб існує. Розумієте? - іс-ну-є.

-Це ще не резон. Біля узбережжя Аргентини теж до біса всяких скарбів, а спробуй - знайди.

- Це порівняння хибне. Скарб у землі - це не скарб на дні морському. Опріч того, ми володіли Довбушевою ладанкою і мали вже змогу пересвідчитись, що Довбуш слів на вітер не кидав. Нарешті, є люди, життя яких пов"язане з цією таємницею. Ми старанно обстежили всі верховинські села і, як бачите, час не марнували. Саме завдяки цьому ми довідалися, що десь тут, у Кутському чи Жаб"євському районі, живе столітній дід, батько якого був довіреним опришком Олекси Довбуша. Відшукати його - справа не така

важка, як ви гадаєте. Столітні діди - не дітлахи, їх один-два та й по всьому. На свої мандри ми витратили всі заощадження. Отже, справа тільки в грошах, які будуть потрібні й тоді, коли постане питання про спорядження, так би мовити, самої експедиції - розкопки тощо.

- І ви впевнені, що той дід, якого ми відшукаємо, так нам усе на долоні й викладе про той скарб?

- Упевнені.

- Звідки у вас така впевненість?

- Про це йтиме мова. Коротше - згодні ви пристати до компанії?

Обормоти перезирнулися.

- Е, була не була! Згода!

- Ну, то й по всьому, - зрадів Задунайський. - Майнемо тепер до Чернівців на розшуки Антка Маринчака. Цей батяр нам стане в нагоді. Ну, а фініт коронат апус.

- Ціцерон! - загорлав Пузанок.

x x x

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ
На обрії - Антко Маринчак

Кожну людину хоч раз у житті охоплює шал. Обормоти були звичайні смертні. Отже, за формальною логікою, і їх повинен був охопити хоч раз у житті той шал. Зустріч із Задунайським, Посмітюхою і Пузанком була фатальною. Відтепер скарб Довбуша полонив їх думки. Навіть не зчулися, як захворіли золотою лихоманкою. Де ще той скарб, і чи знайдуть вони його, - а вже їх охопило почуття, ніби вони ним володіють. Прожекти змінювали прожекти. За якийсь час вони забули все: татка, мамцю, Аргентину, Калуш, усі попередні гендлі, нарешті, злетіли над землею і невідомо в якому етері пливли. Це був шал. Він охопив Обормотів. Обормоти були звичайні смертні. Отже, за формальною логікою, кожного смертного хоч раз у житті охоплює якийсь шал.

Очевидно, компанію не лякало, що Довбушів скарб доведеться ділити на півдюжини чоловік, бо погналися за сьомим - Антком Маринчаком. Коли Обормоти запитали, нащо їм Антко Маринчак і хто такий Антко Маринчак, їм відповіли, що Антко Маринчак пройдисвіт всесвітнього масштабу, а отже без Антка Маринчака солідної справи не зробиш.

Антко мешкав у Чернівцях. Чому саме в Чернівцях - це важко було зрозуміти, бо сферою його діяльности були міста принаймні обсягу Львова. Проте він мешкав саме в Чернівцях, а не деінде, а якщо так, то не будемо копирсатися в Антковых таємницях, а ліпше помандруємо до нього в гості.

- Джентльмени, - сказав король більярду, коли компанія золотошукачів гамузом вперлася в номер готелю, де мешкав усесвітній волоцюга, - джентльмени, ви потискуєте руку, яка відома всьому світові. Її знають Рим і Токіо, Мельбурн і Варшава, Лондон і Париж, тому прошу ставитися з повагою до її господаря. Уот кен ай ду фор ю? - як кажуть англійці. Чим можу бути корисним?

- Ось питання істинно ділової людини, - за звичкою підніс пальця догори Задунайський. - Або, як казали латиняни: екце гомо. Панове, відкриємо нашу конференцію одразу чи почнемо з преамбули?

- А що воно таке? - виткнувся Пузанок.

- Ну, приміром, чарка і єврейські анекдоти.

- Як паньству до вподоби, - з гідністю схилив голову Антко /він знав етикет!/.

- От що, - втрутились Обормоти, - ми проти преамбул, де чарка та єврейські анекдоти. Ми за те, щоб раз-раз - і ваших нет, як кажуть в Одесі.

- Це вже солідно, - хитнув головою Антко, - це вже дещо, і це вже мене цікавить. Отже, панове?

- Насамперед, - зазирнув в усі закутки Задунайський, - насамперед впевнимося, чи ми тут самі.

- Ви маєте на увазі мікрофони і таке інше? - спитав Антко. - Правду кажучи, я сам зневажаю останні досягнення науки і техніки цього ґатунку. Проте паньство може бути спокійним: Антко Маринчак ніколи не мешкав в кімнаті з підозрілими стінами. Отже?

Усі потягли крісла ближче до Антка і сіли півколом.

- Довбуш, - ляснув по коліні Антка Задунайський. - Довбуш.

- А-а, - протягнув Антко, - ясно. Ну то й що? Хіба паньство вже забуло фіяско кампанії сорок третього року?

- То було, прошу, не фіяско, а тимчасова поразка.

- Виходить...

- Виходить, що не все ще втрачено. Як казав один розумний чоловік: Коли вам що-небудь не вдається - продовжуйте. Якщо знову не вдається - все ж продовжуйте.

- Ціцерон! - не витримав Пузанок.

- Панове, афоризми - річ дотепна, та кожен з них можна вбити іншим. На ваш, наприклад, можна відповісти таким: не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно. Чи, може, пан знайшов нову ладанку?

- Ні, - відказав Задунайський, - проте хай пан спершу послухає.

І Задунайський оповів Анткові про те, що у свій час почули від нього Обормоти.

- Панове, - сказав на те король більярду, - перш ніж дати вам відповідь, я повинен полагодити деякі справи. Крім того, я сьогодні маю партію з одною вельмиповажною особою. Нарешті, все це треба обміркувати. Отже, прошу в паньства три дні.

- Ну, - сказали Обормоти по тому, - ви впевнені, що цей сеньйор не обведе нас навколо пальця, мов останніх дурників?

- Все може бути, - спокійно відказав Задунайський, - та коли Антко Маринчак береться за справу, можете бути впевнені, що справу полагоджено. А загалом - кавеант консулес, як казали в Римі.

Через три дні Антко сказав:

- Джентльмени, я приймаю вашу пропозицію і призначаю себе начальником експедиції. Віват!

- Віват! - без особливого ентузіязму вигукнули компаньйони.

Король більярду все прибрав до своїх рук - у цьому не було ніякого сумніву.

- Кавеант консулес, - трагічно звів руки догори Задунайський.

- Сеньйори, - втрутились Обормоти, - чи не здається вам, що, простуючи в гори, необхідно мати при собі бодай поганеньку мапу?

Усі визнали, що заувага Обормотів цілком слушна. Проте дістати в Країні Чудес детальну трикілометрівку - це майже те, що шукати льоду на екваторі. Нема, однак, такої фортеці, котру б не взяли більшовики. Мапу поцупили в одному з кабінетів облвиконкому. Найголовніше, таким чином, було зроблено. До мапи, звісно, потрібен компас. Придбали й компас. Після цього вирішили продумати детально все спорядження. Склали опис, врахували все, до останньої голки включно. Навіть мотуз і ліхтар захопили. Кожен почепив наплечник і, таким чином, ін корпоре рушили в похід.

Йшли пішки, щоб не привертати до себе зайвої уваги - туристи, та й тільки. Взагалі, щодо обережности, то в цьому відношенні все було на належному рівні; кожен знав, що, де і як говори-

ти, як поводитись, навіть який вираз обличчя повинен мати. Не забули й за папірці: у кожного в кишені була купа довідок, навіть з гербовими печатками. Оскільки тепер це діло вже давне і не становить секрету, то ми й не приховуватимемо маршруту цієї цікавої експедиції.

Отже, вийшовши з Чернівців, караван узяв напрям на Бергомет, звідти пішов на Вашківці, Вижницю, Кути, з Кутів - через Розтоки, Білоберізку, Усте-Ріки, Стебліїв, Довгопілля, Голови, Яблунець до Гриняви. Гринява - стоп! Тут мав бути трамплін, з якого наші компаньйони повинні були зробити той історичний стрибок, який, відповідно, робив їх усім або нічим.

Гринява - це гори, це ліси, гори такі, що ой-ой-ой! І такі ж ліси. Тут ще досі блукають тіні забутих предків, і досі ходять по полонині Йван з Марічкою. Тут ще не перевелися привиди і подекуди навіть нечиста сила. Тут ще живуть відьми. Від Гриняви до цивілізації така ж віддаль, як від Полінезії до Европи.

Отже, експедиція прибула до Гриняви. Чому саме до Гриняви? Тому, що саме в Гриняві, за цілком вірогідними відомостями, доживали свого віку два столітні діди, єдині столітні діди в цій місцевости.

- Щоб зайве не плутати і, головне, мати відповідний вигляд,- сказав Антко, - зайдемо до сільради яко члени солідної академічної експедиції.

- Розумно, - підніс пальця догори Задунайський.

У сільраді стояла мертва тиша. Лінивo повзали мухи по портретах вождів, плякатах, чорнильницях. Під портретами сидів голова і знічев"я, лінивo колупав у носі, щоразу пильно розглядаючи виколупане і знов устромлюючи в ніздрю сухорлявого, жовтого від тютюну пальця з довжелезним нігтем на кінці. Опріч голови - нікого. То була саме та пора літа, коли розпечене сонце наганяє лінь і дрімоту, робити нічого не хочеться, і кожний прагне шукати холодок, а не роботу.

Зауваживши незнайомих людей, голова акуратно поклав "козу" в чорнильницю і прибрав відповідну позу.

- Голова? - ще з порогу запитав Антко.

- Голова, - відповів той, не знаючи, як себе тримати і потай здогадуючись, що щось воно не той - хоч би не ревізія яка.

- От ви нам і потрібні. Професор Маринчак, - недбало сунув ліву руку розгубленому вкрай голові. - Мої колеги: професор Задунайський, академік Посмітюха, асистент Пузанок. Обормоти - кореспонденти центральних газет. Ось що, шановний. Ми - експедиція

Академії Наук і нам потрібна в якійсь мірі ваша допомога.

– Мешкання? харчування? – заметушився голова.

– З одного боку. Але це не важливо, хоч і важливо. Прошу сідати, колеги.

– Так, так, – прошу! – загримів стільцями голова.

– Отже, шановний, – провадив далі Антко, – ви нам потрібні, головно, у світлі завдань, що стоять перед експедицією.

– Так-так, – закивав головою голова.

– Як я вже вище сказав, шановний, ви нам потрібні у світлі певних наукових завдань. Ваша думка, професоре?

– Квот ерат демонстрандум, – підніс пальця догори Задунайський.

– Санкта сімпліцітас, колего, санкта сімпліцітас.

Голова, почувши ту наукову розмову, ошелешено глипав на Антка, не відаючи до ладу, як тримати себе в такому вченому товаристві. Спочатку він постукував пальцями по столу, як це робив секретар Жаб"євського райкому, потім, за звичкою, устромив пальця в ніздрю, та, зрозумівши недоречність цього жесту, знову закалатав пальцями.

– Отже, домовились? – повернувся Антко до голови.

– Ая, ая! – закивав той, гаразд не розуміючи, про що, власне, була домовленість.

– Ми працюємо у двох напрямах, – провадив далі Антко, – археологічні розкопки і ґеронтологія – ґеронтодогія і археологічні розкопки. Отже, колеги, що насамперед нам потрібно?

– Діди, діди, – висунувся Пузанок.

– Товаришу асистент, не втручайтеся в розмову, коли говорять професор і академік. Нам, шановний, потрібні люди віком сто і більше років. Ми вивчаємо, як і чому вони так довго живуть і чому не вмирають. Отже, насамперед, нам потрібні столітні діди.

– Є, є! – закричав голова, радий, що хоч чимось може бути корисним. – Є один.

– Один?

– Один, дід Гопкало. Був ще один, та він учора помер.

– Помер? Не дочекавшись нас?

– Е-е, так він не знав, що сюди академія прийде, а то б... може б, ще протримався.

– Ну гаразд. Якщо так – давайте діда Гопкала.

– Привести?

– Це, шановний, було б не гуманно. Ми самі до нього зайдемо.

– Прошу, прошу!

Усі вийшли і, природньо, стали зразу центром загальної уваги села. Голова урочисто йшов попереду, тримаючи шанобливо кашкета в руці, а за ним крокували "співробітники академії" і "три кореспонденти центральних ґазет".

Дід Гопкало виявився глухий, як пень.

– Діду! – загорлав голова у самісіньке вухо того. – Діду, до вас ось прийшли!

– Га?

– Прийшли, кажу, академіки прийшли!

– Ага, ага!

– То ви їм скажіть, чому досі не померли!

– Га?

– Чому не померли, кажу!

– Ага-ага! всі померли, давно померли.

– Та ні, діду, ні! Ви, чому ви не померли?!

– Хвилиночку, – відвів рукою голову Антко. – Хвилиночку, це не науково.

Він глянув пильно в очі дідові, потім схилився до вуха і, набравши повні груди повітря, крикнув щосили:

– Довбуш!

Від того крику голова мало не впав, а компаньйони затулили вуха.

– Довбуш!! – ще сильніше крикнув Антко.

Дід Гопкало запитливо глянув на нього.

– Не чую! – загорлав він так, що шибки забряжчали, а одна навіть вилетіла.

Антко покрутив пальцем у вусі – так йому заклало.

– Може, дід писати вміє? – запитав він голову.

– Де там!

Антко знову закрутився біля діда, навіть вистукав по дідовій голові морзянку, – все було даремно. Дід був глухий, як пень, коли не більше.

– Оце те перше, чого я боявся, – резюмував король більярду, витираючи піт.

– Є! – загорлав Пузанок.

– Що є?

– Є! Є!

– Ну? – кинулися до нього.

– Треба тільки викликати сюди першого телепата світу – Вольфа Мессінґа, о!

Усі тільки рукою махнули, а Антко підійшов до Пузанка, пос-

тукав того по лобі, а потім по столу.

Так, "експедиція Академії Наук" зайшла в глухий кут. А далі?

Але у житті бувають ситуації, коли в найгостріший момент деус екс махіна раптом вирішує все. І це навіть не випадковість, а цілком закономірна річ.

На цей раз деус екс махіна з"явився у вигляді хлопчика у подертих на задку штанцях, що захекано вбіг у хату.

– Дядьку Свириде, дядьку Свириде, ходіть-но борше, там дід Сова вас кличуть!

– Як то? – аж зблід голова. – Таж він помер.

– Та спочатку померли, а зараз відійшли та й звеліли вас покликати.

– Ну то я зараз! – заметушився враз голова, шукаючи кашкета, якого тримав у руці.

Компаньйони попхалися до дверей і собі.

– І ми з вами також!

До хати діда Сови не йшли, а бігли, і не бігли, а летіли, ніби там було вирішення всіх питань.

Стодесятирічний дід Сова, весь у білому, лежав на столі, і свічка спливала воском на його пожовклі пальці.

– Де голова? – почулося, мов з домовини.

– Ось де я, – схилився до нього голова.

Дід розтулив одне око, глянув.

– Помираю...

– Та ви вже були вмерли, діду.

– Таж умер і навіть на тім світі був, а потім щось там трапилося, та мене назад, сюди. І очуняв. Свириде...

– Ну?

– Ось тут на грудях ладанка. Візьми її.

Голова понишпорив.

– Узяв уже.

– Файно. Тож знай, Свириде, то таємниця Довбушева... нема кому передати, а на той світ не візьмеш. Відай, тому й не пустив мене святий Петро, що не розрахувався на сім світі.

Компаньйони, що стояли поруч, аж наперед подалися. У Посмітюхи – очі на лоба. У Задунайського – пенсне долі. Один лиш Анттко не втратив рівноваги, бо вона йому ніколи не зраджувала.

– Цікава з точки зору науки річ, – сказав він, недбало беручи з рук розгубленого голови ладанку. – Як, колеги? Доведеться, мабуть, писати наукову працю про таємницю Олекси Довбуша...

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ
Про скарби, привиди та інші аксесуари, необхідні в класичному детективі

Життя повне таємниць і несподіванок. Воно часто-густо підносить нам такі сюрпризи, що летять шкереберть усі теорії імовірностей. Ну хто б міг подумати, що саме Гринява дасть нашим шукачам скарбів те, до чого вони так прагнули? Хто б міг подумати, що саме тут жив старезний дідуган, якого так шукали наші конкістадори? І хто б, нарешті, міг думати-гадати, що цей старезний дід Сова помре саме в ту мить, коли компаньйони доберуться до Гриняви? І вже зовсім неймовірно, що дід Сова на-вітъ на мить воскрес, бо забув передати у спадщину знамениту ладанку - і воскрес, зауважте, знову ж у ту мить, коли "експедиція Академії Наук" перебувала, м"яко висловлюючись, у стані деякої розгублености. Неймовірна, химерна річ! Але це історичний факт, а отже заперечувати його неможливо. Втім, очевидно, певна закономірність тут є. Кажуть, проводив якось панотець /отомосць/ через кладку над урвищем одного молодика і каже тому: "Отут щороку дев"ятеро з десяти зриваються у прірву: цього року вже дев"ять зірвалося, ви - щасливі, бо ви десятий". Треба гадати, що той молодик залишився живий. Це теорія ймовірностей у дії. Очевидно, щось подібне до цього мало місце й у випадку з дідом Совою, бо як же інакше пояснити той очевидний факт, що таємнича ладанка дісталася саме компаньйонам, а не будь-кому? Втім, залишімо ці екскурси з галузі філософії і перейдімо до життя буденного.

Заволодівши ладанкою завдяки певній індиферентности голови, члени "експедиції Академії Наук", природньо, вивчили досконало все, що знаходилося всередині. За винятком папірця, там, звісно, більш нічого й не було. Але що то був за папірець! Компаньйони вичитували, обмацували і навіть обціловували той заяложений шматок паперу. Звичайно, ми могли б напустити туману, сказавши читачам ен секрет про якийсь таємний шифр чи ще якусь абракадабру в стилі Едґара По, але нащо нам витадувати те, чого не було? У папірці чорним по білому значилося /чітко і ясно/, що "скарб заховано у старій церкві між двома схрещеними пістолями". Це було так зрозуміло, що не вимагало жодних коментарів: "стара церква...", "два схрещених пістолі...". Залишалося тепер тільки дістатися до тої старої церкви й узяти те, що треба було взяти. Але виникало питання: де ж та стара церква? Безпе-

речно, однак, що коли вже доля розпорядилася віддати скарб нашим героям, то якого дідька ставити перешкоди на їхньому шляху у вигляді питання про стару церкву? Отже, цілком природньо, питання це було розв"язано дуже легко - за допомогою того ж голови.

Стара церква знаходилася десь осторонь, у напрямі Зеленої і Пробайнівки. Коли голова зачув про ту церкву, йому не вистачило всього запасу вигуків, які зафіксовано в граматиці української мови. Це було і "кхм", і "хм", і "іхм", і "ага", і "угу", і "о", і "ох", і "ах", і "хо", і "ху", і "хо-хо-хо", і "о-хо-хо", і "го-го", і навіть "о-го-го-го". Очевидно, що коли людина виявляє свої почуття за допомогою самих вигуків, це пов"язано з чимось надзвичайним, над-природним, - взагалі чортзна з чим. Так, голова знав стару церкву, все село знало стару церкву, але ніхто ніколи туди не заходив і проминав десятою стежкою /інших доріг туди не було/. Ніхто ніколи не знав, не чув, коли, як і навіщо було збудовано ту церкву в самих нетрях карпатських лісів, осторонь від осель, але що вона стояла - то стояла, і цього не можна було заперечити. Казали старі люди, що то особлива церква, бо неможливо було навіть точно встановити - належала вона святій чи нечистій силі. Тут очевидна недоречність такого питання: церква є церква, і нечистій силі там робити нічого. Люди, проте, вірили, що в церкві ходять привиди, і опівночі самі бевкають дзвони. Щодо останнього - сумніву не могло бути, бо дзвони чули всі: від немовляти до старого діда. Церква та здавна називалася Довбушевою. Стояла вона посеред лісу, в самій гущавині, й жодна стежка туди не вела, бо навіть дітлахи - до чого вже заповзятливий народ - і ті туди не рипалися.

От що значить сила забобонів!

Звичайно, для шукачів пригод, а тим паче скарбів, якісь там привиди не можуть бути перешкодою на шляху, інакше Кортес не завоював би Мексику, а Піссаро - Перу /еспанці напхані забобонами/. Природньо, що й наші компаньйони чхали на всяку нечисть, тим більше, що серед них було трое Обормотів, висока свідомість яких була поза сумнівом. Щодо Антка Маринчака, то для нього перешкод не існувало. Отже, всю експедицію займало лише питання суто організаційне. Як? Як усе те реалізувати? Звертатися до голови недоречно. Звичайно, той із шкіри виліз би, щоб допомогти такій високоповажній експедиції. Але то би значило притягти до себе увагу всього села, а тої уваги й так було забагато. Вирішили, отже, пробиватися до церкви власними силами.

Купили в крамниці сім сокир з сокирищами, нагострили в кузні; закупили провізії, яка була - бичків у томаті, солі, цукру; випросили хліба в голови, бо більше ніде було дістати - і рушили.

Поки йшли шляхом, кожен пхався наперед, аби швидше, та коли звернули в хащі, - зав"язалася суперечка: кому за ким іти? Пробиватися всім водночас було неможливо. Отже, кинули жереб. Першим бути випало Посмітюсі. За ним, по черзі, йшли Обормоти, Задунайський, Пузанок, в ар"єргарді йшов, посвистуючи, Антко, якому робити, власне, не було чого, бо дорогу пробивали передні.

Просувалися навмання, бо за суцільною стіною лісу неможливо було точно визначити, де мусить бути Довбушева церква. Орієнтири були вказані селянами приблизно, отже треба було обмацати добрий квадрат лісу. До того ж навкруги були самі гори - стрімкі й кам"янисті.

Чим далі, ставало все важче й важче, вже не йшли, а повзли, і навіть не повзли, а дряпалися з каменя на камінь, з коріння на коріння. Спочатку залізли в густу-прегусту кропиву, пообпікали руки, ноги й фізіономії так, що по всенькій шкірі пішли пухирі. Ледве вилізли з кропиви, як упхалися в терен, який, мов кліщами, охопив з усіх боків, - і марна праця була з того терну вилізти. Колючки так шпитали й штрикали, що тільки й чути було йойкання та лайку. Очевидно, ар"єргард мав свої позитивні сторони, і Антко це оцінив, бо, як і перше, тільки посвистував, а іноді й підспівував щось на взірець:

Ох,ноги!жіночі ноги!
Так і кортить упасти в гріх!
Часом худенькі,часом товстенькі -
Ну просто хоч тікай від них!

Та минала година за годиною, а ніхто з компаньйонів і не згадував про відпочинок. Що то значить сила емоції! Ніхто не відчував утоми, голоду, спраги. Вперед, вперед - і тільки вперед! Отак і перли наші конкістадори через верховинські петрі, урвища, камінні брили і таке інше. Перли, мов навіжені. Перли, не зупиняючись ні на мить. Перли майже навпростець, не оминаючи каміння і майже не збочуючи. От що таке емоція, а ви кажете!

Зупинилися компаньйони лише один раз, лише на хвилю, і то тільки тому, що Пузанкові в матню влізла гадюка, - і той закричав на ґвалт. Гадюку виганяли гуртом, бо Пузанок затримував рух уперед. Отже, треба було або позбутися Пузанка, або гадюки.

Вирішили позбутися гадюки. Таким чином, Пузанок лишився живий, а то б... Чого не буває в подібній ситуації!

Так минув день. Сонце зайшло, і навколо впали сутінки. Треба було вже думати про ночівлю, та ніхто про те думати не хотів, і всі перлися ще якийсь час, аж поки вже зовсім не омеркло. І саме тоді Посмітюха, що, мов живий таран, пробивав сокирою дорогу іншим, раптом уперся просто в дерев"яну стіну Довбушевої церкви.

– Що там таке? – зупинилися позаду.

Та Посмітюха тільки важко хекав, не спроможний вимовити й слова від хвилювання. Він обмацував шершавий, потрісканий від часу тес, все ще не ймучи віри, що перед ним дерев"яна церква.

– Та що це ви сопите, мов ковальський міх? – не витримав Пузанок.

– Ге... ге... – витиснув, нарешті, з себе серію неясних звуків Посмітюха. – Щоб мене по голові тріснуло, якщо це не вона, голубонька!

Те почувши, кожен одразу кинувся наперед, просто через хащі, вимахуючи сокирою праворуч і ліворуч. Оскільки вже було темно, то дивно, що всі семеро все ж зберегли свої голови на плечах.

Отже, уперлись у церкву, почали шукати двері, бо не може ж бути церква без дверей! На щастя, це не забрало багато часу. Двері таки намацали, штовхнули, і ті з рипом відчинилися, бо не були замкнені. Рипіння дверей примусило наших героїв дещо здригнутися, їм навіть стало моторошно, ніби на них повіяло з чорного отвору вічністю. Та то була лише якась нікчемна мить, бо скоро всі гуртом упхалися до притвору. Антко натиснув кнопку ліхтарика, і вузенький промінь рефлектора забігав по темних дерев"яних стінах. Невиразні образи святих суворо глянули на непроханих гостей. З усіх-усюд сполохано полетіли кажани /лилики/.

– Отут і будемо ночувати, – командирським тоном сказав Антко. – Зараз нема чого кудись далі рипатися, бо в темряві можна наразитися на небезпеку. Отож наберімося терпіння до ранку.

Це було цілком резонно і не погодитися з цим було не можна. Отож кожний наламав по оберемку гілля, щоб було на чому лягти долі.

Усі були настільки збуджені, що, незважаючи на втому, довго ще перевертались з боку на бік, аж поки не захропли на всю церкву. І так само, як усі захропли, так само і всі скочили, коли десь опівночі раптом бевкнули всі церковні дзвони. Трохи уяви – і вам стане ясно, як в унісон з тим калатанням дзвонів закала-

тали сім відважних сердець. Вони розпирали груди, підкочувалися до горла, а потім падали до самого пупка. Ще б пак! Глупа ніч, ліс навколо, зачарована дерев"яна церква, і бом-бом-бом! - десь нагорі. Мимоволі кожен одразу згадав усе те, що оповідали на селі про страшну лісову церкву. Кожен згадав - і в кожного зразу відібрало мову. Отак і стояли всі семеро, боячись зайвий раз дихнути. Паскудна, неприємна річ!..

Першими спам"ятались Обормоти. Їм навіть стало соромно за своє раптове страхопудство. Того замало - вони чхати хотіли на всяку містику і містику Довбушевої церкви зокрема.

- Дурниці! - сказали вони так голосно, що всі довкола здригнулися, а десь луною покотилося: ниці! ниці!

- Дурниці! - повторили Обормоти. - Хай воно собі там бовкає. Що нам до того? Не відкривати ж нам посеред ночі філософської дискусії на тему "Чому дзвонять дзвони?" Лягаймо ліпше спати.

Після цих слів кожному, природньо, стало соромно за свою слабодухість, а Антко навіть крикнув:

- Гей, ти, бевкало, замовкни там!

Дійсно, дзвони на мить замовкли, щоб потім ударити з такою силою, що стогін пішов навколо. Мимоволі кожен затулив долонями вуха.

- Шкода, зброї нема, - промимрив Антко, - а то б лупанув догори, пся крев, холера. Щоб те бевкало відсохло було! Ну й калатає!

Дзвони замовкли так само раптово, як і закалатали. Навколо запанувала така тиша, що стало ще моторошніше.

Компаньйони полягали, та заснути не могли. Кожен мимоволі нашорошив вуха, ніби прагнув упіймати хоч один який звук. Та навколо все було мертво. Лежали доти, аж поки не почало сіріти надворі. Дехто вже почав знову кліпати очима, а декого вже й сон зборов. І раптом під дверима щось засопіло, і одночасно близько закричав сич. Цього було досить, щоб уся компанія затремтіла. Засопіло знову, потім рипнули двері, - і всі враз згадали за привиди. У Пузанка зацокотіли зуби, у Посмітюхи волосся поперлося догори і підняло капелюх. Навіть хоробрі Обормоти відчули, що їх раптом приперло і приспічило надвір. У Задунайського так полізли очі на лоба, що пенсне не витримало і впало. Антко вхопив серце, що ледве не вискочило через горлянку, і попхав його на місце - за всяких обставин король умів володіти собою.

Двері прочинилися, і у просвіті виникла якась невиразна маса. У Задунайського одне око вискочило зовсім, і він зомлів.

Антко не витримав і посвітив ліхтариком. Просто перед ним стояв здоровенний ведмідь і, скиглячи, простягав лапу, з якої стирчала скалка. Кожен відчув, як по спині ніби блохи поскакали, і кожному стало трохи парко.

– Що ж ви стоїте, пане Пузанок? – спокійно сказав король більярду. – Хіба ви не бачите? Вийміть скалку старому джентльменові.

Пузанок слухняно, мов манекен, ступив до ведмедя і механічно, нічого не тямлячи, витяг скалку.

– У вас, здається, при собі йод, – спокійно провадив далі Антко. – Залийте рану, щоб не було зараження.

Пузанок виконав і це.

Коли операцію було закінчено, лісовий вуйко так вдячно обійняв Пузанка лабами, що той зомлів. Ведмідь здивовано понюхав його і, не кваплячись, подався геть. Посмітюха покропив Пузанка водою.

– Гей, пане Пузанок! пане Пузанок!

– Йой! – застогнав той, лупаючи очима. – Ребра, ребра і плечі...

– Вставайте-бо, ніколи тут з вами вовтузитися. У Львові вилікуєтесь.

Пузанка підвели, притулили до стіни, щоб, бува, не впав.

– Ну й нічка! – цвіркнув крізь зуби Антко і запалив цигарку. – Ну годі. Надворі розвиднюється. За діло!

Дійсно, стало вже зовсім видно, і всі пожвавішали. Над нічними страхами тепер тільки кепкували. Задунайський навпомацки відшукав своє око, пополоскав у воді й встромив на місце. Пузанок забув про ребра і перестав стогнати. Загалом – усе було гаразд.

– А тепер, – сказав Антко, підходячи до дверей, що вели всередину церкви, – тепер – сезам, відчинись!

І він урочисто простягнув руки. Іржаве залізо заскреготіло, і обидві половинки дверей розійшлися. На якусь мить усі завмерли, не наважуючись переступити поріг.

– Що ж, панове, так і стоятимемо? – дещо глузливо порушив тишу король. – Вперед, панове, тільки вперед!

І він перший пройшов усередину. Церква була невелика. Крізь вікна без шиб вільно гуляв вітер. З грубо намальованих образів сипалася суха фарба. По кутках і під стелею – павутиння. На підлозі – сміття. Вгорі, під бантиною, кліпнула очима сова. Компанійони знову зупинилися, озираючись на всі боки.

– Нічогенький собі храм, – промимрив Антко. – Бажав би я лише знати – який дідько бевкав у дзвони вночі? Як у вас зі штанами, панове?

Усі визнали, що в цьому відношенні повний порядок.

– Усе ж, щоб був повний порядок – бо ж тут храм – прошу паньство трохи посидіти у кущах.

Усі визнали, що це цілком доречно, але ніхто першим не бажав виходити з церкви. Приклад подав сам Антко Маринчак. Після цього кожен обрав собі відповідне місце під кущем, і всі, мов по команді, зняли штани. Коли з цією важливою справою було покінчено, компаньйони повернулися до церкви.

– Ну от, тепер я бачу перед собою веселі, бадьорі обличчя, – із задоволенням відзначив Антко. – Прошу паньство шукати перехрещені пістолі, як про те в списові зазначено.

Усі бадьоро почали перегортати сміття, повзати навколішки по підлозі. Антко тим часом ретельно обстежив усі стіни. Жодного знаку ніде не було... Проте посеред церкви Обормоти виявили ляду з іржавим кільцем. Коли її добре відшкребли, – виразно постала позначка: два перехрещені пістолі. Чотирнадцять рук одночасно вхопилися за кільце. Ляда подалася і вийшла зі своїх пазів. Смикнули ще раз – відкинули ляду набік.

– Криниця, бігме, – прошепотів Пузанок.

Усі схилилися навколо темного отвору. Антко кинув камінчик. Минуло кілька секунд, перш ніж долинув звук удару.

– Двадцять метрів, – констатував Антко. – Ну, хто перший?

– Жереб! – закричали всі.

Кинули. Випало Пузанкові. Притягли мотуз, міцно прив"язали до якоїсь бантини, до другого кінця міцно припасували самого Пузанка.

– Лізь, чоловіче, – підштовхнув його Посмітюха, – та гляди – поцупить що пан, однаково кишені вивернемо.

Почали обережно спускати Пузанка. Минала хвилина за хвилиною, мотуз розмотувався, а кінця тому спусканню не було. Нарешті, мотуз дав слабину.

– Ну, що там? – крикнули всі гуртом в отвір.

Знизу ані чичирк.

Прислухались. Знову нічого. І раптом – смик-смик, і десь з глибини линув несамовитий крик Пузанка:

– Рятуйте! – і ще кілька невиразних вигуків.

Нема що робити – потягли мотуз. Десь із півгодини минуло, заки витягли Пузанка нагору. Витягли, а він ледве диха і очі закотив. Покропили.

– Ну, що трапилось?

Пузанок тільки зубами цокотить.

– Та що там таке?

– Се... се... смерть.

– Яка смерть?

– О... отака... засвітив світло, а мені череп в очі.

– Ну й що?

– Що, що, мало не вмер – ось що.

– Ну й боягуз же ви, пане Пузанок, – вилаявся Посмітюха. – Претеся лізти, а в самого жижки тремтять.

– Ось що, панове, – поправляє скельця Задунайський, – треба лізти всім.

– Та як же то всім?

– Ну, то справа не складна, – втручається Антко. – Треба робити драбину.

– Драбину?

– Атож, з мотуззя.

Почали плести драбину. Півдня плели, заки сплели. Але сплели.

– Ну, з Богом, – закинув ногу в отвір криниці Антко, випробовуючи міць мотуза.

– Власне, чому це ви перший? – кинулися до нього.

– Тому що тому. Гуд бай, джентльмени, – і Антко зник у отворі.

Усі з"юрмилися навколо, намагаючись пропхатися до драбини. Оскільки ніхто не міг пропхатися, кинули жереб знову. Тоді вже лізли по черзі, хоч і злі, як чорти.

Коли компаньйони опинилися на дні криниці, там уже горів великий ліхтар типу "летучая миш", і Антко Маринчак, мов господар, сидів на великій діжі, пакаючи цигаркою.

– Прошу, панове, до господи, – привітав він членів експедиції, – і прошу бути, як удома.

Компаньйони озирнулися. У невеликому підземеллі стояло сім діжок і на кожній була позначка: схрещені пістолі. І на кожній лежав людський череп, – те, що так злякало Пузанка. За винятком цього, нічого страшного тут більше не було.

x x x

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

Обормоти стають мільйонерами і в зв"язку з цим провадять дискусію про сполучність високого звання муніста з капіталістичними тенденціями

Важко було точно визначити загальну вартість Довбушевого скарбу. Вірогідних відомостей про те немає. Однак, безперечно, що в кожну діжечку було запхано мільйони. Діжечок було сім, по діжечці на брата, бо компаньйонів було, як відомо, теж сім. Фатальний збіг. У противному разі довелося б ламати голову над поділом, а можливо, й при поділі /вже не фігурально, а так таки, як звичайно буває/. Були б жертви. Безперечно. Сім діжечок - сім осіб... Послухайте, чи не зауважили ви, що число "сім" у ноосфері /вдаймося до терміну Вернадського/ - оте число "сім" несе у собі щось містично-втаємничене? І слова тут не добереш. Прошу дуже: сім чудес світу, сім основних кольорів, сім нот, сім днів у тижні, сім манускриптів Мертвого моря, сімка в картах /"Пікова дама"/, ну і так далі... А тут - сім діжечок Довбушевого золота і сім претендентів на нього. Погодьтеся - є над чим подумати.

Отже, сім діжечок - сім осіб. В усіх відношеннях це було дуже просто. Кинули жереб, кому яка, - та й по всьому. Кожний сидів на своїй власній і погладжував її круті боки. Ідилічна картина, що й казати! Щоправда, ця ідилія була б дещо порушена, якби компаньйони знали, що, опріч золота, існувала ще скринька з діямантами, яку поцупив Антко Маринчак - інакше не був би він Антком Маринчаком! Та лихо з ним, з Антком. Як уже те йому вдалося, не нам про те судити, та, зрештою, справа і не в цьому. Ми, природньо, раді за наших героїв, що вони вже досягли свого, хоч те було й нелегко. Нас навіть не цікавить і така річ, як вони витягли ті діжки нагору і як потім транспортували далі - кому куди. Якщо це кого-небудь так цікавить, радимо з тим питанням безпосередньо звернутися до наших героїв, які ще /хоч і не всі/ живі й здорові і шлють вам усім палкий привіт.

Отже, як ми вже казали, компаньйони сиділи кожен на своїй діжці і погладжували їх круті боки. Поки вони радилися щодо поділу і перевірки нутра кожної діжки зокрема, їх думки були зосереджені навколо одного: коби хто не ошукав, і - як би кого ошукати. Та коли всі формальності, нарешті, було закінчено, і кожний упхався на свою в л а с н у діжку, тепер думки компаньйонів полинули в захмарну далечінь, і почалося будівництво повітряних замків.

- Ха-ха! - сміявся Задунайський, раз по раз гублячи пенсне. - Хехе! Хо-хо! о-хо-хо-хо! Тепер я вже не якийсь там панок, а мільйонер, прошу паньства, мільйонер! Мільйонер Задунайський. Трохи воно не звучить, та може бути і сер Зад, і сер Дун. Фамілію доведеться змінити обов"язково. І, насамперед, драпати за кордон, тільки за кордон, бо тут не розвернешся, та ще й за карк охоплять: звідки і де взяв?

- Пан каже глупство, - відгукнувся Антко, - бізнесмен повинен уміти робити бізнес однаково де - чи то Меланезія, чи то Юесей, чи то юесесер. А прибутками пана поцікавляться всюди, де б пан не був. Що стосується мене, то я опущу і реалізую це золото в Країні Чудес так само легко, як і деінде, запевняю в цьому паньство. Гроші всюди гроші, а там, де розгардіяш, - вони подвійно гроші.

І Антко ушкварив на діжці танець:

Був я в Японії,
Був в Патагонії,
Я бачив різні чудеса.
Та серед всіх чудес,
Немов зоря небес,
Була жіноча нога.

Тут компаньйонам стало так весело, що вони загорлали й собі:

Ох,ноги!жіночі ноги!
Так і кортить упасти в гріх!
Часом худенькі,часом товстенькі -
Ну просто хоч тікай від них!

Що стосується Обормотів, то хоч вони й горлали разом з усіма, проте тільки, щоб підтримати компанію. Свідомість їх працювала в іншому напрямі, а в якому, те ми зараз побачимо.

Компаньйони веселилися, і нікому не було лячно, хоч то й було глибоко під землею, і не просто де-будь, а під зачарованою Довбушевою церквою. Якби хто в той час завітав до тої церкви та почув той рев з-під землі, то не встиг би й перехреститися, а одразу дав би дуба. Ніби чорти гвалтували в пеклі - такий відгомін ішов з криниці по всій церкві. Посмітюха навіть тричі по-розбишацьки свиснув, бубликом заклавши пальця до рота.

- Не бути мені Посмітюхою, коли золотом увесь світ не засиплю! - галасував він, б"ючи себе в груди. - Париж! Сан-Франціско! Ріо-де-Жанейро! Найкрасивіші женщини кинуться мені на шию, а королі й президенти вважатимуть за честь здоровatися з

посмішкою. Га-га! То вже, прошу паньства, не жарти, а фортуна, фортуна!

– Так, так! золото – це все! – потер руки Пузанок і навіть сплюнув на череп, який його недавно так перелякав.

– От коли фініт коронат апус! – патетично вигукнув Задунайський. – Гаудеамус ігітур!

– Ціцерон! – застогнав Пузанок.

Як ми вже казали, свідомість Обормотів працювала в іншому напрямі. І це цілком зрозуміло.

Кілька днів по тому, перебуваючи вже в Калуші, троє Обормотів влаштували надзвичайно серйозну нараду на найвищому рівні. Уникнути тої наради було неможливо. Питання стояло одне: як поєднати високе звання муніста з капіталістичними тенденціями /зважаючи на те, що Обормоти, деяким чином, стали мільйонерами/? Звичайно, якби Довбушевим скарбом заволодів простий країнчудесівський громадянин, що народився, жив і виховувався в Країні Чудес, то вищезгадане обормотівське питання перед ним не стояло би. Країнчудесівський громадянин просто здав би те золото державі – та й по всьому. Але Обормоти виросли в Аргентині, не мали країнчудесівської закваски, а отже і свідомість у них була дещо іншою. Ось чому вони почали вивчати питання у різних аспектах, занурюючись у нетрі філософії, марксистської догматики і т.п., закликавши на поміч і діялектичний метод, й історичний матеріялізм, і ще дещо, дуже серйозне і складне для розуму звичайного смертного.

– Питання попереднє: чи маємо ми право бути мільйонерами?

Це питання /попереднє/ поставив старший Обормот, на що молодші Обормоти відповіли:

– Маємо право бути мільйонерами, бо, по-перше, корифей марксизму Енгельс був капіталістом і до самої смерти своєї був прив"язаний до капіталу, а капітал до нього /не кажучи вже про інші прецеденти, як, наприклад, капіталіст Морозов, що служив більшовикам/; по-друге, з точки зору прибуткової вартости володіння капіталом Довбуша виключає будь-яке використання найманої праці, а отже й експлуатацію людини людиною.

Таким чином, з цього боку було все ясно.

– Тоді розглянемо основне питання, – сказав Іван Обормот. – Як поєднати високе звання муніста з капіталістичними тенденціями?

Навколо цього питання, звичайно, виникли гострі суперечки, та, внаслідок дебатів, що тривали тридцять чотири години двад-

дить дві хвилини, це питання було висвітлено всебічно.

Обормоти прийшли до висновку, що мати капітал, це ще не значить мати капіталістичні тенденції. Але це не виключає, звичайно, м о ж л и в о с т и прояву таких тенденцій. Проте, виходячи з цього, з одного боку, і взявши до уваги інше, з другого боку, можна вважати, що поки що прояву цих тенденцій /капіталістичних/ нема.

Звідси постає заключне підпитання: як реалізувати капітал?

Над цим підпитанням Обормоти думали і гадали рівно місяць, що не так вже й багато, беручи до уваги складність підпитання.

Пропонували всіляке: збудувати спецбудинок для близнюків і створити комуну імені Обормотів, і фінансувати будівництво пантеону для великих цабе Країни Чудес, і навіть створити п'ятисотмегатонну атомну бомбу. Але все це було не те. Сперечалися, думали, знову сперечалися і, нарешті, винесли остаточне рішення:

Витратити всі кошти на вивчення Країни Чудес, щоб передати у спадщину нащадкам повний звіт про славні діла і велич Країни Чудес.

- Ми відкриємо її, як Колумб відкрив Америку! - вигукнули близнюки.

І Обормоти пішли в мандри...

ЧАСТИНА ДРУГА

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ
Обормоти потрапляють на площу Маяковського і одночасно в поле зору Органів

Того суботнього вечора на площі Маяковського вирував натовп. Для країнчудесівської столиці це було дещо незвично. Але ЦЕ було, а факти - вперта річ. Іноді при цьому кажуть: тим гірше для фактів. Проте це ще вимагає свого дослідження. Отже, на площі вирував натовп, і столична міліція не відала, що з тим натовпом робити, бо це виходило за межі її розуміння. А розуміння міліції, навіть столичної, відоме: недарма ж кажуть, що було у батька три сини - двоє розумних, а третій міліціонер. Оскільки це виходило за межі міліцейського розуміння, то, природня річ, жоден із стовпів порядку не відважувався виявити ініціятиву, а чекав розпорядження згори, яке чомусь затримувалося.

Тим часом натовп усе збільшувався, і одночасно збільшувалося число міліціонерів. На східцях постаменту пам"ятника стояла висока дівчина і декламувала якийсь віршик про якусь романтику і синій дим, що здаля звучав приблизно так:

"Ех, романтика, синій дим!
Благороднее серце Данко.
Скільки крови і скільки води
Утекло в підземеллі Луб"янки!
Ех, романтика, синій дим!
В Будапешті гримлять наші танки.
Скільки крови і скільки води
Утекло в підземеллі Луб"янки.
Ех, романтика, синій дим!
Наші душі пішли на цурпалки.
Скільки крови і скільки води
Утекло в підземеллі Луб"янки!"

Навколо стояли люди, головним чином - студентська молодь і, роззявивши роти, дивилися на молоду особу жіночої статі, яка так експансивно вичитувала свій віршик. Звичайно, дівчину нагородили оплесками, а слідом за нею вже вилазив якийсь здоровань, котрому забажалося виголосити "Людський маніфест" у віршованій формі ну і, звичайно, зірвати й собі трохи оплесків.

Серед публіки звертали на себе увагу троє елегантно вбраних джентльменів, з фотокамерами напоготові, настільки подібних один до одного обличчям, одягом і навіть фотоапаратами, що багато хто безсоромно п"ялив на них очі, а дівчата чомусь пирскали і перешіптувалися. Лише одного з трьох відрізняла від інших невеличка деталь: щось подібне до планшета при боці. Майже поруч з ними стояв високий на зріст чолов"яга в сірому пальті й ленінградському кепі, голова якого стирчала над натовпом, мов гарбуз в огірках. Чолов"яга уважно прислухався до виступів поетів, інколи кидаючи погляд на трьох джентльменів, що одежею скидалися скорше на іноземців, ніж на москвичів. У цей час серед нарядів міліції зчинився рух, і сині шинелі майже оточили натовп біля пам"ятника.

– Прошу розійтися, прошу розійтися, – почулося в різних кінцях.

Люди, однак, продовжували стояти, витягуючи шиї, щоб легше було розгледіти тих, що читали вірші біля постаменту. Тоді міліціонери почали лавою тиснути на натовп.

– Розійдись! р-розійдись!

На допомогу міліції з"явилися дружинники. Їх червоні пов"язки замиготіли в натовпі. Ці хлопці діяли рішуче: хапали того чи іншого за комір і тягли за собою. У свою чергу студенти оточили пам"ятник, взявшись за руки і не даючи міліціонерам і дружинникам прорватися до нього, де саме в той час стояла струнка красуня з пишним волоссям. Її сильний голос летів над натовпом, немов вириваючи із загальноґо людського гамору і шуму машин, що скажено мчали Садовим кільцем.

Ракети в небо запускаючи,
Америку доганяючи,
Сиди на печі
І мовчи, самогон попиваючи.

Прискіпливий читач скаже: овва, рабле яке! Уздрить дівку експансивно-екзальтовано-екстравагантну, – і куди вже й ділися сатиричні вихиляси. Достеменно, так! Ну то й що? тягти до кривого дзеркала? оце? жартуєте! Най вже ліпше будуть брижі на тлі так ладно скомпонованої колізії. Чалапаємо далі.

Перехожі, зацікавлені незвичним для столиці явищем, потяглися й собі до пам"ятника, та всюди стояли наряди міліції, і годі було пройти.

– Ми протестуємо! – галасувала молодь.

– Протестуємо! Ми діємо в рамках конституції! Хто має право

заборонити нам вільно висловлювати свої думки? Досить з нас вже Йосипа Мудрого! Ми хочемо демократії! Демократії!

Масивна постать поета на постаменті дивилася понад натовпом, що вирував довкола, ніби нічого не помічаючи, і тільки золоті букви на темному гранітному цоколі сяяли згадкою про поетові думки:

Пою свое Отечество,
Республику свою.

Це трохи віддавало іронією, зате було велично.

Молодь є молодь. Вона завжди фрондує - є для того підстава чи нема. Вона кричить "дайош демократію!" у той час, коли тої демократії навалом, достобіса, і навіть діти нікуди. Вона кричить "свободи слова!", ніби їй хто забороняє славити партію і уряд чи демонструвати свою відданість. Вона лає державні основи, забуваючи, що всяка влада від Бога і її треба поважати. Нарешті, ніколи не слід забувати, що кожен народ гідний свого уряду, а тому обов"язок кожного схиляти перед урядом голову і, вже у всякому випадку, не завдавати йому прикрости. Ну й нарешті, якщо вже кому так приспічило, що не може обійтися без форуму, не обов"язково для цього обирати площу /та ще й столичну!/, а можна обмежитися невеличкою квадратурою, на взірець кльозету, приєднавшись до тих, що виписують свої перли на стінах:

Ганьба тому на всю Европу
Хто підтирає пальцем ж...

або:

Я тут сидів і гірко плакав,
Що мало їв - багато какав...

Нікому, звісно, не спаде на думку заборонити вільно висловлюватися таким манером. І буде збережено громадський спокій, і не буде порушено конституцію Країни Чудес.

Та молодь нахабно перлася на площу Маяковського, ніби саме задля того там поставлено пам"ятника. Забажалося, бач, фронди! Але на те й існують охоронці порядку, щоб усяким фрондерам товкти шию і забезпечувати спокій. За це вони одержують зарплату, а отже мусять відробити кожну копійчину сумлінно, а не абияк.

Чого вартий опір кількох десятків молокососів організованій солідній державній силі, та ще й підтриманій славною народною дружиною? Міліціонери хутко очистили площу, позбавивши кам"яного поета сумнівного товариства. Таким чином, знову запанував спокій і знову, як завжди, тротуарами вулиць поплентались

заклопотані пішоходи. Хто здатний вибити життя з колії?

З десяток чоловік, звичайно, міліціонери забрали з собою. Що стосується трьох джентльменів, то не встигли вони перейти на Садово-Тріумфальну, як просто біля них скрипнула гальмами легкова машина, і одночасно кілька непевного вигляду суб"єктів ввічливо запросили їх проїхатися. Приємно вражені цією ввічливістю, джентльмени подякували, висловивши, проте, бажання милуватися містом з пішого ходу. Проте суб"єкти були такі ввічливі, що все ж наполягали на своєму, і три джентльмени змушені були все ж упхатися в машину. За якихось п"ять хвилин вони були вже на площі Дзержинського, а ще за п"ять - у кабінеті головного шефа Органів.

- Насамперед, попрошу ваші апарати, - досить сухо звернувся той до них.

Кілька співробітників спритно витягли з апаратів касети і засвітили плівку, після чого чемно повернули апарати власникам з касетами і засвіченою плівкою.

- А тепер, - відкинувся у кріслі шеф, - познайомимося ближче. Прошу сідати. Ваші прізвища?

- Обормоти, - почулося у відповідь.

Шеф здивовано звів ліву брову догори, як у свій час це робив Йосип Мудрий.

- Усі троє?

Почувши стверджувальну відповідь, шеф на мить глибоко замислився.

- Так, - протягнув він. - Національність?

Тут Обормоти /бо це були вони/ зам"ялися і, трохи затинаючись, пояснили шефові, що вони народилися у Тихому океані на турецькому пароплаві від мами-мавританки і татка-гуцула, тому, деяким чином, вважають себе інтернаціоналістами.

- Певніше, космополітами, - скривився шеф, - у нас це не модно. Космополіти - це безпашпортні волоцюги.

Три Обормоти дозволили собі зауважити, що великий Маркс сам називав себе космополітом, а він усе ж був Маркс, а не безпашпортний волоцюга.

- Ну, це було давно і неправда, - перебив їх шеф. - Крім того, ми стоїмо на ґрунті марксизму творчого і, нарешті, ми діялектики. Ясно? Ну от, - стукнув по столу долонею він, виразно даючи зрозуміти, що на цьому нема чого зостановлятися. - Ваше підданство?

- Ми - громадяни Країни Чудес, - дещо з погордою відповіли Обормоти.

– Репатріянти?

– Не зовсім... ми...

– Вважатимемо, що так. Це дещо змінює справу, бо з вами особливо цяцькатися не доводиться. Були б ви іноземцями – не оберешся клопоту. Попрошу документи.

Обормоти подали. Проглянувши стос обормотівських паперів, шеф пильно глянув на Обормотів.

– Що мені у вас не подобається, то це якась підозріла подоба одного до другого.

– Ми близнюки, – зніяковіли Обормоти.

– Це й видко. Може, у вас і пальці однакові? Спробуй потім, розберись. Чому не працюєте? Чи, може, вам на узбережжя Карського моря забажалося? Ви ж формені тунеядці.

– Та ні, не формені, – поспішили відкинути наші герої це ганебне звинувачення. – Ми пишемо наукову працю.

– Ну, це інша справа, – пожвавішав шеф. – Науку треба рухати вперед, бо той проклятий культ Йосипа Мудрого нам таки добряче нашкодив. Кібернетику, і ту спаплюжив, хамло. А нам, Органам, та кібернетика отак потрібна. Ну гаразд. А на площі Маяковського що ви робили?

Тут Обормотам дітися було нікуди і вони розповіли крапка у крапку, тютілька в тютільку, – як, коли і чому вони трапили на площу Маяковського. Шеф вірив і не вірив, але обличчя Обормотів були такі простодушні, очі сяяли такою одвертістю, а промовляли вони так щиро, що не можна було не йняти їм віри. Звичайно, Обормоти гостро засудили студентське зборище біля пам"ятника уславленому поетові і, природньо, схвалили дії міліції, яка так рішуче і гуманно розігнала цих новоявлених фрондерів. Тут Обормоти навіть стисли кулаки, і в їх голосі зазвучали металеві нотки /не забуваймо, що це були старі загартовані бійці/.

– Ми вже ладні були кинутися в бійку, але занадто пізно розібралися в ситуації.

І сам шеф, і співробітники, що його оточували, були вельми задоволені розмовою з Обормотами; у всякому випадку, їх обличчя сяяли, мов ліхтарі над головним входом Луб"янки. Усіх трьох навіть почастували сигаретами і піднесли по склянці газованої води. Та коли Обормоти залишили, нарешті, кабінет головного шефа, той сказав:

– Не вірю.

І негайно викликав довготелесого капітана Дзюбу, якого за неймовірний зріст прозвали Півтораівана.

– Капітане, – звернувся до нього головний шеф, – ось і знай-

шлася для вас робота. Ані на мить не випускайте з поля зору цю підозрілу трійцю. Я не помилюся, коли скажу, що тут пахне солідним шпигунством...

х х х

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Обормоти знову зустрічають Похмуру Особу і одночасно знайомляться з агентом Органів

Звичайно, якби співробітники Органів були далекоглядними, вони поцікавилися б не лише обормотівською плівкою, а й обормотівським планшетом, що висів у найменшого Обормота на ремінці через плече. У цьому планшеті був щоденник Обормотів, куди вони занотовували все гідне своєї уваги. Можливо, прочитавши той щоденник, головний шеф був би у захваті, а може... втім, чи варто фантазувати?

Залишивши Луб"янку, задоволені собою і розмовою з шефом, Обормоти, насамперед, поїхали в бібліотеку імені Леніна, щоб у тиші читальної залі старанно занотувати до щоденника свої останні враження.

"Ми були свідками, - писали Обормоти, - як на площі Маяковського мізерна купка молокососів кричала "дайош демократію і свободу слова!". Це було настільки смішно, що якби дитина гвалтувала "дайош цяцьок!", яких у неї і так доволі. Чи не нагадує це за аналогією епізод з солдатом, який, обжершись каші, трапив на операційний стіл і, вже без пам"яти, продовжував талалувати "старшина, добавки!"? У всьому повинна бути міра: в житті, їжі, солодощах і демократії також. Зловживання мірою може викликати тільки пронос, або, як кажуть у народі - швидку настю, і треба віддати належне доблесним працівникам міліції /яких в Одесі називають ментами, а в Москві - мусорами/, що вони, як і личить добрим наставникам і вихователям, швидко навели лад на площі уславленого поета. Слава міліції і дружині! Амінь".

За час обормотівських мандрів обормотівський щоденник поповнився безліччю нотаток на різні теми і з різних галузей життя. Не оминули вони й анекдотів та іншого фольклору, без вивчення якого неможлива жодна солідна наукова праця.

Саме у той час потужно діяло Вірменське радіо. І воно знайшло свій відбиток на сторінках щоденника.

"За час своїх мандрів ми звернули увагу на велику роль Вірменського радіо в суспільному житті Країни Чудес. Звичайно, це питання ще вимагає свого дослідження, та одне безперечно, що жодна забава, вечір, жодне дозвілля неможливе без Вірменського радіо. Навіть у чергах, трамваях, автобусах, тролейбусах, метро, - всюди можна почути про Вірменське радіо. Ось кілька опусів:

1. Вірменське радіо питають: що таке дружба народів?

ВІДПОВІДАЄМО: це, коли росіянин бере за руку українця, українець - білоруса, білорус - латиша, латиш - естонця, естонець - таджика і т.д. - і всі разом ідуть бити грузинів.

2. Вірменське радіо питають: чи можна слона загорнути в газету?

ВІДПОВІДАЄМО: можна, якщо в газеті вміщено доповідь генерального секретаря.

3. Вірменське радіо питають: чи може слон набути грижу?

ВІДПОВІДАЄМО: може, якщо стане членом бригади муністичної праці.

4. Вірменське радіо питають: чи можна в Америці побудувати мунізм?

ВІДПОВІДАЄМО: можна, та в цьому нема потреби.

5. Вірменське радіо питають: капіталізм охочується у прірву, соціялізм його обганяє - куди йде соціялізм?

На жаль, відповіді Вірменського радіо на це питання ми не почули - запрацювали країнчудесівські заглушувачі.

Мусимо зазначити для об"єктивности, що деякі опуси досить скабрезні за своїм змістом. Ось зразок:

Вірменське радіо питають: чому у моєї дружини облізло хутро з горжетки?

ВІДПОВІДАЄМО: ми не знаємо, що таке горжетка, але радимо вашій дружині поменше кататися на велосипеді.

Не дотепно...

Цей опус, між іншим, у щоденнику перекреслено червоним олівцем.

Як бачимо, в обормотівському щоденнику, мов у дзеркалі, відбивалося бурхливе життя Країни Чудес з усіма його нюансами. Але дзеркало є дзеркало: за певними законами в ньому завжди ліва сторона - права, а права - ліва. Тому не слід дивуватись, якщо і в щоденнику ліве не завжди було лівим, а праве - правим. Усе ж матеріялу накопичилося доволі, щоб почати наукову працю. Проте Обормоти вважали, що доки не буде списана остання сторін-

ка їхнього талмуду, - крапку ставити ще рано. І вони продовжували спостереження.

Обідали Обормоти того знаменитого дня в третьосортній їдальні на Пресні. Чому саме в третьосортній і чому саме на Пресні? Тому що Обормотів цікавили революційні традиції. Традиції вони знайшли у вигляді скам"янілих фігур на станції метро Краснопресненська, та поза тим інших традицій, як вони не шукали - не знайшли. Це було навіть досадно. Були краснопресненські лазні, була забрьохана грязюкою вулиця Красна Пресня, були похмурі, заклопотані перехожі, був навіть Горбатий міст, а цих, як їх, традицій не було. Обормоти сьорбали суп, усе ще міркуючи - де і як шукати на Пресні революційні традиції?

У цей час біля них на стілець плюхнувся, навіть не питаючи дозволу, суб"єкт, глянувши на якого, вони зразу впізнали знайому їм по Одесі Похмуру Особу. Суб"єкт поставив на стіл тальбу пива, а під стіл чвертку горілки і, вихиливши те, що під столом, посьорбав те, що на столі. Після цього він трохи покректав і, намазавши гірчицею шматок хліба, відправив його в пельку.

- Чого це ви на мене витріщилися? - грубо і неделікатно звернувся він до Обормотів, ворушачи щелепами.

Обормоти вибачилися, зрозумівши, що той не впізнав їх.

- Порядочки, - забубонів суб"єкт. - Чарку п"єш крадькома, ніби вкрав. Отак воно - дрібниця до дрібниці, дрібниця до дрібниці, і нема життя. Не було, нема і не буде. Факт. От ви, - хто ви такі, що пішонами ходите, га? А я революцію робив - ось цю революцію і ось цими руками. А що вийшло? Каторга. Не зуміли, значить, зберегти завойоване кров"ю. Теж факт. Не перезирайтесь, що політику гну. Гнув і гнутиму, хоч півжиття по таборах відволочив. Отак завжди хтось по наших спинах до влади пропреться, а нам, сіромі, - натай і дірка від бублика. Спочатку заводи відібрали, потім - землю. Диктатура! Плюю на диктатуру. Мені - щоб на заводі робітник був господарем, а на землі - селянин. Нема цього, значить - нічого нема. І так, знаєте, все поволі, спроквола, тишком-нишком, то те - ф"ють, то се - ф"ють, і - порядок. З профспілок посміховисько зробили, революційні кадри перебили, мільйони голодом виморили, мільйони - в таборах; нагорі - дундуки, внизу - розгардіяш, чортзнащо, всюди бюрократи, кастовість і фіґа з маком. А язика проковтни, - бо відірвуть. Напиши ось тут хто зараз із вас, що я тут намолов, напиши куди слід - і що? що буде? Не знаєте? Буцімто?

Ну і чорт з вами! Капайте! А я говорив і говорить буду. От хоча б культ. А що таке культ? Чи ми його створювали? Оті, що там і зараз нагорі, - оті й створювали. У них і зараз навколо голови таке сіяніє, що близько не підступиш і слова не скажеш. І дурень той, хто ще вірить їхній медоточивій балаканині. Посміхаєтеся? вірите? Ну й чорт з вами! А я пішов. Здоровенькі були!

І Похмура Особа важко підвелася і почовгала до дверей.

- Типовий, - сказав старший Обормот.

- Що - типовий?

- Типовий класовий ворог...

Обормоти зупинилися в готелі "Метрополь". Тут вони зайняли досить пристойний номер, хоча й не "люкс", але з усіма вигодами. Повернувшись увечері до готелю, близнюки були дуже здивовані, що двері номера не замкнені.

- Ну й лопух котрийсь з нас, - висловив незадоволення Іван, штовхнувши двері.

Молодші Обормоти заприсяглися, що двері були замкнені.

Перше, що їм кинулося в вічі, коли вони ввійшли до кімнати - це здоровенні чиїсь штани, недбало кинуті на канапу.

Брати перезирнулися. Старший бридливо підняв штани догори і навіть чомусь понюхав. Молодші запитливо глянули на старшого. У цей час з ванної загримiло:

Тренаж і гарт в усьому! -
То гасло в світі цьому.
Умійте захищатись, умійте нападать!
А трапиться невдача - умійте дати здачі, -
Інакше вам удачі не видать!

Після останніх слів з ванної вийшла якась гола потвора два метри заввишки, міцно вдарившись при цьому лобом у верхній одвірок.

- О чорт! - схопилося він-вона-воно за лоба, та, зауваживши присутніх, накрило враз п"ятірнею соромітне місце.

- Пардон.

Потвора зникла у ванній, знову загримівши об одвірок, і по хвилі повернулася назад, уже в трусах і вже низько схиливши голову, щоб не зачепитися за що-небудь.

- Айн момент, - бадьоро вигукнув незнайомий і скочив у штани. - Чим можу бути корисний?

- Власне, - розгубилися Обормоти, - ми могли б і вам задати це питання.

- Тобто?

– Цей номер, здається, займаємо ми.

– Ви шуткуєте?

– Анітрохи. Ми, взагалі, здивовані.

– Чорт забирай, ви, здається, маєте рацію! Невже я такий неуважний? Справді, переплутав. Прошу пробачення. Я сам відчуваю за собою цей грішок – завжди щось наплутати чи переплутати. Ще раз прошу пробачення. Мій номер поруч.

Обормоти, звичайно, пробачили незнайомому його неуважність і навіть запросили поділити товариство.

– Дуже вдячний. Дзюба, – відрекомендувався він, згинаючись у три погибелі.

– Обормоти.

– О! дуже, дуже приємно! – знову вигнувся знаком питання довготелесий.

Капітан Дзюба – а це був саме він – трапив до обормотівського номера, звичайно, не випадково. Якби не та обставина, що Обормоти так невчасно повернулися до готелю, капітан мав би змогу довше попорпатися в речах близнюків. Можна собі уявити, як він забігав по кімнаті, коли його застукали зненацька. Але Дзюба був винахідливий розвідник і, як бачимо, розіграв цілу комедію, щоб замести сліди. Звичайно, знайомство з Обормотами тет-а-тет не входило в капітанові плани. Доцільніше було б стежити за підозрілими близнюками здаля, та коли вже таке трапилося – що поробиш. Звичайно, капітан зробив велику помилку і, довідайся про це начальство, дістав би добрячого прочухана. Та-не йти ж винитися. Оперативні видатки – привабливa річ. Гасай по всій країні і ні перед ким не звітуй. Не робота – а сама насолода. Крім того, капітан Дзюба мав у Києві дружину, утримання якої коштувало солідного карбованця, бо та ніде не працювала, а лише з нудьги таняла по курортах. Нарешті, капітан добудовував на околиці Києва досить масивний особнячок – а це теж вимагало грошей. З якого боку не глянь, а Обормоти були для Дзюби в певній мірі золотими телятами. Якби ще Дзюба знав, що вони дійсно золоті! Зі свого боку Обормоти й не підозрівали, що своїм відвідуванням Луб"янки вони зобов"язані цьому довготелесому капітанові, що стояв поруч з ними на площі Маяковського.

– Отже, для знайомства, – багатозначно клацнув пальцями старший Обормот і натис кнопку.

За хвилину на столі вже стояв коньяк і ще дещо, і гостинні близнюки частували від щирого серця свого нового знайомого.

– За Країну Чудес! – проголосив перший тост Іван Обормот.

- За неї! - підніс чарку капітан.

Збоку компанія виглядала дещо кумедно, бо близнюки були невисокі на зріст, а Дзюба стирчав з крісла так, ніби й не сидів. Іноді природа любить пожартувати - це її витребеньки.

Поки виголошувалися тости, Дзюба ламав голову над питанням, як вийти з того паскудного становища, в яке він трапив. Як стежити за близнюками, коли ті знають його в обличчя? Хоч це було й соломонове питання, та нема таких фортець, котрих не взяли б більшовики. Дзюба ледве не стукнув себе по лобі і ледве не вигукнув: евріка!

- Прошу пробачення, - сказав він, раптом надавши обличчю сумного виразу, - прошу пробачення, але я мушу виголосити тост за мою... мою тьотю.

Голос капітана навіть трохи затремтів.

- За упокій чи за многая лета? - не зрозуміли брати.

- Ні за те, ні за інше. Я загубив свою тьотю ще під час війни. Доля її невідома. Отож вип"ємо за ні те, ні інше.

Коли випили за "ні те, ні інше", Обормоти співчутливо сказали:

- А чи не пробували ви, шановний товаришу, пошукати вашу шановну тьотю? Може, вона все ж знайдеться?

Дзюба сумно похитав головою.

- П"ятнадцять літ шукаю. Все даремно. Цього року вирішив перевернути всю країну догори ногами, а знайти мою бідну, улюблену тьотю.

Дзюба навіть розчулився і підніс носовичок до очей. Те ж саме зробили й Обормоти.

- Я навіть залишив роботу, щоб мати для розшуків більше часу, - провадив далі капітан. - Усі свої заощадження кинув я на цю благородну справу.

- У Москві ви теж у цій справі?

- Еге ж. Отак і їжджу по всій країні. І їздитиму, поки не знайду своєї бідолашної тьоті.

- А що, - сказали Обормоти, - приєднуйтеся тоді до нас: ми теж їздимо по всій країні. А в компанії воно, знаєте, якось веселіше і певніше.

Дзюба похитав головою.

- Не знаю. Не знаю, чи зійдуться наші стежки-доріжки. Ви в одній справі, я в іншій. Але дякую, щиро дякую.

І капітан сердечно потис близнюкам руки.

х х х

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ
Про те, що гроші всюди гроші і дещо про "Голубого коня"

Півтораївана був дуже задоволений, що так спритно, як йому здавалося, поставив усе на своє місце. Тепер він був упевнений, що Обормоти постійно будуть під його пильним наглядом - головне, без зайвої мороки. У свою чергу Обормоти і не підозрівали, к о г о пригріли вони біля себе, на своїх грудях, у своїх серцях. Вони щиро співчували капітанові, що втратив свою улюблену тьотю і шукав її по світах, як Орфей Еврідіку. Близнюки навіть виділили певну суму, щоб підтримати його матеріяльно. Звичайно, це було зроблено в коректній формі, щоб, бува, боронь Боже, не образити Півтораївана. Півтораївана не образився, а просто поклав паку грошей у кишеню, у чому Обормоти побачили прояв простоти, і ця риса їм сподобалася.

Обормоти мали постійно при собі солідний акредитив, тому їм було приємно робити кому-небудь грошові послуги. Вони тринькали гроші наліво й направо, але в розумних межах, щоб не привертати до себе зайвої уваги і, головне, не образити почуття славних країнчудесівських громадян.

Уся обслуга готелю - від портьє до перукаря - діставала щедрі чайові, і тому братів усюди зустрічали і проводжали теплою посмішкою. Навіть директор готелю, досить приємний товстун, одержав на день народження коштовний сувенір, а пані директорова, граддама з бюстом номер шість - чудове кольє. Загалом, Обормоти користувалися такою пошаною і любов"ю в готелі, що всі боялися тільки одного - як би брати не залишили передчасно готель. Навколо Обормотів панувала атмосфера виключної уваги, якої, мабуть, не мали й дуже впливові особи. Хто такі Обормоти, звідки Обормоти, чому тут Обормоти? - ніхто не виявляв до цього цікавости, навіть міліцейський чин, що наглядав за прописко в готелі і носив у кишені обормотівський срібний портсигар. Звідси напрошується висновок - гроші всюди гроші. Єдине, що лише вимагається - стояти осторонь від політики. Не упхалися б Обормоти на площу Маяковського межи ті поети - не трапили б у поле зору всевидющих і всемогутніх Органів. Сиділи б у "Метрополі", мов у Бога за пазухою, оповиті золотим серпанком, панацеєю від усяких злигоднів, які тільки можуть спіткати людину. Дякуючи Богові, часи Йосипа Мудрого відійшли в минуле безповоротно! На віки вічні. Настали золоті часи Микити Немудрого. Тепер можна

було вже вільно лаяти Йосипа Мудрого - хоч на вулиці, хоч деінде - не чіпаючи, звісно, Микити Немудрого. З цього боку в Обормотів усе було гаразд - як досвідчені політики і твердолобі марксисти, вони добре знали, коли кричати "осанна!", а коли свистіти; коли трубіти атаку, а коли бити шамаду. Еквілібристика в житті за всіх умов дорівнює успіхові. Ця нескладна арифметика була основою обормотівської концепції. А коли до цього ще додати грошовий мішок? Боже мій, чого не зроблять три голови! Усе ж три - не одна. При такій концепції. З таким мішком... "Метрополь", безсумнівно, грав роль своєрідного індикатора у визначенні всіх п р о- і- к о н т р а обормотівської концепції. Те, що біля Обормотів завжди крутилися молоденькі дівчатка, нема чого й казати, інша справа, що почали звідкись вибринати підозрілі молодики з досить недвозначними пропозиціями. Обормоти навіть гарчали "каррамба!", хоча молодики й хизувалися тим, що вони не просто абищо, а навіть мають клієнтуру у Великому театрі.

Скоро якимось побитом Обормоти раптом опинилися в центрі уваги золотої молоді. Брати не цуралися товариства /частково з-за характеру, а головне, з-за "диявола-логіка", що покликав їх до вивчення навколишнього/, тому не дивно, що вони досить по-товариськи поставилися до якогось бороданя, коли той зовсім по-приятельськи бахнув старшого Обормота по плечах.

- Послухайте, старики, може приєднаєтеся до товариства? У нас чувіхи - во! А ви, я бачу, кучеряво живете. Бог пардон, можете бути спок: ми не щось, а з кращих сімей країнчудесівських мультимільйонерів. Так що все о'кей!

Мультимільйонери? тут? у Країні Чудес? Це було для Обормотів відкриттям, і вони охоче погодилися поділити товариство країнчудесівської золотої молоді.

- Простота! - поплескав бородань по плечах Обормотів. - Не знати таких речей! Простота! Ну, потопали.

Пильний капітан Дзюба глянув на це знайомство під кутом зору досвідченого розвідника. В нього не було сумніву, що ця зустріч зовсім не випадкова, як здається на перший погляд. Підозрілі Обормоти зустрічаються з підозрілим бороданем. Тут було над чим замислитися...

"Ну, Дзюба, - майнуло в капітановій голові, - і твоя черга, вперед! Тореадор, готуйся!"

Перед ним постала серйозна проблема: як здійснити нагляд за цією компанією? Немов ідучи назустріч капітановим намірам, Обормоти подбали й про це.

– З нами цей джентльмен, – зупинили вони бороданя.

– Оцей?

– Оцей.

– Ого! нічого собі дрючечок, – глянув бородань на Півтораївана знизу догори. – Дядя Стьопа, будь здоров!

Потай капітан вилаявся: "Ну, трапив би ти мені до рук!" Та треба було тримати свої почуття при собі. Півтораївана перегнувся навпіл і засюсюкав:

– Привіт, малятко!

Усі засміялися, і статус кво було збережено.

Мешкання, куди їх привів бородань, складалося з чотирьох кімнат. Це були апартаменти одного значного, дуже навіть значного папи, який десь літав у відрядженні, тому папині дітки мали можливість вільно розпоряджатись усіма кімнатами. Коли Півтораївана зрозумів, куди він трапив, його навіть піт пройняв. Капітан не любив, коли у справі фігурували надто поважні особи. Це завжди все ускладнювало і могло мати небажані наслідки.

"А що, як...", – раптом закрутилося в капітановій голові.

Від того "як" у нього навіть подих сперло. Чим чорт не жартує: може, знов якась кремлівська катавасія? Чи давно витурили трьох значних і четвертого, що до них притулився? Ай-вай, скільки тоді з Органів повитурял! Від такого припущення в очах Півтораївана навіть світ закрутився.

Не встигли Обормоти роздягнутися, як їх уже оточило кілька бороданів. Тут тільки близнюки зауважили, що ті бороди ховають фізіономії звичайнісіньких молокососів. У кожного в роті стирчала солідна люлька і чаділа так, що в носі крутило. Під стать їм були й дівчата з такими фризурами, які можна було собі тільки уявити: "я в мами дурненька", "я з печери", "вошива хатка", "полюби мене, Гагарін" і навіть "розлюби мене, Гагарін, полюби мене, Тітов". Найпристойніша з них була типу "кінський хвіст", дещо архаїчна. Однак усе те побивала фризура а ля кацапо: "я летєла с сеновала – тормозіла головой."

– Леді і джентльмени, – загаласував один з люлькою. – Пліз. Дозвольте рекомендувати: сеньйори Обормоти. Якщо Бог один у трьох особах, то сеньйори являють собою три особи як одну. Месьє Зюба́, близький родич дяді Стьопи і, таким чином, поета Міхалкова.

– Ну, це для мене забагато чести, – проворкотів Півтораївана, бажаючи одразу попасти в тон, щоб не пасти задніх. – Контретулейшн.

І він навіть підніс догори обидві руки, стис долоні і пома-

хав, як це робив на параді Микита Немудрий.

Це зразу встановило контакти, і присутні загаласували, кожний по-своєму.

- Леді й джентльмени! Уан мініт! - замахав руками той же бородань. - Рекомендуючи сеньйорів Обормотів, повинен зауважити, що сеньйори нещодавно з Аргентини. Віва!

- Віва! - загорлало все навкруги.

Після цього кожен по черзі потис Обормотам руку.

- Просимо виголосити по-еспанськи спіч! - запищало якесь дівчисько.

- Просимо!

Звичайно, Обормоти задовольнили прохання присутніх і виголосили спіч по-еспанськи. Півтораівана ледве не застогнав. Він ні бельмеса не розумів по-еспанськи і підозрівав, що спіч не що інше, як добре розроблений код. Хоча кишені в нього були напхані мініатюрними магнетофонами, він, як не крутився, не міг знайти зручний момент, щоб намацати кнопку. Тепер капітан був майже упевнений, що його провели.

"Ну, голуб"ята, не знаєте ви ще капітана Дзюбу", - тішив він себе, розуміючи, що більше нічого йому не залишається.

Обормотівський спіч викликав фурор. Добірна еспанська мова прозвучала музикою. Дівчатка просто умлівали. Обормоти зразу завоювали чільне місце в товаристві. Капітан витяг і без того довгу шию, аби не пропустити жодної репліки на проголошений спіч і хоч таким чином якось розібратися в ситуації. Він крутив головою в усі боки, та, оскільки говорив майже кожен, не міг розібратися в хаосі звуків. Намацавши, нарешті, кнопку магнетофону, він полегшено зітхнув і зразу повеселішав.

- Тепер надамо слово месьє Зюба...

- Просимо!

Цього Півтораівана вже не чекав. Ще чого! Він почав відмовлятися на добірній московській говірці, заприсягався і божився, що не знає жодної іноземної мови, що він зовсім не француз, за якого його помилково вважають. Все було даремно. Його назвали просто незвичайним жартуном. Французи відомі жартуни.

- Не ламайся, старий, - чемно підвели його попід руки. - Скажи що-небудь чувіхам. Вони всі закохані у Францію. Парле ву франсе?

- Уй, - мимоволі вилетіло з уст капітана єдине слово, яке він знав, і цього було досить, щоб від загального реготу задзвеніли на столі фужери.

– Ну от, а ще Івана корчиш. Ми парижаку за сто кроків спізнаємо. Тебе як? Жан? Боб? – будьмо знайомі. А тепер давай, давай!

Півтораївана аж спітнів з усього того.

– Месьє е мадам! – почав він і раптом у відчаї затарабанив по-французьки те, що у нього вдома крутилося на грамофонній платівці: – Лямур занфан се ля богем іль не, ма, же ме коню дю лоа, сі ті не мем сі па же тем, сі па же тем, пренд гард а туа. Все, месьє е мадам.

І Півтораївана перегнувся на три частини.

– Браво! – залунало звідусіль.

– Поздоровляю, парижака, добре сказав, – поплескав його по заду Боб /до спини не дістав/. – Ти – мов генерал де Голль: де ноги, а де голова. Увага! Досить розмов! Пропоную перший тост за Кісу: її вкрав Гіменей, і вона вже не Кіса, а мадам Закусякіна, так що поголів"я "Голубого коня" зменшилося на одну особу.

За Кісу, звичайно, випили, хоча Обормоти і Дзюба не мали про неї жодної уявлення. Давно було вже відомо, що Закусякін – зірка першої величини, академік, депутат і таке інше.

– Кіса зробила добрий вибір, – сказала фризура "я з печери", – Закусякін хоч і старий, але не якийсь там шофер.

– А ви б вийшли заміж за шофера? – несподівано спитав старший Обормот.

– Я? дочка генерала? за шофера? Смішно!

– А ви?

– Ну, знаєте, у вас дивні питання, – мотнула головою "кінський хвіст".

– Сеньйори, – втрутився Боб, – ви бачите перед собою кращу молодь Країни Чудес, назвіть її "золотою" – це не має значення. Усі ми з родин країнчудесівських мультимільйонерів – академіків, професорів, генералів /звичайно, не простих генералів/, відповідальних урядових працівників. І ми маємо ліпший вибір, ніж якісь там шоферші, слюсарші, ткалі, не кажучи вже про голів колгоспу і голових.

– Але ж, – не витримали Обормоти, – ви забуваєте, що Країна Чудес вже вступає в мунізм, і з цього боку такий погляд на речі дещо дивний, чи не правда, месьє Зюба?

– З цього боку – так, а з другого, якщо дивитися з першого... воно, звісно.

- Джентльмени, я вас зрозумів, - посмикав бороду Боб, - ви хочете політики. Це хвороба кожного іноземця. На жаль, політграмота нас не цікавить. Нас від неї відлучив ще блаженної пам"яті Йосип Мудрий - і добре зробив. Політика не для нас. Хай нею займаються там, нагорі, а нам треба жити. Та все ж,щоб задовольнити вашу цікавість у цьому питанні, скажу лише: байками про "ізми" ми вже ситі ось так. Це не для нас, це для тих, що нижче - було колись таке хороше слово "плебс". Отож усі ці казочки для плебсу. Що стосується тих, хто хоч трохи вище - ні, ні, ~~ніяк~~ то було б смішно! Знайдіть хоч одного секретаря райкому, щоб вірив у "ізми"? Мон дье! - як вигукують французи. Народові завжди потрібна якась релігія, у нього відібрали одну - дали іншу, оце й усе. Втім, я сумніваюсь, чи є та віра в "ізми" і в простого народу. При Йосипі ще була, а зараз - перепрошую. Героя розвінчано - розвінчано все. Є, джентльмени, лише розчарування, а віра, віра - хукнула. Нема. На цьому, джентльмени, дозвольте згорнути дебати. "Затих чом веселощів глас? Лунайте, вакхальнії співи!".

Загримів магнетофон.

- Джентльмени, - сказав Боб /очевидно, він був тут за старшого/, - джентльмени, я повинен вам відкрити одну таємницю.

Капітан Дзюба нашорошив вуха.

- Сподіваюсь, заперечень нема?

- Нема, нема!

- Отже, джентльмени, таємниця ця - "Голубий кінь". Ви зараз присутні на чертовому зібранні таємної ложі "Голубий кінь".

При цих словах капітан Дзюба натис кнопки двох магнетофонів одразу.

- Що це за ложа така? - не на жарт стривожилися Обормоти.

- "Голубий кінь" - це геть усе. "Голубий кінь" - секс над усе, - хором проскандували дівчиська і бородаті юнаки.

Магнетофони в капітанових кишенях шпарили з усієї сили.

- Ми іноді запрошуємо іноземців, щоб було веселіше, - процвірінькала "я в мами дурненька".

Обормоти полегшено зітхнули - здається, політикою тут не пахло.

- Пропоную обрати королеву вечора, - урочисто проголосив Боб.

- Хай буде так! - гаркнули усі!

- Зав"яжіть очі, месьє Зюба.

- Чому саме мені? - підскочив капітан.

- Це право короля призначати астролога. А король тут я.

- Який же з мене астролог?

- Астрологові належить лише одне: обрати королеву. До вас по черзі підходитимуть дівчата. Та, на яку ви скажете "королева", і буде королевою. Зав"яжіть очі месьє Зюба.

Можна собі уявити стан капітана, коли він опинився в цілковитій темряві і не міг бачити, що навколо робиться. Хоч магнетофони працювали, але очі були сліпі - хтозна, навіть за короткий час можна передати з рук до рук яку завгодно естафету. А що все це було непевно - не могло бути й сумніву.

Коли підійшла перша дівчина, капітан мовчав, бо ніяк не міг зібратися з думками - надто вже паскудно все це виглядало: обійдуть і не зчуєшся.

- Королева! - вигукнув він, аби швидше здерти [redacted]кляту пов"язку, яка відокремлювала його від усього навколишнього.

- Хай живе королева! - піднесли всі келихи.

Півтораївана кліпав очима, але нічого підозрілого не завважив.

Королевою виявилася та, що "я з печери". Першим кроком її величності був крок на стіл, стоячи на якому, королева почала не кваплячись роздягатися. Її підлеглі сиділи в кріслах і мовчки спостерігали за дійством. Коли сеанс роздягання закінчився, і королева залишилася гола-голісінька, її урочисто понесли до короля - тобто Боба.

Після цього королівське подружжя звеліло всім розійтися по кімнатах і повернутися тільки в первородному патріярхальному вигляді. Коли Півтораївана, а за ним Обормоти, запротестували, їх просто чемненько захопила з собою чоловіча половина.

Нема потреби описувати вакханалію, яка закрутилася згодом.

Голий полонез змінився голим вальсом, вальс - танго, танго - бугі і так далі.

Не можна сказати, щоб капітанові Дзюбі було вже так приємно виступати в такому амплуа. Але обов"язок є обов"язок - чого не перенесеш в ім"я обов"язку. І Півтораївана героїчно і стійко переносив. Погодьтеся, що йти в парі з якимось голим дівчиськом та ще й людині статечній - річ не тільки дивна, а взагалі чортзна-що. При цьому капітан ще був змушений пильно стежити за близнюками, позбавлений до того ж своїх магнетофонів. Це вже була справжня мука. Тим часом дівчата так почали тулитися до близнюків, що капітана знову розібрала підозра. Коли ж він ненароком почув, як ті стиха домовляються щодо якоїсь кімнати, Півтораївана сказав собі: ось воно що! - і, вибравши зручний момент, ки-

нувся до своїх штанів, схопив магнетофони і помчав до підозрілої кімнатки, де і поставив їх під кожне ліжко.

Наступного дня, замкнувшись у своєму номері в готелі "Метрополь", капітан Дзюба повитягав з кишень свої магнетофони і, озброївшись слухавками, почав гнати плівку. При цьому він так хвилювався, що раз у раз робив щось невлад, поки все полагодив. Він програв плівку один раз, програв удруге, та з магнетофону перла така лавина еротичних вигуків, охань і аханъ, що Півторайвана лише сплюнув спересердя і спустив плівку в унітаз.

х х х

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Обормоти їдуть до Києва і заводять знайомство з мером міста

Коли, як і чому Обормоти виїхали до Києва, достеменно невідомо. Але що вони залишили гостинну Москву - це беззаперечний факт. Можна собі уявити, як плакав персонал "Метрополя", довідавшись про обормотівське рішення. Кажуть, що директор і пані директорова ходили майже місяць з червоними від сліз очима. Переживання пані директорової були цілком зрозумілі: злі язики плескали, що вона мала роман з котримсь із Обормотів і навіть привела Обормотеня. Оскільки директор був імпотент, то подиву його не було меж. Подруги пані директорової, однак, пояснили йому, що в появі дитини нема нічого дивного, що з імпотентами такі речі іноді трапляються. Директор охоче цьому повірив, особливо не копирсаючись в деталях подружнього життя. Чи треба казати, що Обормоти закидали подарунками директорове маля? У "Дитячому світі" було замовлено таку безліч цяцьок, пелюшок, дитячих гарнітурів і ще чортзна-чого, що три вантажних машини ледве дотягли все те до директоровового помешкання. Казуа вийшов тільки з сосками - Обормоти перевернули всю столицю, але чого не було, - того не було. Виручив "Голубий кінь", завдячуючи знайомствам якого вдалося вициганити безпосередньо на сосковому заводі десять тисяч найлішших сосок. Пізніше виявилося, що якимось побитом туди затесалася тисяча презервативів, але то була дрібниця.

Залишаючи привітний готель, Обормоти згарбузували бенкет на п"ятсот персон, на якому були присутні, крім готельного персоналу, керівники партії та уряду, міністри, маршали, дія-

чі мистецтва і культури та представники преси. Це було зворушливе єднання верхів суспільства з прибиральницями, кльозетними працівниками, офіціянтами, кухарями й посудницями. Члени уряду змушені були визнати, що вже давно мали намір дати такий демократичний бенкет у Кремлі, але, за браком часу, все якось відкладали.

- Ви заклали основу чудового почину, - сказали Обормотам країнчудесівські вожді, - почину, що його можна порівняти лише з почином Ізотова, Стаханова, Демченко, Хетагурової, сестер Виноградових і Гаганової. Часи культу минули. Хай живе демократія!

Півтораївана під час бенкету сидів, як на голках: хоч він і обстежив старанно всі закутки приміщення, та все ж пильнував, щоб котрийсь з Обормотів, часом, не підклав якої міни.

Були на бенкеті й члени ложі "Голубий кінь", яких Обормоти, на всяк випадок, попередили, що жодних стриптизів вони не допустять. Однак, коли у дівчат від вина потьмарилося в голові, вони, за звичкою, почали губити частини свого туалету, так що Обормотам доводилося час од часу непомітно підтягати їм то штанці, то інше.

На Київському вокзалі Обормотів проводжала з помпою вся ложа "Голубий кінь". Начальник вокзалу навіть захвилювався: чи не дипломати які від"їжджають, і чи не проґавив він чого часом? Та оскільки почесної варти не було, начальник заспокоївся.

- Між іншим, - сказав Боб, пахкаючи люлькою в очі Обормотам, - між іншим, старики, завітайте до мера Києва, це мій дядя. Застерігаю: з самим Немудрим на "ти". Ґуд бай!

Обормоти полескали бородатих молокососів по плечах, поцмокали підряд "вошиву хатинку", "кінський хвіст", "я в мами дурненьку", "я з печери", "полюби мене, Гагарін" та інших і, скочивши у вагон, замахали хустинками.

Цілком зрозуміло, капітан Дзюба, чи месьє Зюбá, також мчав до Києва: він раптово трапив на слід бідолашної тітоньки, і той слід вів до "матері городів руських". Цей дивовижний збіг викликав у Обормотів захват. Вони так прив"язалися до Півтораївана, що не мислили собі без нього подорожі.

Коли поїзд рушив, Обормоти згадали, що не захопили з собою нічого їстивного. Це була прикра помилка, бо надія купити десь щось у дорозі виявилася марною: вагона-ресторану не було, а на зупинках панувала порожнеча. Добре, що хоч якась лагідна бабуся почастувала бубликом. Обормоти розламали того бублика на три частини, а дірку віддали Півтораїванові - в найскрутніші

хвилини Обормоти завжди ділилися останнім шматком. Та за кілька годин, перемоловши бублика і бубликову дірку, шлунки у всіх чотирьох так загарчали, що прибіг занепокосний провідник і спитав, що трапилось.

Щоб вийти зі становища, мандрівники бадьоро завели пісню:

Стягнемо ремінь тугіше,
Злегка поведем плечем,
Ех, дарма, бувае гірше,
Живі будем - не помрем!

Отак, з піснею, і домчали вони до Киева.

- От що, - сказав старший Обормот /як старший, він завжди говорив першим/, - от що, до готелю не поїдемо. Ясно? Досить готелів. Знімемо десь кімнатку чи будиночок. Так буде зручніше.

Почали шукати кімнатку чи будиночок. Обшукали весь Київ, обшукали вздовж і впоперек, по діягоналі й по вертикалі, біля і навколо - і під вечір витягли ноги в Пушкінському парку. Втомлений Півтораівана загородив ногами всю алею, аж поки не спіткнулося якесь дівча. Спіткнулось і зразу сіло біля. Сидить і мовчить. Мовчать втомлені Обормоти. Мовчить Півтораівана.

- Закурити нема?

Близнюки мовчки простягнули портсигари.

- Золоті? - постукало пальцем дівча.

- Золоті.

- Сьогодні в клюбі "Більшовик" "Чудова сімка". Може, підемо?

Кирпатеньке дівча злегка підморгнуло.

- Слухай, - не витримав Півтораівана, - ти, власне, де працюеш?

- На "Точелектроприладі". А що?

- Гуляеш потроху?

- Іноді. Заробіток - шістсот, не підробиш - не проживеш. Ну то що, підемо?

- Скільки тобі років?

- Шістнадцять. Та ви не бійтесь, що я маленька - витримаю. З усякими мала справу. А куточок знайдемо. Ну то як?

- А так, що катай звідси, поки не дістала.

- Таж за п"ятдесят.

Обормоти витягли гаманці.

- На от чотири рази по п"ятдесят, тільки забирайся.

- Задурно?

- Іди ти під три чорти! Он дружинники йдуть - тільки тебе й бачили.

Дівча поволі підвелося.

- Ну, дякую... - і почимчикувало з парку.

- Ідея! - скочив молодший Обормот.

- Ну?

- Поїхали в Тарасівку.

- Чого?

- Там будинок продається. Чим наймати - краще купити.

- Геніяльно! - вигукнули всі.

Сказано - зроблено. За годину примчали в Тарасівку.

- Сто тисяч на бочку, - сказав господар.

- Сто так сто, - сказали Обормоти.

- А прописка?

- Що - прописка?

- Київська?

- А що?

- Не вийде. Треба київську. Нотар не оформить.

- Ну?

- Ну та й ну.

Обормоти почухали потилиці.

- Невже не вийде?

- Дивак. У містечку - і то важко. А це ж столиця. Столиця країнчудесівської України.

- Знаємо.

- Знаєте, а питаєте. Неодружені? Одружуйтесь - матимете прописку. А так - ні. Дівчаткам - тим легше: втече з села, в місті вискочить за якогось діда - ну й порядок. Хлопцям важче, але стару бабу можна підшукати.

- З одного боку це, звичайно, правильно, - поважно мовили Обормоти, - люди прикріплені до місця, менше вештаються; селянам теж у місті нічого робити - хай сидять на землі, та й догляд за народом ліпший, щоб, часом, хто в гречку не скочив.

- Не знаю, як там з гречкою, і чи вірно те, чи ні, - відказав господар, - а тільки з усіх ярем, що поначіпляли на шию, ота клята прописка чи не найгірше. І що там тільки нагорі думають - Бог його знає. Інший раз щось як придумають - і сміх, і горе, їй-бо. Ну, звісно, закон - що дишло, все обійти можна. Сам знаю випадки, коли начальник міліції давав прописку дівчатам за "переспати". Погорів потім, судили. Ну а скільки таких, що не горять? Саме підходяще діло - гроші. Все вивезуть, усюди

пройдуть. Хоч і б"ють за хабарі, а хто їх не бере? Дають - бери, а б"ють - тікай, у нас так.

- От що, - перебили Обормоти, яким набридла та балаканина, - от що: ось вам завдаток, ми у вас ночуємо, а завтра придумаємо і з пропискою.

- І то правда, - погодився той, - якщо ви такі грошовиті, то придумаєте, їй-бо - придумаєте. Сідайте до столу та пройдемо по чарці, а там на бокову. Прошу.

Обормоти згадали про київського голову, Бобиного дядька, і були впевнені, що з його поміччю вирішать те кляте питання.

Наступного дня всі четверо /бо капітан не відставав від Обормотів ні на крок/ пішли на прийом до голови міста.

Перше, що їм кинулося в вічі, коли вони трапили до вестибюлю київської міськради - кілька чоловік з поламаними ногами на сходах. Не встигли наші герої піднятися нагору, як назустріч по сходах загриміло ще кілька невдах. На щастя, вони відбулися лише гулями.

"А голова, одначе, серйозна людина", - промайнуло в голові кожного з них.

У прийомній відвідувачі щохвилі ковтали якісь пігулки і запивали валер"янкою, яку їм послужливо підносила секретарка. При цьому кожний так смикався, що збоку здавалося, ніби їх ухопив танець святого Вітта. У кабінеті мера щось гарчало і гримало, потім звідти, мов обпечений, вилітав відвідувач і з розгону стукався головою в протилежну стіну. Змочивши з графина носовичок, він прикладав його до гулі, чемно кивав секретарці "до побачення" і зникав. Двері ковтали нового відвідувача, потім викидали і знову ковтали. Тут не було й натяку на бюрократизм: все йшло чітко, швидко і злагоджено, якщо не вважати на деяку експансивність з боку мера. Навіть Півтораівана змушений був віддати належне мерові, сказавши: "бойовий кінь".

Щоб не гаяти марно часу на чергу, Обормоти попрохали секретарку доповісти мерові, що вони бажають передати привіт від його племінника /підкріпивши, за звичаєм, своє прохання флаконом духів "Червона Москва"/. Не минуло й хвилини, як, витуривши чергового відвідувача, "бойовий кінь" запросив Обормотів. Усі четверо упхалися до кабінету.

За столом два на шість, з десятьма різнокольоровими телефонами з кожного боку і величезним чорнильним прибором посередині, сидів сам голова київської міськради товариш Удав. Це був чолов"яга настільки солідної комплекції, що крісло під ним весь час жалібно рипіло, немов скаржилося на тягар покладених на нього-

го обов"язків. Тільки-но Обормоти у супроводі довготелесого Дзюби вступили до кабінету, як мер, сяючи, ступив назустріч.

- Знаю, знаю, мені вже Боб дзвонив з Москви. Сідайте і викладайте свої справи. До речі, чули ви останній анекдот про голову колгоспу, який купив доїльний апарат?

Обормоти і Півтораівана ввічливо вислухали анекдот.

- Ну, а тепер давайте, що там у вас? - спитав, відреготавшись, Удав.

- Прописка, - одночасно проскандували всі четверо.

- Мда, - непевно витиснув з себе мер. - Важкувато. Навіть тяжкувато. І тяжкувато, і важкувато.

Обормоти мовчки поклали перед головою два футляри: один з золотою авторучкою швейцарської роботи, другий - з коштовним намистом для Удавової дружини.

- Зробимо! - бадьоро сказав мер і підняв трубку. - Перепердєнко? Удав. Слухай, треба прописочку. Ну-ну! Будь здоров. Ну от, - поклав він трубку, - полагодьте справи - заходьте в гості, обов"язково. Буде і розважитись, і ще дещо.

У цей час зазеленькотів телефон.

- Що? - підскочив мер. - Куренівка? Не може бути!

Удав, мов навіжений, помчав з кабінету, забувши навіть про присутніх.

Ті й собі подалися. На сходах, в коридорах, кабінетах панувала така метушня, що нічого не можна було зрозуміти. Люди гасали згори донизу, з кінця в кінець, налітали один на одного, іноді по кілька одразу, і бараб[illegible]лися лобами з такою силою, що з очей в усі боки летіли іскри. Від цих спалахів подекуди навіть почали тліти на коридорах доріжки. Потягло димом.

Захоплені усім тим, Обормоти з капітаном вискочили на вулицю і, захопивши перше ж таксі, помчали на Куренівку. Перші пояснення вони одержали від шофера, який лаяв усе, що тільки можна було лаяти.

- Казали ж цьому обормотові, Удаву, щоб він був здох, що вся та витівка дідька лисого варта. Та що папові втовкмачиш? Він - власть, він і закон.

Справа була такою нікчемною, що, власне, й балакати нема про що - не те, що дратуватися, але шофер був нервовий і тому дратувався. Тепер усі чомусь дуже нервові. Так от: ще за війни німці вчинили самосуд у Бабиному Яру. Ну, самосуд, - то самосуд. Закопали там якусь кількість людей - число з кількома нулями, та й по всьому. А по війні здійняли євреї галас /вони завжди га-

ласують/, щоб у тому яру та монумента злiпити. Смiх, та й годi! У яру, та щоб монумент! Ну, звiсно, наклали заборону. Який там у бiса монумент. Ти знов собi - євреї, значить, а далi знов. От лиха година! Що ти скажеш! Таж не буде таки по-вашому, - каже голова мiської ради, - а буде таки по-нашому. Засипали яр. А на яровому мiсцi, - щоб танцi до упаду, як казав поет:

И пусть у гробового входа
Младая будет жизнь играть.

Засипали. Щоб де яка вода не просочилась - дамбою укрiпили. І укрiпили так - що ну! А дамба взяла та й завалилася. Не вiчно ж їй стояти. Значить, час прийшов. Ото і все.

Коли таксi пiдкотило до мiсця катастрофи, там робилося чорт-зна-що. Ми, здається, вже колись зазначали, що паніка - страшна рiч. А тут саме панувала паніка. Велетенський вал рiдкої глини прокотився яром, звалив високовольтнi опори, вирвав газопровiд, знищив житловi будинки і накрив трамвайний парк. Подекуди вирина-ли з тої рудої каламутi поодинокі голови, вiдразу ж зникаючи, а подекуди вибухав газ. Цього було досить, щоб хтось загаласував: "Атомна вiйна!". А раз атомна вiйна - то рятуйся, хто може! Власне, нiчого особливого не трапилося, якщо не рахувати п"ять тисяч чоловiк, що захлинулися в глинi, та ще там якийсь завод чи що, ну і трампарк. Це була, дiйсно, така дрiбниця, що жодна газета про те не згадала. Десь там тiльки "Вечiрнiй Київ" через два тижнi писанув, але то така плетуха, ота газета, що самі кияни їй не завжди вiрять.

Найбiльше перейнявся тим голова, товариш Удав. Так перейнявся, що звалився в iнфарктi. Надто вже чуйною людиною був, - iнакше б не переймався. Забiгаючи наперед, скажемо, що знайшлися, як завжди, лиходiї /українськi урядовi лиходiї/, які скористалися моментом і позбавили голову його голівських прав. Та iстина, як вiдомо, завжди трiюмфує. Досить було дзенькнути з Москви, як лиходiї враз схаменулися і поновили товариша Удава в його голівських правах.

х х х

РОЗДІЛ П"ЯТИЙ

Про те, як у Бучі шпигуна ловили

Свій будинок у Тарасівці Обормоти обладнали з таким смаком, що куди там остапбендерівській "Фантазії". Великий комбінатор, мабуть, луснув би із заздрощів, якби хоч одним оком глянув на обормотівський котедж. Оскільки не виключена була можливість, що до котеджу коли-небудь могла завітати якась поважна особа, Обормоти понапихали в кожну кімнатку модерних меблів ендеерівського і чеського виробництва, щоб поважній особі все вабило око. Скориставшись великим замовленням, меблькові комерсанти підкинули Обормотам дві боженківські шафи /мовляв, на тобі, небоже, що мені негоже/. Не думаючи довго над тим, куди ті шафи притулити, Обормоти з"єднали їх докупи і поставили в садку яко туалет - вийшло чудово. Виділили, звичайно, кімнатку й капітанові, який у розшуках улюбленої тьоті віддавав перевагу телефонові, зазначаючи, що смішно у вік кібернетики і космічних швидкостей розшукувати тьоть пішадрала чи за допомогою допотопного міського транспорту. Таким чином, Півтораївана більше відсиджувався вдома, роблячи виїзди лише тоді, коли цього вимагали інтереси Обормотів. Йому, природньо, кортіло залишитися хоч раз наодинці, щоб попорпатися в обормотівських речах. Але свідомість того, що Обормоти, залишені самі на себе, можуть що-небудь устругнути, утримувала капітана від такого кроку. І він, мов тінь, невідступно ходив за близнюками. Треба сказати, що тим це подобалося, вони вбачали в цьому виключну прив"язаність Півтораївана до них, і їм це імпонувало. "Свій хлоп", "свій у дошку", - тільки так характеризували вони свого компаньйона. Щоб якось висловити свої почуття вдячности за таку майже дитячу прив"язаність, Обормоти спеціяльно замовили для Півтораївана ліжко довжиною два сорок і такого ж розміру ковдру. Проте капітан був такою людиною, що навіть не звернув уваги на цей прояв обормотівської вдячности.

Якось увечері брати, за встановленим звичаєм, занотовували до свого щоденника чергові враження. Капітан Дзюба, теж за встановленим звичаєм, у своїй кімнаті возився з магнетофонами. У цей час під вікнами з"явився якийсь хлопець і, ставши навшпиньки, хрипло спитав:

- Чи є тут хто?

Обормоти вийшли на ганок.

- Чим можемо бути корисними?

Перед ними стояв недбало одягнений молодий хлопець років

двадцяти, тримаючи на ремінці здоровенного собаку.

- Чи не можна у вас переночувати? - ніяково подивився на братів хлопець.

- З собакою?

- Та яка ж то собака? То цуценя.

- Нічого собі цуцик - гавкне і вмреш.

- Та він не гавкає, бо то гепард, певніше - гепардик. Йому ще й року нема.

- Де це ви його поцупили?

- Дядько мені нав"язав на лихо - він у зоопарку працює. Бери - каже - та дякуй. А за що дякувати? Ну то як - пустите? Мені на одну ніч. Завтра від"їжджаю. Як на злість, нема де притулитися. У дядька тісно. Про готель і думати нічого.

- Що ж, заходьте, ми завжди гостеві раді. Як вас величати?

- Та, знаєте, прізвище в мене трохи того, нецензурне трохи...

- А ви на вухо.

- На вухо можна, хоч воно не той...

- Дійсно, - здивувалися Обормоти, коли той прошепотів, - прізвище у вас, шановний, не зовсім, так би мовити, пристойне. Важкувато з таким прізвищем, міняли б.

- Просив уже, не змінюють. Нема, кажуть, такого закону. Ви мене краще Семеном звіть.

- Гаразд, гаразд, заходьте. А гепардика он туди, у ту комірчину, замкніть.

Поки Обормоти провадили теревені, капітан Дзюба, скориставшись моментом, навпочіпки прокрався до обормотівської кімнати і переклацав на фотоплівку кільканадцять сторінок обормотівського щоденника, який близнюки так необачно залишили на столі. Коли брати повернулися, капітан уже лежав у себе на ліжку і висвистував "при кожній ти невдачі давай одразу здачі".

Нагодувавши хлопця і гепардика, Обормоти, звичайно, зацікавилися, яка справа привела їх гостя до Києва, тим більше, що, як виявилося з розмови, мешкав він десь аж під Семипалатинськом. Хлопець не примусив себе довго чекати і охоче розповів про свої пригоди. Ці пригоди ми й викладемо нижче під назвою

Як у Бучі шпигуна ловили

Я працюю шофером секретаря райкому в одному з районів Семипалатинської області. Робота не аби там що, а все ж, кепсько чи добре, а живу. Будиночок збудував, господарство таке-сяке збив: корова, свині, птиця, садок. Іншим зась, а я все ж райкомівський

працівник, можу чого й більше мати - землиці, наприклад, чи там ще щось. Рік тому одружився. Дівчина нічогенька собі, трохи, правда, рябуватенька, та в дівчині ж не те основне. Узяв я її ще незайманою - оце мені й приємно було. Тепер на таке чудодиво не завжди трапиш. Іншій літ ще якихось усього десяток, а вона, дивись, вже й вовтузиться з хлопчиськом десь під кущем. Правда, я сам, коли був малюком, не одну попсував - то знаю. Отож вважав, що мені повезло, коли справжню дівку за жінку взяв. Щоправда, Феклуша моя /її Феклушею звати/ трохи ледача була, та то не така вже біда - кожна якусь ваду має, без цього не буває. Прожили ми кілька місяців, і почала моя Феклуша потроху вередувати: те не так, це не так, то грошей мало, то ще чогось бракує.

"Фека, - кажу я їй, - ти мені цуштучки кинь, бо по шиї дістанеш".

Фека тільки губи закопилює: у сусідів і те, у сусідів і це, а в нас нема.

"Нема, - кажу, - правда, бо сусіди по дві тисячі відтягують, а я тільки шість соток. На те я шофер, хоч і райкомівський".

Та хіба цим бабу переконаєш? Бабі дай, а звідки, як - те їй байдуже. Дай, та й годі. І почав я потроху комерцією займатися. А комерція у степу, звісно, яка - хто при чому притулився. Та не кожному ж і везе, та не кожний же і вміє. А з мене, правду кажучи, ще й комерсант препаскудний: одне придбаю, інше втрачу. Ще й року не минуло, а Фека двічі дістала по шиї, і стільки ж дістав по шиї я.

І от одного разу приходжу я додому - нема Феки. Туди-сюди - нема. Сюди-туди - нема. Що за притичина? Оббігав усе село - нема. Зникла жінка, ніби й не було зовсім. День минає - нема. Два... три... І, нарешті, каже мені хтось, що бачив Феку на станції, в поїзд сідала. Ще одного зустрічаю: каже, чув і бачив, як квиток до Києва купувала. Ну, думаю, нічого собі: ні сіло, ні впало - взяти і втекти. Навіть писульки не залишила. Знав я, що десь під Києвом, у Бучі, в неї дядько живе, - не інакше, як до нього драпонула. А чого? по що? Чи просто так, чи назавжди - не доберу. І така мене журба взяла, місця не знаходжу. Лаю себе, звичайно, що по шиї натовк: може, образилась? Додому прийду - пустка, і свині не радують. У ліжко ляжу - не вистачає чогось. Вночі місце порожнє мацаю. Прокинусь: стоїть клята Фенька перед очима. І нічим не зараджу. Хильнув з горя півлітра - не помагає. Далі гірше. Беру я тоді відпустку, кидаю все і - на по-

їзд. Теж у Київ. Прийду, стану на коліна, хай ще раз по лиці дасть, але хай повертається. Дуже вже я, знаєте, звик до неї, хоч і чубилися.

Отож приїжджаю до Києва. Бачу ту трикляту знаходжу - ну й випитую у людей, де тут такий і такий. Адреси не знав, навіть прізвища, а тільки, що той Фекин дядя - полковник і начальник якоїсь військової санаторії. Відшукав я все ж дядин особнячок. Підходжу - паркан такий, що драбину поставь - не перелізеш. Фіртка на ланцюгу, і табличка: "злий собака". Тільки торкнув - така зчинилася гавкотня, ніби там не пес, а ціла псарня. Виходить якась - кудлі на голові - чого і чого? - питає. Кажу: так і так.

"Ні, - відказує, - нема тут вашої Феки. Нема й не було".

"Не може бути, - аж затинаюсь, - куди ж вона ділась"? А самого від хвилювання в такий піт кинуло, що аж труси змокріли.

А та собі: "Не знаю, де Фека поділася, чи ви її поділи, а тут її нема".

"Та хоч фіртку відчиніть".

"Фіртки, - каже, - я вам не відчиню, бо чоловіка нема вдома, а я вас як слід не знаю".

"Таж я Фекин чоловік".

"Чула, - каже, - але те ще невідомо". І фіртку - хрясь.

От тобі й маєш! Нічого не зарадиш, пішов. Плентаюся вулицею. А сусідка з-за паркана стиха так: "Слухайте, що я вам скажу. Не вірте. Вона там, ота Фека". А грім би тебе вдарив! Розсердився, назад біжу. І вже не стукаю - кулаками б'ю. Викакує сам полковник: "У чім справа? А, це ви! Так, дійсно, Фека у нас, але бачити вас вона не хоче".

Жінка ззаду сичить: "Навіщо сказав?"

"А навіщо крити? Хай знає: у нас Фека, тільки у справи ваші я не втручаюсь. Раз ви моїй племінниці не до вподоби, значить - крапка. На все добре".

"Дайте хоч поговорити з нею".

"Нічого тут патякати". І знову фіртка - хрясь.

Їду вулицею злий, як дідько. Їхав же кілька тисяч кілометрів, - і навіть поговорити не дадуть. Що за халепа! Зайшов до буфету, хильнув з горя півлітра /спасибі, буфетник з-під прилавку витягнув/ і чую, розбирає мене така злість, що, здається, проковтнув би і полковника, і ту, з кудлями. Стукнув кулаком по столу, встав. "Ну, брешете, - кажу, - не на того напали". І знову пхаюсь до полковникової фіртки. І вже, знаєте, не просто як-небудь, а ногами - раз-раз! Пес ледіве з ланцюга не зірветься -

аж захлинається. А полковник з вікна: "Слухай, - кричить, - забирайся, заки живий. Ще раз гримнеш - з дробовика почастую".

Отак, значить? Ну, гаразд... І чого тільки хміль з людиною не робить. Біжу просто на станцію. Мабуть, перемножився хміль на злість. Вбіг в апаратну, ледве дихаю. "А не можна, - питаю чергового, - покористуватися телефоном?"

"А вам куди?"

"Міліцію". А сам думаю - а на дідька мені та міліція здалася?

"Міліцію, - відповідає черговий, - можна. Можна міліцію". З"єднав.

"Альо!" - кричу.

"Черговий райвідділу слухає".

"Та от, - кажу, - тут, у Бучі, шпигун об"явився. Хапайте, поки не пізно".

"Одну хвилиночку, - той, - тут якраз майор з Органів. Передаю трубку".

З трубки чийсь бас: "Що там у Бучі?"

Так і так, пояснюю. Шпигун, мовляв.

"Гм, - з трубки, - Покличте чергового по станції".

Черговий бере трубку: "Альо?"

"Перевірте у громадянина документи".

Подаю.

Черговий глянув, доповідає: "Шофер секретаря райкому такий-то..." А сам - як буряк. Фамілія, самі знаєте, трохи не тее. З-за тої клятої фамілії, здогадуюсь, і Фека кинула: щоб то було на жінчину змінити! Не дійшло.

"Що?! - чути, гримить майор. - Повторіть".

Ще раз повторюю.

"Ну, гаразд, - кричить майор. - Хай чекає на мене. За півгодини буду".

"Ну, - гадаю, - заварив кашу. Побачимо, що далі буде".

Підскакує до вокзалу військова машина. Нагорі - шість автоматників. Майор з кабіни: "Ви?" - і навіть фамілію не вимовляє.

"Так точно, - кажу, - я". І теж фамілії не називаю. Таке паскудство.

"Сідайте, показуйте дорогу".

Поїхали. Надворі ще темно, ліхтарі де-не-де, виїхали на околицю, а там і світла близько ніякого, тільки фарами машина дорогу обмацує.

"Тут", - стиха кажу майорові. Зупинилися, автоматники - додолу.

"От що, - каже майор, - ми тут засядемо, а ви постукайте у фіртку. Як тільки відімкнуть - ми туди".

Підійшов я і у фіртку - бах-бах! Знову гвалтує пес, наче його хто вкрасти хоче. А з вікна полковник як лупоне - луна тільки лісом. Твердий, значить, на слово: сказав, що з дробовика всипить - і всипав. Тільки трохи збочив і врапив майорові у вухо.

"Ну, - шипить майор, - справа серйозна. Тут голіруч не візьмеш. Потрібна підмога. Блькуйте будинок, а я на телефон".

Блькували ми будинок, сидимо по кущах, комарі заїдають. Десь аж тільки через годину гуркотять машини: одна, дві... п"ять. І на кожній кулемети, міномети, ззаду гарматка трясеться. Оце заваруха! Весь оперативний полк Органів по тривозі підняли. Генерал вилазить, кілька полковників, поруч майор з перев"язаним вухом товчеться, пояснює.

"Погасити фари! - гримить генерал. - Перший батальйон на місці, другий і третій за мною - марш!"

Хтось не витримав, дав чергу з автомата. За якусь хвилю з горища - гарах! - мабуть, дуплетом, з обох стволів. Що тут зчинилося! Автомати, кулемети, міномети, - як під Берліном! Гармата одна, гармата друга! Пекло! Обивателі, хто де був - позалазили під ліжка. Один лише полковник з горища знай лупить дуплетами. Мабуть, уявив, що банда яка наскочила. Десь аж під ранок, коли полковник вистрілив усі набої, генерал відважився, нарешті, почати атаку. Атака пройшла вдало, без жодної жертви. Увірвавшись до котеджу, розлючені солдати скрутили полковникові руки і добряче натовкли шию. Витягли з-під ліжка також полковникову дружину. Всипали і їй. У шафі надибали Феку, ледве не згвалтували, та генерал не дозволив. Звичайно, перевернули весь будинок. Здерли підлоги, обмацали стіни, обнюхали всі речі. В одній з кімнат надибали на контрабанду. Генерал сказав "ага!" і звелів ще ретельніше все обстежити. Пізніше виявилося, що ту контрабанду притягла моя Фека: за час гостювання в дяді вона вже встигла змотатися в Тбілісі і зав"язати там знайомство з місцевими контрабандистами. Загалом, справа виглядала дуже серйозно.

Заарештованих негайно відвезли на Короленка 33, де за них узявся найгеніяльніший органівський слідчий Жир-Омський. Поки в усьому цьому розібралися, минув, мабуть, з тиждень. Мабуть,

з усього того полковник почав заїкуватися і, коли на нього находило, вибігав на вулицю і кричав на всю Бучу: "Я - шпитун!" Що стосується мене, то, коли хміль у мене трохи з голови вилетів, я зразу дав драпака. І добре мав. Бо було б мені на горіхи. Усе ж полковникові я добре досадив. І не шкодую. А Фека - дур їй. Те бабське плем"я, мабуть, не варте того, щоб нашому братові, чоловікам, так за ними упадати, їй-бо!

Обормоти з великим задоволенням вислухали оповідання Семена... /прізвище непристойне/, і ще раз подивувалися пильности країнчудесівців і країнчудесівських Органів, і вирішили обов"язково те оповідання записати до щоденника.

- А знаєте, - перебив їх думки Семен, - мабуть, того гепардика я вам залишу. Куди мені з ним до Семипалатинська пертися? Візьміть, га? Може, пригодиться?

х х х

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Про генеральшу і деякі не зовсім скромні речі

З тим гепардом Обормоти мали досить клопоту. Насамперед, клятий гепард аж ніяк не бажав сидіти на одному місці, а обов"язково встромляв носа в усі закутки будинку. Все його цікавило, все він повинен був обнюхати і все повинен був обмацати. Коли його попробували замкнути до комірчини, він здійняв такий гепардячий гвалт, що по всій Тарасівці забрехали всі пси. Стурбовані мешканці не знали, що й думати, бо саме тоді на собак ішов оказ. Викликали навіть швидку ветеринарну допомогу і про всяк випадок кожному псярі вгаратали серію заштриків. Та собаки не вгамовувалися, і тільки тоді, як гепардика випустили з комори, і він, сучий син, замовк - замовкли й тарасівські пси. Надворі гепардика тримати було небезпечно, крім того, його екзотична конституція не переносила київського клімату, і гепардик надворі безупинно чхав. Хоч не хоч, довелося взяти його на мешкання до кімнати. Тут він одразу став повновладним господарем - що хотів, те й робив. Вилазив на стіл, лягав на ліжко, крутився, мов навіжений, по кімнаті, стягав ковдри, дер книжки, а коли цього було замало - боровся з Обормотами. Перерва наступала лише тоді, коли гепардик хотів а-а й вискакував надвір, мало не розбиваючи двері. Протягом дня він так усіх

вимотував, що кожен навкарачки добирався до ліжка. На щастя, вночі гепардик спав, мов здох. Особливо мучив він Півтораївана, зріст якого чомусь припав йому до вподоби. Зауваживши то-то, гепардик непомітно підкрадався ззаду і плигав капітанові на плечі. Хоч капітан і був хоробром людиною, але приємності в цьому не вбачав. Тепер він не міг і мріяти, щоб коли-небудь прокрастися до обормотівських апартаментів. Та справжня біда була, коли компанія відправлялася до міста чи ще куди. Спробували залишати - здіймав ґвалт, брали з собою - виробляв чорт-зна-що. Такої екзальтованої та експансивної тварюки світ, мабуть, не видів. І все те доводилося терпіти: дуже-бо вже всі звикли до гепардика. Цілою проблемою було гепардове харчування. Жер він лише сире м"ясо, а на все інше скептично косив око, крім ласощів, звичайно,- тут він мурчав, мов кіт. Щоб прохарчувати цього чорта, Обормоти змушені були укласти угоду з Дарницьким м"ясокомбінатом, звідки щоденно їм привозили по кілька пудів м"яса. При цьому гепард вибирав де що найліпше, а решту безсоромно розкидав. Скоро по Тарасівці пішла чутка про ненажерливість трьох близнюків. Варто тільки було Обормотам з"явитися на вулиці, як кожний на них вже п"ялив баньки.

Коли після куренівської катастрофи голова міськради трохи оклигав, Обормоти, звичайно, зробили йому візиту.

- А, здоровенькі були! - зрадів Удав, коли близнюки і Півтораївана ввійшли до нього. - Чули новий анекдот? - помчав він з місця в кар"єр. - Якось помер один комуніст і, звичайно, трапив у пекло. Та наробив там такого шурум-буруму, що головний чорт не витримав і подзвонив богові. "Забери, - каже, - того комуніста до раю, бо нема від нього тут спокою: на бунт усіх підбиває, агітацію серед чортів розводить, біда". Змилосердився бог над чортом, забрав комуніста до раю. Проходить ото якийсь час, дзвонить чорт знову до бога: "Ну як там, боже?" - питає. А той: "По-перше, - каже, - не бог, а товариш бог. А по-друге, - каже, - бога нема".

Удав зареготав, аж ногами задригав. Гості, звичайно, підтримали, як етикет велить.

- Ну от що, - хотів був щось сказати Удав, та раптом від сміху напала на нього така гикавка, що слова не вимовить. Піднесли води - не поматає. Полоскотали - теж. Погамселили по спині - нема діла. Гикає голова, ледве повітря встига набирати. Щось сказати хоче, руками вимахує, а з середини одне: гик-гик! Згадали тут Обормоти, що ляк помагає. Якщо людину добряче налякати - гикавку, мов рукою, зніме. Півтораївана Удава роз-

важає, щось там йому туркоче, а Обормоти тим часом з передпокою гепардика тягнуть. Підштовхнули - той як стрибне на плечі голові, як замуркоче по-гепардячому! - у голови волосся дибки, очі на лоба, сам посинів, як пуп: ось-ось дасть дуба. Відтягли гепардика набік.

- Ну як? - питають. - Пройшло?

Удав тільки очима глип-глип, - та вже не гикає.

- Ну от що, - каже, ніби нічого й не трапилося, - досить анекдотів. Поїдемо розважатися. А песик у вас - ой-ой-ой!

- Це не песик, а гепард.

- А що воно таке?

- Та щось вроді тигрячої породи. Тільки ласкавіший.

- Дивіться, щоб комусь голову не відцапав. Бач, яка пащека. Ну що, поїдемо?

- А гепардика?

- Диваки. А бюро послуг нащо? Подзвоніть, там вам за гроші яку хоч послугу зроблять. Культура ж...

Вже сонце сіло, коли вийшли на вулицю.

- Поїдемо без шофера, самі, - каже Удав. - В речі, коли шофери цілком зайві. Хто вміє крутити баранку?

Посадовили Півтораівана - той ледве в машину упхався, голова з вікна стирчить.

- Спочатку майнемо до Корнія, його з собою захопимо. Давай у Голосіїв.

Знаменитий письменник саме збирався кудись їхати, коли компанія підскочила до будинку. Біля Корнієвої машини крутився критик Бир.

- Невже не можеш нічим зарадити? - скиглив той. - Таку дрібничку не зробиш. Ти ж світило, проти тебе навіть сонце ніщо. От, до речі, товариш Удав тут. Давайте разом і вирішимо це питання.

- Знаєш що, чоловіче, - виткнувся голова, - чи не пішов би ти під три чорти із своїми питаннями? Набридли - далі нікуди. До речі, й день сьогодні недільний. Женя ти його в шию, Корнію.

- От тобі й маєш! Надійся після цього на вас. - І, вже патетично, Бир вигукнув:

Куди іти? кому писати?
Кого кусать? кому лизати?

- Обормотівському гепардикові під хвостом, - огризнувся голова. - Кидай, Корнію, свій друндулет і сідай з нами. Поїдемо,

брате, в злачні місця.

- На Сирець?

- Туди.

Коли за машиною закурився пил, критик Бир зітхнув, почухав потилицю і поплентався до найближчого буфету.

Оце вештання серед високоповажних осіб дуже інтригувало капітана Дзюбу. Як на його думку, безперечно, існувала якась страхітлива змова, коли так багато ниточок потяглося в усі кінці - хоч би за яку вхопитися. І капітан Дзюба тільки чекав нагоди. Кожного разу йому здавалося, що ось-ось, але нитка вислизала з рук.

"Сирець, - повторював він про себе, - Сирець, Сирець, Сирець... треба запам"ятати..."

Коли машина зупинилася біля багатого особняка, Півтораівана непомітно натиснув ґудзика, де було вмонтовано мініятюрний фотоапарат. Взагалі, треба сказати, що відповідною технікою капітан був нашпиґований з голови до ніг. Що не ґудзик - то фотокамера, в кожній кишені магнетофон, портсигар був апаратом для підслуховування, гаманець - детектором брехні американського виробництва. Навіть чорні окуляри були не просто окуляри, а приймально-передавальна рація. Опріч цього, ще були замасковані в рукавах пістолети, ґранати у вигляді годинників і пластикова вибухівка, зброшурована у блькнот. Ми не знаємо, що собою являли капітанові штани і черевики, проте було б дивно, якби і там не ховався якийсь секрет. Словом, це була не людина, а втілення останніх досягнень світової техніки. Отже, будучи такою людиною, капітан Дзюба, природньо, обсервував будинок з усіх точок зору.

Особняк цей належав удові одного знаменитого генерала, яку ми, щоб не розкривати її інкоґніто, називатимемо просто генеральшею.

Це була приємна дама, трохи опасиста, років за п"ятдесят, з чарівною посмішкою. Оскільки вона все життя споживала лише сире м"ясо, то так напрочуд збереглася, що мала трьох молодих коханців. Коханці були бідні, вдова багата, - і це якось урівноважувало взаємини і розбіжність у роках. Небіжчик залишив солідний капітал на ощадній книжці, на самі проценти з якого можна було жити посвистуючи. Проте генеральша жила на широку ногу, процентів не вистачало, а основний капітал вона не хотіла чіпати. Ось чому перед нею постало неминуче питання: як, де і скільки? На "як?" генеральша досить швидко знайшла відпо-

відь, на "де?" - так само, бо друге випливало з першого, а "скільки?" - це вже залежало від часу і вдовиної спритності.

Рішення грошової проблеми полегшувалося зв"язками, що їх мала генеральша, і які їй разом з капіталом залишив покійний генерал. Отже, в усіх відношеннях все було гаразд. Так само, як біда родить біду, гроші родять гроші, - це настільки беззаперечно, що можна було б навіть вважати аксіомою. Мер міста називав особняк генеральші "злачним місцем". Для цього він мав певні підстави.

Перш ніж увійти в будинок, Удав зібрав навколо себе всіх і сказав:

- Ну, витрушуйте по триста карбованців на рило, як кажуть на Подолі.

Усі полізли за гаманцями.

Хоч знадвору особнячок і не виглядав якось особливо, зате в покоях панувала розкіш. Почувався, проте, в усьому брак смаку. Велику залю і кімнати було умебльовано сумішшю ультрановітнього і архістаромодного. Це стосувалося також і картин, абияк понавішаних по стінах.

Генеральша не ввійшла, а влилася у залю назустріч гостям, сяючи посмішкою. У своєму червоному панбархатному платті, перефарбованому волоссі і кліпсами в мочках генеральша виглядала ще досить привабливо - можливо, навіть дуже привабливо.

- А це ми, - сказав замість привітання Удав і голосно цмокнув їй руку. - А ручка, ручка яка! Ні, ви тільки гляньте! Між іншим, ви чули останній анекдот?

- Потім, потім! - замахала руками генеральша. - Викладете свій репертуар за вечерею. А зараз прошу до столу.

- Ви, як завжди, в курсе дела, як каже герой нашого Корнія. Ось що, люба, пошліть кого-небудь до машини, там у багажнику невеличке поповнення до вашого коньячно-лікерного запасу. А оцей пакуночок від нашої братії.

- А оце особисто від нас, - стукнули враз закаблуками троє Обормотів і галантно подали генеральші відкритий футляр, де на чорному оксамиті виблискував золотий медальйон. Кишені близнюків завжди були напхані всякою всячиною /на всяк випадок/.

В очах генеральші спалахнули вогники.

- О! - тільки й вимовила вона.

Обормоти переможно глянули на Удава і Корнія. Хоча вони й не мали ясної уяви, чого, власне, сюди завітали, але були вірні головному країнчудесівському принципові: треба всюди, добрі люди, приятеля мати. На письменника обормотівський жест, проте,

не справив жодного враження. Хоча сидів він на мільйонах, але скупість його була загальновідомою. Можливо, Корній навіть був радий, що то обормотівський жест, а не корніївський.

Стіл було накрито на шість персон, з чого Обормоти зробили висновок, що генеральшу попереджено. Не встигли, однак, гості зайняти свої місця, як задзеленькотів дзвінок, і за хвилину до кімнати майже вбіг ще один гість. Він уже був трохи напідпитку.

- Ох, чорти! без мене! - закричав він ще з порогу, куйовдячи на голові волосся. Зауваживши зовсім не знаних йому людей, тицьнув кожному руку.

- Хекало, поет.

- Чого ж ви не попередили? - докірливо сказала генеральша.

- Хіба?

- От вам і хіба. Ви, мабуть, вже десь пригубили, то й памороки забило. - І господиня поставила на стіл ще один прибор.

- Можете мене поздоровити, - посмикав Хекало краватку. - Завтра з друку виходить моя нова збірка поезій. Все настільки на своєму місці, що жоден комар носа не підточить. Хай Корній скаже, чи спіткнувся коли-небудь Хекало? Сосюра спотикався, Рильський спотикався, а я ні. Хочете знати секрет? Н і с. Ніс тримаю за вітром, ось так - мов хорт. Може, на державну премію витягну.

- Облиште, - перебила господиня, - знайшли місце для промов.

- Мовчу, мовчу! - підніс руки догори Хекало. - А чим ви нас сьогодні почастуєте?

- Ви ще за те частування не розплатилися.

- Припинимо дебати, - потягнувся за пляшкою Удав, - і почнемо випивати. Якби ти, Хекало, таку віршу хоч раз склав, як я зараз, то з тебе був би поет, а так ти просто віршована історія партії. От щоб я так здоров був.

- Е, - образився той. - Це вже ти, чоловіче, мене просто папложиш. От я тобі зараз прочитаю вірша свого, що до збірки не трапив.

- Потрібен був мені той вірш. Пий ось. Ну, господиненько, що у вас там сьогодні в репертуарі?

- Побачите.

Я далі замовкаю, бо моє красномовство вичерпується. Такі пікантні сцени... Ій-бо, сатирикові тут нема чого робити. Тож вдаймося до поетичних нотаток поета Хекала, а він там змальовує ту штуковинцію таким-от побитом. Яка лірика! яка романтика! Що то

значить пійтове перо:

"Генеральша плеснула в долоні. У залю вбігло кілька голісіньких дівчаток, одна одної менше, і заімілі в поетичних позах. Загриміла радіола, і, зірвавшись з місця, маленькі танцюристки закрутилися в шаленому темпі сексуального танцю. Їх тоненькі фігурки вигиналися, ніби гумові, дражливо погойдувалися маленькі стегна, і злегка тремтіли пружні, ще не визрілі, груденята. Чоловіки затамували подих, жадібно обмацуючи очима стрункі точені дівочі ноги. Генеральша з усмішкою ковзнула поглядом по червоних чоловічих обличчях. Вона плеснула в долоні, і дівчатка зникли. Удав сопів, мов ковальський міх.

- Ну, потішила, матінко, - потягнув він чарку. - І де ти оту малечу видряпала? З такою б і не гріх...

- Ох і гріховодник! - жартівливо погрозила йому пальчиком генеральша. - А дружина довідається, тоді що?

- Один раз живемо, - філософськи промовив голова. - Ну, ну, давай ще що-небудь.

Генеральша знову плеснула. У залю поволі, з червоною жоржиною в роті, ввійшла гола дівчина з такими формами, що навіть Обормоти, котрим усяке доводилося бачити, похитнулися на своїх стільцях.

Дівчина підійшла до чоловіків, обійшла навколо, злегка торкаючись кожного стегнами, і раптом поплила в темпі танґо. Музика стогнала і поривалась кудись у незнане, і разом з нею поривалася чортзна-куди й танцівниця. Майже акробатичні па давали їй можливість приймати пози, коли, здавалось, тремтіла кожна часточка дівочого тіла. Коли загриміла кода, дівчина впала на килим, мов життя з неї вигурхнуло.

Бачачи, що чоловіки вже ледве дихають з усього того, вигадлива генеральша вирішила почастувати їх найбільш пікантним номером програми. Світло враз погасло, - і все огорнула цілковита темрява. За якусь хвилину двері до сусідньої кімнати поволі розчинилися, і на підлогу залі лягла широка смуга червоного світла. Просто перед глядачами стояло ліжко з приготованою постіллю. До ліжка підійшли цілком голі юнак і дівчина. Зупинилися, злилися в обіймах. Ну а далі... Це було вже занадто. Чоловіки один за одним почали зникати в сусідніх кімнатках, куди їх супроводжувала господиня. Кімнатки були невеличкі, червоно освітлені. В кожній стояла застелена простирадлом канапа, на якій... самі розумієте, що там лежало і в якій позі".

Ай-вай, як то поетично!

Прискіпливий читач скаже: ошва, рабле яке! Встромить голову в кубельце з дівчатками і музичкою, і куди вже й ділися сатиричні вихилясти. Достеменно так! Ну що ж, вважайте те реверансом лірично-романтичним "ізмам", хоч те й робить брижі на тлі так ладно скомпонованої колізії. Отож почалапаємо далі.

х х х

РОЗДІЛ СЬОМИЙ
Обормоти беруть участь у маневрах і зустрічають Швейка

Якось одного ранку Обормоти встали раніше, ніж завжди, і, не бажаючи будити Дзюбу, що солодко спав, подалися у чергову мандрівку. Коли капітан прокинувся і не знайшов Обормотів, він мало не збожеволів. Не було жодного сумніву, що близнюки потай залишили капітана з певною метою. Але що то за мета? Куди вони подалися? Півтораївана бігав по порожніх кімнатах, лаючись усіма добірними лайками. Роззява! Телепень! Дурень! Як тільки він себе не називав, вириваючи на голові волосся. Проклятий гепард, побачивши капітана в такому незвичайно підвісеному стані, ошалів і собі. Він був безмежно радий, що, нарешті, Півтораївана вийшов зі свого звичайного стану. Гепард почав виробляти такі антраша, що перекидав усі меблі. Він мурчав, припадав до землі, стрибав капітанові на плечі, словом, - як міг, висловлював свою вдячність розлюченому Дзюбі. При всій своїй мужності Півтораївана, звісно, не відважувався дати гепардові доброго копняка - крізь гепардячу усмішку той показував такі ікла, що одразу хотілося бути дуже чемним. Отже, капітан лопотів гепардові щось на взірець "облиш", "будь розсудливим", "ну-ну, заспокойся" і навіть один раз сказав "прошу вас". Він ввічливо відводив гепардові лаби, з яких іноді вистромлювалися кігті, і навіть чухав того за вухом. Та гепард, як і кожна тварюка, не володів мистецтвом аналізу і, природньо, сприймав капітанову поведінку як заохочення. Втомлений гепардячою грою, почуваючи, що терпець теліпається на волосинці, Півтораївана вирішив і собі куди-небудь податися, замкнувши тварюку в хаті. Та тільки-но він вийшов на ґанок і причинив за собою двері, як гепард здійняв такий ґвалт, що враз схвилював усе тарасівське собацтво. Визнавши, що спроба втекти провалилася, капітан, скрипнувши зубами, почалапав назад.

Тим часом Обормоти, пошвендявши трохи по Києву, склали приблизний плян дій на день. Але, як і кожний плян, він швидко поламався, варто було їм тільки зустріти ад"ютанта начальника штабу військового округу майора Гугнявого.

- Хелоу, Обормотики! - ще здаля помахав він їм рукою.

- Буенос діас! - крикнули ті.

Незважаючи на зовсім ще короткочасне перебування в столиці, Обормоти вже встигли завести силу знайомств. Перед обормотівськими гріхми і, головне, обормотівською привабливістю валилися всі перешкоди - ніби їх вітром здувало. Таким чином, і в штабі округу вони теж мали свою букву "Б".

Поцікавившись обормотівським життям-буттям, Гугнявий виклав Обормотам свої жалі.

- Останній мундир доношую - навіть дірка вже. Зовсім паскудно. Той чортів Немудрий затис нашого брата-вояку, що й на гальник не вистачає. Мудрий куди ліпший був - і жалування, і за звання. У жінки іменини і, вірите, нема за що навіть подарунок купити. Життя! Тьху!

Обормоти витягли гаманці й скинулися на подарунок майоровій дружині.

- Ось що, Обормотики, - сказав задоволений Гугнявий, - чим ото по місту вештатися, поїхали зі мною.

- Куди?

- В Остер, на маневри.

- Які маневри?

- Тільки цур - секрет.

Гугнявий озирнувся на всі боки і прошепотів:

- Маневри армій - учасниць Шавського договору.

- Та ну?!

- Поїхали?

- Авжеж...

Обормоти були раді можливости ближче познайомитися з військовою могутністю Країни Чудес. У щоденнику саме бракувало матеріялу з цього питання.

День був чудовий. Ані хмаринки. Правда, сонце палило немилосердно, та все ж було ліпше, ніж дощі, які останнім часом усім псували настрій. Їхали лімузином, а тому було трохи парко. Дорогою майор пояснив, що в маневрах беруть участь війська Польщі й Чехословаччини, а також приблизно змалював характер маневрів і тактичні завдання. До Остера приїхали надвечір.

- Оце вам перепустки, - сказав майор, - де хочете, там і ходіть, а я побіг. Якщо я вам буду потрібен, знайдете мене на

КП - вам покажуть. Ну, щасливо!

Майор зник, а Обормоти поплелталися насамперед на річку - викупатися. Облюбувавши собі місце в чагарнику над Остером, брати посидали штани і тільки-но шубовснули в воду, як хтось майже поруч загорлав чеську пісеньку:

Поторґана стодола, слонце в неї свеці,
Мувіла мні мамуля, же мі не хце меці.
Ходи к нам, ходи к нам, з канцелярки пісар,
Має в руци каламар, жеби який цісар.
В одну руку каламар, в другу руку перо -
Жеби ме сон сподобав до серденька мего...

Зацікавившись тим співом, Обормоти вилізли на берег і озирнулися на всі боки. Чути чеську пісеньку на Остері - таке не кожному поталанить. Трохи оддалік, біля самої води, під самітним кущиком сидів голий чоловік і, помішуючи якесь вариво в казанку, що висів над вогнищем, старанно виводив:

Не ходь до мне в будзен день, я те ненавижу,
Поторґани шати маш, я сен тебе встижу.
Прийд до мене в неділю, кед будеш мав шати,
Я сен тебе привітам моєй мами тати.

Обормоти підійшли ближче. Голий чоловік зауважив трьох близнюків і, підморгуючи, закінчив:

Як я прийду в неділю, кед будем мав шати,
Я сен такую озьму, ктера ма дукати.

Чоловік кілька разів кинув поглядом на Обормотів і засміявся.

- Хай мене грім поб"є, якщо ви не близнята. Прошу сідати. Зараз я вас такою кашею почастую, що і в Празі не покуштуєте. Коли я ще служив денщиком у пана поручника Лукаша, ми з ним мали досить неприємну історію з одними близнятами. Як глянув на вас, так мені те зараз згадалося. Тільки то були дівчата: одне на одне, як яйко на яйко. Одну звали Марія, а другу Магда, та обидві поскорочували собі імення на модерний лад і називали себе Ма. Ну, Ма то Ма, та тільки те скорочення, як побачите, дорогенько їм обійшлося. Зустрівся пан поручник із одною з тих Ма десь на народній гулянці, ну і, звісно, приводить звідти додому. Туди-сюди, навіть женитися обіцяє. Коротше, переспав з нею ніч, переспав другу. Марія - ота перша Ма була Марія - місця собі не знаходить, така рада, дурепа. А десь через тиждень зустрічає пан поручник на вулиці Магду і, прийнявши ту за Марію, чем-

ненько бере під руку. Тій, звісно, приємно пройтися з паном офіцером. Приводить він і ту до себе - і з нею переспав. За якийсь час і та, і друга товстіти почали. Пан поручник сюди-туди - нічого не поробиш, треба одружуватися. Йдемо до татка й матки - а то, до речі, родичі пана Палівця, чули, може? Ну от, приходимо ми. "Добридень". - "День добрий". А тут саме виходять оці обидві Ма - Марія і Магда. Як гляну пан поручник, так, вірите, похитнувся навіть. Ну, було б те в Стамбулі чи в Дамаску - то й страшного ніби нічого. А то ж, прошу, християнська Прага - на обох не женишся. Міг спалахнути такий скандал, що й сам Франц-Йосип не допоміг би. Спасибі, пан полковник виручив. А то б позбувся пан поручник і мундира, й офіцерського патента. Натиснули на татка і матку й обкрутили обох дочок з капралами. Отож, кажу я, не завжди воно зручно близнюками бути.

- Послухайте, - сказали майже одночасно Обормоти, - а ви, часом, не...

- Йосип Швейк, до ваших послуг.

- Той самий?

- Саме він.

Обормоти були в захваті, зустрівши таку знаменитість, і, природньо, закидали Швейка питаннями.

- Служу порученцем при особі самого командуючого народної армії, - скромно відповів бравий солдат. - Це все ж не денщик, трохи навіть угору пішов. Тепер я вже, прошу, не просто Швейк, а товариш Швейк. Але прошу покуштувати кишечки.

Він дістав кілька ложок, загорнутих в онучу, і старанно обтер пальцями.

- Солдат завжди повинен мати запас, - пояснив Швейк, - а я тепер до того ж не зовсім простий солдат. Іноді доводиться тягати і те, і се.

Обормоти посьорбали юшку і сказали, що юшка добра.

- Коли я ще мешкав у пані Мюллерової, - сказав Швейк, - то якось зайшли ми з шофером Водічкою до пивнички "Біля келиха". Саме тоді сидів там у куточку сам пан Бретшнайдер. От і забажалося тому панові юшки з раками /а треба сказати, що ніхто так її добре не варив, як пан Палівець/. Отож поставив пан Палівець казанок на вогонь, напхав туди раків, посипав паприкою, а сам пішов пиво цідити. І треба ж, щоб, заки той казанок нагрівся, до рачої компанії напхалися в гості прусаки. І от несе пан Палівець ту юшку Бретшнайдерові. Той посьорбав, отак,

як ми з вами, ще посьорбав, а далі придивляється.

- Вас іст дас? - питає і витягає за вуса отаканного прусака.

Пан Палівець і собі приглядається.

- Е, - каже, - це ракові дітки, раченята, деяким чином...

- Ніхт ракові дітки! - сичить Бретшнайдер. - Дас іст прусак, прусак! - і тиче того прусака панові Палівцю в очі. - Ви, - каже, - варив прусак намисне, а то, - каже, - вже є політік унд зо вайтер.

- Ну, звісно, тягали пана Палівця у тій політичній справі довгенько. Прошу ще юшечки.

Обормоти щиро подякували і запевнили бравого солдата, що вони вже ситі.

- Ну, здається, мені вже пора, засидівся, а там без мене не обійдеться, - поліз Швейк у штани.

Обормоти підвелися й собі.

- Може, по дорозі?

- А вам куди?

- На КП.

- Ну й мені туди ж. Будете гуляти?

- А хіба там гулянка?

- Ще й яка! Сьогодні ж неділя.

Коли Обормоти, зі Швейком на чолі, прийшли на КП, там гриміла музика і дзенькали склянки. Командний пункт знаходився на невеличкому горбку, оточеному з усіх боків молодим березняком. Просто долі було розстелено скатертину з випивахом і закусахом. Кілька пар під звуки радіоли вальсували. Компанію складали виключно вищі військові чини - званням не нижче генерала, кілька цивільних і розкішно вбрані дами. Як пояснив Швейк, то були артистки столичних театрів, а цивільні - члени цека. Осторонь стояли напоготові ад"ютанти і порученці. Обормоти відчули деяку ніяковість, трапивши в таке поважне товариство, і навіть хотіли зникнути, але в цей час їх зауважив майор Гутнявий...

- Я вже доповів про вас командуючому, так що все в порядку, - сказав він. - Головне, не тушуйтеся. Сьогодні тут сам маршал Чуй. Для нього навіть спеціяльно одну артисточку привезли, але це ентр ну - між нами.

Обормоти вже звикли, що в Країні Чудес вечір високопоставленних осіб не відбувається без сексу, і цьому питанню відвели досить місця на сторінках свого щоденника. Звичайно, проституцію країнчудесівськими законами було заборонено, більше того - вона взагалі давно перестала існувати - і тут можна було співати осанну. Однак, по-перше, - диктатура вище закону; по-друге, -

що можна Мітерові, те не можна бику /або, по-народному: що можна пану, то не можна Йвану/; по-третє, - невинні сексуальні розваги нагорі аж ніяк не в стані підірвати моральні основи суспільства /з усіх точок зору/. До цього ще слід додати високу свідомість авангардних товаришів, які вже обома ногами твердо стоять у комунізмі, у той час як усе останнє ще плентається далеко позаду. Тут, безперечно, утворилися горезвісні ножиці - але без ножиць нема історії.

Маршал і його штаб дуже тепло прийняли Обормотів, навіть жартома назвали сиротами, бо для них не було дам. Начальник штабу Хрін вирішив виправити становище і звелів майорові Гуняєвому негайно привезти зі столиці трьох красунь. Майор гаркнув "есть!" і помчав на вертольоті до Києва. Маршал звелів не відкорковувати пляшок, поки той не повернеться. Розчулені такою любязністю, Обормоти порилися в кишенях і піднесли маршалові золоту запальничку з сюрпризом: при користуванні з запальнички вискакувала гола жінка, між ногами якої спалахував вогник. У свою чергу маршал подарував Обормотам мініатюрний набір порнографічних карток французької роботи. Не минуло й години, як майор доповів маршалові про виконання наказу.

Чи варто описувати всі перипетії вечора, де головні дійові особи маршали і генерали, навіть дуже поважні урядові особи, не кажучи вже про чарівних дам? чи ба! - навіть навпаки - де головні дійові особи чарівні дами, не кажучи вже про маршалів, генералів та урядових осіб? І з тої, й іншої точок зору це було б, м"яко кажучи, не етично, не тактовно і, якщо хочете, не політично. Отже, цього дозволити ми собі не можемо. Інтимні справи сильних світу цього - свята річ. Інтуїтивно відчуваючи це, Обормоти у своєму щоденнику не дозволили собі торкнутися цього делікатного питання.

Була українська ніч, були українські зорі на небі, і був український місяць. Палало вогнище, і білілі навколо генеральські намети. Зникли ад"ютанти, порученці, і зник бравий солдат Швейк. Еліта залишилася сама...

Вранці, тільки-но перші сонячні промені вдарили по деревах, кілька чорних галок на вербі зацікавлено спостерігали згори, як командуючий Війська Польського маршал Спих навколішки відбивав поклони перед покійним розп"яттям. Це було настільки захоплююче видовище, що, коли одна галка щось по-галчачому гелгнула, інші кілька разів її добре дзьобнули.

Так почався чарівний день маневрів країн - учасниць Варшавського договору. Зібравши штаб, маршал Чуй поставив перед військо-

ками завдання тактично опрацювати взаємодію мотопіхоти з ударною танковою групою. Одразу ж загули всі рації, і величезна маса машинолюдської мішанини прийшла в рух. Маршал виніс КП на пагорб, щоб звідти ліпше стежити за розгортанням бойових дій. Основний удар покладався на крайчудесівську танкову групу.

– Для координації дій необхідно когось із чехів прикомандирувати до танкової колони, – звернувся маршал Чуй до чеського командуючого генерала Дзюри, – і, звичайно, такого, щоб знався на радіосправі.

– Приймаю це як наказ, – відповів той і підкликав Швейка.

– Швейк, негайно рушайте до ударної танкової колони. На вас покладається завдання підтримувати радіозв"язок з чеськими моточастинами.

– Насмілюсь доповісти... – почав був той.

– Ви чули наказ?

– Насмілюсь доповісти, чув, – відкозирявбравий солдат, позбавлений можливости пояснити, що в радіо він розбирається не ліпше, ніж у собаках, якими він у свій час торгував. Та наказ є наказ, і Швейк помчав на мотоциклі до танкової колони.

– Оце громило! – захоплено вигукнув Швейк, залазячи в головний танк. – Коли я ще служив в армії цісаря Франца-Йосипа...

– Сідайте біля рації і припиніть балачки, – перебив його командир і дав наказ рушати.

Швейк з цікавістю оглянув усі танкові нутрощі і навіть дещо помацав. Потім йому забажалося курити і він скрутив "козячу ніжку" завтовшки з чеську сосиску, але тільки засмалив, як йому її вибили з рук.

– Ви що? не бачите? – і вказали рукою на купу снарядів.

– Дурниці, – образився Швейк, – я навіть на динаміті курив, а то... Коли я служив у запасному полку...

– Рація, рація! – закричав командир.

Швейк натяг навушники і повернув тумблер – далі цього його знання радіосправи не сягали. У навушниках щось заскреготіло і чийсь голос скомандував: квадрат двадцять!

– Наказано квадрат двадцять! – крикнув Швейк у мікрофон.

– Есть квадрат двадцять! – відгукнувся командир.

Мотори заревіли ще дужче, і танк поскакав через ями і рови. На КП генерали стурбовано стежили за безладною біганиною танків.

– Чому група повернула на південь? – не опускаючи бінокля,

спитав маршал Чуй. - Негайно спрямуйте колону на об"єкт п"ятнадцять.

- Незрозуміло, - знизав плечима Сніх, - ми дали наказ чеській частині рухатися в квадрат двадцять, а туди пнуться танки. Ах, перуне, Ісус Христос!

- Дайте чехам квадрат тридцять! - закричав маршал. - Інакше на них з ходу наскочать танки.

- Наказано квадрат тридцять! - крикнув Швейк.

- Єсть квадрат тридцять! - відгукнувся командир, і вся колона різко повернула на сорок п"ять градусів.

Побачивши цей маневр, на КП розгублено перезирнулися.

- Що ті ідіоти виробляють?! - почервонів з досади маршал і навіть мбурнув бінокль. - Поверніть знову чехів, бо танки зараз їх там усіх почавлять до чортової мами!

- Відвести чехів у квадрат десять! - наказав генерал Дейр.

- Наказано квадрат десять! - крикнув Швейк.

- Єсть квадрат десять! - відгукнувся командир і повів колону просто на КП.

Від цього маневру в генералів очі полізли на лоба. Це мить - і весь штаб з маршалом Чуєм на чолі помчав з КП до найближчого бліндажу. Забувши про животи, міокарди, усякі хвороби, генерали бігли, мов спринтери, стрибаючи через колоди, ями й багна. Закінчивши, нарешті, цей марафонський біг і вирнувши у блідаж, маршали припали до перископів.

Ударна група перевалила через КП і помчала до Десни.

- Вони прутъ просто в річку, - пробурмотів Чуй. - Як ви гадаєте, зможуть танки форсувати Десну в цьому місці?

- Якщо дозволить дно, - відповів Сніх. - На жаль, ми тут розвідки не робили, але все ж, на рани Боскі, що повинен означати цей маневр?

- Може, то прояв ініціятиви? - кинув хтось збоку.

Тим часом танки, один за одним, стрибали з крутого берега у воду і зникали...

Маршали прикипіли до перископів.

- Ну? - не витримав хтось.

- Нема. Не вийшли.

Штаб вискочив з блідажу і помчав до берега.

- Негайно викличте водолазну групу! - кричав до когось, бігучи, маршал Чуй.

Коли всі зупинилися на крутому десняньскому березі, навколо панувала тиша. Не чутно було ні гуркоту моторів, ні металевого брязкоту. Десна спокійно несла свої води, лише на поверхні плив-

ли масні плями.

Генерали почухали потилиці.

І раптом унизу, в кущах, залунала чеська пісенька:

Поторґана стодола, сонце в неї світі,
Мувіла мні мамуля, же мі не хце метіі...

- Швейк! - крикнув здивований Дзюр.

- Так точно! - долинуло знизу. - Йосип Швейк.

- А де ж танки?

- Насмілюсь доповісти, - крикнув бравий солдат, - танки всі на дні, екіпажам капут...

х х х

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Про те, як начальник Святошинської міліції сам себе пограбував

Коли Обормоти повернулися з маневрів додому, вони застали Півтораївана в дикому стані: капітан бігав по кімнаті навкарачки, а поруч стрибав гепард, усією своєю поведінкою виявляючи величезне задоволення.

- Не чіпайте мене, я - гепард! - заревів Півтораївана, коли Обормоти запитали його, в чому, власне, справа.

Брати остовпіли. Позадкувавши до дверей, вони прожогом кинулися по лікаря. Лікар запевнив Обормотів, що поки що нічого серйозного нема: пацієнт тимчасово втратив глузд, але це мине.

- Найголовніше, - сказав лікар, - спокій, спокій і спокій. Життя таке тепер нервове, що багато хто втрачає глузд, і ваш знайомий не виняток.

Сколовши капітанові весь зад і прописавши якісь мікстури, лікар пішов, затиснувши в руці солідний гонорар. Біля фіртки він на мить затримався і, обернувшись до Обормотів, сказав:

- Якщо ще хтось із вас позбудеться глузду, прошу покликати мене. Я найкращий діягностик у Тарасівці.

Брати, природньо, запевнили лікаря, що вони матимуть це на увазі.

Лікар не помилився: через кілька днів Півтораївана був на ногах. Проте, довідавшись, що Обормоти брали участь у маневрах, - знову мало не позбувся глузду. Для нього було ясно, з якою метою Обормоти нишком поїхали на ті маневри. Замало того, капітан тепер був цілковито впевнений, що має справу з досвід-

ченими шпигунами, інакше на дідька близнюкам пертися на маневри? А головне - яка спритність! Довідатися про такі секретні речі й хитромудро пролізти туди, куди кожен смертний не пробереться. Півтораївана спохмурнів. Справа повернулася на зле. Якщо він тільки щось прогавить чи вже прогавив - буде біда.

Обормоти, з простоти своєї, навіть не думали не гадали, в яку вони тягнули залежність від Півтораївана і гепарда, двох істот, без яких вони тепер і кроку ступити не могли. Також не думали вони й не гадали, яка небезпека звисла над головою однієї з них, а саме гепарда. Екзотична звірюка так заважала капітанові, що він будь-що вирішив її позбутися. Ось чому ми й кажемо, що гепард опинився в небезпеці. Він, як і Обормоти, звісно, нічого не підозрівав. Використавши момент, Півтораївана підсипав гепардові в їжу якогось трунку. Треба собі уявити неприхований розпач близнюків, коли їх улюблений гепардик одного разу розтягнувся долі, збираючись віддати кінці. Обормоти здійняли тривогу і негайно викликали з міста швидку ветеринарну допомогу, і не тільки викликали, а й помчали услід за гепардиком до ветлікарні. Півтораївана сидів поруч і лицемірно лив крокодилячі сльози, потай радіючи, що позбувся, нарешті, клятого гепарда. Та радість капітанова була передчасною, бо, чи то отрута виявилася заслабкою, чи лікарева майстерність, а чи просто гепардяча живучість - а тільки того ж дня гепард оклигав, а оклигавши, хитро підморгнув капітанові. Півтораївана мало не луснув з досади. Довелося визнати, що задум провалився. Але найнеприємніше - лікар виявив у гепарда отруту кураре /точнісінько, як по смерті в одного дуже-дуже відповідального товариша/, а це вже було підозріло. Це пахло злим наміром. Лікар навіть пропонував провести слідство - хто, де і як міг дістати отруту кураре? Півтораївана, однак, сказав, що в цьому він не бачить великої потреби.

Коли Обормоти вийшли з ветлікарні, то раптом почули знайоме:

- Ой блн!

І, обернувшись, зі здивуванням побачили... Розу Шаланду.

- Хай у мене пупець відсохне, якщо це не ви! - кинулася та до них.

Обормоти крикнули "ура!" і стисли Шаланду в обіймах. Пустотливий гепардик потягся й собі до неї, а Півтораївана зразу ж натис на ґудзик, щоб зафіксувати цю несподівану зустріч на плівку, і включив у кишені магнетофон.

- Ну-бо, оповідайте, звідки ви взялися? - загаласували Обормоти. - Ми вже давно вас поховали. Але спершу поверніться - хоч глянемо, як вас роки поскубли.

Роза покрутила стегнами, і Обормоти з задоволенням відзначили, що вона хоч і погрубішала, але ще може дратувати. Справді, у своєму білому платті, що цільно облягало її шикарні форми, Роза Шаланда виглядала ще досить привабливо, хоч хто зна, скільки їй вже було років.

- Зайдемо куди-небудь, погоморимо, - запропонувала Шаланда.

- І то правда, - охоче погодилися Обормоти, - тільки, мабуть, нас з отим гепардом нікуди не пустять. Втім, ось що: ви, месьє Зюба, підете шукати свою улюблену тьотю і заразом захопите з собою гепардика, а ми - до ресторану.

Півторайвана аж пересмикнуло, та /нічого не зробиш/ потяг гепардика за собою.

"Знову обкрутили", - скрипнув він зубами. Та раптом його осінило: він гукнув таксі й помчав на Червоноармійську в бюро послуг.

Тим часом Обормоти і Роза Шаланда теж гукнули таксі й поїхали до ресторану "Поплавок".

- Отож, як покупили мене тоді в одеському порту, - оповідала Роза, коли випили по першій за зустріч, - то десять літ, як корова язиком злизала. А за що? Що за границею вешталась. Ніби я туди по доброї волі упхалася. Ну й наклеїли мені зраду. Ой-біля! Якби ви знали, Обормотики, що мені тільки перенести довелося! І Колима, і Магадан, і Находка. Ось так - доскочу всього. Та, слава Богу, Мудрий дуба врізав - випускають потроху, ну й мені пощастило. Навіть реабілітували. Побачимо тепер, що далі буде. А все ж би було ліпше не рипатися до Одеси-мами, жила б собі десь поволеньки на островах. Побрехують багато, а мені вже ці побреханьки у печінках сидять. Наллємо, Обормотики, це по чарці - з усього того на горілку потягло, не спитися б... Так. Ну, а ви ж як?

Обормоти відповіли, що у них все в порядку, і навіть грошима побрязкали.

- Це вже добре, - кивнула головою Роза Шаланда. - Десь і мені треба тут біля міста притулитися, бо в селі копійку на трудодень дають - живо-тіння.

- Ну, прописку ми тобі влаштуємо, - поважно сказали Обормоти.

Роза зареготала.

- Ви? прописку? Дурненькі ви мої, пущі надірвете. Тут уміти треба.

Обормоти навіть образилися.

- Що ж, по-вашому, - ми не крайчудесівці?

Роза лише рукою махнула.

- Пийте лішше, чим патякати. Дякую за турботу, але мені щось тут уже витанцьовується.

Обормоти потлацили Розу Шаланду по колінцях і натякнули, що не гріх було б і стаpе згадати.

- Це вже ні, - вдарила та їх по руках. - Принаймні, на сьогодні. Виберімо інший час. Лішше, Обормотики, порийтеся в кишенях, бо я на бобах.

Обормоти витягли гаманці й поклали до її сумочки жменю папірців. Крім того, старший Обормот дістав з кишені золотий годинник з браслетом і надів Розі на руку. Шаланда гмикнула й похитала головою.

- Слухайте, - схилилася вона до них, - а ви, часом, не той... не опим займаєтеся? - і вона зробила красномовний жест.

Брати запевнили її, що все в порядку.

- Мабуть, солідна у вас посада?

- Спадщина, - багатозначно підморгнув їй старший Обормот.

- А-а, - протягла Роза Шаланда, - ну, це інша справа. Обормотики, - встала вона, - мені вже час. О шостій ділове побачення, і я мушу йти.

Обормоти розвели руками: що поробиш? - і провели Розу до найближчої зупинки таксі.

- У Святошино! - крикнула Шаланда шоферові й привітно помахала Обормотам рукою.

-Я зайду днями до вас! - вистромилася вона з віконця.

Тепер залишимо поки що Обормотів і поїдемо разом з Шалан-дою.

Роза тимчасово мешкала у своєї подруги, з якою разом поневірялася і котра вийшла на волю трохи раніше. Саме вона і взялася влаштувати Розі київську прописку. Подругу звали Катя. Це була молода ще дівчина з веселими очима і вогнепальною вдачею.

- Приїхала, нарешті! - зустріла та її. - Ось-ось має бути Федорович, а тебе нема. Став скорше посуд на стіл.

Обидві заметушилися, а Катря почала знов оповідати, як Федорович влаштував їй прописку.

- Він, звичайно, бабій, та нам з тобою не звикати. Зате діло буде. Гроші дістала?

- Шаланда витрусила на стіл.

- Ось.

Катря глянула і руками сплеснула.

- Слухай, та тут же двадцять тисяч. Звідки то?

Шаланда і собі здивувалась, але виду не подала.

- Знайомих зустріла.

- Нічого собі знайомі. Мені б таких. Ну от що: мусорові вистачить двох тисяч, однак у ліжко попхається, а на решту якусь комірчину купиш, і якось будемо жити.

Тільки-но дівчата змели гроші зі столу, як до хати упхався сам начальник святошинської міліції, якого Катря називала Федоровичем.

- Можна? - просунув він голову у двері.

- Просимо, просимо! - загаласували дівчата і потягли начальника до столу.

- О! - зробив здивований вигляд Федорович /називатимемо його так/, - і пляшечки, і чарочки! Ох ви, кралечки мої!

Під пахвою Федорович тримав папку, яку, пошукавши очима, поклав на шафу. Катря налляла повну, по вінця, склянку "Столичної" й піднесла на тарілочці начальникові.

- Просимо скуштувати і нас не ображати, - церемонно вклонилася вона.

- Таж я непитущий.

- Знаю, який ви непитущий. Цебра не вистачить. Пийте-бо.

- Що ти скажеш! Ну, будьмо.

І Федорович вилляв у пельку горілку. Його червоне пикате обличчя почервоніло ще дужче.

- Оце і є боротьба з алкоголем, - підморгнув він. - Де трапляю на який - знищу, й по всьому.

Коли горілка розв"язала язики, дівчата зацокотіли, а Федорович, знищивши ще дві склянки "Столичної", завів "Посіяла огірочки". Дівчата підхопили і приєдналися й собі. Потім проспівали "Ой там на товчку, на базарі" і "Гей, чули, чули, чули". Після п"ятої склянки Федорович грюкнув кулаком і сказав:

- Ну а тепер, дівоньки, признавайтесь: яка справа і що за справа? Коли можна - полагодимо.

Катря запалила цигарку і пустила начальникові кілечко межи очі.

- Розі треба жити в місті. Ясно?

- Ясно, - відповів той.

- Ну то як?

- Зробимо. Щоб для таких та не зробити, - ущипнув він Катрю.

– Оце пакуночок вам, – сунула йому до кишені гроші Шаланда.

– І це ясно, – провів рукою по її стегнах начальник.

– Що, Федоровичу, створити умови? – підморгнула Катря.

– Зроби милість.

– Ну то я пішла. Мені завтра на роботу зранця. А ви собі тут насолоджуйтесь. Тільки, ідоли, щоб мені був повний порядок.

Уранці Федорович похмелився і, помацавши на прощання Розу за груди, сунув папку під пахву й подався на службу.

Не минуло, однак, і години, як він, стурбований, повернувся назад.

– Слухай, часом, не тут моя папка?

– Ви ж її з собою забрали, – здивовано глянула на нього Роза.

– Ну тоді де ж вона?

– Я ваша тьотя. Шукайте там, де загубили.

Начальник покрив увесь світ матом і вибіг, грюкнувши дверима. Хоч він і випив з похмілля півлітра "Столичної", та враз зробився тверезим, ніби й не пив. Зникла папка! Папка! А у папці секретні документи. О чорт! – треба ж було її тягати з собою. Федорович навіть спітнів, і сорочка прилипла до спини. Зникла папка! Треба було їхати в управління, а папки нема. Федорович поплентався вулицями, всоте перебираючи в пам"яті, де він міг загубити ту клятту папку. Якщо він виїшов дійсно з нею, то де він міг її загубити за такий короткий час? З цими думками Федорович знову завітав до Шаланди.

– Слухай, ти впевнена, що зі мною була папка?

Роза аж у боки взялася.

– Та ви що? Зовсім отут втратили? – постукала вона по лобі.

Начальник покрив усе матом і знову поплентався по вулиці. Справа виглядала не просто кепсько, а навіть страхітливо кепсько. Єдине, що він зараз міг зробити, це подзвонити в управління, що він хворий. А там буде видно.

Так минуло три дні, а папка не знаходилася. Федорович аж схуд, і очі позападали. І тут йому в голову прийшла ідея. Ідея завжди приходить у голову, коли біда тисне. Він сів писати рапорт в управління про те, що такого і такого дня, там і там, на нього вчинено збройний напад, внаслідок чого пропала папка з секретними документами. Щоб підкріпити цю геніяльну вигадку, Федорович порвав мундир і зробив на руці поріз ножем. Вважаючи, що цього не досить, він пішов із перев"язаною рукою до нічного сторожа дитячого садочку і так, ніби між іншим, сказав тому:

– Дістав ось на закуску. Ще з того вечора, коли я біля тебе проходив. Чув стрілянину?

– Авжеж чув, – не моргнувши оком, відказав старий, щоб не запідозрили, була, що він тоді спав, як мертвий.

– Ну от, – пішов далі Федорович, вважаючи, що діло зроблено.

Проте найгеніяльніша ідея завжди має якусь маюсінькую дірочку. Звідки ж було знати начальникові, що якась дірочка зіпсує йому все? Коли він у найтрагічніших тонах доповів начальникові управління про збройний напад на свою особу, всю київську міліцію було зразу піднято на ноги. Збройний напад! На кого?! На начальника святошинського райвідділу! Негайно виявити банду! Виявити і знищити!

Оскільки справа була надто серйозною, за неї взявся сам полковник, начальник управління міліції. Насамперед він допитав нічного сторожа. Старий дідуган, щоб не вдарити "лицом в грязь", намолов стільки, що, здавалось, принаймні, кілька десятків чоловік напали на бідолашного Федоровича.

– Я сам бачив, як бився з бандитами міліцейський начальник. Щоб я вмер, коли не бачив, – божився дід.

Та раптом уся справа повернулася в інший бік, коли їх оточили пацани з дитячого садочку.

– Може, ото те ви шукаєте? – показав котрийсь замазюкану папку, вздовж і впоперек порізану ножицями.

– Де ви її видряпали? – потяг до себе папку полковник.

– А он там, біля г...а, ходімо – покажемо. Там вона лежала.

Коли полковник схилився над величезною купою екскрементів, він, за звичкою, уважно обстежив її і навіть потяг шмат газети, що правила господареві за туалетний папірець. Коли він прочитав назву газети – "Країнчудесівський міліціонер" – справа для нього стала ясною від початку до кінця.

Того ж дня полковник викликав до себе святошинського начальника і, подаючи йому папку, сказав:

– Коли сідаєте с...и, то ніколи не забувайте, що поруч кладете папку.

Бідолаха Федорович сполотнів. Що там не кажи, а діло запахло бензином. Щоб не спалахнула пожежа, Федорович змушений був підсунути полковникові пакунок з грішми, який він діставав від дівчат, і від якого полковник, певна річ, не відмовився.

Ось із яким громом відбувалася прописка Рози Паланди в славному граді Києві.

х х х

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Про те, як молодший Обормот трапив у незручне становище, став глухонімим і був згвалтований трьома бідовими дівчатами

Залишивши геларда в бюро добрих послуг, капітан Дзюба кинувся на розшуки Обормотів. Поки він обдзвонював усі ресторації, близнюки, залишивши "Поплавок", посадовили, як ми вже знаємо, Розу Шаланду в таксі й пішли швендяти по місту. Капітан заскочив у "Поплавок" саме тоді, як Обормоти сідали в метро. Не гаючи ані хвилини, він помчав за ними, тримаючись оддалік, але не упускаючи з очей.

Вважаючи, що кілька чарок коньяку для них трохи замало, Обормоти, вийшовши на Хрещатику, вирішили продовжити гулянку в ресторації "Метро". Звичайно, Півтораївана покрався і собі за ними, мов тінь.

Випивши по пляшці старого добрячого коньяку, Обормоти трохи оп"яніли й відчули раптом, як завжди в таких випадках буває, незвичайний приплив енергії, прагнення вчинити щось незвичайне. Усі троє враз понадималися, мов гиндики, і в очах кожного блиснув огонь. Оркестра грала меланхолійний "Київський вальс", і це дратувало наших героїв, яким хотілося чого завзятого, тільки не меланхолії. Майже біля оркестри сиділи київські футболісти - Сабо, Біба, Банніков і боксер-чемпіон Віталій Поланченко. Мабуть, їм теж набридло слухати, як "цвітуть каштани", бо Поланченко попрохав музикантів заграти "Ляну".

- Не "Ляну", а "Ріоріту" грайте, - кинули від себе Обормоти, яким раптом згадалася далека Аргентина.

- "Ляну"! - крикнули футболісти.

- "Ріоріту"! - крикнули Обормоти.

Оскільки Біба, Банніков і Сабо - це не те, що якісь там Обормоти - оркестра заграла "Ляну". Обормоти встали - всі троє - і підійшли до музикантів.

- Ми, здається, замовили "Ріоріту", - зловісно блиснули всі троє очима.

- "Ріоріта" вже давно фу-фу, - кинув через плече диригент, - аржаїзм.

- А оце бачите? - піднесли йому до очей пачку грошей Обормоти.

- Бачу, - кивнув диригент, і оркестра заграла "Ріоріту".

Обормоти переможно глянули на футболістів і навіть подраж-

жили:

Адьос, Марікіта!

Це вже було занадто, і, природньо, таке зухвальство футболісти не могли стерпіти. Попенченко підійшов до Обормотів і сказав лише одне слово:

- Піжони.

Таке зухвальство, природньо, не могли вже стерпіти Обормоти. І недарма ж в їх очах давно палав огонь. Усі троє раптом зігнулися, потім розігнулися і втелешили у щелепу боксерові знаменитий обормотівський хук. Від цього потрійного блискавичного удару боксер кулею вилетів до вікна, пробив скло і гепнувся на брук біля входу метро "Хрещатик". Обормоти крикнули "віва!" і кинулися на футболістів, у свою чергу ті кинулися на Обормотів. Та близнюки розгорнули шалений наступ, і ворог, відступивши, залишив на полі бою, під столом, футбольний м"яч. Захопивши трофей, Обормоти загаратали м"яча в буфет, а коли буфетниця викинула його, вдарили по буфетові ще раз, перебивши з кількаадцять пляшок. Природньо, у футболістів прокинувся професіональний запал, і вся знаменита трійка кинулася перехоплювати м"яча, причому Банніков, за звичкою, став на захист буфету й буфетниці. З великими труднощами він захопив м"яча і переслав його Сабо, але тільки-но той хотів віддати пас, як вискочила трійка Обормотів, і м"яч знову полетів у буфет. На щастя, Банніков, за звичкою, не пропустив м"яча і тим врятував буфет від цілковитого розгрому. Він перекинув м"яча Біфі, Біба - Сабо, а той лупонув з такою силою, що м"яч збив з ніг контрабасиста і пробив барабан.

Ресторація перетворилася на футбольне поле, а публіка - на вболівальників. З"явився навіть самозваний суддя, і хтось навіть крикнув "суддю на мило!". Взагалі, невідомо, чим би скінчився матч "Обормоти" - "Динамо", якби в залю не ускочили дружинники і міліціонери. Почалася така колотнеча, що нічого не можна було зрозуміти. Вболівальники гамселили дружинників, дружинники гамселили вболівальників. Суддя кричав, що до кінця першого тайму ще десять хвилин, і він не допустить і т.д. Обормоти навіть крикнули щось про демократію. Якась дівчина скочила на стіл і, ні сіло ні впало, верескнула: "Геть самозваний крайчудесівський уряд!". Цього було досить, щоб по ресторації прокотився шквал: хтось комусь бив морду, хтось на комусь їхав, хтось ліз під стіл, хтось пищав, хтось верещав. Летіли бокали, пляшки, черевики, тарілки, стільці, столи, шніцлі, раки, торти, блюда типу

"Метро", чиїсь калоші, - загалом, летіло все, що тільки могло летіти. У розпалі бою дехто біг до буфету, ковтав коньяк і знову кидався в бійку. Загалом, це була в мініатюрі колотнеча на ленінградському стадіоні імені Кірова, що мала місце кілька місяців тому. Не дивно, що після цього разом з іншими в Ленінському відділку міліції опинилися й Обормоти.

- Хто такі? - спитали близнюків, коли до них дійшла черга.

- Обормоти.

- Ясно. Ще як?

- Що значить - ще як?

- Ну як там - він же Іванов, він же Петров.

- Ви що?

- Спокійно, громадяни, давайте не будемо.

- Ні, ні, давайте все ж будемо. Ми - Обормоти.

- Ну так що?

- Що - що?

- Прошу не щокати, а відповідати на запитання. Хто з вас Обормот?

- Усі троє.

- Чому троє, коли вас двоє?

Обормоти переазирнулися і тут тільки зауважили, що відсутній найменший Обормот - Микола. Це було дивно. Щоб троє були без одного - такого ще не траплялося. Обидва Обормоти хотіли було кинутися на розшуки, але їх затримали.

- Е, ні! не вийде! Таким злісним хуліганам, як ви, місце лише за ґратами. Це ви викинули з вікна ресторації "Метро" громадянина Попенченка?

- Не викинули, а дали в щелепу. Викинувся він уже сам, - уточнили брати.

- Значить, факту бійки ви не заперечуєте?

- Не заперечуємо.

- Підпишіть протокол.

- Будь ласка. Можна йти?

- Можна, але тільки в кімнату.

- Тобто?

- А ось так. Бурмило, забери заарештованих.

- Е, ні! - вигукнули вже собі Обормоти. - Так справа не піде. Дзвоніть голові міськради.

- Нащо?

- Побачите.

Міліціонери знизали плечима, але подзвонили. Удав як почув,

що Обормоти в міліції, просто осатанів.

- Ви що?! телепні! бовдури! вівсюки! та я вас!... Негайно! зараз же!.. і пробачення попросити! Ясно?

- Есть попросити пробачення! - гаркнули в телефон міліціонери і, обернувшись до Обормотів, проспівали:

Прости мене, мила,
Що ти мене била...

Після чого накостиляли боксерові по шиї і посадили його замість Обормотів, щоб знав порядок і не вилітав через вікна, коли б"ють.

Обормоти потиснули руки міліціонерам і пішли шукати третього брата.

Тим часом з Миколою Обормотом відбувалися дивні речі. Під час загальної колотнечі двоє підозрілих типів, користуючись моментом, оглушили молодшого Обормота і потягли за собою. Запхнувши його при допомозі дружинників в авто, що стояло в пасажі, лиходії дали газу - і тільки їх бачили. Таємниця цього гангстерського нападу була дуже простою: двоє темних суб"єктів уже давно стежили за грошовитими близнюками і тільки чекали нагоди, щоб когось із них поцупити. Нагода, як бачимо, трапилась. Викрадення молодшого Обормота не пройшло, однак, повз увагу невсипущого капітана Дзюби. Бачачи, що двох Обормотів забрала міліція, і будучи з цього боку спокійним, Півторайвана кинувся в перше ж таксі і звелів шоферові триматися за синьою "Волгою", що мчала перед ним. І ось по Житомирському шосе почалася гонитва на зразок гангстерських фільмів. Капітана не залишала думка, що викрадення молодшого Обормота має під собою політичний ґрунт, а можливо, просто інсценізоване з певною метою. На таких речах Півторайвана вже не одну собаку з"їв. Він ще не знав, як діятиме далі, але вважав, що насамперед не слід випускати з поля зору синю "Волгу". Проте капітанові не повезло. Як на лихо, таксі зупинив автоінспектор за перевищення швидкости, і поки Дзюба пред"явив інспекторові своє посвідчення, "Волги" й слід захолов. Розгніваний капітан показав інспекторові на прощання кулака, і той почухав потилицю.

Микола Обормот очунявся в якійсь хатині, куди його завезли країнчудесівські гангстери. Нічого не розуміючи, він тільки кліпав очима.

- Очухався? - пнув його ногою здоровий парубійко. - Може, поговоримо?

Молодший Обормот хотів поворухнутися - та дідька лисого! Його сповили, мов немовля.

- От що, - сів біля нього здоровило, - твої кишені ми потрижили, але то для нас дрібничка. Ти лише скажи, де золото? Мовчиш? Ну-ну, мовчи.

- А якщо я хочу пісі? - сказав Обормот.

Гангстери вилаялися, але розв"язали Обормотові ноги, вивели надвір і навіть розстібнули ширінку, щоб не звільняти йому рук.

- Ну, довго ти ще будеш дзюрити? - штовхнули вони полоненого, бачачи, що тому кінця не буде. - Бач, як надудлився.

Коли Обормота знову привели до хати, він тепер тільки й думав, як би його втекти.

- Якщо хочеш бути живий, - сказали бандити, - то розв"язуй язика. Як кажуть у романах: баш на баш, життя чи гаманець.

Але молодший Обормот тільки розсміявся.

- Та він глузує з нас! - вигукнули гангстери і розпалили в печі.

- Побачимо, що ти заспіваєш, коли голою с... на плиту сядеш.

Та Обормот розсміявся ще дужче. Ми вже знаємо, як у свій час випробовували свою стійкість Обормоти, сидячи на розпеченому залізі.

Коли плита почервоніла, бандити стягли з Обормота штани і підштовхнули до печі. Та, на їх подив, той сам, без допомоги, скочив задом на плиту й сів, ніби то було звичайне крісло. Сів, і навіть весело підморгнув.

Побачивши таке чудодиво, бандити на мить остовпіли. Тим скористався Обормот: він раптово вдарив ногою по відру з окропом, і так влучно, що обварив ними обох гангстерів. Поки ті верещали, лазячи навпомацки по хаті, Микола Обормот вискочив на подвір"я і, як був без штанів, кинувся городами навтьоки. Не знаючи, які тут люди і що то за люди, він подався подалі від села, простуючи до лісу. Був ранок, на дорогах сновигали люди, і йти без штанів справа була не абияка прикмна. Час од часу доводилося залазити в кущі або ховатися в кукурудзу. Добравшись до лісу, Микола Обормот надибав кам"яну брилу з гострими краями і, скориставшись нею, перетер мотуз, що ним були зв"язані руки. Тепер він міг зайнятися туалетом. Скинувши спідню сорочку, він натяг рукави на ноги, так що вийшло щось подібне до індуського вбрання. У такому вигляді вже можна було вийти на люди. Біда була лише в тому, що Обормот не мав ні копійки грошей. Але й цьому можна було зарадити, бо аргентинська закваска витягла б його з будь-якого становища.

Насамперед, треба було зорієнтуватися, куди саме закинула його нечиста сила. Вийшовши на шосе, Обормот побачив на стовпі табличку з написом: "ДО БЕРДИЧЕВА 10 км". Тепер все було ясно, - і він потопав до Бердичева.

Була саме неділя, і Бердичів, як завжди в цей день, гудів, мов вулик. Товчок і базар тут злилися докупи, незважаючи на сувору заборону торгівлі речами вжитку. Проте традиція є традиція, і ніде вона така не жилуча, як у Бердичеві. Коли Обормот долентався до міста, він, природньо, попхався на товчок. Він не знав, що робитиме, але знав одне - тільки товчок і витягне його зі становища, в яке він трапив. Звичайно, на товчку ніхто й уваги не звернув ані на його одежу, ані на босі ноги. Покрутившись носом, бо надто вже смачно пахло їстівним, Обормот порився в кишенях піджака і витяг звідти лише пачку порнографічних карток, подарунок маршала - грошей не було ані копійки. Покрутивши оту порнографію в руках, він раптом вдарив себе по лобі й побіг на дорогу, по якій сунув на базар народ. Обравши собі місце під деревом поруч з якимось босоногим калікою, Обормот, розклавши картки віялом, зайняв вичікувальну позицію. Як і слід було чекати, скоро біля нього скупчилися чоловіки, головним чином - вояки. Залунав сміх, посипалися жарти. Коли якась дівка намагалася встромити свого носа, її гнали геть. Оскільки подібна торгівля - монополія глухонімих, то, природньо, і наш герой удавав з себе глухонімого: щось мукикав, жестикулював і крутив пальцями. Не минуло й п'ятнадцяти, як уся маршальська порнографія була перетворена в гроші. Зраділий Обормот помчав на станцію за квитком, але тут його чекало розчарування, бо найближчий поїзд у бік Києва мав бути лише пізно ввечері. Перекусивши в буфеті, наш мандрівник вирішив попленталася за місто, щоб десь під кущем виспатися - так він зморився. Надибавши невеличкий гайок, він з насолодою розтягнувся на траві.

Саме в цей час з базару через той гайок повертались троє підлітків дівчат, і саме в тому віці, коли так і кортить іноді скочити в гречку. Посідавши в холодочку трохи відпочити, дівчата завели між собою такі сороміцькі балачки, які тільки можна почути серед жінок, коли поблизу немає чоловіків. Розпалені спекою і тою розмовою, дівчата раптом зауважили під кущем нашого героя, що міцно, посвистуючи носом, спав.

- Дівчата, диви, - сказала одна, - та то ж той глухонімий, що торгував картками біля базару.

- А що?, ні?

– Так він, по штанцях упізнала. Вродливенький.

– Ге.

– Слухайте, дівчатка, – мовила найстарша, – а що я вам скажу... якби та з ним, га?

Інші пирснули.

– Та ну тебе!

– А що? Однаково ж глухонімий. З таким і сорому менше. Та й не знатиме ніхто.

– То спробуємо.

– А як?

Дівчата підкралися до Обормота-молодшого і, відважившись, почали лоскотати в носі травинкою. Той чхнув і розтулив одне око. Далі друге. Дівчата засміялися і потягли за чуба.

– Годі-бо, вставай, проспиш усе.

Згадавши, що він усе ще глухонімий, Обормот замугикав і замахав руками.

– Чисто тобі обормот.

Обормот-молодший хотів образитись, але дівчата були такі свіжі й соковиті, що годі було й сердитись.

– Слухай, – посміхалася його старшенька і почала на митах показувати, чого би то вона хотіла. Інші попадали зо сміху. Обормот зрозумів, але не знав, як себе повести в такому становищі. Він мугикав і крутив головою. Та розохочені дівчата не дали йому довго мугикати і швидко стягли з нього індійські штанці. Так, удруге за цю добу, наш герой опинився знову без штанів. Пручатися було даремно, бо на боці дівок була перевага в силі. Якщо спочатку Обормотові було досить приємно, то далі, коли дівчатам забажалося ще, він ладен був уже заґвалтувати. Одначе нападниці це врахували й запхали йому в рота якесь шмаття, щоб не подавав голосу. Уся чоловіча гордість збунтувалася в Обормотові від такого поводження. З образи він мало не заплакав. А проклятущі дівки, допавшись, мов дурень до мила, чинили йому далі таке, що тому залишилося лише одне – знепритомніти.

Що він і зробив.

Х Х Х

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Про те, як дядько Свирид помер і воскрес

Дід Свирид відчув себе погано.

Сталося це скоро після того, як приїздив останнього разу лектор райкому партії. Можливо навіть, сталося це саме тому, що приїздив лектор райкому партії. Лектор промовляв так красномовно і так вимахував руками, що заснути в залі клюбу не було ніякої можливости. Дід Свирид вертівся на всі боки, немов його блохи кусали. Вертівся і покашлював. А вертівся і покашлював дід Свирид тому, що був перший на селі політик, передплачував кільканадцять газет і цікавився всім, що відбувається на світі. Отже, чи міг він бути байдужим, коли лектор упірнув з головою в міжнародну політику? Ні, не міг. Вже хто-хто, а дід Свирид почував себе в таких питаннях, мов риба у воді. З Джонсоном він був запанібрата, про Голдуотера оповідав так, ніби нещодавно побував у того в гостях, де Голль для нього був свій хлоп, Насера поплескував по спині, а з Мао попивав чаї. Торкався іноді дід Свирид і країнчудесівських політиків, але секретар райкому, що якось був завітав до села, покликав діда Свирида і пояснив, що політика - річ хороша, але що нею треба займатися в певних межах, а ще ліпше зовсім не займатися. Отже, будучи політиком, дід Свирид міцно засвоїв цю політику і не дуже розпускав язика. Та недарма кажуть: язик - ворог мій. Очевидно, і дід Свирид не завжди був з ним у приятельських відносинах.

Коли лектор заліз у самі нетрі міжнародної політики, так що тільки п'яти стирчали, у діда Свирида дух перехопило, дід Свирид відчув, що язик у роті заворушився, хоч як він його не ковтав. А лектора, чим далі, все більше охоплював шал. Він вимахував руками, бив себе в груди, тикав указкою в мапу півкуль, що висіла на стіні, підскакував до трибуни і знову мчав до мапи, хапав цитату за цитатою і жбурляв їх у залю, після чого хапав себе за волосся і бігав по авансцені, ніби дістав шкипідару межи свої власні півкулі. Нарешті, коли екзальтація залі сягла апогею, лектор підняв себе за чуба і з гуркотом опустив на підлогу.

- Тепер прошу питання, - недбало кинув він у залю і відкинувся увесь грайливи водн.

Дід Свирид не витримав.

- От ви сказали, що комунізм уже на горизонті, - поважно погладив він свою бороду і розправив вуса.

- Звичайно, - кивнув лектор. - У вас є сумніви?

- Та ні, боронь Боже! Просто я хотів спитати, що воно таке - горизонт?

- Гм, - мугикнув зневажливо лектор, - такі речі навіть малеча знає, а ви... Усе ж я визначу: горизонт - це уявна лінія, до якої скільки не скачи - не доскочиш. Зрозуміло? Примітивніше: ти до неї - вона від тебе, ти до неї - вона від тебе.

- Ага! - сказав дід Свирид. - Тепер як на долоні. І ще питання: коли у нас побудують соціялізм?

- Пробачте, товаришу, але ми вже до комунізму доходимо.

- Так то ж на горизонті.

- Дався вам той горизонт! Що, власне, вас цікавить: Мобуту, Лі-Син-Ман чи Аденауер?

- Та то все ясно. А от коли, примірком, соціялізм буде?

- По-вашому, що ж - нема?

- А хто його зна. Ви людина образована, вам і знати. А тільки ми, примірком, пущі надриваємо, а за роботу опаковання дулі.

- Ну то що?

- Як то що? А де ж воно оте: від кожного за здібністю і кожному по труду?

- Це ж як розуміти? Ви ніби анти?

- А що воно таке - "анти"?

- Ну проти, проти чогось, проти країнчудесівської влади.

- А до чого тут влада?

- Як то до чого? Вона ж вас годує, чи хто?

- Хоч би сама прохарчувалася, а то ще нас.

Лектор - указку навпіл.

- Ви... ви... ви розумієте, що говорите?

- Авжеж. Та ви не кричіть - це вам не культ. Тепер свобода слова.

- От-от-от! Культу нема - це ви вірно. І свободи слова, товаришу, теж нема.

Тут лектор трохи забрехався і, зрозумівши, аж посинів.

- Хто? хто сказав, що свободи слова нема? Ви мені того - дивіться. Провокатор.

Залля загула.

- Та що ви його слухаєте. То ж дід Свирид.

- Тому щоб усе по правді. А що ж тоді кривді робити?

- Далебі: не наводуй криницю - і правда подохне. Кажуть, було, люди, таке...

-Давай, давай, Микито, кажи!..

- Товариші, без галасу: хто хоче висловитися?

- Дід Микита хоче! Давайте, діду, на сцену.

- Та я тільки баєчку...

- Давайте баєчку, давайте, діду!

Випхали діда на сцену, заля аж регоче, а лектор стоїть і тільки графином покручує. Миршавий, горбатенький дідок кліпає одним оком /на другому - більмо/ і, постукуючи костуром, виправдовується:

- Таж я... Ну от, ей-же, присейбо, нема що казати. Ото люди! Ну хіба баєчку.

- Байку! - стукотить заля. - Байку!

Лектор виливає останні краплі води з графина на носовичок і прикладає до чола.

- Так ото, люди, було, кажуть, таке. Ходить Кривда по Країні Чудес, та так, знаєте, вбрана, та така розмальована. На голові - отаке, на ногах - тухлі шпилькові. Їде ото, значиться, а назустріч Правда. Боса, на тілі шмаття, в голові реп"яхи, з порепаних п"ят клопи визирають, та ще й у животі тельбухи марша "Легко на сердце" виграють. "Ти?" - Кривда до неї. "Я", - каже. "Що це з тобою?" "Та життя немає. Куди не піду - женуть. Зовсім заганяли. Забула вже, коли і їла". "Ну раз так - пішли". "Куди?" "До ресторації". "Та в мене ж ані-ані". Розсміялася Кривда: "А я навіщо?". Повела Кривда Правду до ресторації. Посідали. Замовляє Кривда усякі закуски - коклети, яєшню хранцузьку, англійське смаження, галушки, пампушки, марципани усякі, ну, і як водиться, питво горячительне: коньячок, горілочку, те, се. Нажерлися Правда з Кривдою, як коти. Сидять, ледве дихають. А вже й платити треба. Кличе Кривда охвіціянтку і питає: "Девушка, скільки з нас?" "Вісімдесят", - каже. "Ну то давайте здачі", - Кривда до неї. "Платіть, - каже та, - дам". "Таж я вам сотнягу дала". "Коли?" "Та тільки що". "Не давали ви мені ніякої сотняги". "Брешете, - каже Кривда, - бо давала. Кличте директора, раз так". Прийшов. "Що таке?" "Та от, - пояснює Кривда, - дала сотнягу, а охвіціянтка здачі не дає". "Як? що? - директор до тої. - Клієнтів обдурювати? Геть!" Та, звісно, в сльози. Що поробиш - тра платити. "Добре, - каже, - заплачу". І двадцятку Кривді кидає. "Але де ж Правда?" А Правда так тихенько з-за столу: "А я тут". "Тут? - каже девушка. - То чого ж ти мовчиш?" "А що мені казати, коли я сита", - одвічає Правда. Оце, люди, і вся баєчка.

У залі - бурхливі оплески.

- Послухайте, - дещо дратуючись, звертається до діда лектор, - до чого тут ваша байка?

- Як то? Ви ж нам три години байки розказуєте, а моїй - зась?

І дід Микита сердито стукає костуром і, під регіт усієї залі, злазить зі сцени.

Повернувшись з лекції додому, дід Свирид так спохмурнів, що навіть полумисок з борщем відсунув, який йому послужливо поставила стара Свиридиха.

- Не буду їсти, - бубонить, - бо три вопроси мені голову сушать.

Стара тільки зітхнула співчутливо, а дід уклався спати. Лежить, крекче, а сну нема. Та й звідки він візьметься, коли три вопроси в голові сидять? "Атомна бомба - раз, - шепоче дід під ніс, - горизонт - два, соціялізм - три". І так задумався дід Свирид над тими вопросами, що куди не йде - і вони з ним. Навіть за повітку. Десь за кілька днів злiг дід зовсім. Лежить і шепоче: "Атомна бомба - раз, горизонт - два, соціялізм - три". Хотіла стара шептуху покликати, та дід як цикне:

- Цить і мовчи! Темнота! Шептуху, коли у нас медицина така, що і в Америці не знайдеш. Клич лікаря, коли вже так.

Покликала. Не йде.

- Клич удруге.

Удруге покликали. Не йде. А дідові зовсім паскудно. Навіть біля пупа крутить.

- Ще раз клич, - стогне дід.

Пішла, приходить.

- Каже дохтур, щоб ти сам ішов на прийом, коли хворий.

Покректав дід Свирид, робити нічого - якось треба йти. Доплентався. Народу - тьма тьмуща. Десь аж під вечір помацали діда з усіх боків.

- Це, - кажуть, - у вас старческе. А так усе в порядку.

Ліки якісь прописали.

Лежить дід на печі, стогне, вже й вопроси з голови вилетіли, а ліки не помагають.

- Ну, - каже дід бабі, - клич свою шептуху, бо того доктора не докличешся, а сам не дійду.

Прийшла шептуха, стара, десь за сто чи під двісті, та така поганиця - матері твоїй лихо. Ніс, мов коцюба, з рота ікла стирчать, на лобі бородавка з яйце завбільшки та ще й отака волосина стирчить. Глянув дід на шептуху - аж знудило.

Походила по хаті стара відьма, пошептала, поплювала на всі

боки, навіть дідові в око трапила, а далі, упхавши за пазуху шмат сала, й каже:

- Ні, не поможе, помирати дідові пора. Така вже на ньому печать.

Заголосила тут Свирдиха і - за попом. Дід як побачив попові патли - затрусився весь.

- Мене? щоб з попом? безбожника? Тільки з оркестрою! - кричить. - І щоб промова.

- Сільон дух антихристів, - похитав пів головою і пішов.

Баба в сльози.

Як же ти, - каже, - на той світ підеш без усякого отпущення?..

- Якось уже доплентаюсь, - дід із печі.

А тут, що не день, то вже хтось біжить дідову душу спасати. Спочатку свідок Єгови завітав, потім баптист, за ним - адвентист, молоканин, духобор, штундист, навіть якийсь чолов"яга з секти дванадцять апостолів. Дід Свирид тільки те й робить, що жене всіх під три чорти.

Прийшов скопець і каже дідові:

- Треба вам перед смертю тото відрізати - інакше не спасетеся.

Не встиг зникнути скопець, як із секти грішників хтось преться:

- Дуже, - каже, - вже ви праведний, согрішити треба. Убий кого-небудь, інакше - до раю не трапиш.

Набридло все те дідові й каже він старій:

- Ходи до голови й проси коней, хай до лікарні везуть. Хочу за всіма правилами медицини померти, а тут діла нема - зженуть мене сектанти в домовину.

Пішла баба до голови, не дає голова коней, та й годі. То нема, то кудись післали, то завтра. Десь аж за тиждень, коли дід Свирид думав уже "Ви жертвою впали" заспівати, під"їхав шарабан, діда туди і - вйо! до лікарні. Як побачили діда лікарі, руками замахали:

- Везіть звідки привезли. У нас і так повнісінько. У коридорах лежать.

- Та хоч якось притуліть, - хлипає Свиридиха, - однак не надовго.

- Хіба що так, - погодилися лікарі і звеліли покласти діда біля вбиральні: хай потроху помирає.

Минув день, другий... тиждень. Дзвонять з сільради:

- Як там дід Свирид? Бо баба спокою не дає, все до телефону бігає.

- Скажіть, хай забирає, помер, - відповідає чергова сестра.

Знову Свиридиха до голови. На труну дощок просить. Коней.

- От, матері його лихо! - лається голова. - Приспічило ж померти саме в таку пору.

Зробили дідові труну, не таку вже, щоб щось - аби лежати. Поклали ту труну на воза, посадовили зверху діда Микиту - їдь! Однаково з того Микити нема роботи - каліка.

До лікарні, як по старому, було з десятеро гін. Підтюпцем - вйо та вйо - опівдні дід Микита був уже там. Розпряг коней, завдав їсти, а сам до лікарів.

- Де тут, - питає, - небіжчик?

- Який небіжчик?

- Та дід отой, Свирид?

- А, отой! Он гуляє.

Дід Микита вирячив едине око, не добере нічого.

- То, пробачте, сестра тоді наплутала, - пояснюють йому. - А дід той уже здоровий і помирати не збирається. Можете забирати. Ще стільки проживе.

Зійшлися старі, почоломкалися. Дід Микита аж регоче.

- Живий! Га-га! А щоб тебе!

І об поли руками б"є.

- Переодягайся борше, раз таке, та й хильнемо по тому случаю.

Посміялися діди, розпили пляшку добрячого перваку, і каже дід Свирид:

-Не помру, усім на злість не помру, заки не рішу оті три вопроси.

Далі сіли діди на труну, вдарили по конях і завели:

Пиймо, люди, пиймо тут,
На тім світі не дадуть!

Шлях ішов повз бердичівський гайок. Коли фіра порівнялася з ним, діди крикнули "тпру!", злізли з воза і пішли в кущі - до надвору. Покректавши, вони вже збиралися мандрувати далі, коли раптом дід Микита, дарма що мав одне око, зауважив непритомного Обормота.

- Куме, диви...

- А що там?

Обидва підійшли й похитали головами.

- Голісінький. Обібрала якась чортяка.

– Мо', помер?

– Та ні – диха.

Діди витягли Обормотові з рота шмаття і влили горілки.

– Вставай, чоловіче, годі лежати.

Обормот очуняв і глипнув на дідів.

– Німий чи що?

Обормот ще не знав до ладу, як себе повести, але, полапавши кишені й не виявивши грошей, залементував. Чортові дівки ще й гроші поцупили.

– Чого не буває! – поспівчували діди і навіть почали оповідати про всякі випадки, та, вчасно схаменувшись, сказали:

– Їдь, чоловіче, з нами. Однак без штанів нікуди не рипнешся, а там ми щось придумаємо.

Дали Обормотові мішок, той загорнувся, поклав під голову піджака і притулився біля труни. А дід Свирид зняв віко й заліз до середини.

– На сон щось потягло, – позіхнув.

І знову, підтюпцем, вйо та вйо – приїздить дід Микита під самі вікна Свиридової хати. А тут уже народу достогуста: дідова рідня, баби усякі, дітвора, і так – цікаві...

Тільки сказав дід Микита "тпру!" – а тут уже підбігає кілька чоловік, за труну, та до хати. Покрутили туди, покрутили сюди – ніяк у двері не впхають, замалі. Від тої шарпанини прокинувся дід Свирид, сів і каже:

– Стривайте, люди, хоч злізти дайте.

Як побачили баби, що небіжчик з труни вилазить – як загаласують! Ті, що несли, труну додолу – та ходу. Дід Микита щось хотів був сказати, та на весь той ґвалт раптом на возі з"явився голісінький Обормот, спросоння забувши, мабуть, у якому він вигляді.

Після того зчинилося враз таке, що аж у районі стрепенулися.

– Ой, людоньки! небіжчики встають!

– Кінець світу!

Баби, чоловіки, малеча, навіть члени [illegible]госпного парткому, що прийшли тут усім керувати, – все бігло в усі кінці, стрибало через паркани й тини, грюкало фіртками, дверима і лементувало.

x x x

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

Про те, як аґент Дзюба вивідував таємниці Обормотів, і що з того вийшло

Коли молодший Обормот зник, близнюки не знаходили собі місця. Вони гадали і так, гадали і сяк, але минув день, минув другий - а Миколи не було. Капітан дивувався разом з Обормотами і робив вигляд, що йому нічого не відомо, хоча, як ми знаємо, він був цілком у курсі справи. Брати обдзвонили всі відділи міліції, та все було даремно: той мов крізь землю провалився. На третій день вирішили подати в розшук. Дзюба все це тільки спостерігав. Він тепер більш ніж будь-коли був переконаний, що Обормоти інсценізували цю комедію з певною метою, і тільки цікавився, чим усе те скінчиться. Через того дурнуватого автоінспектора він загубив слід синьої "Волги", хоч і гасав цілісінький день по всіх навколишніх дорогах. Після цієї невдачі мимоволі довелося зайняти вичікувальну позицію. Йому треба було зібратися з думками, щоб виробити якийсь план дій.

Тим часом Обормоти згадали про Розу Шаланду, та раптом вона сама з"явилася.

- Здоровенькі були, Обормотики! А де ж молодшенький?

Обормоти тільки сумовито головами похитали.

- Зник, значить? Та на горюйте-бо, знайдеться. Це дітей крадуть, а він же не маля. Притулився, мабуть, біля якоїсь, та й забув за все.

Поява Рози Шаланди насторожила капітана. Закликавши на допомогу дедуктивний метод, він почав в"язати кінці, та нічого путнього з того не виходило.

- А я вже тепер киянка, можете мене поздоровити, - похвалилася Роза і крутнулася перед дзеркалом. - А я ще нічого, га? Чи не правда, в мені є щось венеричне, і я сама, як Венера?

Обормоти зі сміху навіть зі стільців попадали, та, згадавши про Миколу, знову посмутніли. Їм було не до Шаланди.

Шаланда навіть образилася на ту неуважність і, щоб досадити Обормотам, почала лащитися до Півтораівана, пестливо називаючи його і "довгенький", і "сухорлявенький", і навіть "глистявенький". Це враз наштовхнуло винахідливого аґента на геніяльну ідею.

- Слухайте, - вигукнув він, - чим ото так печалитися, давайте щось зорґанізуємо!

- Правда! - підтримала Шаланда. - А то вже дуже воно сумно на цьому світі.

І удвох почали розкачувати Обормотів. Розкачували доти, аж поки Обормоти не махнули на все рукою і крикнули:

- Хай живе життя і хай живе здоровий глузд!

- Ура! - загорлала Роза Шаланда й, зваливши Обормотів на ліжко, почала їх лоскотати. Ті попросили пардону, і вся компанія поперла в місто щукати розваг.

- У мене тут є одна знайома, - сказав Півтораївана, - місцячко - перша кляса. Ви мене тут, у сквері, зачекайте, а я піду на розвідку.

І Півтораївана зник.

Місцячко, яке він мав на увазі, було його власною квартирою, а знайома - власною дружиною. Дружину він застав удома, і ось яка між ними відбулася розмова:

- Кісо, ти повинна мені допомогти в одній важливій справі.

- Саме?

- Мова йде про шпигунів. Хоч це й державна таємниця, але оскільки все зайшло в глухий кут, про дещо я тебе поінформую.

Півтораївана коротко розповів про свої останні оперативні дії.

- Це все, що я тобі можу сказати, поза тим нічого більш.

- Я зрозуміла тільки одне - що ти гориш.

- Горю.

- Вельми цим задоволена. Хоч раз щигля дістав по носі. Ну, так у чому, не розумію, можу бути корисною?

- Ти знаєш, є прислів"я: де чорт не пролізе, там жінка пройде.

- Отже, де ти не проліз - там повинна пройти я? Цікаво.

- У мене виник план. Ми зараз організуємо тут пиятику, і я тебе познайомлю з тими Обормотами.

- Далі.

- Кинь свій скепсис. Справа надто серйозна. Державного, розумієш, значення. Якщо мені вдасться розплутати її до кінця - я ма-йор, а ти... Які хочеш витребеньки - все задовольню. Слово офіцера.

- О!

- На тебе покладається лише одне: вивідати, де перебуває молодший Обормот.

- Яким чином?

- О чорт! Яким хочеш. Тільки вивідай. Розіграй з себе повію навіть переспи з отими балбесами, якщо треба, але вивідай, вивідай.

Кіса закопилила губи.

- Ти не жаліеш свою кішечку.

- І жалію, і люблю, і ладен для тебе на все. Але, коли цього вимагають інтереси батьківщини, я кидаю на карту все. Навіть тебе, Кісонько...

І Півтораївана навіть сльозу пустив.

- А може б, якось інакше? - надулася Кіса.

- Досить. Ти член партії і розумій це як наказ.

Кіса зітхнула й полізла в гардероб.

- Ну й гаразд, - повеселішав знаменитий розвідник. - Моральна етика розвідника одна - обов"язок. Все інше - химера.

І Півтораївана кинувся підключати свої магнетофони.

Коли капітан повернувся, він застав Обормотів у такому стані, наче їх покусав скажений пес. Вони галасували, розмахували руками, і даремно Роза Шаланда намагалася їх заспокоїти. Побачивши Півтораївана, вони накинулися на нього.

- Де гепард? - зловісно блиснули брати очима.

За тим усім клопотом брати зовсім забули про гепарда і лише тепер раптом зауважили, що чогось ніби не вистачає. У свою чергу капітан настільки захопився дедукцією, що гепард зовсім вискочив у нього з голови.

- Гепард? - роззявив рота Дзюба.

- Гепард!

Капітан ляснув себе по лобі.

- Щоб він був здох! Забув.

- Де гепард?

Капітан застогнав. Цього ще бракувало! І він почав запевняти братів, що нічого особливого не трапилось, що гепард у бюро послуг, і що хай він ще й сьогодні там побуде. Та все було даремно.

- Хочемо гепарда, - вперто твердили Обормоти.

Нічого не лишалося робити, як їхати на Червоноармійську. Там їх чекав скандал. Гепард буквально тероризував працівників бюро послуг, загнавши всіх до якоїсь комірчини, де вони й відсиджувалися вже третій день без води і їжі. Сам він особливо не страждав, бо переловив усіх котів, які обслуговували бюро послуг. Йому тільки хотілося пити, тому він був злий, як тигр. Та варто було тільки Обормотам переступити поріг, як гепард з радощів зґедзився. Він зробив кілька сальто і облизав усім обличчя по черзі, не обминувши й Розу Шаланду. Та зо страху мало не зомліла.

Коли співробітників витягли з комірчини, ті ледве трималися на ногах, але, отямившись, зняли такий галас, що Обормоти пригрозили залишити гепарда знову. Тоді ті втихомирилися і попрохали лише відшкодувати збитки, бо бюро послуг за останні дні втратило всю клієнтуру. Обормоти щедро розплатилися і насамперед пішли поїти гепардика київським квасом. Півтораївана тільки зітхав та все поглядав на годинник - що як Кіса передумала й кудись утече? Тоді - амба. Він так зненавидів клятого гепарда, що не міг спокійно на нього дивитися. І дивна річ: чим більше ненавидів капітан гепарда, тим більше той лащився до нього. Капітан ладен був з усього того загарчати і знову забігати навкарачки.

Півтораївана полегшено зітхнув, коли побачив, що стіл сервіровано, і Кіса не підвела. Гепарда упхали до ванної і кинули шинку, щоб не сумував. Дзюба підморгнув Кісі, Кіса - Дзюбі, і все закуріло.

Оскільки справа набула державного значення, Кіса продумала всі перипетії гулянки до найменшої дрібниці. Стіл було сервіровано за останнім оловом гастрономічної науки. Портрети вождів на стіні й картину Шишкіна "Ведмеді на лісозаготівлі" було замінено на дешеву еротику цілком певного призначення. "Молодець, Кіса", - відзначив капітан, не приховуючи задоволення.

Кісин туалет був екстра і справжній цімус і викликав навіть спалах заздрощів Рози Шаланди. Пристойна на перший погляд сукня, закрита по саму шию, відкривала ззаду всю спину аж до ямки, а спереду від найменшого руху відкривалися ноги до самого заповітного місця, до речі, нічим не завуальованого.

Пікантність вечора підкреслювалась також деякими дрібничками французького виробництва, що їх у свій час привіз із Парижу Півтораївана як своєрідні сувеніри. Так, наприклад, варто було тільки всім сісти на стільці, як з-під кожного і з-під кожної раптом покотилася така хвиля звуків, характер яких не вимагав пояснень. Імітація була настільки реальною, що примусила Розу Шаланду почервоніти і сконфузила спочатку навіть Обормотів. Потім, зрозумівши, всі зареготали. Коли брати потягли до себе тістечка, вони із здивуванням побачили звичайну купу екскрементів і механічно навіть понюхали, що викликало ще більший сміх, бо тістечка були пластмасові. Нарешті, варто було тільки Шаланді відкрити гірчичницю, як звідти вискочила пластмасова подоба мерзи, про яку Вольтер казав, що її створено в однаковій мірі - і для високої місії, і для низького призначення - і гаратнула

дівчину по лобі. Роза аж очі вирячила на той фалос. Можливо, когось така сцена і шокуватиме - та, власне, чому вона має шокувати? Адже таким-от побитом у Країні Чудес засвоювали європейську культуру. І Обормоти це зрозуміли й схвально посміялися разом з усіма. Коли ж усе ще ошелешена Роза навіть поторкала пальцем те чудодиво, всі зо сміху попадали на підлогу і півгодини дригали ногами.

Загалом, усе йшло за добре розробленим пляном. Кіса чарувала, а Півтораївана весело потирав руки.

Потім Кіса сіла за рояль і проспівала "Подмосковные вечера". Обормоти стояли позаду й зачаровано дивилися на ямочку. Обидва змушені були визнати, що Кіса чарівна жінка і, очевидно, не брикслива.

Коли всі надудлилися донесхочу, капітан, вважаючи, що пора переходити до більш важливого номеру програми, шепнув Обормотам:

- Ну, хлощі, не дрейфіть: баба - во!

а Кісі:

- Май на увазі, хлощі грошовиті...

захопив Шаланду і махнув за двері.

Обормоти, однак, потягли його назад і примусили взяти з собою гепардика. Півтораївана був настільки собою задоволений, що навіть поплескав гепардика і, весело посвистуючи, помчав з Шаландою в Тарасівку. Проте гепард швидко зіпсував йому настрій.

Почалося з того, що гепард раптом надумав висловити свої гепардячі ревнощі до Шаланди. Варто було тільки капітанові обійняти Шаланду, як гепард погрозливо загарчав. Це вже було занадто і цього капітан не міг стерпіти. Він штовхнув Розу до другої кімнати і замкнув за собою двері. Та тільки наші коханці приготувалися до старту, поскидавши з себе все манаття, як гепард вламав благенькі двері і стягнув капітана за ногу з ліжка. Даремно пручався Півтораївана й тягнувся до своєї партнерші - гепард був невблаганний. Щоб роз"єднати бідолашну пару, він упхався на ліжко сам, вивернувся, мов кішка, голічерева, замурчав і навіть підморгнув повваленому на підлогу капітанові, немов кажучи "а що мені зробиш?". З тої нечуваної образи обоє враз заревли - і Роза, і Півтораївана: один - на підлозі, а та - притиснута гепардом до стіни. Нічого й казати, що тої ночі у них обох так нічого й не вийшло.

Обормоти були в далеко ліпшому становищі. Тільки-но Півтораївана загримів по сходах, Кіса загнала обох під душ, а сама тим часом перетворила спальню на справжній гарем - з килимами, вія-

лами, пуховиками - і розляглася на тих пуховиках, мов яка шахиня. Обормоти, ввійшовши, тільки очима лупнули. Кіса змінила кілька поз - і у близнюків дух перехопило. Тут розмови були зайві. І почалася баталія. Підступна Кіса розіграла таку дияволську пристрасть, що Обормоти мліли, кидалися в бій і знову мліли. Коли лінію Мажіно було прорвано, Кіса блокувала Обормотів.

- Це чудово! це просто розкіш! - стогнала вона. - Яка шкода, що ви не втрьох.

Брати запевнили, що, коли буде можливість, вони обов"язково прийдуть утрьох.

- Ах! - горнулася вона до них пишним бюстом. - Як я хотіла б, щоби ця можливість трапилася скорше. Де ж він зараз, ваш молодшенький?

Обормоти відповіли, що уявлення не мають. Тоді Кіса знов перейшла в наступ і прорвала лінію Маннерґейма.

- Які ж бо ви потаємні! Заховали десь меншенького і сказати не хочете. А я ось розсерджусь: бу-бу!

Обормотам навіть приємно стало за Миколу, що за ним бідкається така молодичка. Але вони забожилися, що справді не знають, куди той подівся. Заприсяглися навіть, що докладуть усіх зусиль, аби швидше знайти його і притягти в Кісине ліжко - раз так вона його палко бажає. Кіса закопилила губи і, перейшовши в третій наступ, прорвала лінію Зіґфріда. Далі їй довелося прориватн лінію Дракона, ще якісь лінії, аж поки не дібралася до Хайларських укріплень. На превелику силу прорвавши їх, вона вже далі неспроможна була блокувати Обормотів і, знеможена, заснула.

Отже, плян капітана Дзюби, на який він покладав такі надії, не дав жодних наслідків, якщо не брати до уваги факту появлення через дев"ять місяців двох близнят у Кіси.

- Хай мене роздере на шматки гепард, якщо вони не викапані Обормоти! - вигукнув Півтораївана, - добре, що хоч третього тоді не було...

х х х

РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ,
без якого ну аж ніяк не обійтися – мова йтиме про з"їзд шкрябарів Країни Чудес

У Країні Чудес письменників і поетів почесно називали шкрябарями. Мудрі лоби з інституту мовознавства, досконало вивчивши ґенезу того іменника, видали кілька томів наукового дослідження, в якому обґрунтовано обґрунтували, що слово "шкрябар" походить від дієслова "шкрябати". І що те треба, безперечно, взяти до уваги.

Так чи інакше, а, можливо, й з огляду на те, країнчудесівські ремісники від літератури дуже пишалися тим, що вони шкрябарі, а не якісь там письменники чи поети. Щоб не вразити їхнє самолюбство, ми теж уживатимемо приємне для вуха слово "шкрябар", а не якийсь там поет чи письменник.

Ми заговорили про те тому, що саме тоді Обормотів шанобливо запросили на з"їзд шкрябарів Країни Чудес, і їм те було дуже приємно.

Оскільки шкрябарів у Країні Чудес була сила-силенна, то з великими труднощами їх усіх ледве упхали в здоровенну залю Кремлівського палацу, де вони, тобто шкрябарі, пірнули в літературно-поетичні дебати і хизування своїми поетичними опусами. Треба сказати, що шкрябарі Країни Чудес були шкрябарі особливі: і самі вони, і їхні творіння, висловлюючись образно, аж світилися – від захвату чи щастя, чи... бозна вже від чого, але світилися. Це тому, що улюбленим їх словоспівом було величне: дифірамб! Вони співали тільки дифірамби і більш нічого. Це було в манері країнчудесівських шкрябарів.

Принагідно зазначимо, що коли після з"їзду Обормоти оформляли свій щоденник-враження, шкрябарі попросили Обормотів не вказувати повністю їхніх шкрябарських прізвищ, а тільки так: Андрій К. чи там Петро М. і так далі, таким же манером. У цьому проявилась скромність чи соромливість країнчудесівських шкрябарів перед нащадками, як вони самі про те казали. Отож, враховуючи це, ми теж будемо писати – Петро М. чи Андрій К. і так далі.

Задля годиться, перед відкриттям з"їзду шкрябарі натхненно проспівали пісню Максима Р. "Із-за гір, із-за високих", але тут трапився конфуз: хтось згадав, що то вже пройдений етап, та пісня. Отож, швидко зорієнтувавшись, що то не є сьогодення, перебудувались і заспівали іншої. А після того переключилися на хизування одне перед одним. Кожен жадав у чомусь перевершити сво-

го попередника і часом таки перевершував.

Сергій В. з пафосом прочитав:

А в неділю всякі штучки -
Тільки ходим попід ручки,
Начищаємо медалі,
І так далі, і так далі.

Буря оплесків.

Хтось зазначив, що то справді поетичний шедевр, який, мов у дзеркалі, відбивав нашу чудову дійсність.

Один шкрябар під схвальний гомін продеклямував таке:

На вгороді баба,
У повітрі флот.
Хай живе й пасеться влада!
От.

То було в стилі цілком модерному, і тому від оплесків у шкрябарів аж долоні попухли. Обормоти занотували: Павло Т. і знову нашорошили вуха, що то далі буде, які ще шедеври піднесуть на тому з"їзді країнчудесівські шкрябарі.

Шедевр нахвався за шедевром і шедевріяльно шкварчало:

В полі трактор дир-дир-дир,
В полі ходить бригадир,
У колгоспах їдять сир,
Ми за мир! ми за мир!

На другому етапі з"їзду почалося зведення рахунків між шкрябарами. Хтось галасував:

А Дрючина пише вірші,
Та все гірші, та все гірші,
Та всі як один,
Та всі як один.

Йому хтось вторив розгонистим басярою:

Ти Євгеній -
Я Євгеній.
Ти не геній -
Я не геній.
Ти лайно -
І я лайно.
Я - тепер,
А ти - давно.

Ну і так далі, у тому ж дусі.

Розрядив ту розпечену атмосферу молодий автор, якому ще ніхто не заздрив - настільки той шкрябар був молодий. Отож вийшов на сцену молодий шкрябаренко і сказав:

- Я, товариші, прочитаю вам свого останнього віршика під назвою "Сміховинки. /дрібушечки нашої психології/". То, знаєте, дуже і дуже глибока річ, як на мою думку. Отож:

СМІХОВИНКИ
/дрібушечки нашої психології/

Діти на цвинтарі грали в ґестапо -
Замордували старого Остапа.
Тільки і було у діток вини.
Люди сміялись: ото картуни!

Дівчинка в полі ґранату знайшла.
Що то? - спитала у татка вона.
Смикни кілечко, - їй татко сказав.
Довго метеликом бантик літав.

Діти до школи принесли фуґас -
Вибух лиш трішечки школу потряс.
Школа стоїть, а з дітей лиш лайно.
Довго сміялись над тим в РВНО.

Що то є? - хлопчик на штепсель вказав.
Пальчик ветроми, - із гостей хтось сказав.
Хлопчик упав і обвуглились кості.
Довго із жарту сміялися гості.

На магістралі трамвай взяв розгін -
Врізався враз в піонерський загін.
На те видовисько натовп примчав, -
Довго оглушливий регіт лунав.

Діткам у кашку сипнув хтось нітріт -
Реву такого не чув іще світ.
Збіглись на ґвалт той в садочок мами.
Що вже і сміху було, чорт візьми!

Жінка з коханцем жила кілька літ,
Ну й нагуляла з ним, звісно, живіт.
Муж на розлуку заяву подав.
Суд розсміявся: немає підстав!

Вибухла десь там якась там АЕС -
То було, дійсно, чудисько з чудес.
Що вже і реготу, хай йому чорт! -
Зо сміху вмерло людей кілька сот.

Кожен куплет, товариші, має такий собі рефренчик:

Сміх, сміха, сміхові, сміх, сміхом, смісі,

що, таким чином, є втіленням сміху, бреньчить ним, бо будується, як бачите, на відмінках того іменника. Я гадаю, що наші славні країнчудесівські композитори зацікавляться музичним тонусом моєї вірші.

Були оплески і ще раз оплески. Хтось навіть вніс пропозицію представити автора на державну премію, бо то, прецінь, глибоко психологічна річ; хтось пропонував клопотати перед країнчудесівською Президією дати авторові принаймні два ордени за ту конгеніяльну річ, та все попсував один кацапура, який загримів на всю залю:

У тебя не голова, а седалище,
В жилах твоих моча, а не кровь.
Засадить бы тебя во влагалище,
А потом уж родить тебя вновь.

Це вже був повний конфуз. Що не кажи - москаль. Зі своїм братом-хохлом ще посперечаєшся. А з отим... ліпше тихіше, ласкавіше. Не приведи і не дай, Господи.

Отож після того не могло бути й мови про премію та ордени. Зрештою, чого це я так розписався? Усе те можна вичитати і в центральній пресі, повний звіт. Отож і вичитуйте на здоров"я!

Я ж тільки можу сказати: Обормоти були цілком задоволені, навіть більш ніж задоволені. Вони були у захваті. Шкрябарі показали себе перед усім світом як неперевершені майстри країнчудесівського слова, метафор, - усього того, про що згадується в солідній "Поетиці".

Отож і поплескаймо і ми в долоні - не попухнуть.

x x x

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

Обормоти їдуть на курорт і зустрічають великого комбінатора

Повернувшись з термінової поїздки в Москву /ми змалювали те в попередньому розділі/, двоє Обормотів були приємно вражені несподіваною появою молодшого Обормота, якого вже розшукувала вся міліція Країни Чудес. Вигляд молодшого Обормота був більш ніж оригінальний: сіренькі полотняні штанці, вишита сорочка з кутасами, дірявий бриль.

Обіймам не було кінця.

Той гармидер почув у своїй кімнаті Півтораївана і з досади, що його так обійшли, застогнав.

Микола коротко розповів братам про свої пригоди, оминувши лише епізод з трьома бідовими дівчатами. Коли він оповів, як бандити посадовили його на розпечену плиту і як він себе повів, брати крикнули "герой!" і почали його підкидати. Згадавши про Кісу, вони натякнули Миколі, що після того всього не гріх було б і розважитися з якоюсь чарівницею. Однак, на їх подив, Микола, зачувши про жінок, раптом зблід і навіть захитався.

Брати були дуже тим здивовані, але пояснили все це втомою. Ще б пак, стільки перенести! Минали, проте, дні, а молодший Обормот, варто було тільки забалакати про жінок, починав одразу тремтіти, мов у лихоманці. Брати навіть зуважили, що той подер усі фото й малюнки, де фігурували жінки. Занепокоєні цим, вони викликали того самого лікаря, що лікував Півтораївана.

- Нарешті, - сказав той, - я так і знав, що хтось тут ще повинен позбутися глузду.

Обормоти зауважили, що вони дуже раді зробити лікареві цю приємність.

Оглянувши молодшого Обормота, лікар порадив негайно відправити його на курорт, бо, на його думку, він переніс якесь нервове зрушення.

- Ми так і гадали, - зраділи Обормоти, що тому нічого особливого не загрожує.

Одержавши солідний гонорар, лікар на прощання сказав, що він сподівається ще бути для кого-небудь з них корисним, на що брати чемно відповіли, що вони сподіваються також.

- Якщо їхати - то зараз, негайно, - сказали старші Обормоти, стурбовано дивлячись на молодшого. - Треба тільки попрощатися з Шаландою.

Молодшому Обормотові зробилося млосно і він захитався...

- І з Кісою, - додали вони.

Молодший Обормот знепритомнів. Йому піднесли нашатирю і посадовили на канапу.

- Їдемо сьогодні ж, без усяких прощань, - твердо сказали брати. - Але куди?

Поглянули на мапу й позначили: Сочі. Там завжди відпочиває усе значне і навіть вожді. Все те, звичайно, підслухав капітан Дзюба і, щоб перехопити ініціятиву, не гаючись прийшов до Обормотів.

- Пробачте, що турбую, але я мушу вас залишити.

- Що? як? - кинулися до нього.

- Щойно одержав звістку, - не змигнув оком капітан, - що моя улюблена тьотя десь на Кавказі, і я їду в Сочі.

- У Сочі?

Обормоти навіть роти роззявили від подиву.

- Який збіг!

- Містика!

- І вже вдруге. Яка тема для філософського трактату! та ще й з позицій марксистсько-ленінської діялектики! Глибина!

Обормоти схвильовано забігали по кімнаті, після чого сказали з деяким навіть збентеженням:

- Справа в тому, що ми теж їдемо в Сочі. Збіг? Містика? Га?

Великий розвідник теж висловив здивування такому збігові обставин. Нема сумніву, Обормоти були вельми раді що спілка три плюс один продовжує існувати. Таким чином, капітан знову здобув можливість безборонно стежити за Обормотами. От що значить перехоплена ініціятива! Пізніше ця винахідливість Півтораівана почала фігурувати в усіх посібниках для вищих шкіл розвідки і контррозвідки Країни Чудес під назвою: "Прецедент Дзюби як класичний зразок перехоплення ініціятиви".

Перед від"їздом Обормоти написали Розі Шаланді листа, в якому попрохали її переселитися до тарасівського будинку, поки вони купатимуться в Чорному морі.

Клопіт був лише з гепардом. Але завдяки деяким знайомствам цю справу вдалося полагодити, і гепард одержав право летіти літаком разом з Обормотами.

Того ж вечора три плюс один і гепард уже були в Сочі.

Тільки-но зійшли вони з трапу літака, як зразу трапили в обійми сочинських комерсантів, що навперебій пропонували приватні кімнатки для чорних диких курортників.

- Жодних кімнаток! - замахали руками Обормоти. - Будинок, зрозуміло? І щоб з усіма вигодами.

- Можна і будинок, - проштовхнувся до них якийсь суб"єкт, глянувши на якого, близнюки мало не впали з подиву. Перед ними стояв великий комбінатор.

- Бендер! - закричали Обормоти.

- Хелоу! - відгукнувся той, не менш здивований і несподіваною зустріччю, і аристократичним обормотівським виглядом. Тут він згадав про сорок чемоданів і занепокоєно глянув на близнюків. Проте їх очі висловлювали лише радість, і Остап Бендер знову заспокоївся.

- Радий вітати вас у Сочі, - дещо церемонно схилив він голову і потис кожному руку.

Перед капітаном Бендер на мить зупинився і задер голову, щоб краще роздивитися.

- Десь я вже вас бачив, - сказав він.

- Месьє Зюба́ - відрекомендували Півтораівана Обормоти.

"Або Дзюба", - мовив до себе Бендер, згадавши допити в Органах, пов"язані з діямантами.

У свою чергу впізнав Бендера і капітан.

"Цього мені ще бракувало", - промайнуло в капітановій голові.

- Сеньйори, - сказав великий комбінатор, - прошу в мій "ЗІМ". Піклування про вашу долю я беру на себе.

- Ми завжди були тої думки, що ви справжній джентльмен, - потиснули йому знову руку Обормоти.

- Ця собачка теж з вами? - на всяк випадок відступив Бендер.

- Це не собачка, а гепардик, - пояснили Обормоти.

Будинок, куди їх привів Бендер, був цілком пристойний і досить просторий, хоча і вражав своєю непомірною ціною. Проте, як ми знаємо, для Обормотів це не мало істотного значення. Вони тут же, не торгуючись, вийняли гаманці й розплатилися з Бендером до останнього карбованця, ще й накинули на півлітра. Це справило на того враження. Великий комбінатор зразу зметикував, що близнюки - то золота рибка, яку не слід випускати з акваріюму. Побажавши щасливих снів, він запросив усіх до себе назавтра в гості.

Коли наступного дня за вказаною адресою Обормоти відшукали резиденцію Бендера, в вічі їм насамперед кинулася скромна емальована табличка на залізній фіртці:

О.БЕНДЕР

ЗГАНЯННЯ ЖИРУ З ВІДПОВІДАЛЬНИХ

ОСІБ

Господар був не сам. На веранді за столом сиділо двоє громадян: один грубий, другий грубший, які досить недбало кивнули Обормотам, коли ті ввійшли в супроводі Півтораівана і гепарда. З цього ті зробили висновок, що мають справу з дуже-дуже поважними особами.

Побачивши гепарда, дуже-дуже поважні особи спершу подумали, що перед ними якісь дресирувальники, але коли під час розмови виявилося коло знайомств Обормотів, змінилися зразу і тон, і поведінка обох товстунів. Тепер вони вже розмовляли, як рівні з рівними, і навіть дозволили собі жартувати.

- Між іншим, - згадали Обормоти, - як розуміти оту табличку на фіртці?

При цьому питанні обидва високопоставлених посміхнулися, а Бендер скромно опустив повіки.

- Це моя сочинська практика, - не зовсім охоче сказав нарешті він. - Улітку, як ви вже колись чули, я відпочиваю в Сочі. Сидіти без діла - не моя звичка. От і практикую помаленьку.

- І непогано, - ствердили товстуни.

- Служу Країні Чудес, - молитовно склав руки великий комбінатор.

- Ми, як клієнти Остапа Бендера, виносимо велику подяку за все, що він для нас зробив, робить і робитиме.

- А в чому, власне, річ? - спитали Обормоти.

- Хіба ви не читали таблички?

- Читали і навіть не раз перечитали, але чи не можна конкретніше?

- Будь ласка. При моїй комплекції, наприклад, я важив двісті.

- Кіло? - аж підскочили Обормоти.

- Та вже ж не грамів. Двісті кіло. Це треба розуміти. Коли я приїжджав на роботу в міністерство, на другий поверх мене піднімали на ліфті, а потім вели попід руки - так розперло мене в усі боки. Що поробиш - відповідальна робота. А от зараз я важу сто.

- Сто?

- Сто. А чому? Метода Остапа Бендера. Мене лікували кращі кремлівські лікарі - а я все гладшав. Мене щороку двічі возили по курортах - а я все грубшав. І тільки єдина людина, ось - сама скромність - врятувала мене. Гляньте лишень на мого колегу - в нього очей вже не видко. Та він тільки починає лікувальний курс. Подивитеся на нього потім, і ви зрозумієте, яка геніальна річ - метода Остапа Бендера.

Обормоти і Півтораївана глянули на Бендера. Великий комбінатор сидів, трохи зігнутий під тягарем тої серії компліментів. В очах Обормотів він ураз піднісся на неосяжну височінь.

- Бажалося б усе ж знати, коли це не секрет, у чому ж суть тої незвичайної методи?

- Суть? З Вашого дозволу, - кивнув стокілограмовий клієнт у бік Бендера. - Отже - суть. Як і все геніяльне - геніяльно просто. Приходжу я вперше, пояснюю: так, мовляв, і так. Мене, зауважте, навіть не вислуховують стетоскопом, не мацають з усіх боків, чого я, до речі, не люблю, бо страх боюся лоскоту. Мене, знову зауважте, зразу на вагу. Двісті. Починається перший сеанс. Роздягаюсь. Вводять мене в кімнату. Ззаду замок - клящ. Не встиг озирнутися - вбігає отаке чорнявеньке голе дівча і кричить: "Упіймаєш - буду твоя!" Ну як тут устоїш перед такою спокусою? Ех, будь що буде! Біжу, черево гойдається, а я біжу. А воно, капосне, то туди, то сюди, та ха-ха, та хі-хі. Тільки ось-ось доторкнусь, а воно з-під рук. Захекався, ледве дихаю, а біжу. Може, з півгодини бігав - впав. А воно - хі-хі та й ходу. Замок - клящ. Входить Бендер. "Досить, - каже, - на вагу". Зважили: п"ять кіло як не було. Ну, думаю, добряче лікуваннячко. Саме для мене. Стривай же, удруге не втечеш. Наступного дня знову мене туди. Замок - клящ. Вбігає блъондинка з такими-от формами, і з таким, знаєте, викликом: "Упіймаєш - твоя!" Ну і пішов крос. Тільки знову щось не те - духу не вистачає. Мало не заплакав, коли і ця втекла. На вагу мене - ще десять геть. І так щодня: то брюнетка, то шатенка, то тоненька, то товстенька. Де він тільки їх стільки понабирав? Гублю кілограми, а діла нема. Що не вхоплю котру - вислизне. Десь за два тижні почуваю - не той вже: і сили більше, і серце ліпше. Ну, гадаю, тепер мене не візьмеш за руп за двадцять. І оце вчора іду я на черговий сеанс, облизуюсь, мов кіт на сметану: перед очима так і сновигають - то блъондинки, то брюнетки. Роздягаюся, розправив груди, куди вже й живіт дівся! Входжу. Ззаду замок - клящ. Стою, мов гладіятор. Побачимо сьогодні, чия візьме. Входить - тільки не дівка, а отаценний голий вірмешка. Глянув я і ноги до підлоги прикипіли. А той: "Упіймаю - мій будеш!" Ну, тут я ходу, де й сила взялася. Я туди, я сюди кручусь, як в"юн, а той за мною. Думав, серце через горлянку вилетить. Бігав, мабуть, з годину, та ще й швидкість яка! Ледве не вхопив, чортів син! А тут двері - клящ! На вагу. Двадцять кіло за один раз. Не знаю, чим він мене завтра почастує, а сто кіло таки втратив. І такса цілком пристойна - тисяча за кожне кіло.

Ось що значить метода Остапа Бендера. А ви кажете.

- Та ми нічого не кажемо, - почали виправдовуватись Обормоти, але стокілограмовий клієнт провадив своє:

- І не кажіть, бо тут жодне казання ні до чого. Остапбендерівську методу зганяння жиру з відповідальних осіб слід досконало вивчити і слід зобов"язати міністерство охорони здоров"я удосконалити цю методу і, вдосконаливши, поставити її на службу збереження здоров"я керівних товаришів.

Обормоти приєдналися до цієї думки високоповажного клієнта і у свою чергу зауважили, що слід було б також видати низку відповідних брошур з ґрифом "Для служебового користування". Ця думка дуже сподобалася в.п. клієнтові, і в.п. клієнт навіть витяг блькнота і занотував для пам"яти.

Про себе Обормоти подумали, що обов"язково опишуть методу Бендера у своєму щоденнику, а також висвітлять значення цієї методи в громадсько-суспільному житті Країни Чудес.

х х х

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ
Обормоти - альфонси"

З першого к дня між Остапом Бендером і капітаном Дзюбою виникла холодна війна. Перший підозрівав, що Дзюба виношує щодо нього якісь таємні пляни, а другий - що знайомство Бендера з Обормотами не випадкове, і що в цих взаєминах слід розібратися. Отож зовні обоє були дуже чемні, а потай кидали один на одного гострі погляди. Бендер побоювався, чи не напав, часом, капітан на золотий слід. У нього виникла навіть думка змінити охрон, на всяк випадок. Та поки що він зайняв вичікувальну позицію, але постійно був напоготові. З другого боку, він всебічно обсервовував Обормотів, відчуваючи якесь мимовільне хвилювання. Трохи подумавши, Бендер викликав з Одеси відому нам Тату, яка в усіх відношеннях могла бути корисною.

- Татунчик, - сказав він їй пестливо, з чого та зразу зробила висновок, що справа поважна. - Татунчик, є корова.

- Конкретніше?

- Узяв під опіку Обормотів.

- Тих самих?

- Тих самих. Розумієш, інтуїція ще ніколи не підводила мене. Я вже давно не бачив джентльменів, від яких за милю несло б контрабандною парфумою фірми "Льоріган" по сто рублів флакон.

- Зрозуміло.

- Мені також. Але на заваді стоїть одеська історія.

- Мене вони не побачать... але руку відчують.

- Маестро, туш! - вигукнув великий комбінатор. - Я знаю, що ти загараташ кулю в лузу.

Таким чином, над головами Обормотів раптово звис дамоклів меч, невідомо тільки, на якому мотузочку підвішений. Нічого того не підозріваючи, близнюки купалися в Чорному морі, пили "Ахмету" і об"їдалися шашликами. Мабуть, дуже вже було цілющим Чорноморське узбережжя Кавказу, бо вже за тиждень молодший Обормот так міцно закрутив гайки своєї нервової системи, що почав задивлятися на жіночі ноги. Його вже не нудило і не трясло. Усі троє були вельми цим задоволені. Старший Обормот навіть вирішив від посту перейти на скоромне. І скоро для цього трапилася нагода. Якось вони одержали листа, зміст якого складали лише кілька рядків: ВАС ПРОСИТЬ ПРИЙТИ НА РАНДЕВУ ОДНА МОЛОДА ОСОБА ЗА ВКАЗАНОЮ НА КОНВЕРТІ АДРЕСОЮ. ВИНАГОРОДУ ГАРАНТОВАНО.

Те, що листа писала жінка, не було сумніву - і почерк, і запах були жіночі. Але чому без звернення і чому без підпису? Нарешті, якщо це рандеву з жінкою, то, безперечно, еротичне, а якщо еротичне - то до чого ж тут винагорода? Обормоти даремно морочили собі голову над усіма тими питаннями - пояснень вони не знаходили. Молодший Обормот, якого лихо вже навчило бути обережним, висловив навіть припущення, чи нема тут якої пастки. Щоб розвіяти сумніви, вирішили показати листа Бендерові, який ліпше знається на такого ґатунку сочинських делікатесах. Бендер глянув на адресу і розсміявся.

- Вам здорово поталанило. Це Свєта.

- Хто така Свєта?

- Молоденька дружина старенького міністра.

Обормоти посвистали.

- Боїтеся? - підморгнув Бендер. - Даремно. Все буде о'кей. Вона щоліта тут вибрикує з альфонсами.

- А що воно таке - альфонси?

- Те ж самісіньке, що й у Парижі. Жінка платить, мужчина розважає. Здається, зрозуміло. У Сочі їх тут ціла капела. Обслуговують нудьгуючих дамочок. Тим тільки й промишляють.

Обормоти образилися.

- Цього ще не вистачало. Щоб Обормот та був альфонсом. Ніби нам грошей бракує.

Останнє Бендер узяв до уваги.

" Еге, - подумав він, - а я таки не помилився".

А вголос сказав:

- А що ви, власне, втрачаєте? Зате самі зв"язки чого варті. Дружина міністра. Га? І не якогось задрипаного, а справжнього вовкодава. Хапайтеся - придасться.

Обормоти подякували й визнали, що Бендер має рацію.

- Якось тільки перед месьє Зюба́ незручно, - згадали вони про Півтораївана, - його ж не запрошують.

- Дурниці, покладіть це на мене, - заспокоїв їх великий комбінатор.

У призначений час Бендер запросив капітана на поважну розмову, а тим часом Обормоти вискочили на вулицю і майнули в гості до Свєти.

Випивши чарку, другу, капітан, звісно, поцікавився, що то за поважна розмова, задля якої Бендер поставив пляшку коньяку.

- А хіба ця штука, - постукав він по пляшці, - не є вже сама по собі поважною справою?

Півтораївана засміявся, прийнявши це за маленький жарт, та, завертівшись на всі боки і не зауваживши Обормотів, глянув на Остапа Бендера дещо підозріло.

- А де ж?.. - покрутився він знову.

- Обормоти? Пішли на променад, - недбало кинув Бендер.

Тут їх очі зустрілися, і кожний прочитав в очах того те, що хотів прочитати. Хіба не бувають помилкові тлумачення? І кінь спотикається на чотирьох, а Півтораївана мав, хоч довгі, але дві. Хоч раз у житті повинен був і він спіткнутися. Це був той самий єдиний раз, на котрий в якійсь мірі має право кожен великий розвідник. А капітан Дзюба був великим розвідником. Отже Півтораївана встав і, випроставшись на весь свій дядястьопівський зріст, зі страшенною витримкою ворухнув щелепами:

- Послухайте, Бендер, чи не здається вам, що ви помилково гуляєте на свободі?

На це великий комбінатор, не встаючи відповів:

- Послухайте, Півтораївване, а чи не здається вам, що людина давно вийшла з мавп"ячого стану, щоб тулити їй хвіст?

- Що ви маєте на увазі?

- А що маєте ви?

- Те, що ви встромляєте свого носа, куди не слід.

- Те ж саме кажу я й про хвіст. Часи Берії минули, шановний.

З цими словами великий комбінатор підвівся і вихилив чарку коньяку.

– П"ю за упокій його душі.

У свою чергу Півтораївана схопив пляшку і зі словами

– П"ю за славетну країнчудесівську розвідку...

видудлив до дна.

– Хо! – пересмикнув плечима Бендер. – Чого вона варта, коли її очолюють іноземні аґенти.

– Ви смієте! – почервонів з гніву капітан.

– Смію... – твердо глянув йому в вічі знизу догори Бендер і тицьнув йому червону книжечку, – ...як член партії.

Після цього капітанові нічого іншого не залишалося, як повернутися через ліве плече й піти геть. Можливо, він вчасно схаменувся, що зробив хибний крок.

Що стосується Бендера, то той поклав собі за мету зробити найближчим часом інспекторську поїздку з метою перевірки захованих фондів і перетранспортувати їх в інше місце.

Поки точився двобій Бендер-Дзюба, троє Обормотів щасливо дійшли до особнячка мадам міністерші. Що це був за особнячок і яке це було чудодиво, брати оцінили, тільки-но ввійшовши на подвір"я. Їх зразу охопила субтропічна екзотика у вигляді магнолій, олеандр, пальм і кактусів. Усе це цвіло, пахло і вигравало усіма кольорами веселки. З-поза цієї зелені будинок зі своїм червоним дахом визирав, мов мухомор з трави. Це була солідна споруда, ніби поставлена на віки. Двері їм відчинила служниця, молоденька дівчина з веселими очима.

– Прошу проходити, – сказала вона, перш ніж вони встигли назвати себе.

Пройшовши кілька розкішно обставлених кімнат, близнюки опинилися в невеличкому будуарі просто віч-на-віч з самою мадам міністершею. Першого погляду було досить, щоб скласти уяву про цю капризну істоту. Її характер виявлявся в кожній рисочці обличчя, в очах, посмішці, рухах. За зовнішністю це була точнісінько лялька з "Дитячого світу", літ двадцяти, не більше, з тою лише одміною, що ходила, балакала, посміхалася і, взагалі, подавала ознаки життя. Обормоти були вражені тою ляльковою подобою і навіть побоювались, щоб це в якійсь мірі не відбилося на їх чоловічій потенції і не призвело до ганебної капітуляції. Проте відступати було пізно.

– Ви, я гадаю, розумієте, чого вас сюди викликали? – дещо навіть згорда сказала лялька.

Обормоти пробелькотіли щось не зовсім виразне, цілком приголомшені таким прийомом.

- Я за вами спостерігала на пляжі, - продовжувала та, - в якійсь мірі ви відповідаєте моєму ідеалові мужчини. Крім того, ваша подібність одного до другого надає деякої пікантности в певній ситуації... м-м, сподіваюсь, вам ясно, що я маю на увазі? А зараз я попрошу вас роздягнутися.

Обормоти захиталися.

- Я чекаю.

Лялька клацнула запальничкою і запалила сигаретку.

Обормоти ще раз захиталися, перезирнулись і махнули рукою. Зрештою, пізнання життя вимагає жертв.

Зміряши оцінювально їх чоловічу статуру, міністерша підвелася /досі вона сиділа, а Обормоти стояли, мов на чатах/ і, поплескавши кожного по фізіономії, сказала:

- А тепер будьмо знайомі, песики: мене звуть Свєта. Прошу сідати.

Вона натиснула кнопку, і до них підкотився столик з фужерами й пляшками. Свєта налляла Обормотам по повному фужеру якогось питва, собі - цінандалі і запропонувала випити за знайомство. Обормоти випили і похитнулися втретє, цього разу - від питва.

Свєта посміхнулася.

- Цьому коньякові півста років. Прошу шоколаду. Шоколад - це сила, а я зовсім не бажаю, щоб ви звалилися після першого ж тайму.

Випивши ще кілька бокалів вина і почастувавши близнюків ямайським ромом і ще якимось чортовинням, Свєта раптом цілком змінила свою поведінку. Тепер це вже була не мадам міністерша, а пустотливе дівчисько. Вона сміялася, тралялякала і крутилася по кімнаті, зачіпаючи Обормотів і борюкаючись з ними по підлозі. У свою чергу, від ромо-коньячного коктейлю Обормоти так розпалилися, що навіть загорлали клич племені папуасів. Після цього у Свєти не залишилось сумнівів, що сила Обормотів сягла апогею і, роздягнувшись, вона віддалася кожному по черзі. Коли перший шал пройшов, Свєта, пестячись зі своїми трьома альфонсами, зажадала оновлення репертуару. Довідавшись, що Обормоти таки добренько облазили земну кулю, вона, звісно, зацікавилася тими потайними куточками, які свого часу відвідували близнюки, практично вивчаючи жіноче питання під різними кутами зору. Свєта прийшла в захоплення, що їй нарешті пощастило знайти таких кваліфікованих альфонсів, і вона висловила бажання протягом найближчого часу випробувати всі сто сорок способів, що були відомі Обормотам. Так що останні мали таки досить попрацювати в наступні дні.

Після кількох таймів, украй втомившись, Света на якусь годину заснула в обіймах близнюків, а прокинувшись, знову набула попереднього вигляду - трохи погордливого і трохи неприємного. Кликнувши служницю, вона пройшла до ванної кімнати і прийняла молочну ванну /мадам міністерша дбала про еластичність шкіри/.

Була шоста ранку, коли Обормоти, одержавши кожний по пакунку грошей, потьопали додому. Вони йшли і міркували, як воно вже далеко вперед зайшли авангардні товариші, якщо їх дружини живуть у такому достатку, який ніколи й не снився простому трудязі в умовах царської Росії. Вілла, молочна ванна і троє коханців! Безперечно, це варте було уваги.

- Ну як? - спитав їх, підморгуючи, Бендер.

- О'кей! - піднесли пальці догори Обормоти.

- Валяйте далі. За літо заробите купу грошей.

- Невідомо ще, що з цими робити.

"Ого!", - промайнуло в Бендеровій голові.

- Мабуть, доведеться зайнятися філянтропією, - додали брати.

Півтораівана не знаходив собі місця, але вивідати щось в Обормотів не міг. Інтимна сторона життя кожної жінки береглася ними свято.

Тепер майже щодня Обормоти відвідували віллу мадам міністерші. Звичайно, справа була не в грошах, якими та так щедро обдаровувала близнюків. Справа полягала,насамперед, у повазі до старенького міністра, з якого потрібно було зняти хоча б подружній тягар. І Обормоти докладали всіх зусиль, щоб зарадити цьому. Света була цілком задоволена своїми альфонсами і, маючи великі здібності, швидко опанувала всі сто сорок прийомів. Вона навіть похвасталася своєю знахідкою перед знайомими дамами /теж з вищих кіл/, і ті їй дуже позаздрили.

Капітан Дзюба, звичайно, швидко вислідив Обормотів і щоразу, коли ті розважалися зі Светою, тинявся поблизу, не наважуючись, проте, забратись під вікна - для нього ця вілла була табу.

Якось мадам міністерша зустріла Обормотів на пляжі, коли ті вигрівалися на сонці разом з гепардом.

- Який чудовий тигрик! - сплеснула вона руками.

- Гепардик, - поправили Обормоти.

- Це ваш?

- Наш.

- І ви мені його ні разу не показали?

- У вашому листі про гепарда мови не було.

- Жартуни! Приходьте завтра з гепардом.

Уже з першої ж візити чортів гепард немов відчув якусь симпатію до мадам міністерші. Лащився і тулився до неї, мов який кіт. Та й чом було не лащитися, коли та згодовувала йому цілі шматки шоколаду і гори тістечок. Зрештою, вона так подружилася з гепардом, що якось попросила залишити того на ніч. Наступного дня Свєта призналась Обормотам, що мала з гепардом справу і що пікантність цієї справи понад усяку уяву.

– Жінка в обіймах хижака! – блискала вона очима. – Вам цього ніколи не зрозуміти. Крім того, з деякого часу чоловіки взагалі стали байдужими до жінок.

Чи слід казати, що незабаром після цього Обормоти одержали відставку. А через якийсь час Свєта поставила перед ними питання руба: без гепарда вона не може жити, а отже...

Отже, долю гепарда було вирішено. Обормоти постали перед пост-фактумом і з великим жалем подарували екзотичного пройдисвіта мадам міністерші.

На превелику радість Півтораівана.

х х х

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

Про те, як Обормоти ледве не трапили туди, де Макар телят не ганяв

Тим часом Тата розгорнула шалену діяльність. Вона так мистецьки ткала павутиння навколо Обормотів, що невдовзі всі троє були ним обплутані, мов кокони. Коли це було завершено, Тата, мов павук, накинулася на свої жертви.

Одного чудового дня близнюки одержали повістки негайно з'явитися до сочинського прокурора. Знизавши плечима, чисті, мов скельця, Обормоти почимчикували в прокуратуру. Ледве зайшли вони до прийомної, як враз до кожного з них на руки вискочило отаке-неньке маля, лепечучи "тато, тато!", а навколо застрибали більшенькі, галасуючи "наші тати прийшли! наші тати прийшли!".

Отелешені Обормоти не знали, куди повертатися, бо з усіх боків до них тяглися дитячі рученята. Довелося кожному маляті дати по шоколадці, але з того зчинився ще більший галас. На той гармидер вийшов з кабінету сам прокурор.

– А-а, папи прийшли! – протягнув він іронічно.

– Це що за дитячий садочок? – спитали Обормоти.

– Те ж саме я спитав би у вас, – відповів прокурор. – Краще скажіть, як ви умудрилися стільки напаскудити в Сочі?

– Що це значить? – скипіли Обормоти.

– Ну-ну, не слід розігрувати таке обурення. Гадаю, ви не будете заперечувати, що це ваші діти?

– Які діти?

– Ті, що у вас на руках, і ті, яким ви тільки що дали по шоколадці. Який жест!

Обормоти бридливо опустили дітей додолу і схопили прокурора за лацкани мундира радника юстиції першого рангу.

– Ви що?

– Но-но! – погрозив прокурор. – Без рук. Досить уже того, що ви поробили мамами п"ятнадцятилітніх дівчат. Ще заробити хочете?

Тут тільки наші герої зауважили трьох зашльоханих дівчат, які тулилися по кутках. При останніх словах прокурора кожна з них, схлипуючи, припала до грудей кожного з Обормотів.

– Ваню, – сьорбнула носом одна.

– Петю, – зашльохалася друга.

– Колю, – пролепетала третя.

Під Обормотами хитнулася підлога.

– Негідники ви, негідники, – докірливо похитав головою прокурор. – А ще граєте ображену доброчесність.

Обормоти повернулися від прокурора похитуючись, мов п"яні. Вони кілька разів зупинялись, очманіло дивилися один на одного і, мовивши "га?" – ішли далі. Додому вони доплентались, обійшовши тричі Сочі, і тільки випадково трапили до свого будинку. Трохи очунявши, вони, певно, розповіли все Бендерові. Півтораівана також був стурбований викликом своїх підопічних до прокуратури, вважаючи, що арешт останніх був би передчасний, оскільки не все ще було ясно в діях близнюків і, головне, фонд будівництва капітанового особняка вимагав дальшого зросту. Виходячи з цього, капітан Дзюба, був, безперечно, зацікавлений, щоб Обормоти міцно стояли на ногах.

– Це шантаж! – вигукнув Бендер, вислухавши Обормотів, і серце його радісно закалатало. Тата діяла блискуче! Це дійсно була куля в лузу.

– Що ж тепер робити? – розгубилися Обормоти. – І як з усього вийти?

– Треба подумати, – сказав, морщачи чоло, великий комбінатор і пішов до сусідньої кімнати думати. Через годину він вийшов звідти з просвітлілим обличчям.

- Ну? - кинулися до нього Обормоти, мов потопаючі до рятівного круга.

- Усе в порядку, - поплескав їх по плечах той. - Треба просто відкупитися. Такі речі не новина в Країні Чудес.

- Правда! - стукнули себе по лобах Обормоти. - Але як те зробити?

- Покладіться на мене.

- Ви не просто великий комбінатор, ви - геніяльний комбінатор! - вигукнули Обормоти.

- Сеньйори, не треба овацій, - скромно опустив очі додолу Бендер.

Узявшись за справу, Бендер, здавалось, вкладав у неї всю свою енергію, хист і багатолітній досвід. Обормоти не могли надивуватися тій зяповзятливости, з якою великий комбінатор рвав павутиння таємної змови навколо непорочних близнюків. Він метушився, влаштовував рандеву, з"являвся знову і знову зникав. Словом, було ясно, що бій буде виграно.

- Ви знаєте, що вам загрожує? - сказав він одного разу після чергового зникнення. - П"ятнадцять. П"ятнадцять років таборів суворого режиму.

Обормоти застогнали.

- Проте не все ще втрачено, і завтра я вам доповім про наслідки.

Перед тим "завтра" брати цілісіньку ніч не спали, стогнучи й охаючи. Таким непорочним, таким чистим - трапити в лещата країн-чудесівського правосуддя, та це ж кінець усьому - життю й ідеалам.

На ранок Бендер припхався весь у поросі, немов проскакав навколо всього Кавказу.

- Ну, черга за вами! - втомлено впав він у крісло.

- Скільки? - скочили Обормоти.

- Сто тисяч за кожну дівку.

Обормоти полегшено зітхнули й кинули на стіл триста тисяч.

"Здається, я трохи прорахувався", - подумав великий комбінатор, обмацуючи очима паку грошей на столі.

"Здається, я вже трапив на ниточку, - у свою чергу подумав великий розвідник. - Так фінансувати може тільки..."

Капітан не докінчив своєї думки, та й без того було ясно, х т о так може фінансувати шпигунів.

Того ж вечора Бендер і Тата сиділи біля телевізора і дивилися Водяного в ролі Мишки Япончика.

"Ех, Япончик, Япончик! - носилося десь у Бендеровій голові, -

"Все йде, все минає, і краю немає. Куди воно ділось, відкіля взялось? І мудрий, і дурень нічого не знає." Нема Япончика - є Остап Бендер. Не стане Бендера - буде ще хтось. Діялектика...

І великий комбінатор поклав руку на голе плече Тати.

Обормоти після того мов удруге на світ народилися і вирішили на майбутнє бути обачнішими в жіночих справах. Обпікшись на молоці - вони тепер дули на воду.

x x x

РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ

Про те, як сунженські козаки на Москву замахнулися

Тим часом Бендера не полишала думка про інспекторську поїздку на місце схову його фондових капіталів. Уже понад рік він не був у тих місцях і не мав можливости помацати своє золоте теля. Поява Півтораївана, старого знайомого, не на жарт його схвилювала. Кілька разів йому вже навіть снилося, як проклятий капітан залазить до схрону, вовтузиться там, і тільки його довжелезні ноги стирчать зовні, блискаючи штиблетами. Отже, будь-що треба було, заради власного спокою, скочити на ревізію. Справа полягала лише у тому, як це зробити. Бендер був твердо впевнений, що Дзюба завітав у Сочі виключно підглядати за ним, Бендером. Вирватися з-під того нагляду йому здавалося було малоймовірним. Отже, належало піти на хитрощі. Ці хитрощі полягали в тому, щоб не тікати від Півтораївана, а навпаки - тулитися до нього. Бендер був вельми задоволений тим рішенням. І він вирішив підмовити Обормотів разом з капітаном зробити таку собі туристську подорож у гори. Цим він мав намір збити Дзюбу з пантелику.

Обормоти радо погодилися на Бендерову пропозицію, тим більше, що курорт їм за останній час досить таки набрид. Треба було трохи розважитися.

Великий розвідник, як і слід було чекати, поставився до цієї подорожі з великою підозрою - так що Бендерові сподівання збити того з пантелику не виправдалися. Цілком очевидно, що він цього не знав і хитро потирав руки. Півтораївана теж потирав руки. Взагалі, за останні дні він був собою задоволений: з'явилося, нарешті, обличчя розвідки, з якою він мав справу, а тепер ще передбачається підозріла експедиція в гори. Тут гав не лови!

– Куди ж ми рушимо? – поцікавився Півтораївана.

– На Сунжу, – відповів Бендер, розгортаючи на столі мапу.

– А де це?

– У Чечено-Інгушетії, – тицьнув той пальцем у мапу.

– А що ми там забули? – спробував пожартувати Дзюба.

Цього було досить, щоб Бендер подивився на нього скоса.

"От пройда, – подумав він і навіть вилаявся: – берієвський осколок".

– Маршрут такий, – сказав він уголос, – До Грозного літаком, а там пішки до Карабулака. Чудові місця.

Так, власне, й зробили. До Грозного полетіли на Іл-18, а з Грозного, купивши рюкзаки і дещо з провізії, рушили понад Сунжею до Карабулака.

Стояла така спека, що, здавалося, гори навколо спливали потом. Добре, що хоч поруч була ріка, в каламуть якої можна було пірнути, коли вже надто допікало. За перший день ледве пройшли десять кілометрів, причому зупинялися під усякими приводами, аби тільки присісти... То в когось муляло ногу, то чомусь давили наплечники, то якомусь з Обормотів бажалося клацнути фотоапаратом, то, нарешті, когось тягло в кущі. Загалом, мандрівка виявилася не такою приємною, як уявлялося спершу.

Зрадівши, що сонце вже сіло, вирішили розташуватися на ночівлю. З тою метою вибрали на узгір"ї невеличкий моріжок і розпалили вогнище, скорше задля так ведеться, ніж для потреби. Спорожнивши кілька бляшанок консервів і запивши те водою, кожен задер ноги догори, – і скоро табір огорнув сон. Було вже, мабуть, за північ, коли Остап Бендер прокинувся. Прокинувся і сів, прислухаючись до сонного хропіння. Погляд його зупинився на Дзюбі, який, в самих лише трусах – бо було парко – розтягнувся від і до. Бендерові ще звечора спало на думку, як би то було дотепно попорпатися в капітанових кишенях. Тому, не довго думаючи, він зайнявся цією важливою операцією, скориставшись з першої ж нагоди. Оглянувши всі капітанові причандали – від магнетофонів до делікатних пістолетів – великий комбінатор пошкріб потилицю. Хоч у нього й була підозра щодо Півтораївана, але такого він не сподівався. Спорядження капітана промовляло про серйозність його намірів. На всяк випадок Бендер вирішив повитягати з пістолетів обойми – чого в житті не трапляється! – але, не розібравшись у механізмі, обмежився тим, що загаратав у дула по дерев"яному кілочкові.

Уранці між нашими туристами виникла суперечка, кому що нести.

Більшість стояла за те, що не можна далі терпіти таку непропорційність між вагою вантажу і власною вагою носія. Тому, після довгих дебатів, проголосували за те, щоб більший ніс більше. Оскільки найбільшим був Півтораівана, то не важко було зрозуміти, проти кого було спрямоване таке підступне рішення.

Надалі група виглядала так: попереду з майже порожніми рюкзаками йшли Обормоти, виспівуючи "Гей гук, мати, гук, де козаки йдуть", - а позаду плівся навантажений по самі вуха Півтораівана. Бендер ішов посередині. Він ніс порожній казанок і тримогу до нього. Завдячуючи кращій організації, наступного дня пройшли двадцять кілометрів. Правда, ввечері капітан трохи поскаржився на втому. Третього дня пройшли вже тридцять. На четвертий, оголосивши себе бригадою комуністичної праці, хотіли дати сорок, але Півтораівана послав усіх к чортам - і цим зірвав важливий політичний захід. Він перший звалився на землю і сказав, що далі не ступить і кроку, хоч до заходу сонця було ще далеко. Щоб піднести капітанів настрій, Обормоти запропонували проспівати щось на взірець "Нам песня жить і любить помагает". Проте Півтораівана зауважив, що коли людина втомлена, їй ніяка така пісня не допомагає ні "жить", ні "любить". Тоді Бендер сказав, що він заспіває щось одеське. Та не встиг великий комбінатор почати "В тумане скрилась мілая Одеса", як здивовано зауважив біля свого горла гостру сталь кинджала. Таку штуку зауважили біля своїх горлянок й інші туристи.

- Адін звук - сєкін башка! - погрозили чеченці, що стали навколо.

Хоч як хотілося капітанові полежати, проте довелося йому топати далі, і вже не по дорозі, а дряпаючись скелями. От що значить не мобілізувати вчасно силу волі й здатися втомі! Тепер капітан картав себе за те, що затримав рух уперед, зірвав графік бригади муністичної праці та підвів себе й бригаду під удар.

Полонених привели в аул, де все гуло, мов на бердичівському товчку. На вулиці стояв натовп озброєних чеченців і лаяв на чому світ стоїть і сунженських козаків, і кацапів, і хохлів, і взагалі усіх гяурів. Коли привели туди наших туристів, на них одразу накинулися з усіх сторін, мов шуліки на горобців.

- Аллах акбар! Ось де вони!

- Сєкін башка гяурам!

З того гармидеру стало ясно, що між чеченцями і сунженськими козаками сталася нова колотнеча, і причиною тому було те, що у свій час чеченці були виселені, і сунженці зайняли їх аули, а

тепер чеченці повернулися і надавали по шиям сунженцям.

Усе враз ущухло, як тільки з"явився сивобородий літній дід.

- Чечени! - стукнув він костуром. - Вийміть з гяурів їх печінки, і хай ідуть з Богом!

Це було цілком гуманне рішення, і над головами полонених блиснули кинджали. І саме тут проявився весь дипломатичний талант великого комбінатора. Знаючи лише кілька слів по-чеченськи, він виголосив промову, якій могли б позаздрити і Гамбетта, і Троцький.

- Аллах акбар! - підніс він догори обидві руки. - Чеченці! Правовірні! Нема бога, опріч бога, і Магомет пророк його! Ми - ваші друзі, а ви маєте нас за ворогів. Чи ж не маєте ви іноді і ворогів за друзів своїх? Я, Бендер-огли, звертаюсь до вас, чечени. Будьте мудрі, як змії, і хоробрі, як барси. Замість того, щоб галасувати, як діти, вийміть кинджали й оголосіть газават. Переріжте горлянки невірним, і ви всі трапите в зям-зям, сади Аллаха. Газават, правовірні! Газават! Алла іль алла, мухамед расул ула! Я скінчив.

Святий Аллах, що тут піднялося! Крики "газават!", "Бендер-огли!", "хай живе Бендер-огли!", "газават!", - усе це злилося в суцільний рев, немов піднялася вся Чечня. Пізніше стало відомо, що цей крик почули в Грозному, звідти дали знати Москві, і за якусь годину Чечня вже була блькована військами Кавказького військового округу. Ось яку роль іноді відіграє промова! Що стосується наших туристів, то їх після цього напоїли араком і з почестями провели з аулу, крикнувши услід "слава Бендеру-огли!", на що великий комбінатор, молитовно склавши руки, відказав:

- Не треба овацій, чеченці! Аллах акбар!

Коли туристи спустилися в долину Сунжі, капітан Дзюба сказав зловтішно Бендерові, чи здає той собі справу, що він там намолов.

- Я тільки наслідую приклад нашого вчителя в його історії з московським бандитом Кравченком, - скромно відказав тому Бендер. - В усякій ситуації треба бути діялектиком і гнучким політиком.

Більше на цю тему розмов не було. Кожен був радий, що мав свою печінку при собі. Цього вже було цілком досить.

Не доходячи до Карабулака, Бендер порадив звернути в гори, подалі від аулів. Усі визнали це цілком доречним. У дійсности Бендер переслідував лише одну мету: дійти до висоти 590, де невеличка печера правила йому за головний сейф.

Вже наступного дня на обрії чітко вирізьбилася гора, куди

непомітно спрямовував своїх супутників великий комбінатор. Увечері розташувалися табором біля підніжжя гори. Розпалили багаття, щоб відганяти комарів, що літали тут хмарою. Дочекавшись коли всі поснули, Бендер нишком підвівся і крадькома залишив табір. Здається, все було гаразд, за винятком, проте, одного: капітан Дзюба не спав. Комарі кусали. Зауваживши, що Бендер почимчикував з табору, Півтораївана враз скочив на ноги і покрався за ним. Великий розвідник переслідував великого комбінатора. Справа тепер полягала лише в тому, чия велич перевершувала. Бендер ішов цілком безтурботно, переконаний, що ніщо йому не загрожує. Пройшовши кількасот метрів, він несподівано наштовхнувся на дротяну загорожу і зупинився, нічого не тямлячи. Включивши ліхтарик, він посвітив ним туди-сюди, але загорожа з колючого дроту була реальністю, і годі було її пройти. Та й взагалі, Бендер був не такий йолоп, щоб пхатися в якусь зону, про характер якої він не мав жодного уявлення. Великий комбінатор аж спітнів. Усі сни, що йому останнім часом снилися, раптом постали перед його очима. Саме тоді, коли він стояв перед загорожею, обливаючись холодним потом і не знаючи, що далі чинити - саме тоді позад нього хруснула гілка. Бендер ураз обернувся і спрямував світло в гущавину. Просто перед ним стояв Півтораївана.

- Ну, Бендер, - мовив він, - тепер мені зрозуміла мета вашої поїздки в гори: вас і ваших друзів цікавлять ракетні бази. Ані руху! Кругом, і прошу не обертатися.

З капітанових слів Бендер зрозумів усе, але замість того, щоб розгубитися, він розсміявся.

- Невже ви гадаєте налякати мене дамськими пістолями, що стирчать з ваших рукавів?

На це капітан відповів:

- Коли у вашій голові буде дірка, вам не залишиться часу на роздуми. Стріляю!

- Будь ласка! - вклонився великий комбінатор.

У відповідь пролунали два гучних вибухи, і в руках капітана Дзюби залишилися лише дві пістолетні ручки - все інше розлетілося на шматки.

- Чи не забагато галасу? - глузливо зауважив Бендер.

І в цей час раптом просто над їх головами спалахнула ракета і забахкали постріли. Півтораївана крикнув "ой!", услід за цим блиснув огонь вибуху, і великий розвідник упав. Куля влучила в задню кишеню штанів, викликавши детонацію пластичної бомби, бомба вибухнула, внаслідок цього капітан позбувся правої сідниці. Бачачи таке становище, Бендер закрутився на всі боки, та да-

ремно: його враз оточили.

"Спокійно, Остапе, спокійно", - сказав сам собі великий комбінатор, знаючи з досвіду, що нема такої ситуації, з якої не можна було б вилізти.

- Ти хто такий? - блиснули йому світлом просто межи очі.

- Я? - перепитав Бендер, намагаючись зміркувати, з ким він має справу. - А, власне, у чім справа?

Люди підійшли ближче, і при блідому місячному світлі він розгледів просту селянську одежу. У нього відлягло від серця, і він, уже більш упевнено, знову спитав:

- А, власне, у чім справа?

- Ми сунженські козаки, а ти хто? Не чечен, часом? Ми вже тут трьох злапали.

І вони підштовхнули наперед трьох зв"язаних Обормотів. Оскільки всі троє були чорняві, їх, зрозуміло, прийняли за чеченських розвідників.

- Та що з ними тут вовтузитися! - крикнув хтось. - Давай сюди, на гілляку!

Не розгубившись, Бендер підніс руку.

- Хвилиночку, православні, навіщо так поспішати? Гілляк навкрути досить. А ви, якщо взялися лупити чеченців, то лупіть, щоб аж гай шумів. Я, Остап Бендер, по дідові - козак, по другому - січовик, кажу вам: вперед, православні, на бусурманів! Бийте за старим козацьким звичаєм: раз-раз, і ваших нет! Хай живе! Слава! Ура! Я скінчив.

- Ура! - покотилося лісом.

- Ну, Остапе, - вмолотив Бендера хтось кулаком межи плечі, - вибачай за ошибку. Ти свій хлопець, козацького роду, а козацькому роду, як відомо, нема переводу. Ходи з нами, воювать! Ми тут одну ракету хапонули, їй-бо! Солдатів розігнали, офіцерів - під зад. Пішли! Розв"яжіть хлопцям руки, бо то теж козаки.

"Ну, - промайнуло в Бендеровій голові, - здається, ускочив я в халепу".

А дітися було нікуди, бо вся козацька ватага попхала Бендера і Обормотів просто перед собою до здоровенної ракети, що задерикувато стирчала посеред гущавини.

- Давай! давай! повертай! - чулися голоси, і ракета, зрушившись з місця, поволі окреслила півколо.

Великий комбінатор, звичайно, поцікавився, що то має бути.

- Та! - замолотили його знову кулаками по спині. - А ти що б хотів? На Москву повертаємо, хоч раз стрельнемо - дуже вже вона

нам осточортіла.

Бендер роззявив рота, а за ним і Обормоти. Отак вони й стояли весь час, поки козаки крутили ракету на всі боки. Стояли і чекали, що ось-ось бахне чортова атомна бомба. Однак, скільки не крутили козаки всякі коліщата, скільки не тисли всякі кнопки, ракета вперто мовчала.

І добре мала.

х х х

РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ

Про події в Новочеркаську і таке-сяке

Почало саме сіріти, коли з усіх боків загуркотіли танки, і хоробре сунженське козацтво з криками "козаки, не губи штани!" кинулося навтьоки. Діло приймало такий кепський закрут, що Бендер з Обормотами і Обормоти з Бендером закрутилися, мов миші в пастці. Добре, що хоч недалечко знаходилась остапбендерівська фондова печера, і всі четверо пропхалися в неї навкарачки. Хоч тут і було тісно, проте цілком безпечно. Над головою раз по раз щось бахкало, гуркотіло, і наші туристи лише боялися, щоб їх там не подушило. Проте ніколи ще такого не бувало, щоб герої твору в самий розворот подій раптом припинили свое існування: це суперечило б авторській етиці. Отже, Обормоти і Бендер, дочекавшись, поки доблесні війська Кавказького військового округу очистять від противника висоту 590, щасливо вилізли зі своєї печери. При цьому Бендер не забув, звичайно, захопити із собою заховану в печері торбу з усіма своїми фондовими коштовностями. Це не пройшло повз увагу Обормотів, але Бендер пояснив, що з деякого часу він колекціонує зразки гірських порід, і що в торбі саме оті зразки.

Вийшовши на тракт, близнюки згадали про Півтораївана. У відповідь Бендер лише махнув рукою і розповів, як він був свідком того, як Півтораївана бомбою роздерло на шматки. Вражені тим, Обормоти стягли з голів капелюхи і постояли отак, на знак жалоби, три хвилини. Великий комбінатор наслідував їх приклад і навіть тяжко зітхнув.

У дійсности, як ми знаємо, капітан Дзюба і не думав відправлятися до садів Аллаха. Він лежав, приголомшений, у кущах з відірваною правою сідницею, а очунявши, почав мацати навколо руками, відшукуючи відірвану частину тіла. Знайшовши, нарешті, ту штуковину, він старанно обмив її водою з фляги і міцно припасу-

вав на попереднє місце. Саме в такому стані й знайшли його в кущах солдати, натовкли морду і потягли до штабу. Тут, звичайно, швидко розібралися, з ким мають справу, віддали честь і відправили великого розвідника до шпиталю. Лікарі були дуже здивовані тим, як майстерно припасував капітан свою сідницю, і на консиліумі лише хитали головами. Великий розвідник дивився на лікарів з глузливою посмішкою, як дивиться людина, що почуває свою вищість над чимось сіро-буденно-примітивним. Опинившись у лікарні, капітан, у першу чергу, зв"язався з Москвою і дав указівку негайно заарештувати Обормотів. Таким чином, було негайно оголошено країнчудесівський розшук зазначених осіб. Про Бендера як не дивно, Дзюба цілком забув. А забув тому, що, діставши контузію, втратив якусь частку нейронів, що несли в собі інформацію про великого комбінатора.

Сам великий комбінатор, дібравшись до Грозного, поспішив розпрощатися з Обормотами, пославшись на якісь невідкладні справи, сів у літак і відлетів у Сочі, дуже задоволений і туристською подорожжю, і смертю Півтораівана.

Залишившись самі, близнюки влаштували нараду щодо наступних планів.

- Ми випустили з уваги одне велике питання, - сказав задумливо Іван Обормот. - Робітнича кляса. Гегемон, деяким чином. Це прогалина в наших дослідженнях.

Порадившись, Обормоти вирішили вивчити гегемона, в його первісному аспекті, тобто безпосередньо на виробництві.

- Що для цього треба? - задав питання старший Обормот і сам на нього відповів: - Треба самим стати робітниками. Як? Глянемо на мапу.

Глянули на мапу. Врахували і те, і се і, врахувавши, зупинилися на Новочеркаську. Чому саме? Тому, що там електровозобудівний завод і усяка промисловість: хемічна, будівельна, харчова тощо. Нарешті - що там казати - Тихий Дон, і можна завітати до Шолохова.

Задоволені своїм рішенням, Обормоти дістали щоденник і занотували останні події. Як суворі й об"єктивні дослідники, описавши детально історію з ракетою під заголовком "Як сунженські козаки на Москву замахнулися" - Обормоти у своєму резюме чесно й одверто визнали, що жодного пояснення цій події вони не можуть дати з причини цілковитого свого нерозуміння. З цього ми можемо зробити висновок, що наші герої не належали до тих дослідників котрі беруться пояснювати те, чого самі не розуміють.

Ми, здається, у свій час уже зазначили, що близнюки не мали жодної освіти. Тому може бути дещо незрозуміло, яким чином вони могли упхатися до лав робітничої кляси, не маючи професії. Проте, якщо взяти до уваги їх матеріяльну забезпеченість, це було не такою вже складною справою. Приїхавши до Новочеркаська, Обормоти дуже швидко влаштувалися на верстатобудівному заводі. Для початку вони поставили майстрові півлітра, зобов"язавшись з кожної получки відраховувати якусь частку на похмілля. Щоб цілком пристосуватися до маси, брати придбали собі спецівку і дешеві костюми. Тепер вони були справжні робітники: ходили з замальцованими руками, пили дешеву горілку, лаяли матом майстрів і адміністрацію і двічі на тиждень відвідували кіно. Оскільки дирекція оголосила завод підприємством мунїстичної праці, то, природньо, всі бригади стали бригадами мунїстичної праці, і всі робітники, у тому числі й Обормоти, стали членами бригад мунїстичної праці. Ніхто, звичайно, як слід не тямив /так само як і дирекція/, у чому суть тих бригад, однак указівки є вказівки - і нічого тут ламати голову. Мунїстична так мунїстична - най і так.

Якось уже так виходило Обормотам, що куди б вони не дибали, обов"язково потрапляли в якусь історію. Чи то вже їх життя було таким примхливим, чи що, але пригоди на них сипалися за пригодами. Усі їх сподівання мирно і тихо вивчити робітниче питання в Новочеркаську розвіялися одного чудового дня, коли раптом місто закрутилось в якомусь незрозумілому вихорі. Ніхто не міг дібрати, який гедзь укусив новочеркасців і чому вкусив, і в яке саме місце вкусив? Але то був настільки незаперечний факт, що дослідженням цього питання навіть зайнялися відповідні науково-дослідні інститути Академії Наук. Невідомо, чи відшукали глибокодумні вчені таємного збудника психозу - в аннали історії трапили лише самі факти, позбавлені будь-якої аналізи.

Обормоти, як завжди, стояли біля верстатів, як раптом влетів якийсь злий дух і загорлав:

- Кидай роботу! наших б"ють!

Здається, цього було досить, щоб усі гуртом поперли на вулицю бити тих, хто бив "наших". У кожного свербіли кулаки, і кожному кортіло вмолотити по чиїхось зубах. А на вулицях точилося неймовірне: дзенькало скло, бахкали постріли, летіли в усі боки зуби, каміння і ще якісь предмети, щось десь стугоніло, щось падало, - і все це покривали сирени пожежних машин. А над будинками спливало чорне, кіптяве полум"я і, граючись, лизало сіре небо.

Обормоти опинилися в самій гущі народу. Зрозуміти що-небудь

була марна справа. Але оскільки гегемон, вийшовши на вулицю, творив історію, то не залишились осторонь і Обормоти. Вони теж хотіли творити історію. Хоч як-небудь, а творити.

– Власне, у чім справа? – зробили вони спробу розібратися в ситуації.

– Справа в тім, що треба бити, – відказав якийсь покритий кіптявою коваль.

Вважаючи, що то досить переконливий аргумент, Обормоти, щоб не відставати від інших і, так би мовити, не підвести "своїх" – теж, засукавши рукави, кинулися в бійку. Якщо робітники молотили якогось мусора – вони й собі піддавали гарту. Якщо натовп бив вітрини "Гастроному" – вони теж гаратали туди каміння. Якщо колошматили якесь начальство – вони не відставали. Чому треба було бити саме начальство, міліціонерів і вітрини, – ніхто до ладу цього не знав, але били, лупили і відводили душу. Очевидно, така вже людська природа, щоб інколи давати волю почуттям. І, очевидно, саме цим і пояснюються всі революції минулого й сучасного. Мабуть, щоб відвести душу, англійці користуються глиняними фігурками, які в пароксизмі гніву розбивають до підлоги. Оскільки в Країні Чудес ніхто не додумався до того, щоб забезпечити населення такими цяцьками, то громадяни трощили щось більш поважне і масивне, як, наприклад, статуї вождів, або чинили так, як чинили в Новочеркаську. Звичайно, таке безборонне биття міліцейських фізіономій і гастрономних вітрин довго тривати не могло.

Скоро на вулицях з"явилися солдати місцевого гарнізону. Очевидно, це хлопці були дуже свідомі й відмінники політичної та бойової підготовки, бо всяка спроба з боку натовпу апелювати до їх громадянської свідомости наштовхувалася на стіну цілковитого нерозуміння. Новочеркасцям явно не вистачало промовця типу Гамбетти, Троцького чи Остапа Бендера, який палким словом звалив би цю кляту стіну.

Якщо спочатку солдати диркали з автоматів тільки в повітря, то надалі почали виявляти таку агресивність, яка нікому не могла сподобатись.

– Гей ви! – закричали з натовпу. – Киньте ті забавки, заки вам шиї не натовкли. Цицьку ще мамину не досмоктали.

Чомусь ніщо так не ображає безвусого юнака, як те, що він ще не досмоктав цицьку. Спробуйте, скажіть – і дістанете по зубах. Почувши таку лютну образу, солдати покрили натовп триповерховим матом – мабуть, щоб показати своє мужське обличчя. І, мабуть, з тої причини дехто знов диркнув з автомата, та так невда-

ло, що якійсь грудастій молодиці відстрелив один сосок. Якщо колись хробак на панцернику "Потьомкін" ледве не загубив імперію, то тепер один жіночий сосок ледве не загубив Новочеркаськ, а може, й... не будемо, однак, гадати. Досить сказати, що опасиста молодиця заголосила, мов бозна-що втратила.

- Ах ти... /тут крапки/... щоб тебе... /тут теж крапки/... та я... /і тут крапки/. Ой, людоньки! як же я тепер з такою ницькою житиму?! Спаскудив! знівечив! о Господи! та я ж тебе!..

З тими словами розгнівана молодиця вискочила з натовпу.

- Тітонько, не підходьте, бо стрілятиму. Не підходьте, ну! - розгублено лопотів парубійко, озираючись на всі боки.

- На, на, стріляй! - задерла та у відповідь спідницю. - Я тебе зараз так устрелю, що мати не впізнає, паскуда ти соплива!..

І, висмикнувши в ошелешеного солдата автомат, вона затисла молодика між коліна і відколошматила автоматом по... ну, по чому того не так давно колошматила мамця.

- Ой-ой-ой! - заверещав за старою пам"яттю той. - Не буду! ей-ей!

Натовп зареготав, а посоромлений солдат ганебно залишив поле бою під градом гнилих помідорів.

Чи треба казати, що молодиця з відірваним соском так піднесла дух новочеркасців, що все враз кинулося готуватися до бою з гарнізоном, який, безперечно, розпочне черговий наступ. Не маючи вогнепальної зброї, новочеркасці готували все, що тільки можна було використати як ерзац-озброєння: кавуни, дині, гарбузи, вазони, відра з помиями, пляшки з вапном, цеглини, окріп, старі галоші. Хтось навіть приготував на підвіконні всі шістдесят томів країнчудесівської великої енциклопедії. Дітвора робила рогатки і збирала камінчики. Більш винахідливі запасалися дустом. Місцеві асенізатори викотили десять автоцистерн, заповнених по саму горловину фекаліями.

Усе промовляло про те, що бій мав бути гострим. Дебела молодиця, яка втратила сосок, гасала по місту, підбурюючи одних і підбадьорюючи інших. Вона вимахувала руками і кричала, що помститься аж-аж.

Коли в казармах стало відомо, як привселюдно натовкли зад їх побратимові, солдати висипали на плац і, поцілувавши полковий прапор, заприсяглися ліпше вмерти стоячи, ніж упасти перед бабою навколішки. Офіцери з ентузіязмом повели взводи, роти і батальйони на приступ. Проте основні сили противника обрали кутузовську тактику і відступали, заманюючи солдат усе далі, у той

час як з верхніх поверхів на солдатські голови лилися помиї, падали кавуни, дині, гарбузи, пляшки з вапном і валилися важкі томи країнчудесівської енциклопедії. Основна сутичка відбулася на площі, де вилаштувалися десять асенізаційних цистерн зі шлангами, поставленими під кутом, мов на ракетній установці. Солдати йшли, не маючи жодного уявлення про характер активної оборони противника. Це вже було упущення полкової розвідки.

Підпустивши солдат на певну відстань, шофери включили компресори, і фонтани смердючої рідини вдарили по авангарду противника. Одночасно з усіх сторін запрацювали рогатки, і зверху посипався дуст. Цього було досить, щоб у страшній паніці полк відступив на вихідну позицію. Обормоти разом з усіма крикнули "ура!" і кинулися навздогін.

Командування дивізії було шоковане. Після цього над містом з"явилися вертольоти, і услід за цим загриміли на вулицях танки. Командир танкової частини, однак, був ліберал і не бажав загострення ситуації. Зупинивши колону біля площі, він вискочив з головного танка і наказав усім розійтися. Тоді з натовпу вийшов старенький учитель /мабуть, історик/ і, майже копіюючи Мірабо, сказав:

- Ми прийшли сюди з волі народу і підемо звідси, лише скорившись силі танків.

І всі скорилися силі танків, і розійшлися по домівках.

х х х

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

Обормоти тікають до Станіслава, ночують на кладовищі і ведуть цікаву розмову з цвинтарним сторожем

Та не встигли новочеркасці розійтися по домівках, як над ними блиснув караючий меч правосуддя. Блиснув, - і населення міста враз зменшилося на кількасот чоловік.

- От що, хлопці, - сказали Обормотам не дуже голосно сивоусі заводські лекальники, - мажте п"яти - це найліпша вам порада. Бо знали ми і Ягоду, і Єжова, і Берію - добра згори не чекай. А новочеркаські мусори навряд чи забудуть, як їх товкли трое близнюків.

Дізнавши таку цінну пораду, Обормоти чемненько подякували, тихцем майнули в аеропорт і того ж дня були вже в Києві. Сварка з правосуддям не входила в їх розрахунки. Звичайно, країнчудесівське правосуддя не аргентинське, а все ж... Відомо, що протя-

том довжелезної людської історії правосуддя принесло більше зла, ніж усі злочинці, взяті разом. Виходячи з цього, Обормоти завжди ставилися до правосуддя, якого б воно кольору не було, дещо недовірливо. Отже, змазавши, за порадою, п"яти, вони чкурнули з благословенної сторони Тихого Дону до каштанового Киева.

- Ой бля! - сплеснула руками Роза Шаланда, побачивши Обормотів. - Бідненькі ви мої Обормотики! Мажте п"яти звідсіля, поки не пізно, бо вчора по вас уже приходили.

Обормоти з того тільки роти розявили. Оце так-так! Оперативність яка, га! Вони, звичайно, не знали, що розшукує їх Півтораівана, а не Тихий Дон. Так чи інакше, довелося Обормотам і звідси накивати п"ятами. Шаланда вивела їх городами, через лісок, на колію, і вони потопали до найближчої станції.

- Обормотики, - схлипнула прощаючись Шаланда, - що ж то з вами тепер буде? І що ви такого натворили, що за вами так бігають, га? Мабуть, з-за тої проклятої Аргентини. А новину чули? Немудрому дали по шиї. Може, яке полегшення піде. Перебудьте десь якийсь час - перемелеться.

Зітхнули Обормоти, полапали Шаланду на прощання і пішли купувати квитки до Станіслава. Вже де-де, а там вони знайдуть тимчасовий притулок.

Приїхавши вночі, Обормоти, за звичкою, попростували до готелю, але, вчасно схаменувшись, поплелталися по вулиці світ за очі. Біда! Навіть переспати ніде. Плелталися, плелталися Обормоти і доплелталися до кладовища. Перезирнулися і зрозуміли один одного без слів: це те, що треба! Спокійнішого в усіх відношеннях місця не знайдеш. Як казав Висоцький:

А на кладбище так спокойненько,
Так культурненько, -
Исключительная благодать.

Перелізли через огорожу і притулилися на гробках. Лежать, мов мерці, і у головах кожного - хрест. Лежать Обормоти, в небо дивляться і думу думають. З-за якого, зрештою, дідька така веремія в Новочеркаську зчинилася? Чи з-за малих заробітків? чи, може, через дорожнечу? а чи навпаки, через зниження цін на підкови і голки? чи через норми виробітку? Якщо навіть вважати, що через те чи інше - то знову ж таки, як же воно могло трапитися все те саме через те чи через інше? А гегемон? А гегемонська диктатура? Якщо гегемон є гегемон, то це все одно, що господар є господар. Якщо ж господар є господар, то не стане ж господар сам у себе вікна бити і сам на себе кричати "давай борщу!". Усе це було до-

сить дивно і цілком не влазило в рамки обормотівського розуміння. Залишалося, отже, тільки зафіксувати все те в щоденнику, лишивши місце для висновків.

Ніщо так не настроює на філософські узагальнення, як старе, поросле бур"янами, кладовище. Коли ви прагнете пірнути в нірвану, ідіть на цвинтар, ліпше вночі, ляжте на могилку головою до хреста, встроміть очі в якесь сузір"я - і нірвана готова. Про мертв"яків не думайте, бо ніколи не слід думати про тих, хто не думає про вас. Це аксіома. А аксіома - свята річ. Отже, поважайте аксіоми.

Обормоти не були просто Обормотами. Вони були філософи і сприймали явища лише з філософської точки зору. Лежачи на гробках, вони були дуже задоволені, що дістали можливість поринути в нетрі філософії. Правда, Обормоти були ортодокси, і навіть твердолобі ортодокси, але не можна бути марксистом і не бути ортодоксом. А Обормоти були марксисти, отже й ортодокси. Золоте правило класичної логіки!

Думки Обормотів із Землі злетіли в Космос. Один уп"яв очі в сузір"я Оріона, другий - Андромеди, третій - Ліри, але всі троє думали одне: як би то було лепсько, коли б влада Країни Чудес охопила всю земну кулю, а звідти скокнула б на всі сузір"я Галактики. Від цих думок у Обормотів дух захопило, і вони враз забули і про Новочеркаськ, і про своє становище, і про відсутність комфорту. Яка велична мета! Чого не зробиш задля неї! Які засоби не пустиш у хід. Аби, аби, аби! У своїх мріях вони вже бачили все людство в рожевих окулярах. Ото була б гармонія! Така мета, дійсно, виправдовує всі засоби.

Майже до самого ранку плавали в етері філософії наші герої, і тільки коли почало розвиднятися, стулили очі.

Розбудив їх голос цвинтарного сторожа:

- Оце так-так! Оце я розумію! Мов пани на перинах. Здоровенькі були, хлоп"ята! Зі святом вас.

Обормоти сіли, протираючи очі.

- З яким?

- Спаса.

- Хіба сьогодні Спаса?

- Буцім не знаєте. Та воно й правда, з похмілля все з голови вилітає. А я вам зараз чарчину - і пам"ять повернеться.

Сторож дістав з одної кишені пляшку з кукурудзяним корком, а з другої - чарку і налив Обормотам. Брати подякували за частування, але по чарці випили. Трохи було вогкувато.

– Хе, ну й подібні ж ви одне до одного, – придивився до них дідок. – Відай, артисти. Вони тут частенько на могилках пустують: то з чаркою, то з дівкою. Я, знаєте, теж колись на сцені грав, ще за Польщі. Чули, може – "В кігтях гепеу"? Файна була п"єса. А ви хто ж – співаки а чи танцюристи? Тепер життя, правда, таке, що не потанцюєш – не їстимеш. Отим, – показав він на могилки, – ліпше. Своє відмучили, та й по всьому. Мовляв, ходіть, ходіть, дурні, однак цвинтаря не минете. Скоро, відай, і мені туди. Ну й хай. Утомився. Як не як – дванадцять літ у тюрязі відсидів.

– За що ж? – скоса глянули на нього Обормоти: ще приріже тут.

– За що, за що, – пробурмотів дідок. – Зібрались якось – це ще за Мудрого було – випили, як ведеться, ну й заспівали "Ще не вмерла", то мене, прошу, на третьому куплеті й забрали. Бітме, не брешу. Привезли до Станіславова, спустили в якийсь льох – тремчу, аж тельбухи трясуться і зуби цок-цок. Глипнув: стоїть їден з отаким ножакою і пальцем до мене – ану, ходи сюди, мать... А то він тим ножакою ґудзики на штанях відрізав. А мені звідки те знати? Як глянув – у штанях мокро стало. Ой, кричу, не ріжте, я й так уже вмер... Вже й не тямлю, як ті ґудзики в мене позрізав, клята душа. Запхали до камери, а в ній ані лягти, ані сісти, отак лишень і стій. І воздухів нема. У голові паморочиться. Стукаю – води хоч дайте, бісова орда. А мені у віконце пані з отаким пузом: "Якої тобі ще тут води? – каже. – що, в мене в... – пробач водокачка чи що?". А з-за неї – отой з ножакою виглядає: "Може, тобі ще кави принести?". Ну, думаю, нічого собі. Хоч би вирватися – піду на цвинтар і помру. Бітме. Так ото, як бачите, лишень через двадцять літ на той цвинтар доплентався. Отут і помиратиму, хай йому грець. Тут навколо люди мертві, не обижають.

– Дуже вже ви сентиментальна людина, як бачу, – мовив старший Обормот.

– Ая, – сплюнув дідок, – ми, українці, народ чутливий, сентиментальний, тільки нам зброї не дають.

І, глянувши на небо, де шулікою крутився літак, підморгнув Обормотам:

– Ади, яка авіяція в Країні Чудес. Колись, ще за Польщі, у Станіславові теж були два лепських літаки, то один, прошу вас, мав аж два мотори. Бітме, не брешу.

І дідок знову дістав пляшку.

– Може, ще по одній?

Обормоти щиро подякували і, щоб швидше збутися того базікання, почимчикували з цвинтаря.

Опинившись на центральній вулиці, брати, порадившись, вирішили завітати до знайомого їм ще з Калуша лікаря Котурбаша, який мешкав десь тут поблизу. Не встигли, однак, Обормоти ступити й кількох кроків, як ледве не збили з ніг елегантного джентльмена.

- Хелоу! - вигукнув той. - Кого я бачу! Сеньйори Обормоти!

- Пан Антко! - закричали Обормоти.

- Це ж як розуміти вашу появу тут? - після взаємних вітань запитав король більярду.

- Довго оповідати.

- А якщо довго, то зайдемо до мене. Я іноді люблю послухати цікаві історії. А ваша, я впевнений, мабуть, що цікава.

З тими словами Антко Маринчак потяг Обормотів за собою.

Почастувавши їх вечерею, король більярду пірнув у глибокий фотель і, поклавши /за американським звичаєм/ ноги на стіл, запалив сигару.

- Уелл, прошу, я слухаю.

Обормоти оповіли Анткові про свої останні пригоди, не роблячи з них жодного секрету.

- О'кей, - сказав Антко, вислухавши їх. - І ви хотіли довіритися лікареві Котурбашу? Добре, що ви трапили на мене, бо чекали б на вас великі неприємності. Я знаю цього смердючого пса. Продасть і ще руку потисне. Там уся рідня така. Я пропоную вам інше: завтра я відлітаю до Ленінграду. Прошу за компанію. Там ви загубитеся, як голка в сіні. А взагалі, перепрошую, на дідька лисого вам було лізти в ту політику? Хай нею займаються оті, що нагорі, а ми - квіточки зриватимемо. Ну то як, полетіли?

Обормоти не встигли відповісти, як у двері постукали. Визирнувши у вікно, Антко зауважив біля будинку міліцейську машину і глянув запитливо на Обормотів.

- Чи не по вашу душу, га? У ліжко - раз-два!

І, відкинувши ковдру, упхав туди одного за одним усіх трьох Обормотів. У двері знову постукали. Антко відімкнув.

- О! Сервус! - вигукнув він, впускаючи міліцейського чина. - Айм глед ту сі ю, дуже, дуже радий! Стільчик, - він змахнув рушником. - Прошу!

- Ніколи, - буркнув чин. - Документи.

Антко подав.

- Хто ви і чим займаетеся?

- А - власне?

- Просто цікавлюсь.

- Членський квиток спілки журналістів вас влаштовує?

– Цілком. Ви самі мешкаєте?

– А ви як гадаєте?

– Як коли.

– А я звик завжди. Це моя професія.

Міліцейський чин скосив око на ліжко і, ніби так собі, пройшов ближче. Молодший Обормот хихикнув з-під ковдри і грайливо підморгнув ментові.

– Кхм, – кашлянув мент, ховаючи конфуз, – кхм. Ну і так далі...

– Що поробиш, – підморгнув у свою чергу ментові Антко, проводячи його до дверей. – Винен, грішний. Не можу, розумієте, без дівчаток. Натхнення нема.

– Там, я бачу, ще одна, – підморгнув і собі міліцейський чин...

– А це щоб веселіше, – шепнув Антко і замкнув за ментом двері.

Після цього епізоду Обормотам раптом страшенно захотілося в Ленінград.

– Чи не можна вилетіти сьогодні ж?

– Завтра, – відповів спокійно король більярду.

х х х

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ
Обормоти в Ленінграді

Ленінград веселився. Причиною тому було падіння Микити Немудрого, який добряче допік славним пітерцям. Взагалі, пітерцям завжди хтось допікав – то Микола Романов, то Ягода, то Єжов, то Берія, ну і, звичайно, найбільше Йосип Мудрий. Після кожного такого допікання пітерці багато кого з-поміж себе не дораховувалися. А тому іноді були дуже злі. Крім того, Пітер був "колискою революції", а це теж слід мати на увазі. Тепер до влади прийшли Немудрята, які ще невідомо чим допікатимуть. А що допікатимуть – у цьому ніхто не мав сумніву. Тому пили за упокій Микити і за майбутнє допікання. Пили і співали:

Як умру, то поховайте мене в кукурудзі,
Не забудьте написати хемію на пузі.
Поховайте в кукурудзі ви мене, пройдоху,
Не забудьте на могилі посадить гороху.
А щоб свині не розрили бісову могилу,
Ви на неї положіте кам"яную брилу.

Хай нащадкам сповіщає стопудова плита:
Під цим камнем спочиває хитрий лис Микита.
Поховайте, заспівайте: слава тобі, Боже!
Забери собі на небо те, що нам негоже.
Як зашумить качаниста і горох уродить,
Нажеруся я від пуза, кину я городи.
Все покину і полину в пекло чи до раю, -
Може, Сталіна зустріну в загробному краю.
Він чортам своїм накаже, підкрутивши вуса:
"Розіпніть це враже падло, як жиди Ісуса.
Розіпніть це враже падло, щоб тріблó звисало,
Щоб стікало, мов з кнуряки, розтоплене сало".
Розпинали чорти його, як того собаку.
Нехай Сталіна у пеклі поцілує в с...у.

Пісню цю, до речі, завезли до Пітера разом із салом хохли, і вона дуже сподобалася пітерцям. Співали вони її, правда, трохи на кацапський лад, дещо перейнакшуючи і навіть не все розуміючи, але, на щастя, останнє слово виявилося спільним в хохлацько-кацапському лексиконі, а тому не вимагало пояснень.

В аеропорту Антка з Обормотами зустрів непевного вигляду суб"єкт, на квартирі якого мешкав Антко Маринчак.

- Какало, - відрекомендувався він Обормотам. - Тільки прошу наголошувати на останньому складі.

Какало було ґермафродитом і, залежно від певного періоду, було то мужчиною, то жінкою, а іноді й ні тим, ні іншим. І що найцікавіше, в цій же залежности змінювалися його політичні погляди. Як мужчина - він був запеклий марксист, як жінка - запекла антимарксистка, а в перехідний період - типовим дворушником. Тому в розмові з ним треба було завжди враховувати його фізіологічний стан. Невідомо, під якою статтю фігурувало Какало в паспорті, але Антко якось зауважив, що йому слід мати три прізвища, а не одне, залежно від стану: Какав, Какала, Какало, з їх законними наголосами.

В цей час у Какало був перехідний період, тобто - воно не було ні тим, ні тою. У зв"язку з цим Антко часто збивався у розмові на середній рід, кажучи іноді замість "він пішов" - "воно пішло".

Як на такий солідний капітал, Антко жив досить скромно. Він займав усього одну маленьку кімнатку. Коли Обормоти натякнули, що він міг би мати власний будинок, Антко відповів:

– А навіщо? Я всесвітній волоцюга, мій дім – уся земна куля. Цю руку, сеньйори, знають Рим і Токіо, Мельбурн і Калькутта, Шанхай і Париж, а ви мені товчете про якийсь дім. Що я – рантьє чи московський обиватель? Сьогодні в Ленінграді, позавтра – в Лондоні.

– Ну, це ви вже загнули, – підморгнули йому Обормоти. – Вам і візи не дадуть. Ви ж знаєте країнчудесівські порядки.

– Віза? – Антко навіть свиснув. – Щось я не пам"ятаю, щоб коли-небудь з візою їздив. Невже ви серйозно вірите, що дротяна загорожа на країнчудесівських кордонах існує для захисту від шпигунів? Дурні вони повзати на животі. Літак, сеньйори, літак! А дріт – це щоб країнчудесівці не порозбігалися. Ха-ха! Що стосується мене, то перший-ліпший капітан першого-ліпшого іноземного пароплава перевезе Антка Маринчака в перший-ліпший куточок планети Земля. Коли літатимуть космічні кораблі, я також знайду спільну мову і з космічними капітанами. Між іншим, я ніколи не гадав, що у Країні Чудес так нудно. Нема де розважитись. Навіть у Пітері я з нудьги двічі вивертав собі, позіхаючи, щелепи. Нещодавно з-під поли я купив книжку Жерара Філіпа – "Мандрівка до найнуднішої країни". Шкода, що я її раніше не перечитав: навряд чи завітав би я до Країни Чудес.

– Не завітали б – не покористувалися б Довбушевим скарбом, – уклололи Обормоти.

– Це єдине, що мене трохи тішить, – позіхнув король більярду. – Навіть партнерів у більярд немає. Один пупок з обкому і один з міськради, – ото і вся сила. Якщо вони так само керують, як грають у більярд – бідні пітерці.

– Добре чи кепсько, а якось живемо, – примирливо сказало Какало. – Чи варт чіпати керівництво?

У Ленінграді стояла саме та проклятуща пора, коли місто огортає такий туман, що, не набиваючи ґулі, не можна було пройти вулицею. Отож усі ходили з синцями на лобі. По тих синіх ґулях можна було пізнати корінного пітерця. Хто був без ґулі – той не був ленінградцем. Обормоти, хоч і не були ленінградцями, але, щоб не різнитися від корінних, придбали теж кожний по величезній ґулі.

Приїхавши з півдня, наші герої на перших порах мерзли таки здорово. А потім нічого, звикли. Звикли, бо купили енотові шуби. Отак в енотових шубах і ходили. Спочатку Обормоти мали намір на час перебування в Ленінграді мешкати в Антка. Хоч було трохи тіснувато, але довго затримуватися в Пітері не входило в їх наміри. У Новочеркаську все поволі вщухло /тим більше, що про ті

незначні події навіть жодна газета не згадала/ – і можна буде сміло випірнути на поверхню. Виходячи з цього, можна було жити і в Антка. Але, коли перехідний стан у Какало закінчився, і Какало стала жінкою, та ще й темпераментною, Обормоти трапили в паскудне становище, бо мадам Какало почала кокетувати. Одного разу вона /Какало/ зайшла до Обормотів у жіночому вбранні й почала пускати бісики.

– Знаєте, ви мені подобаєтеся, – поплескала вона навіть по щоці старшого Обормота. – Може, сходимо сьогодні ввечері в "Колізей"?

Вражені Обормоти того ж дня накивали п"ятами, підшукавши кімнатку на Виборзькій стороні. Антко від щирого серця посміявся, довідавшись про причину того спішного переїзду.

Щоб трохи розважитися, він запросив їх до більярдної ресторану "Балтика". Обормоти охоче прийняли це запрошення, бо в туманному непривітному Пітері вони дуже нудьгували. Коли вони ввечері прийшли до більярдної, Антко саме застосовував свій знаменитий маринчаківський клапатос по трьох кулях, внаслідок якого одна вдарила по лобі першого партнера, друга – другого, а третя трапила в лузу. Хоч партнери і дістали кожний по великій гулі – вони були в захопленні. І Антко, прийнявши королівську позу, недбало кинув:

– Майстерність – велике діло, майстерність у більярді – найбільше. У цьому ви щойно упевнились. Міжкий бачили Варшава і Париж, Лондон і Токіо, Мельбурн і Калькутта, не кажучи вже про Фріско і Нью-Йорк. А тепер прошу всіх до ресторації на коляцію, в ресторації є що пити, а у нас – чим платити.

Усі крикнули "хай живе і пасеться король більярду!" – і поперли услід за Антком. Глянувши на Антковых партнерів, Обормоти, на подив, упізнали в них двох високоповажних клієнтів Остапа Бендера. Тепер вони були вже не такі товсті і досить жваво, без сторонньої допомоги, рухалися. У свою чергу в.п. клієнти впізнали Обормотів і дозволили їм потиснути руки.

– Раді бачити вас у Пітері, шановні. Якщо хочете добре розважитися, тримайтеся нас. Ми саме приїхали з Москви сюди на лови. Ні, ні! Ха-ха – не жіночі лови, ні! На справжнісіньке полювання. Просимо до компанії. Матимете нагоду побачити, що таке лови високоповажних товаришів.

Обормоти радо погодилися. Антко також. Цілком зрозуміло, що в наступні дні думки Обормотів були заполонені виключно полюванням, що мало бути. Що таке мисливська лихоманка, розуміє лише той, хто хоч раз стрельнув з мисливської рушниці. Може, він там

нічого і не підстрелив, але якщо стрельнув - значить мисливець, значить уже хворітиме на мисливську лихоманку. Невідомо, правда, чи стріляли коли-небудь Обормоти, чи полювали, але безперечне одне: вони захворіли на лихоманку. А захворівши, кинулися по крамницях купувати відповідне спорядження. Не в енотових же шубах по лісу перти. Отже, насамперед була потрібна мисливська одежа. Поїхали до Балтійського вокзалу на товчок і там дещо придбали, бо в крамницях нічого не було. А от зброя... це вже трохи гірше. Купити рушницю без дозволу міліції - річ неможлива. Туди-сюди покрутившись, побігли до високоповажних. Ті, звісно, розсміялися:

- Диваки! Та ми вам хоч віз. Це ж для народу заборона, а ми - авангард. Нам усе можна.

І дали Обормотам по хорошій рушниці. Стріляйте на здоров"я! Таким чином, з цього боку все було гаразд. Залишилися всякі дрібниці: ятґташі /що обов"язково/, ножі, сірники, сокирки, кварта, чайник, термос, похідна газ-кухня, хліб, сало, часник, ну і, звичайно, півлітра - без цього додатку до мисливського асортименту і мисливець - не мисливець. Отже, обвішавшись усім тим, наші герої у супроводі Антка з більярдним кием з"явилися на призначене місце. Тут уже стояли автосани, біля яких метушилися різні поважні товариші. І серед них - Обормоти очам не вірили! - вони побачили Задунайського, Посмітюху і Пузанка.

- Панове! скільки літ, скільки зим! - вигукнули близнюки.

- Тс-с! - застережливо підніс пальця догори Задунайський. - Не панове, а товариші, товариші.

- Ясно, - сказали Обормоти, - але де ж ви тепер, так би мовити, перебуваєте?

- Особисто я, - блиснув скельцями пенсне Задунайський, - працюю директором одного інституту і одночасно читаю лекції з основ марксизму-ленінізму. Товариш Посмітюха - управляючий тресту, а товариш Пузанок - директор великого універмагу.

- Достеменно так, - хитнув головою Посмітюха. - Зараз оце тут у відрядженні.

- А ви як? - поцікавився Пузанок.

Обормоти тільки руками розвели.

- Люфттрест.

- Глядіть, щоб вас до тунеядців не залічили - тепер це дуже просто. Ми он тицьнули одному-другому і такі місцячка відірвали - пальчики оближеш. Самі бачите. Не стільки тої роботи - скільки пошани. І ми тепер уже не просто товариші, а дуже-дуже шановні

товариші. Он як.

– З самим Немудрим за одним столом сидів, – сказав Задунайський. – А тепер з Немудрятами сиджу. Слово гонору. Велика сила – золото. Мов тараном, усі стінки попробивав, пробивав би і далі, та десь треба зупинитися. Живемо – не скаржимося. Скоро в мунізм ступимо – одну ногу вже занесли. Особнячки відбудували, в межах пристойности, звичайно.

Місце для полювання було обрано в заповіднику – високоповажним це дозволяється.

– Єгерів візьмемо? – спитав один з товстунів. Було їх кільканадцятеро.

– Не треба! – замахали руками інші. – На біса! Тільки завадатимуть своїми правилами. Нам – щоб привільно.

– А хто ж тоді заганятиме?

– Жереб кинемо, кому випаде.

З цим усі погодилися. Провели жеребкування. Випало Обормотам.

– Що стосується мене, – сказав Антко, – то я волію спостерігати. Я цим займаюсь усе життя. Убивати бідолашних тварюк я не люблю, лише спостерігати. Отже, джентльмени, який плян?

Визначили азимути. Розподілили ролі.

– Тут дичина сама до рук іде, – мовив клієнт Бендера, – тільки встигай. Отже, ви заходите з тамтого боку озера, шановні Обормоти, і женете все на нас, а ми їх отут... А для початку давайте перекусимо.

З цим теж погодилися, – і перепустили по одній, навіть по другій. Після цього всі побрели снігом на визначені місця. Обормоти вийшли до озера і, обійшовши, побрели далі, заглиблюючись у саму лісову гущавину.

– Треба галасувати, – сказав старший Обормот, – інакше дідька лисого ми що-небудь виженемо.

І Обормоти пішли лісом, горлаючи на всю пельку:

Гей гук, мати, гук, де козаки йдуть...

З того співу в лісі зчинився страшний гармидер. Де які були птахи – усе позлітало вгору. Дятли перестали дзьобати дерева і налетіли на Обормотів, щоб попробувати, що воно таке. У свою чергу ворони підняли такий галас, ніби їм загрожувала страшна небезпека. Налякані всім тим, зайці повискакували з-під дерев і чкурнули хто куди.

– Гей, го-го! – покотилося лісом з тамтого боку.

– Гей, го-го! – відгукнулися Обормоти і загорлали ще дужче:

Куди вони йдуть, там бори гудуть,
Попереду себе та вражого звіра облавою пруть!

- Диви! - сказав раптом молодший Обормот. - Киця!

Усі троє задерли голови і побачили на дереві рись, яка причаїлася в гіллі... Якщо наші герої помилково прийняли рись за кота, то цьому не слід дивуватися - їх мисливський стаж нараховував поки що ті хвилини, що минули відтоді, як вони вступили в ліс...

- І звідки цей кіт тут узявся? - висловив здивування Іван Обормот. - Може, він дикий?

- Та звісно, - ствердили молодші брати, а Микола навіть покликав:

- Киць-киць! Ну-ну, злазь, дурненький, бо замерзнеш. Але ж і здоровенний котяра.

Рись подивилася згори і вишкірила гострі зуби.

- Сердитий, бестія!

Скільки не кликали Обормоти дикого кота, той тільки шипів на дереві. Тоді Обормоти вирішили полізти на дерево. Але тільки-но вони почали дряпатися, як рись стрибнула на Миколу Обормота і мало не роздерла його на шматки. Добре, що хоч старший не розгубився - схопив за куций хвіст і стяг додолу. Здивована таким нечуваним нахабством, рись хотіла кляцнути зубами Іванову руку, та замість руки відкляцала собі хвіст, а позбувшись хвостика, заверещала несамовито і зникла в гущавині. Піднявши той жалюгідний хвіст, Іван Обормот почепив його на шапку як трофей. З-за цієї клятої рисі Обормоти втратили всяку орієнтацію і не могли визначити де північ, а де південь. Почали горлати, та за луною нічого не могли второпати, звідки хто кричить. Отож рушили навмання. Перли вже просто через кущі. Очевидно, з тамтого боку Обормотів прийняли за якихось тварюк, бо раптом відкрили по них шалений вогонь. Очманілі з усього того, близнюки кидалися в усі боки, та всюди потрапляли на постріли. Добре, що хоч мисливці то були такі собі, бо поки що Обормоти йшли ще живі. Та треба було все ж вибратися з-під вогню, - і всі троє кинулися навтьоки. Ойкаючи і йойкаючи, Обормоти все далі лізли в гущавину, а ззаду насідали мисливці і чулася собача гавкотня.

- Ще не вистачало, щоб хортів спустили, - мовив захекано старший Обормот.

Від одної тої згадки всі троє наддали ще більше ходу. А стрілянина ззаду не тільки не вщухала, а ще більше посилилася. Вибравшись якось з гущавини, Обормоти вискочили на полянку, та враз

так і остовпіли. Просто перед ними стояло кілька вовків, які, забачивши Обормотів, смачно облизалися. І тут виявилося найнеймовірніше: ніхто з Обормотів не вмів стріляти. Хтось інший, трапивши в таке становище, звичайно, вмер би з переляку, або дістав би ведмежу хворість. Та наші герої були не тільки хоробрі, як леви, але й досить кмітливі, щоб вийти з першого-ліпшого становища. Отже, розгубившись на якусь мить, брати пішли вперед, бо були голодні, мов чорти.

- Цю-цю, песики, цю-цю, вовчики! - трохи, може, навіть улесливо звернулися до них Обормоти, і кожний кинув по шматку хліба з салом.

Вовки, певна річ, усе те зжерли і зажадали ще. І тут Обормотам прийшла в голови оригінальна ідея. Відкоркувавши півлітру, вони змочили весь хліб у горілці, після чого кинули вовкам. Зжерши хліб, вовки так сп"яніли від "Столичної", що куди й ділася їх вовча натура. Трішки з насолоди повивши, вони почали гратися в довгої лози і навіть дозволили Обормотам себе полащити. Після цього не важко було й захопити всю зграю в полон. Обормоти йшли, а вовки бігли за ними, мов цуцики, щось по-вовчому лепечучи. Таким-от чином близнюки вийшли, нарешті, до озера й враз зорієнтувалися. Мисливці стріляли десь осторонь, і там же чулася гавкотня собак.

Можна собі уявити змішане зі страхом здивування всіх мисливців, коли вони зустрілися з Обормотами. Собаки враз метнулися навтьоки, яка куди, а високоповажні мисливці мов задубіли із роззявленими ротами. Тільки Антко не втратив звичайного свого самовладання і мовив:

- Ну, чого стали? Погладьте вовчиків - бачите, як вони хочуть лащитися.

Так закінчилося це історичної ваги полювання, знаменне тим, що вперше за всю історію Країни Чудес жодного звіра в заповіднику не було забито.

Обормоти ж набули слави великих мисливців і навіть одержали премію за вовків, згідно із загальним положенням.

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ,
неймовірний! - про те, як воскресали Леніна

А тепер ми покрутимося разом з нашими героями навколо історії, яка не просто ввійшла в історію з великої букви, а весь світ приголомшила.

Справа в тому, що саме тоді, коли трое наших героїв потрапили в чортзна-які ситуації, саме тоді в Країні Чудес розгорнулися такі події, про які не тільки ми, а й нащадки наші базікатимуть несосвітенні речі.

Як ми вже казали, Йосип Мудрий віддав кінці, а Микита Немудрий раптом злетів зі свого сідала, і пішли Немудрята за Немудрятами, аж поки, нарешті, все те не зайшло в глухий кут - є такий вислів.

Отож усе те зайшло в глухий кут і навіть гірше. Одне слово, стало питання руба: як бути далі і що його робити, коли все зайшло в отой чортів глухий кут?

І стали Немудрята думати й гадати, як ото бути, коли все-всеньке і понад всеньке зайшло в отой бісів глухий кут. Уперлося, значить, і ні соб цабе, ні цабе соб. Зібралися ото, значиться, Немудрята на строго-строго секретну нараду - вирішувати: як буть? І, як у таких випадках буває, осяяла одне Немудря геніяльна ідея /і в немудрих іноді бувають "проблєскі ума"/. І каже те Немудря з геніяльною ідеєю в голові, так каже:

- Евріка!

Це завжди так кричать, коли щось знаходять.

- Евріка! - галасує Немудря. - Знайшов!

І пішов далі розгортати свої міркування про те, мовляв, що живемо ми всі в епоху НТР, що все досягло такого розвитку, що аж-аж, що особливо те стосується галузі біології і генної інженерії, ну і так далі, як кажуть шваби: унд зо вайтер.

- Так от, - підсумовує те геніяльне Немудря. - Так от: давайте воскресимо Ілліча. Він зразу лад наведе. Бо то голова і зверху ще отака головешка.

Не можна описати того, як зраділи всі Немудрята. Зраділи так, що на радощах, як ведеться, добряче хильнули. А хильнувши, викликали найзнаменитіших генних інженерів і звеліли їм:

- Воскресайте Ілліча, інакше - амба!

Крутилися генні інженери, крутилися - ні, діло не йде. Не йде, та й годі.

- Знаєте, - кажуть ті генні інженери, - ми в цьому трохи та-

ки відстали від загряниці /все Сталін клятий!/, а тут, – кажуть, – вештаються троє сеньйорів з Аргентини, так то саме те, що треба. Сеньйори ті вештались, як нам стало відомо, серед аргентинських споконвічних аборигенів і набралися у них усякої премудрости, що Європі й не снилося. Зокрема, – кажуть, – премудрість та в питанні воскресіння небіжчиків усі розуми поїла. Так от – Обормотів сюди, і негайно!

Таким чином, на Обормотів пішов розшук не тільки з одного боку /Органівського/, а й з другого /сугубо правітельственного/.

І що найцікавіше в тому всьому – шукали ті, шукали ці, шукали усім тамузом, нарешті, – і ні соб цабе, і ні цабе соб. І то, якщо взяти до уваги, як невимовно добряче вміє шурувати країнчудесівська розвідка по всіх усюдах, ловлячи всякої масти шпигунів, чи щось у тому роді. Дивно, дуже дивно.

А Обормоти то там вигулькували, то тут – ну, невловимі, та й усе.

У Кремлі – землетрясеніє. Та що ж воно у біса таке?! Правітельственное заданіє – та не виконать! Бути такого не може! Мислити про таке не можна! Наказ-наказ, як казав отой Еллан /Напівблакитний/.

Знову кличуть академіків на особливо секретну нараду в Кремль.

– Ви ж, – кажуть їм, – члени, муністи, деяким чином. Та ще й озброєні найпередовішою ідеологією. То в чьом же дело? Бомбу водневу змайстрували. А тут – лише воскресити, подумаеш – проблема. Невже без Обормотів не обійтися?

– Ліпше би усе ж з ними, – академіки в одвіт, – та коли така неув"язка, є ще одна ідейка. Гімалаї...

– Що – Гімалаї?

– Є там суб"єкт один. Живе уже тисячу літ – секрет якийсь має до-того довгожитія. То, може б...

– Бий тебе сила божа! Чого ж ви зразу про те не сказали? Чим Обормотів шукати, то викрасти того суб"єкта – раз плюнуть. У нас самі лише одеські катакомби чого варті: залізе туди котрийсь – спробуй знайти. А то Гімалаї! Та ми...

І дійсно – і тижня не минуло, тягнуть звідтіля якогось типа гімалайського – борода з кінський хвіст завдовжки, і все таке інше. І там, виявляється, Органи країнчудесівські своїх хлопців понапихали.

Солідно!

Отож – мерщій того на літак, і з Джомолунгми – в Москву.

Що для наших мудреців – неймовірна заковика, то для того гімалайця – пльовое дело. Воскресити? Всігда пажалуста. Хоч Понтія

Пілата, хоч Гришку Распутіна.

Зрештою, в останньому варіянті "Історії МКЧ" про те викладено все, як на долоні. Почитайте, якщо кортить.

Не буду вже торкатися тих тонкощів, як усе те робилося і чинилося /про те досить галасувала преса, країнчудесівська і та, що за парканом/. Ні, ви тільки уявіть собі, що то зчинилося в Країні Чудес, коли з домовини встав-піднявся Ленін. Як ото сказано в Сосюри:

Опівночі б"ють барабани
В розстріляне серце моє.
Встають над Москвою тумани,
І Ленін із гроба встає.

Я не знаю, якого дідька в Сосюри було розстріляне серце, в яке били барабани - то його справа, а щодо мене - і руки тремтіли, і жижки тремтіли, коли ото Красною площею пройшов Ілліч і навіть рукою помахав, а в мене з того всього аж зуби зацокотіли і затрясло всього, як у Паркінсоновій хворобі. Важко, неймовірно навіть, усе те описати.

Пройшов, значиться, воскреслий Ілліч Красною площею і прямісінько в урядові кулуари. А там теж усе трясеться - з радощів чи з чогось іще, того вже не знаю.

Зібралися до тих кулуарів усі Немудрята - а було їх ой-ой! - і каже їм Ілліч:

- Ну, товаришочки, дайте для початку я всі ваші діла розгляну - що ви тут нагарбузували. А для того треба мені кілька днів, аби я в тому трохи розібрався.

І замкнувся Ілліч у кабінеті. Сидить у ньому день, два сидить, три. Невідомо навіть, чи і в кльозет ходить. Сидить усе і, видко, сильно думає. У кулуарах Немудрята навшпиньки ходять, щоб не перешкоджать.

Минуло ще кілька днів - не виходить воскреслий Ілліч. Охопила тоді Немудрят тривога: а що, як непередбачене щось - інфаркт чи інсульт? Таке може ж бути. Зазирнули в кабінет. Картина приголомшуюча: порожньо, лише вікно відчинене. Аж заскиглили Немудрята: оце так-так! А що, як уже секретна запарканова служба викрала?! Тепер таке не диво, ще й не таке трапляється. Поставили на ноги всю держбезпеку: відшукати, в бога і мать!..

Але ні Луб"янка, ні її детективи, ні тим паче МУР - відшукати слідів воскреслого небіжчика не змогли, і на тому треба було ставити крапку. Але тут сяйнула не менш геніяльна ідея ще в одного з Немудрят:

– Давайте воскресимо Дзержинського – щоб той, та не знайшов!

Сказано – зроблено.

Воскресили і Дзержинського. Слово тут якесь недоречне – воскресати. Містикою тхне. На жаль, іншого ще не придумали. Але придумають, бо ж на те й інститут мовознавства, а в ньому чого тільки не придумують. Але не будемо відхилятись.

Отож заходить Дзержинський до того кабінету, де зник невідомо куди і як геній революції, заходить і нишпорить по всіх закапелках, навіть дещо понюшив.

І раптом...

Що не кажи, а те "раптом" частенько таки трапляється в житті – чи треба, чи не треба.

Раптом /Боже, допоможи, напоум подати той фінал на належному рівні!/...

...Раптом знадвору у вікно влітає камінчик і падає до ніг залізного Фелікса.

Той нахиляється – записка.

А в ній таке:

"ФЕЛІКСЕ, ЇДУ В ЖЕНЕВУ. ПОЧИНАТИМЕМО ВСЕ СПОЧАТКУ".

Коли, налякані таким розворотом подій, Немудрята попхалися на консиліюм до Великого Оракула, який як-так обслуговував Кремль, той вирік:

– Не приведи і не дай, Господи, якби то все спочатку пішло! Свят, свят, свят!...

Та, Богу дякуючи, історія пішла, як той казав, "не в ту степь". Завдячуючи астральній премудрості Великого Оракула, поки Ленін чимдуж шпарив до Швейцарії, його, Леніна, вдалося десь на якомусь кілометрі перетворити в астральне тіло і хукнути в Космос. А за ним заодно і залізного Фелікса. На всяк випадок.

Немудрята полегшено зітхнули:

– Слава тебі, Господи!

І видали закон, згідно з яким усяке воскресіння небіжчиків кваліфікувалося як найтяжчий злочин.

Сказано ж бо: помер Максим, ну й чорт з ним!

А то ж мудрість народна.

Шановні, не будемо порушувати колізію і повернімося знову до трьох Обормотів.

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ
Про дебет, кредит, сальдо і такі-сякі речі

Перебування в Ленінграді дало змогу Обормотам підбити деякі підсумки з дослідженням, яке вони проводили протягом тривалого часу. Ми маємо на увазі щоденник Обормотів. Обормотівський гросбух аж розпирало від напханих туди інформацій. Звичайно, вони могли якось інакше, цікавіше провести час у Пітері - ніж занурюватись у свій талмуд - ну, принаймні, хоч поєднувати корисне з приємним, як казав Горацій. На Невському чарівниць вистачало. Проте, коли Обормоти займалися серйозними питаннями, вони не бажали розмінюватися на дрібниці. Отже, озброївшись стосами паперу, авторучками і рахівницею, наші герої на цілий місяць поринули у філософські узагальнення, математичні абстракції і т.ін., твердо пам"ятаючи, що без солідного не можна розтлумачити просте. Наслідком цієї місячної кропіткої роботи була невелика табличка, яку Обормоти помістили на останній сторінці свого щоденника і яку ми наводимо нижче:

ЗДОБУТКИ КРАЇНИ ЧУДЕС
/розпис/

Дебет /що мали/	Кредит /що втратили/	Сальдо /що є/
I. Свобода слова	Свободу слова	Отаженна дуля
2. Свобода партій	Свободу партій	Отаженна дуля
3. Свобода демонстрацій	Свободу демонстрацій	Отаженна дуля
4. Свобода друку	Свободу друку	Отаженна дуля
5. Земля - селянам	Земля - від селян	Земля - еліті
6. Заводи - робітникам	Заводи - від робітників	Заводи - еліті
7. Самовизначення націй	Самовизначення націй	Отаженна дуля
8. Всенародне озброєння	Всенародне озброєння	Отаженна дуля
9. Право на освіту	Освіту	Сяка-така освіта
I0. / - / - / - /	/ - / - / - /	Тюрми, концтабори
II. Рівноправність	Рівноправність	Отаженна дуля
I2. Добробут	Добробут	Отаженна дуля

Як бачимо, Обормоти підійшли до справи з усією серйозністю, навіть закликавши на допомогу країнчудесівську бухгалтерію. Не подвійну італійську, не ворожу американську і не сумнівну морську, за якою "тисяча нам, тисяча вам - і кінці у воду" - а саме країнчудесівську бухгалтерію. Якщо взяти до уваги, що при розробці матеріялів Обормоти не користувалися кібернетичними машинами,

то їх працьовитість викликала шанобливе здивування. Для того, щоб звести все до такої геніяльно простої таблиці, Обормотам довелося по шістнадцять годин щоденно копирсатись у вищій математиці, політичній економії, основах країнчудесівського права та інших дуже поважних речах, закликавши на допомогу навіть ейнштейнівську теорію відносности. Яку ролю відіграла хитромудра теорія Ейнштейна в роботі Обормотів – нам невідомо, але що над нею потіли Обормоти – достеменно так.

Закінчивши цю воістино титанічну працю, Обормоти вигукнули "ух!" і попадали, знеможені, на ліжко, задерши ноги догори. Цілий тиждень після цього відпочивали Обормоти, набираючись сил за рецептом Ван Кліберна: желатин, яйця, полівітаміни. А набравшись, нарешті, сил, вирішили трохи розважитись. Як розважались Обормоти у славному Пітері, ми, на жаль, не знаємо. І ніхто не знає. Хіба що самі лише Обормоти. Нам лише відомо, що після цих розваг Обормоти змушені були знову вдатися до рецепту Ван Кліберна: желатин, яйця, полівітаміни. А набравшись знову сил, пішли до Антка на нараду – як далі бути. Король більярду висловив думку, що новочеркаська справа давно вкрилася пилом, а тому Обормотам слід повернутися до нормального життя, зав"язавши собі на пам"ять вузлика – раз і назавжди не встромляти своїх носів у політику.

– Там і без вас вистачить обормотів, пробачте на слові, – завершив свою думку Антко.

Як на лихо, всю цю розмову підслухав у сусідній кімнаті Какало. Збоку найневинніша річ набуває в очах любителя замкових щілин чогось надзвичайно важливого. А Какало був у даний момент не просто любитель, а запеклий марксист – він щойно ввійшов у чоловічу силу, звідси цілком зрозуміло, яке враження могло справити на нього несподіване відкриття, що Обормоти перебувають на нелегальному становищі. А чому? Як запеклий марксист, він міг дати лише одне тлумачення: шпигуни. А сказавши собі це страшне слово, відразу помчав туди, куди слід у таких випадках бігти щирому країнчудесівцю.

– Моє прізвище Какало, – назвався він якомусь високому чинові, – тільки з наголосом на останньому складі.

– Ну й що? – спитав той.

– Я впіймав шпигунів, – озирнувся, невідомо чому, на всі боки Какало.

– Де ж вони?

– На моїй квартирі.

– Скільки?

– Троє.

– Послухайте, – дещо підозріло глянув на Какало органівський чин, – а це, очевидно, не бучинська, була, історія?

Очевидно, ленінградські Органи у свій час були поінформовані про те, як у Бучі шпигуна ловили.

– Не знаю, що таке бучинська історія, але, як запеклий марксист, я не можу допустити, щоб моя квартира перетворилася на конспіративний шпигунський явочний пункт. Я свідомий країнчудесівський громадянин.

– Гаразд, гаразд! – зупинив його патякання чин. – Під яким прізвищем мешкають у вас на квартирі оті підозрілі типи?

– Мешкали, а не мешкають.

– Ви ж казали, що вони у вас.

– У мене.

– Отже – мешкають?

– Мешкали.

– О чорт! – роздратувався чин. – Прізвища їх ви, може, знаете?

– Обормоти!

– Обормоти! – аж підскочив той. – Та ж на них розшук. Дуже вдячний за інформацію.

Сказавши це, органівський чин зразу вхопився за кілька телефонів одночасно. За якусь хвилину все було піднято на ноги.

– Ще раз дякую, – потис руку на прощання Какалові чин. – До речі, якщо що-небудь вивідаєте у сусідів чи деінде – заходьте.

– Служу Країні Чудес! – виструнчився Какало.

Завдяки такій чорній зраді наші герої ледве не трапили в пастку, але завдяки властивости свого характеру – ніколи не зволікати у вирішеному питанні – вони уникли пастки. Поки Какало дібрався до Органів, поки здобув перепустку, поки з"ясував органівському чинові суть справи – Обормоти вже мчали в "Красній стрілі" у напрямі Москви /в аеропорту була нельотна погода/. Таким чином, з"явившись на квартирі Какало і нікого не виявивши, органівські співробітники тільки посвистали. Однак Антко мав необережність сказати Какалові, що Обормоти від"їхали до Москви. Цього було досить, щоб того ж дня Луб"янка одержала з Ленінграду інформацію про приїзд Обормотів до Москви.

Що сталося в Москві, ми про це оповімо в наступному розділі. А поки що торкнемося побіжно чергового перетворення Какало. Десь через місяць, ставши знову жінкою, а отже і запеклою антимарксисткою, Какало знову з"явилася в Органах, але вже у жіночому манто. Це перетворення Какало справило таке сильне враження

на органівського чина, що той на мить позбувся мови.

- Слухайте, ви, людожере, - дещо екснансивно почала Какало, розмахуючи парасолькою, - якого дідька співробітники ваших смердячих Органів вештаються біля моєї квартири? Обормотів шукаєте? Та ви Обормотам п"яти не варті цілувати. Як ви смієте лазити за такими шановними людьми? Осколок ви берієвський - ось хто! Як запекла антимарксистка, я завжди ненавиділа вас, вас, які на кожному кроці псують життя чесним громадянам. І от що: коли я ще раз застукаю ваших агентів у себе під вікнами, я виллю їм на голови свій нічний горщик.

Невідомо, скільки б ще продовжувала своє базікання Какало, якби до чина не повернулася враз його мова. Розлютований таким безпардонним поводженням, він наказав затримати громадянку Какало до вияснення її особи.

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ

Обормотів заарештовують і обвинувачують у шпигунстві

У Москві Обормоти зупинилися, звісно, в "Метрополі". Треба собі уявити, з якою радістю зустрів Обормотів персонал готелю. Усі навперейми прагнули зробити хоч манюсіньку послугу близнюкам, аби привернути їх увагу до себе. Директор так розчулився, що заревів, як бегемот, а пані директорова тричі мліла з радощів і їй щоразу підносили нашатир. Нарешті з"явився маленький п"ятилітній директорчик, точнісінька копія близнюків, і поважно їм сказав:

- Послухайте, у вас обличчя справді обличчя, а чи так - навмисно?

Обормоти були у захваті від розуму малюка і обцілували його з усіх боків.

- А як тебе звуть? - спитав старший Обормот /Знайомство з дітьми обов"язково треба починати з цього питання. Це один з постулятів педагогіки/.

На це закономірне питання маленький директорчик відповів:

- Томрабо.

- Томрабо? - перепитали Обормоти, вперше чуючи таке ім"я, а зрозумівши, почервоніли. Пані директорова при цьому соромливо опустила вії.

Звичайно, Обормоти закидали маленького Томрабо усіма подарунками, які вони могли тільки дістати в "Дитячому світі". Помірку-

вавши, як би то ще чимось виявити свої почуття до малюка, Обормоти повели його на "Шлюб по-італійськи", а наступного дня в оперету на "Прекрасну Гелену". Хлопчик був у захопленні, плескав разом з усіма, а під кінець сказав, що він дуже любить поцілуйні фільми і п"єси, які часто показують по теліку. З цього Обормоти зробили висновок, що спадковість відіграє не останню роль.

Повертаючись із Томрабо з вистави, Обормоти зауважили біля пам"ятника Пушкіну натовп людей.

- Що трапилося? задавило кого-небудь? - стривожено запитали вони.

- Задавило, - відповіли з натовпу.

- Задавило?

- Задавило. Письменників задавило: Дана і Синяву. Тому і мітингують.

Зрозумівши, що тут пахне площею Маяковського, обачні Обормоти поспішили змитися.

- Хай йому грець! - махнули вони рукою. - Знову в якусь халепу трапиш.

Але біля будинку обласного суду вони знову трипили на натовп.

- Що таке? - повитягували шиї цікаві до всього Обормоти.

- Наших б"ють, - відповіли їм.

- Кого і кого?

- Письменників б"ють: Дана і Синяву.

Зачувши те, Обормоти чимдуж подалися від похмурого будинку.

Тут їм пригадався Новочеркаськ, де теж галасували "наших б"ють!".

- Хай йому грець! - махнули вони рукою. - Знову в якусь новочеркаську історію трапиш.

І, підхопивши на руки маленького Томрабо, близнюки помчали до затишного "Метрополю".

Вважаючи, що праця їх з успіхом закінчена, Обормоти, щоб увічнити цю знаменну подію, наступного ранку подалися на вулицю Горького в студію звукозапису. Тут вони наспівали свою знамениту платівку з груповим обормотівським портретом посередині, яка зараз зберігається в історичному музеї. Це марш, текст якого склали вони самі:

Обормоти, вперед давай!
Обормоти, в сурми грай!
Обормоти, не відступай!
Обормоти, трощи, ламай!

А рефрен такий /трохи, між іншим, у східному стилі/:

Вперед давай, Обормоти!
В сурми грай, Обормоти!
Не відступай, Обормоти!
Трощи, ламай, Обормоти!

Наспівуючи цей марш, близнюки, дуже задоволені собою, залишили студію, щедро обдарувавши персонал. І тут до них підійшли хлопчики з Луб"янки і ввічливо взяли їх попід руки. Що ж, ніхто ніколи не знає, звідки й що звалиться на голову.

Опинившись знову на Луб"янці, Обормоти довго кліпали очима, нічого не тямлячи.

– А-а, старі знайомі, – зустрів їх капітан Дзюба.

– Півтораївана! – витукнули здивовані Обормоти.

– Не Півтораївана, – розсердився той, – а капітан Дзюба.

У цей час до кімнати ввійшли два генерали і, ввічливо привітавшись, сказали:

– Ну так що – будемо говорити?

– Що? – вирячили очі близнюки.

– Що хочете.

– Тобто?

– Ну-ну, не будемо грати. Розказуйте.

– Та що?

– Що хочете.

– Може, вас цікавлять анекдоти? – бевкнули Обормоти.

– Ні, анекдоти нас не цікавлять. Вам відомо, де ви перебуваєте?

– Більш-менш.

– Ви в руках країнчудесівської контррозвідки. Вам це ясно?

– Цілком, якщо це вас, природньо, влаштовує.

– Ну так що ж – будемо говорити?

– А чи не можна якось конкретніше? – у свою чергу спитали Обормоти.

– Ви дуже мудрі. Розповідайте все підряд без жодних запитань. І майте на увазі, що нам усе відомо. Усе, до останньої деталі.

– Якщо вам так усе відомо, – відказали Обормоти, – то ми не бачимо потреби в нашій розповіді.

– Ви, очевидно, сумніваєтесь у здібностях нашої контррозвідки, – дещо глузливо сказав один з генералів, який трохи скидався на колобка – таке в нього все було округле, – але щоб розвіяти ваші сумніви, я наведу вам лише одну деталь. Тридцятого квітня минулого року, о двадцять другій годині, ви були в гостях у жін-

ки на ймення Кіса. О двадцять третій двадцять ви сказали їй "золотко моє", після чого була статева сполука. Ну як? Бачите, як ми поінформовані?

Дійсно, Обормоти не те що були здивовані, а просто приголомшені обізнаністю країнчудесівської контррозвідки.

– Не розумію, – сказав другий генерал, подібний статурою до маньчжурського огірка, – не розумію, нащо крутити, коли все так ясно і кожен ваш крок відомий контррозвідці. Отже?

– Та ми, їй-богу, не знаємо, в чім справа, – ледве не перехрестилися Обормоти. – Якщо це зв"язано з Новочеркаськом...

– Залишмо поки що Новочеркаськ, – перебив їх генерал-колобок. – Давайте по порядку: де, коли, як?

– Як то: де, коли, як?

Обидва генерали розсміялися.

– Ну й хитрющі ж ви, Обормоти! Давайте ліпше не будемо. Викладайте все і, слово муніста, ми відпустимо вас на свободу.

– Таж ми теж муністи деяким чином, – вважали за потрібне зауважити Обормоти.

– Які ж ви муністи, коли шпигунством займаєтесь? – навіть розсердився генерал-огірок.

Почувши таке, Обормоти аж підскочили.

– Ми? шпигуни?

Тут усі троє почервоніли від гніву і стукнули кулаками по столу.

– Но-но! – застеріг їх генерал-колобок. – Раджу не забувати, де ви знаходитеся. Отже, почнемо спочатку: де, коли, як? Мовчите? Зацікпило? Покажіть їм фотографії, може, схаменуться і зрозуміють, що тут не грають у кота і мишки.

Півтораївана притяг мішок фотографій і витрусив їх просто на підлогу. Після цього Обормоти позбулися не тільки мови, а навіть здатности бачити. Навряд чи кому сподобалося б уздріти себе в найнеймовірніших інтимних позах. Тут, до речі, капітан Дзюба дещо переборщив. Це зрозуміли навіть обидва генерали, глипнувши на ту унікальну колекцію.

– Ну гаразд, – сказав генерал-колобок. – Я бачу, що ви хлопці з розумом, і це добре, що ви не хочете говорити. Я сам на вашому місці нічого б не говорив. Те, що ви репрезентуєте солідну розвідку одної солідної держави – нам відомо. Не будемо, не будемо про це говорити зараз. Навпаки, облишмо всякі балачки. Ви розвідники і ми розвідники. Як розвідник з розвідником, ми завжди зуміємо домовитися. Розвідник першої кляси повинен завжди

працювати за принципом: і нашим, і вашим. Хе-хе-хе!

Тут обидва генерали навіть полапали фамільярно Обормотів за коліщя, від чого ті зареготали, бо страх боялися лоскоту. Побалакавши з близнюками на різні теми, генерали побажали їм усього найкращого, висловивши впевненість, що все буде о'кей. Очевидно за генеральською вказівкою їм відвели такі апартаменти, як хіба Пу Ї. Кожному окрема мебльована кімната, окремий кльозет і служник. Отже, Обормотам, бажали вони того чи ні, довелося на ніч розлучитися, крикнувши один одному замість "добраніч" - "Обормоти, не відступай!" - розійтися по своїх кімнатах.

На вечерю вони одержали по пляшці добрячого коньяку і рамштекс "по-кремлівськи". Нудьгувати, звісно, було ніколи: у кожного в голові думи роїлися, мов бджоли. І треба було тим думкам дати якийсь лад. Пізно ввечері до кожного з Обормотів завітало дівча і, кинувши легкий халатик, поперлося гольцем-голе в ліжко. На питання, у чім, власне, справа, дівча відповіло:

- З генеральського наказу.

Хоча після тої пертурбації Обормотам було не до того, але наказ є наказ, і перечити генералові, а тим більше підвести дівчину, жоден з братів не бажав. Отже, на ранок усі дівчата могли рапортувати начальству, що наказ виконано, а Обормоти - тішити себе думкою, що вони не порушили внутрішнього розпорядку Луб"янки.

Власне, близнюкам не було на що скаржитися, бо дівчата виявилися справжніми мастачками амурних справ і стояли поза конкуренцією, навіть якби трапили до шанхайських борделів. Відчувалася солідна підготовка жіночих кадрів країнчудесівської контррозвідки. Задоволені першим днем, Обормоти з тривогою чекали наступного - що ж то він їм принесе? Та минув день, минув другий, третій минув - а Обормотів ніхто не тривожив. Кожного дня було майже те ж саме: сніданок, ленч, обід, вечеря, який-небудь кінофільм. Різниця полягала лише в тому, що на зміну брюнетці з"являлася блондинка, на зміну блондинці - шатенка і т.д. Але одного дня їх знову відвідали генерали.

- Ну, як ви тут? - по-дружньому підморгнув Обормотам колобок.

- Може, скарги? - додав огірок.

Обормоти були змушені визнати, що все цілком о'кей, але все ж поцікавилися, коли вони дістануть можливість змінити о'кей на просто ол-райт і вилетіти на свободу.

- Та це ж дуже просто! - вигукнули одночасно обидва генерали, а колобок сказав:

– Треба тільки погодитися працювати на нас – і летіть за моря й океани.

– Але ж...

– Ну-ну, не треба так. Навіщо? Давайте поставимо на цьому крапку – та й годі. Вам скільки платять?

– Та ми не про те...

– А ми про те. Кажіть суму – і сьогодні ж усе буде переведено в якій завгодно валюті в який завгодно банк. Берн? Ліхтенштайн?

– Та ні...

– Ми знаємо, що ви недешева рибка. Так жити, як ви жили в Країні Чудес, міг собі дозволити тільки ас розвідки.

Тут Обормоти прикусили язики, бо парирувати той натяк було нічим.

– Бачите, ви зразу замовкли, – по своєму зрозумів ту мовчанку генерал-колобок. – То чи не ліпше нам провадити бесіду в іншому дусі? Як ви на це дивитеся?

– Але ж, чорт забирай, ми зовсім не ті, за кого ви нас вважаєте! – вже в розпачі вигукнули Обормоти.

– Сто тисяч в англійських фунтах вас влаштовує? – обережно спитав колобок, пропустивши обормотівський вигук повз вуха.

– Каспіта! – загарчали Обормоти.

– Двісті тисяч!

– Каррамба! – заревіли Обормоти.

Генерали витерли спітнілі бугаячі шиї. Після цієї розмови Обормотів знову на якийсь час перестали тривожити. І знову пішли день за днем, з незмінним розпорядком: сніданок, ленч, обід, вечеря. Змінилося тільки меню: воно стало більш різноманітним і витонченим. Навіть горт щодня готували для Обормотів – якийсь особливий, заморський. У Москві таких і не знайдеш.

Кілька днів до Обормотів приходив пропагандист, який проводив ідеологічну обробку наших героїв: читав лекції з історії партії і основ марксизму. Обормоти спочатку тільки кепкували над тим "просвітителем", а потім, коли він їм досить набрид, загнали його своїми питаннями в глухий кут, з якого той не міг видряпатися і ганебно змився. І більше не з"являвся. Зрозумів, мабуть, що Обормоти на марксизмі не одну собаку з"їли. Коли невдаха доповів про останню дискусію з Обормотами генералам, ті тільки головами похитали:

– Твердий горішок. Добре ж їх там готують, коли так марксизмом напхали.

Після цього увага до Обормотів збільшилася приблизно удвічі. Їжу вони тепер приймали тільки в присутности лікаря, на прогулянку їх піднімали на дах тричі на день, навіть у кльозеті їх ввічливо питали, чи не треба потримати штанці. І щоденно лікарські аналізи: тиск, кров, сеча, кал. Щоб, бува, чого не скоїлося з Обормотами. Загалом, Обормоти жили, як у Бога за пазухою, паскудно тільки, що свободи не було. Старі співробітники говорили між собою, що навіть імператор Пу І так не жив.

Однак, запобігаючи перед Обормотами, генерали перегнули палицю. Одного вечора замість красунь близнюкам підсунули намальованих хлопчиків. Обормоти спалахнули гнівом, витнали хлопчиків у три вирви і підняли такий скандал, що затряслася вся Луб"янка.

- Пора все це кінчати, - висловили думку генерали і скликали таємну нараду.

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

Обормоти потрапляють до Казані, дé вони ще не були

Наслідком цієї наради було те, що одного чудового дня Обормоти опинилися трьома поверхами нижче, вже не в мебльованих кімнатах, а в звичайних камерах, та ще й без вікон. І не було вже ні тортів, ні ранітексів, ні коньяку, а лише шмат чорного хліба і тюремна баланда. Хтось інший уже б і носа повісив, та наші герої вирішили триматися стійко і калатати себе в груди, як Косіор чи Постишев, і кричати "хай живе!", хоч би навіть довелося ковтнути кулі.

А справа обормотівська тим часом росла, розбухала і сягла п"ятдесяти томів. Та /дивна річ!/ чим більше вона розбухала, ота справа, тим ставало все темніше. Як почали слідчі в"язати одне до одного те, що було напхано в п"ятдесяти томах, то не могли знайти кінців. Ухопляться за один - інший втрачають. Другий кінець знайдуть - третього нема. З натуги пупи понадривали, а справа обормотівська ані руш. Зрештою, так усі кінці переплутали, що вже зовсім не могли дійти пуття. Від нервового напруження один слідчий навіть розумом поколотив, а другий порвав останній том на шматки і поїв увесь, після чого дістав скрут кишок і був відвезений до клініки Склiфосовського, де й Богу душу віддав.

– Міцний горішок, – хитали головами генерали, – дуже міцний.

І запросили з Києва на поміч великого слідчого /слідчі теж бувають великі/ Жир-Омського. Той погортав, погортав томи, понюхав листочки, покрутив головою і каже:

– Ні, не буде діла. Треба починати спочатку.

– Тобто як спочатку? – стривожилися генерали.

– А так: вигнати Обормотів під три чорти і організувати висококваліфіковане стеження. І крок за кроком, крок за кроком...

– Ні, – перебили Жир-Омського генерали, – так не піде. Не ті тепер часи, і нам можуть не дати до пенсії дослужитися. За ті гроші, що ми витратили на стеження за Обормотами, можна атомну бомбу зробити. А ви пропонуєте – "наша песня хороша, начінай сначала". Не піде.

Замислилися генерали. Тут уже слідство пора кінчати, до суду пхати все, а кінці з кінцями не сходяться, хоч умри. Випустити не можна, бо то було би проти правил, судити – так жоден суд справи не прийме, бо кінці не сходяться.

– А що як... – стукнули себе по лобі генерали і звелїли везти Обормотів на експертизу: медицина все спише.

І от стоять Обормоти перед авторитетною комісією і відповідають на каверзні питання світил країнчудесівської психіятрії.

– Ваше ставлення до країнчудесівської влади?

– За і тільки за – руками і ногами, – бадьоро відповідають Обормоти.

Психіятри багатозначно перезирнулися.

– Що спонукало вас займатися шпигунством?

Обормоти виявили таке обурення, що до них зразу підскочили троє сестер зі шприцами.

– Афектус, – констатували лікарі й похитали головами.

Далі посипалася така безліч питань, що Обормоти не встигали відповідати на них.

– Яка різниця між куркою і яйцем?

– За скільки днів можна пішки дійти до Місяця?

– Скільки від Києва до Лубен?

– Чи може завагітніти жінка на віддалі?

– Чим можна довести, що на Місяці нема людей?

Останне питання було досить каверзним, але Обормоти відповіли так влучно, що вчені аж похитнулися.

– Бо якби там були люди, вони б нам на голови с...

На мить запанувала мовчанка, очевидно, психіятри збиралися з думками. Нарешті, один, плюгавенький професор, у якого голова від старезности ніяк не трималася на шиї, прошамкотів:

– А шкажіть, чим відрізняється мудрий від дурня?

– Тим, що дурень без мудрого якось проживе, а мудрий без дурня – ніколи, – відрапортували Обормоти.

Особливо допікав своїми питаннями заїкуватий академік, який так м"яв, бгав і жужмив речення, що, дійшовши до підрядної частини, забував головну, через що між ними утворювалися ножиці.

– Аааа яяяка рррріззниця між хххх... – на тих "х" академік остаточно застряв, і скільки не хитали головами його колеги і навіть Обормоти, допомагаючи йому, нічого з того не виходило. Академік уперто тяг своє "х", зачепившись на ньому, мов на гачку.

– Хххх хлібом, – підказав нарешті хтось.

– Ааа... ччорт, ххкай бббуде ххліббом... ііі хххх...

Тут академік знову застряв на проклятущому "х" і, маючи на увазі халву, знову звів на хліб.

– Хххх... чччорт... хай бббуде хххлібом, га?! – ревнув він наостанок.

Обормоти тільки руками розвели, чим академік був вельми задоволений.

Стара, як світ, бабця, з майже голим черепом, цікавилася лише сексом і, виходячи з цього, поставила Обормотам послідовно два питання:

– Чи може завагітніти жінка від пилу?

і:

– Чи велика у вас статева потреба? Якщо велика, то – наскільки велика?

На перше питання Обормоти відповіли так, що примусили б почервоніти яку завгодно дамочку, але ця мумія навіть не поворухнулась. Щодо статевої потреби близнюки дали зрозуміти, що то їх приватна справа. Взагалі, усім тим Обормоти були страшенно роздратовані. І коли котрийсь із психіатрів звелів їм дивитися на його прокурений табакою палець, близнюки так люто покрутили очима, що той тільки мовив "мда" і сів на місце.

У свою чергу, на завершення, розлючені вкрай Обормоти сказали лікарям:

– А тепер дивіться сюди.

І коли ті звернули до них свої погляди, Обормоти склали по величезній дулі.

Коли Обормоти вийшли, комісія почала радитися.

– Знаєте, колеги, – сказав професор з головою, що хиталася, мов флюгарка, – в ЦУМі продаються вовняні китайські кальсони.

– Аааа... ппопо... чічічім? – спитав заїкуватий академік.

– Нне ззнаю, – в тон йому відповів старий, – мені дружина купувала.

– Між іншим, в Італії вирощували ембріон, – сказав хтось. – Ви чули? Мабуть, у майбутньому дітей почнуть виводити в інкубаторі.

– Мені ждається, – втрутилася стара бабця з голим черепом, – мені ждається, що штарий шпошіб не шкоро відімре – дуже вже він був приємний.

Перебравши купу новин, члени комісії згадали про Обормотів.

– Ну, то яке ж винесемо рішення? – спитав голова комісії.

Тут думки лікарів поділилися і виглядали приблизно так:

– Насамперед, зверніть увагу на прізвище: Обормоти. Ніхто ніколи не стане заперечувати, що обормот і є обормот.

– Але обормот, колего, ще не ідіот.

– Ввввовони ббблизз...

– Близнята?

– Дядядякую.

– Цілком слушно: близнята – це природня ненормальність і ненормальність не лише у гіпофізі.

– Зверніть увагу, які вони потайні. Не забажали відповісти, який у них статевий потяг.

– А про Місяць що змололи.

– Іііі нне ввівідповіли, яка рірізззниця мміж хххх...

– Хлібом?

– Ххх, чччорт, ххххліббобом ііі...

– Ну, це зрозуміло – вони не змогли дати відповідь на таке просте питання.

– Дядядякую.

– Треба також врахувати інтереси Органів. Якщо до нас привезли цих, як їх, Обормотів, то, самі розумієте...

– Так-так.

– Я вважаю, колеги, що ми маємо справу з круглими ідіотами, бо тільки ідіот може втекти звідкись до Країни Чудес...

Тут останній з виступаючих дещо зам"явся, зрозумівши, що бевкнув щось не те.

– Ну, я гадаю, ви мене розумієте? – заокруглив він.

– Безперечно, – підтримали його інші.

– Отже? – спитав голова.

Очевидно, останній довід був найбільш переконливий, і комісія одностайно ухвалила: вважати Обормотів ідіотами.

Завдяки цьому Обормоти швидко змінили камеру Луб"янки на ка-

меру тюремної психіятричної лікарні в Казані. Це їх примусило замислитися. Як ми знаємо, вони були ортодокси і, як ми знаємо, безмежно вірні Країні Чудес. Опріч того, вони досконало володіли логікою. Схиляючись перед усім країнчудесівським, Обормоти, природньо, повинні були схилитися і перед країнчудесівською психіятрією. Отже, якщо їх визнали ідіотами, то, значить, вони і є ідіоти - до такого неминучого висновку повинна була їх привести логіка, і привела. Обормоти вигукнули:

- Ми - ідіоти!

І вишкірили один на одного зуби.

Але, визнавши себе ідіотами, Обормоти все ж не полишали думки про волю. Воля була їм потрібна хоча б для того, щоб завершити свою наукову працю з вивчення Країни Чудес. Їх тішило те, що найцінніша річ - щоденник - не трапив до рук контррозвідки, цілком випадково, правда. Напередодні арешту вони відіслали щоденник на схованку Розі Шаландї. А це була цілком надійна схованка.

Як довго їх триматимуть у цій тюрмі - Обормоти не знали, але були певні, що "окови тяжкіе падут" і т.д. Хоч лікарі теж нічого певного їм не казали, але все ж дали їм зрозуміти, що, оскільки вони визнають себе ідіотами - значить, діло йде на поправку. Безнадійний ідіот ніколи не визнає себе ідіотом. Це так втішило Обормотів, що вони тепер на кожнім кроці вважали за потрібне підкреслювати свій ідіотизм.

- Ми - ідіоти! - сяючи, казали вони тюремним наглядачам.

І це саме чули від них повсякденно сестри, доповідали лікарям, і ті лікарі задоволено констатували:

- А Обормоти тее, поправляються!

Щоб рішуче закріпити ту поправку, поштрикували нейролептиками.

Отже, ставши на шлях виздоровлення, близнюки з презирством дивилися на тих, хто ніяк не виходив з ідіотичного стану. Так, один, наприклад, уперто тримався своєї ідефікс: стріляти горобців. На першій же комісії на запитання, що він робитиме, коли його випишуть, той відповів:

- Зроблю рогатку і стрілятиму горобців.

На наступній комісії його ідея дещо видозмінилася.

- Ну як? - спитали його.

- Та що ж, вийду, влаштуюся на роботу.

- О! - багатозначно перезирнулися лікарі. - Справа йде на ліпше. Ну а далі?

- Ну, влаштуюся, грошей зароблю, піду на базар, куплю ґуми, зроблю рогатку і стрілятиму горобців.

Далася ж йому та рогатка!

І, нарешті, на останній комісії він на запитання, що робитиме, відповів зітхнувши:

– Одружуся.

– О! – піднесли пальці догори всі члени комісії.

– Ну а далі?

– Приведу дружину із ЗАГСу додому.

– Ну, ну?

– Поцілую.

– Так.

– Роздягну.

– Чудово! Ну – і?

– Витягну з трусиків гумку, зроблю рогатку і стрілятиму горобців...

До пари цьому ідіотові були й ідіоти з антикраїнчудесівськими настроями. Їм втовкмачують – любіть владу, як ближнього свого, а вони, капосні, сміються і кажуть, що то, мовляв, тхне толстовщиною і всепрощенством, а вони прощати не бажають. Тримають рік, тримають два, а вони все своє, як отой з горобцями. Дуже вже хворий несознательний народ.

– Ну що, – питають, – будете любити владу?

– Ні, – одвічають, – нема за що.

За рік знову.

– Будете любити чи ні? Лояльні будете?

– Не будемо лояльні.

Отакі вперті. І, головне, жодні ліки таких не беруть. Професор з досить дивним прізвищем Тур-Об-Ар навіть працю з цього питання написав: "Країнчудесівський маніякально-депресивний психоз".

Звичайно, Обормоти трималися осторонь цих безнадійних ідіотів, оскільки вважали себе цілком надійними.

Так минув рік, минув другий, і Обормоти постали перед комісією, що мала вирішити їх долю:

– Ну як? – спитали близнюків.

– Чудово!

– Голоси?

– Були та загули.

– А як наша рідна країнчудесівська влада?

– Влада – во! о'кей – влада!

– А настрій?

– Країнчудесівський.

Трохи порадилися члени комісії, більше так, для виду, і ка-

жуть:

- Звичайно, Обормоти ідіоти, але безвредні, бо кричать "хай живе!". Навіть корисні. Якщо ідіот галасує "хай йому грець!" - це гірше. Такий ідіот - бека. Такого - під сім замків. А це ідіоти свої, країнчудесівські. Отже, хай живуть і пасуться.

І дали Обормотам "путьовку в жізнь".

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТИЙ

про те, як Обормоти опинилися на волі, зустріли Похмуру Особу і на радощах забенкетували

Три роки минуло відтоді, як Обормотів підхопили попід руки луб"янківські хлопчики. Можна собі уявити стан наших героїв, коли ті знову опинилися на волі. А навколо пашів май, а навколо все цвіло, сміялося і жило. Ні, таки хороша це штука - життя, незважаючи навіть на деяку його дисгармонійність. А може, навіть тим воно і хороше, що в загальну гармонійність вплітаються дисонанси.

Багато змін сталося за той час: поступово задерли хвіст Немудрята, в Ґалардії товклися країнчудесівці, в Піднебесній зду-рів Перший Мандарин і зажадав того ж від підлеглих /див. "Останній мільярдер"/, пересварилися між собою муністи, кількість атомних бомб у світі сягла потужности, здатної висадити в етер земну кулю разом з Місяцем. Нарешті - Півтораївана став майором. Правда, майором він став ще тоді, як посадив Обормотів. Взагалі, на обормотівській справі багато хто з Луб"янки пішов угору. Це ще зайвий раз стверджує стару, як світ, істину, що на нещасті одних будується благополуччя інших.

Ну і, нарешті, ще одна досить значна подія: припинило свою діяльність знамените Вірменське радіо, бо, як пояснило воно - всі анекдоти вміщено в останній програмі країнчудесівської партії.

Вийшовши на волю, Обормоти тільки покручували носами на всі боки - таке амбре розносило навколо життя. Звичайно, Обормоти з цікавістю оглянули Казань, в якій їм довелося так довго прожити не зі своєї власної волі і без прописки. Оглянули Кремль, усякі історичні пам"ятки і, на останнє, забажали побачити татар. Смішно би було поїхати з Казані і не побалакати з татарами, тим більше, що Обормоти вже знали по-татарськи "ісамісес" і хотіли хоч

раз це слово вжити, щоб, значить, зробити татарам приємність. Отож Обормоти почали шукати в Казані татар. Шукали, шукали і ніяк не могли знайти. Вирішили навіть по домівках походити, та в усіх квартирних показниках були Іванови, Петренки, Ейнтейни, а от хоч якого-небудь Мусаліля не було. Звернулися по допомогу до постового, і той порадив Обормотам піти на радіостудію. Справді, не збрехав постовий: є на студії татари, і татарка є. Зраділи Обормоти і кажуть:

– Їсамісес.

– Їсамісес, – відповідають їм ті. Виходить, правда – татари.

– Скажіть, – питають Обормоти, – де це таке видано, щоб у столиці та не було справжніх столичних мешканців?

– А навіщо? – знизали плечима татари. – Ми Казань відступили старшому братові – хай порядкує та нам, татарам, порядок завдає. Нас ще цар Іван покорив задля того, щоб ми спільно зі старшим братом проти експлуататорів боролися і через чотири століття разом Країну Чудес будували.

Тут Обормоти, на свій сором, змушені були визнати повне незнання закономірностей історичного розвитку Країни Чудес і, посоромлені, пішли швендяти вулицями татарської столиці, яку Іван Грозний покорив задля власної ж користи татар: не бачити б їм інакше Країни Чудес, як сліпому сонця.

– Що далі робитимемо? – спитав старший Обормот молодших.

– Мабуть, спочатку подумаємо про гроші. Без них і життя не життя.

– І то правда.

І того ж дня Обормоти написали довжелезного листа Розі Шаланді з проханням продати будинок і негайно вислати гроші. Звичайно, в Обормотів були ще деякі фінанси по різних закутках, та поки що вони вважали передчасним і необачним розшукувати ті фінанси, тим більше, що і тим розшукуванням фінансів також потрібні були фінанси. Отже, вони слізно просили Шаланду зробити все можливе для їх врятування. У постскриптумі Обормоти, ніби між іншим, натякнули про необхідність повернення їх знаменитого щоденника.

Післявши листа, Обормоти в чеканні відповіді оселилися на той час в будинку для приїжджих, біля базару. Тут зупинялися головним чином мешканці навколишніх сіл, що приїжджали з городиною на базар, серед яких було чимало татар. Це трохи втішило близнюків, яким хотілося ще щось вивчити по-татарськи, крім "їсамісес".

Комендант базарного готелю, правда, спочатку відмовив Обормо-

там, посилаючись на відсутність у них довідки з сільської ради, але коли близнюки показали комендантові папірця, в якому підписами і печаткою стверджувалося, що пред"явники цього справжні ідіоти, комендант не наважився їм відмовити. Це й зрозуміло. Комендант був правовірний і щиро вірив, що кожний ідіот свята людина, раз Аллах забрав у неї розум. Таким чином, він не тільки впустив Обормотів, але й виявляв до них на кожному кроці повагу.

Не встигли Обормоти розташуватися на новому місці і сказати татарам "ісамісес", як десь з кутка донеслося:

– А ви хто будете? З вигляду і не татари зовсім.

– Ми – Обормоти. Народилися в Тихому океані від мами-мавританки і татка-гуцула. А привіталися по-татарськи, щоб татарам приємно було, бо дуже їх вже мало щось у татарській столиці. Цілісінький день шукали, поки кількох на радіостудії знайшли.

– То й не дивно. На те вона й політика національна, наша, країнчудесівська. Цим іще повезло, а от кримських татар зовсім вигнали. Калмикам, інгушам, чеченцям тільки зараз повернутися дозволили. А три мільйони хохлів як виперли з України ще при Мудрому, то й досі по Сибірах тиняються. Ми тільки з виду приємні, а самі так зуби й точимо, "чи нема країни, щоб загарбать і з собою взять у домовину". Позахоплювали де тільки можна і де що погано лежало, а тепер проносом страждаємо – ніяк не переваримо. І хоч би вже жили по-людськи, та й того нема. А багатства такі, що півсвіту можна ощасливити, не те що себе. Горобці сміються, на нас глядючи. Три революції зробили – а нема діла. І щось таки вже мали, та так зраділи, те маючи, що не зчулися, як якась чортяка все з рук вихопила. А ми? Що ж ми? "А ми дивились і мовчали та мовчки чухали чуби, німії, подлії раби". Нема, нема нічого, все попелом пішло, а могло, могло бути...

Щось дуже вже знайомим здався той голос Обормотам – і сентенції з підозрілим душком... Дуже, дуже знайоме. Придивились до суб"єкта, що, мов та ворона, каркав з кутка, Обормоти – і мало не скрикнули з подиву. То, безперечно, була Похмура Особа, що, мов тінь, іноді зростала перед ними. Так було в Одесі, так було в Москві, а тепер іще в Казані її бракувало.

– Це ви? – не витримали Обормоти.

– Я. А ви – Обормоти.

– Обормоти.

– Ну й помрете обормотами.

– Звісно, Обормотами. А як же інакше?

– А можна було б і інакше.

– Інакше не вийде.

– Та я бачу.

– Як ви тільки ходите і ґаните все. Хіба ж це порядок? – висловили своє обурення Обормоти.

– Тому й ґаню все, що непорядок. А ви все хвалите?

– Не просто хвалимо, а здурїли від захоплення.

– Воно й видко.

– Чим ото ґанити так, ліпше б віршу яку склали на честь країнчудесівських вождів.

– А вже складено:

"Їдять – отак, і п"ють – отак,
І кожний радий, мов той кріт.
А доброта ж у них яка! –
Діра в карнавці для сиріт."

– І оце так про вождів? – жахнулися Обормоти.

– Отак.

– Жахливо!

І Обормоти скорше втекли від Похмурої Особи, щоб, бува, чого не трапилось.

Десь аж за тиждень прийшов довгожданний лист від Рози Шаланди:

"Обормотики, привіт! – писала вона. – Де ви були, що мене забули? Ой бля! Чого тільки я не передумала про вас! І те, і се. Навіть трохи слізок пролила. Мабуть, думаю, запхали моїх Обормотиків у якісь віддалені табори. Там їм і хана. Бо ж ви такі делікатні, такі чемненькі. Навіть оон мені якось приснився – все точнісінько, як ото на "Марії Магдалині". Їй-бо, не брешу! Все чекала од вас листа, а ви – ніби защїпило вам. Що ж то з вами усе ж скоїлося? Хоч завітайте та розкажіть, бо помру з цікавости. Будинок ваш продала і гроші вислала. Шкода такого будиночка, та що поробиш, як скрутно. Усі ваші шмутки бережу, може, згодяться ще. Тільки штанці ваші коротенькі заграничні під сподом інколи ношу, бо оті нейлони не для мене – ще застуджусь, до холєри. Так що пробачте. Що б вам іще такого написати? Реформа у нас грошова була, ще отоді, як ви зникли. Чули, може? Так на пам"ятнику, що навпроти Бессарабки, хтось понаписував: "Встань, Володя, подивись, до чого дожились – сало й м"ясо – тридцять сім, молока нема зовсім, а як прийдуть нові гроші, нас з"їдять клопи і воші". Їй-бо! Отак і написали. Та то все брехня, бо після реформи нічого і не змінилось: як була петрушка по десять копійок, так і залишилася. А картопля зараз –

двадцять, а помідори - п"ятдесят, а сало - три, а яловичина - два, а свинина - два п"ятдесят, а яйця - рубель тридцять. Як на мої сімдесят, що я заробляю, то можна жити. Паскудно, круп нема, а муку по списках на свята дають, та то нічого, і без того можна прожити. На ковбасу і масло щось здорово ціни задерли, але Немудрята кажуть, що то Немудрий так наплутав, а вони розкрутять. Та от іще що. Удав застрелився. Якісь валютні махінації чи що - не второпаю. А Федорович, отой, що прописку мені зробив, пішов на повишеніе: в міністерстві працює. Але п"є як і пив, і дівок перебирає. Ну, та то в них усіх должность така - нема чому дивуватися. Зустріла якось Півтораївана, так він чомусь від мене носа верне. Ото, здається, й усе. Напишіть мені докладно - що і як.

Міцно вас, Обормотики, обнімаю

Роза ШАЛАНДА

А щоденник ваш бережу, аякже".

Того ж дня Обормоти одержали купу грошей і вирішили на радощах забенкетувати. Не встигли вони відійти від поштамту, як їх наздогнав якийсь молодик /видно, уже підгледів, сучий син, що Обормоти кишені грішми напхали/.

- Якщо не помиляюсь, старики, ви, здається, розважитись бажаете? - звернувся він до близнюків. - Мене, між іншим, Жожо звуть.

- А нас, між іншим, Обормоти.

- О'кей!

- О'кей!

- Ну, так чого б вам бажалося?

- Нам бажалося б усе, - сказали Обормоти, - усе, чого б нам забажалося.

- Одверто і ясно. Беру це на себе. Завдаток на бочку, решту потім.

- Скільки?

- Одну пілюлю.

- Пілюлю?

- Сто, якщо не ясно.

Обормоти виклали гроші й застерегли:

- Обдуриш - секін башка, і ваших нет!

- Ясно. Поїхали, старики.

Усі вперлися в таксі і помчали казанськими вулицями.

- Це що, за містом? - поцікавилися близнюки.

- За містом.

- Валяй!

Проминули останні будинки, вирвалися на шосе. За півгодини таксі звернуло з автомагістралі ліворуч і, проїхавши гайок, зупинилося біля невеликої садиби.

– Тут, – сказав Жожо. – Топайте за мною, старики. Матимете і "Тисячу й одну ніч", і "Бахчисарайський фонтан", заприсягаюсь бородою Пророка.

– Аллах акбар! – вигукнули Обормоти.

Жожо ввійшов у дім, мов господар.

– Маріам, Лейла, Бубу! – крикнув він, плеснувши у долоні.

У сусідній кімнаті залунав сміх, і звідти випурхнуло троє гарненьких дівчат. Зауваживши чужих мужчин, вони соромливо затулилися.

– Ну, ну, без цього, – прикрикнув Жожо. – Самі просили, щоб когось привів. Загалом, знайомтесь.

– Маріам, – вклонилася старшенька.

– Лейла...

– Бубу...

Обормоти назвали себе.

– Селім надовго поїхав? – спитав Жожо.

– До завтрого, – відповіла за всіх Маріам.

– Ну й гаразд. А тепер – раз-два! Старого вина! чебуреків! шербету! рахат-лукуму! І щоб весело!

Дівчата зі сміхом закрутилися, постелили на підлозі килим і завалили усяким їством.

– Ну як? – підморгнув Жожо Обормотам. – Подобаються?

– О'кей!

– Я ж казав. Тоді гроші на бочку – і я пішов.

Обормоти заплатили йому решту, і той зник.

Брати посідали по-турецьки і потягли носами: давненько ж не чули вони таких пахощів! Тим часом дівчата наллялн братам вина і піднесли піяли.

– Аллах акбар! – молитовно звели догори руки ті і сьорбнули чудовий напій. Старе вино мов розіллялося по тілу. Стало зразу весело й безжурно. Дівчата пригубили й собі.

Трохи сп"янівши, Обормоти завели "Посіяла огірочки", а дівчата якоїсь татарської. Випили ще по піялі, потім ще. Після третьої піяли всім зробилося не просто весело, а аж куди твоє діло як весело. Дівчата соромливо зняли шальвари і скинули сорочки. А позбувшись того мотлоху – закрутилися в танці. Після цього Обормотам, звісно, нічого іншого не залишалося, як наслідувати їх приклад. І зразу Іван опинився в обіймах Маріам. Петро – Лейли, а Микола – Бубу.

Після трирічного голодування Обормоти показали себе з найліпшого боку, і дівчата дістали в достатній мірі те, чого прагнули. Кожного разу, коли спалахували Обормоти, спалахували і дівчата, і не можна було визначити, хто більше спалахував. Невідомо, як довго тривав би той екстаз, коли б знадвору раптом не заревіло:

- А, гяури! до моїх жінок?! шайтан! зараз буду голова різав!

Тут з усіх екстаз мов вітром здуло. Дівчата крикнули "ой!" і кинулися до своїх шальварів, Обормоти враз ускочили в штани, але і тих, і тих затрясло, мов у лихоманці. А в сінях уже загримілі одні двері, а за ними й другі.

- Тікайте! - заверещала Маріам.

Та Обормотів не треба було підштовхувати. Вони кулею вилетіли один за одним через вікно. І вчасно. До кімнати з величезним іржавим ятаганом увірвався Селім, ображений чоловік трьох своїх жінок, він же голова місцевого госпу. Людина передова, але з деякими патріярхальними звичками.

- Де гяури? - блиснув він налитими кров"ю очима. Мабуть, чортові сусіди вже понаплескували йому.

- Гяури де? - загасав по кімнаті голова.

- Які гяури? - знизала плечима Маріам.

- Які?! Оті, що тут моє вино розпивали, шайтан ти баба! - підкинув він ногою піяли.

Заперечувати щось було даремно. Докази валялися на підлозі. Селімові жінки стояли, соромливо опустивши вії.

- А, шайтанське плем"я! - заревів Селім, кидаючись на своїх жінок, щоб хоч на комусь зігнати злість. - Зараз буду всім голова різав!

- Но-но! - раптом відважилася Маріам. - Дивись, щоб я тобі тим ятаганом оте нездале місце не відтяла. Набрав трьох жінок, а ні одній ладу не дасть! Шкапа ти миршава! Ну, підійди тільки - піду в райком, одразу з голови злетиш. Багатоженець чортів! Геть!

Голова на мить остовпів, ошелешено вирячивши очі на розгнівану жінку.

- Як? - нарешті прохрипів він. - Проти шаріяту? Ти чуєш, Алла? Та я з усіх вас трьох зараз чебуреки пороблю!

Очевидно, перспектива перетворення на чебуреки не зовсім прийшлася до смаку Селімовим жінкам, бо всі троє - Маріам, Лейла і Бубу - накинулися одностайно на свого нездалого мужа, вирвали іржавий ятаган і добряче нашуркали під боки.

Після цього Селім, чоловік трьох жінок, він же госпівський голова, тяжко заплакав гіркими сльозами. Це було все, що він міг у цьому випадку вдіяти.

х х х

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ П"ЯТИЙ
Апофеоз Обормотів

Обормоти бігли з Селімового будинку зі швидкістю сорок кілометрів за годину. Бігли не озираючись і втягнувши голови в плечі, бо їм так і здавалося, що ось-ось устромиться в шию Селімів ятаган. Бігли навпередки, хто скорше. Перли через городи, якісь рови, баюри, кущі, з пагорба на пагорб, аж поки не влетіли в Казань - і тут тільки зупинилися, та й зупинилися тому, що трапили на знак "Проїзд заборонено".

- Ну як? - глянули вони один на одного і весело розсміялися.

Обормоти не були позбавлені почуття гумору.

- Здорово ж ми, га?

Обормоти пішли на берег Казанки, почистилися, лягли на мураві й замислилися.

- Що ж робитимемо, братва?

Після довгих міркувань вирішили Обормоти їхати просто в Семипалатинські степи, подалі від цивілізації, яка набридла їм донесхочу. А в тих степах, як у канадських преріях: "хорошо в степі скакать, вольним воздухом дишать".

Для початку і зупинитися є де - у Бастамаку жив шофер з непристойним прізвищем, той, що гепардика колись Обормотам подарував.

- Збудуємо хату і займемося господарством, - підсумував старший Обормот.

- Рибу ловитимемо.

- Таж там річки нема. Пустеля.

- Ще ліпше: на зайця з соколом полюватимемо, по-казахськи.

Купили Обормоти квитки до станції Жангіз-Тобе і рушили. Могли б і літаком, та економію нагаяли.

Їдуть Обормоти день, другий їдуть, і на душі обормотівській такий спокій, така нірвана - що ну. Тільки у вікна глипають, як проносяться мимо розлогі казахські степи. Вже не тільки кацапи чи хохли, вже й казахи у вагоні снують, по-своєму щось лопочуть, а якщо лаються, то тільки по-московськи. Сильніше виходить. І, чути, Немудрят лають, що буцімто казахів атомом позаражали, бо бомби атомні в степу випробовують. І знову гил-тил, нічого не зрозумієш - мабуть, щось хвалять, бо якби лаяли, то по-московськи.

Минув, мабуть, тиждень, поки Обормоти дібралися до станції Жангіз-Тобе. Вилізли, огледілися, посвистали. Сумнувато. Та раз приїхали, то - не пищати, по-макаренківському. Ходять Обормоти,

розпитують, як до Бастамака дістатися.

– На Карапул їдьте, звідти враз дістанетеся, – кажуть їм шофери. – Он якраз машина туди.

Домовилися з шофером Обормоти, сіли, поїхали. А навколо чи то степ, чи пустеля – не добереш. Рівнина та обрій, рівнина та обрій, – і отак увесь час. Травичка суха, саксаул, і хоч би тобі щось путнє. Де вже тут зайця полювати. Самі ящірки та павуки. Нудьга. Обормотам навіть паскудно стало. Зауважив те старший, підтягнув ремінець і каже:

– А ну, братва, гаркнемо обормотівську, бойову!

І гаркнули Обормоти так, що аж луна степом пішла:

Обормоти, вперед давай!
Обормоти, не відступай!
Обормоти, в сурми грай!
Обормоти, трощи, ламай!..

Навіть шофер вистромився з кабіни, зиркнув нагору – кого ж то він везе?

У Карапулі застрягли Обормоти – ні туди ні сюди. Нема машин на Бастамак, хоч що хоч роби. Сидять Обормоти день, сидять другий, ночують де трапиться, бо навіть ночівлі путньої нема. Переспали в якійсь чайхані – блохи ледве не заїли. Злі стали Обормоти – не те що на чужих, один на одного вже скоса дивляться. Бачить старший Обормот, що падає дисципліна, і каже:

– Знаєте що? Давайте пішки топати. І веселіше, і все ж ближче до Бастамака.

– Ура! – крикнули Обормоти і, натягнувши рюкзаки на плечі, залишили Карапул.

Ідти – сама насолода. Сонечко, вітерець, небо туди, небо сюди, і степ в усі боки. Важкувато, правда, та в Аргентині ще важкуватіше було. Згадали тут Обормоти далеку Аргентину і, правду кажучи, трохи сумно стало. Хороша річ Країна Чудес, та й Аргентина не остання. От якби там країнчудесівські порядки – хоч сьогодні туди майнули б.

І, згадавши Аргентіну, заспівали Обормоти:

Де ноче ен Архентіна алехада...

Топають Обормоти день, топають другий, а навколо все те ж: рівнина, степ, сонце. І хоч би яка оселя.

– Так можна збочити чортзна-куди, – бубонить молодший.

– Якщо вже не збочили, – зауважує старший.

– То вже було б зовсім паскудно, – резюмує середульший.

Зупинилися Обормоти, роздивляються навколо: туди степ, сюди степ. Поки йшли, воно ще ясно було, а як покружилися, то зразу втратили всяке поняття, в який бік Бастамак. Покрутилися отак Обормоти, перезирнулися, почухали потилиці та уклалися спати - саме сонце сіло. Ранок покаже - що і як.

Сплять Обормоти і навіть не сниться їм, що майже поруч, за кілька тін від них, не спить Півтораівана, схилившись разом з генералами біля миготливого пульту. Місяць тому він одержав призначення на цей секретний атомний полігон як представник Органів. Великий розвідник був у зеніті своєї слави. Сідниця його прижилася, і тільки синій рубець нагадував йому про сунженські події. Майор Дзюба вперто йшов угору щаблями кар"єри.

- Перевірити готовність, - вивів Дзюбу із задуми чийсь голос.
- Готовність перевірено.
- Безпека?
- Пости на місцях, - відповів Дзюба.
- Прошу звірити годинники...

Усі глянули на годинники.

- Увага! - пролунало в динаміку.
- Контакт!

І голос у динаміку почав відлічувати секунди:

- Двадцять... дев"ятнадцять... вісімнадцять...

Генерали зайняли свої місця біля перископів...

- Десять... дев"ять... - лунало з динаміка.

Великий розвідник скоса подивився на напружені обличчя присутніх. У таку хвилину завжди можна виявити по виразу фізіономії ворожого аґента. Та вирази в усіх були майже однакові, і Дзюба заспокоївся. Свій обов"язок він виконував на найвищому рівні професійної ретельности.

- Три... дві... одна... Пуск!

Над рівниною, вдалині, шугнуло в чорне небо полум"я. Шугнуло і звисло мухомором над передранковим степом.

На тому місці, де спали Обормоти, не залишилося нічого. Обормоти сублімувалися і зникли, мов їх і не було...

. . . . . .

...а історія продовжувала свій біг...

15.I - 28.II 1966 р.
Кубань, станиця Кирпильська

Д І Я Л О Г

– Намудрагелив же ти, чоловіче, бодай тебе качка копнула!

– Соромливо мовчу...

– Якісь три дурні...

– Власне, один. Один був дуремь. Такий собі сеньйор з Аргентини. Ту кумедну історію мені оповіли в Іванкові, що біля Скали-Подільської.

– І збудило уяву?

– Збудило. А потім – ейдетизм.

– А що воно таке?

– А хороба його зна. Зазирни в довідник. І став увесь той типаж ніби перед очима. Хоч помацай. А в Розу Шаланду навіть закохався. Бігме. Моторна молодичка.

– А чого туди трапив Остап Бендер?

– Без Остапа Бендера наше суспільство не існує.

– А Швейка нащо упхав?

– Швейк – безсмертна особа.

– Там іще пан Нікодим Дизма...

– Щодо пана Нікодима, то в мене перед очима стояв Димша у тій ролі, а не персонаж з Доленго-Мостовичевого роману.

– Господи, а ті драматичні кавалки...

– Се ля ві, як кажуть французи. Таке життя. А життя – то складна комбінація, як казав Костя Капітан. І як казав Мендель Маранц... Зрештою, чи не однаково, хто що казав?

– На біса ти того сексу стільки понапихав?

– З одного боку, то данина часові. З другого, і то, мабуть, основне – наша ракова пухлина, ота вся розпуста. Ми тим просто нашпиговані, того не обійти, тим більше – в сатиричному романі.

– Аж верне...

– Верне, значить, маєш шанс тралити в обітоване майбуття, якщо таке колись буде, в чому я дуже сумніваюсь.

– Ну гаразд. А Похмура Особа?

– Чи ж буває життя без Похмурих Осіб?

– Взагалі, тих похмурих епізодів навигадував доста, хіба ні?

– Не вигадано нічого, тільки зафарбовання сатиричне.

– Генеральша, "Голубий кінь"... фантастично.

– Яка до лиха фантастика? Можу навіть реєстр скласти. Прошу дуже: Генеральша – факт;

"Голубий кінь" – факт;

Куренівка – факт;

Удав – факт;
Буча – факт;
Святошино – факт;
Сунжа – факт;
Новочеркаськ – факт;
Яворівка – факт;
Молдавани – факт;
Одеса і страйк – факт;
Комариneць – факт;
Площа Маяковського – факт /до речі, я там устромив вірш Галанскова, най небіжчик на мене не гнівається/;
Навіть дівча в Пушкінському парку – факт;
І навіть туалет на Ленінському проспекті – факт.

Просто треба бути спостережливим – це вже порада декому. Одне слово – факти, факти, факти. Як бачиш, витанцьовував з фактуражу.

– Чого ти хизуєшся тими фактами? То ж сатиричний роман, сатиричний, а ти – фактурам.

– А хіба життя наше – не та ж самісінька сатира? В якомусь фантастичному романі пишеться про інопланетян, які, мовляв, по дві тисячі років живуть. Я б зауважив: брехня – вони давно вже повмирали зо сміху, глядючи на наше земне існування. Гадаю, такий факт теж міг би мати місце.

– Тебе не переконаєш. А мова! Ну що то, скажи, за неологізми: бухало, гикало, кекало?

– У тридцятих роках на Україні був нарком освіти Бухало, в Президії Верховної Ради – Гикало, в Уряді – Кекало. І люди з того сміялися: бухало, гикало, кекало. А ти – неологізми. Чи ж я їх вигадав?

– Ну добре. А той віршик на з"їзді шкрябарів – то що за натяки?

– Не натяки, а газетний матеріял – і АЕС, і нітрит, і навіть "муж на розлуку заяву подав". Хіба я винен, що тут і сміху, і плачу? Як там у Тичини:

Сміх буде, плач буде
Перламутровий.

У мене все те, правда, не перламутрово, та що поробиш? Зроби мені ще закид щодо Калуського базару, коли баби відмовлялися брати наші гроші, і я тобі скажу, що то хоч і сатирично, але сатирична реальність. Було то в сорок сьомому. Але навіщо хронологія? У мене, як автора, інше завдання. До речі, все те, крім Калуського

базару, мало місце вже за нашого часу, а не тоді, коли було написано роман. Може ж собі автор дозволити сунути ще якийсь там розділ, щоб, так би мовити, не втрачати зв"язок з "текущімі событіямі"?

- Не смішно.

- А хіба я пропоную щось смішне?

- Тоді в чому резон?

- Знаєш, як казав Олекса Опасистий: резон не резон, а за чужий я не відповідаю сон. Дай мені спокій. Бувай!

- - - - - - - -
- - - -
-

З М І С Т

Ч а с т и н а п е р ш а

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ – Скандал у кінотеатрі "Мундіаль" _ _ _ _ _ 3
РОЗДІЛ ДРУГИЙ – В якому на арену виходять герої твору _ _ _ 6
РОЗДІЛ ТРЕТІЙ – Про те, як Обормоти кладуть несподівано ліво руля _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ II
РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ – Про те, як Обормоти переходили чистилище, або дрібна філософія на глибоких місцях _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ I4
РОЗДІЛ П"ЯТИЙ – Обормоти прибувають до Одеси і знайомляться з Остапом Бендером і Похмурою Особою _ _ _ _ I9
РОЗДІЛ ШОСТИЙ – В якому доводиться, що не завжди душ діє за своїм призначенням _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 23
РОЗДІЛ СЬОМИЙ – Як Обормоти познайомилися з чарівною одеситкою і що з того вийшло _ _ _ _ _ _ _ _ _ 28
РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ – Обормоти їдуть в Галичину, відвідують Львів і зустрічають пана Нікодима Дизму _ _ 35
РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТИЙ – Львівська одіссея пана Нікодима Дизми _ _ 39
РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ – Обормоти прибувають на мешкання до Калуша і роблять візиту секретареві райкому _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 45
РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ – Про калуське пиво та інші чудові речі _ 49
РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ – Про те, як капітан Чернявський з полком Комариниця воюють _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 53
РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ – Обормоти знайомляться з країнчудесівською демократією і навіть беруть участь у виборах _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 58
РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ – Обормоти заводять знайомства _ _ _ 63
РОЗДІЛ П"ЯТНАДЦЯТИЙ – Про те, як Калуд Молдавію годував _ _ 68
РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ – Про діла наросвітянські _ _ _ _ _ 73
РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ – Обормоти займаються гендлярством _ _ _ 78
РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ – Обормоти в Росільній _ _ _ _ _ _ 83
РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТНАДЦЯТИЙ – Про "Феномен" та інші феноменальні речі _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 89
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ – Обормоти зустрічають Пузанка, Посмітюху та Задунайського _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 95
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ – На обрії Антко Маринчак _ _ _ _ I00
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ – Про скарби, привиди та інші аксесуари, необхідні в класичному детективі _ I07
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ – Обормоти стають мільйонерами і у зв"язку з цим проводять дискусію про сполучність високого звання муніста з капіталістичними тенденціями _ _ _ _ _ _ _ _ _ II5

Ч а с т и н а д р у г а

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ – Обормоти потрапляють на площу Маяковського і одночасно в поле зору Органів _ _ _ _ _ II9
РОЗДІЛ ДРУГИЙ – Обормоти зустрічають Похмуру Особу і одночасно знайомляться з агентом Органів _ _ I24
РОЗДІЛ ТРЕТІЙ – Про те, що гроші всюди гроші, і дещо про "Голубого коня" _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ I30
РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ – Обормоти їдуть до Києва і заводять знайомство з мером міста _ _ _ _ _ _ _ I37
РОЗДІЛ П"ЯТИЙ – Про те, як у Бучі шпигуна ловили _ _ _ _ _ I44
РОЗДІЛ ШОСТИЙ – Про генеральшу і деякі не зовсім скромні речі _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ I50
РОЗДІЛ СЬОМИЙ – Обормоти беруть участь у маневрах і зустрічають Швейка _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ I57

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ – Про те, як начальник Святошинської міліції сам себе пограбував _ _ _ _ _ 165
РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТИЙ – Про те, як молодший Обормот трапив у незручне становище, став глухонімим і був зґвалтований трьома бідовими дівчатами _ _ _ 172
РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ – Про те, як дід Свирид помер і воскрес _ _ _ _ 179
РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ – Про те, як агент Дзюба вивідував таємниці Обормотів і що з того вийшло _ _ 186
РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ – Без якого ну аж ніяк не можна обійтися – мова йтиме про з"їзд шкрябарів Країни Чудес _ _ _ 192
РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ – Обормоти їдуть на курорт і зустрічають великого комбінатора _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 196
РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ – Обормоти – альфонси _ _ _ _ _ 201
РОЗДІЛ П"ЯТНАДЦЯТИЙ – Про те, як Обормоти ледве не трапили туди, де Макар телят не ганяв _ _ _ _ _ 207
РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ – Про те, як сунженські козаки на Москву замахнулися _ _ _ _ _ _ _ _ 210
РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ – Про події в Новочеркаську і таке-сяке _ _ _ _ _ 216
РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ – Обормоти тікають до Станіслава і ведуть цікаві розмови з цвинтарним сторожем _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 221
РОЗДІЛ ДЕВ"ЯТНАДЦЯТИЙ – Обормоти в Ленінграді _ _ _ _ 226
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ – Неймовірний! – про те, як воскресали Леніна _ _ _ _ _ 234
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ – Про дебет, кредит, сальдо і таке-сяке речі _ _ _ 238
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ – Обормотів заарештовують і обвинувачують у шпигунстві _ _ _ 241
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ – Обормоти потрапляють до Казані, де вони де не були _ _ _ 247
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТИЙ – Про те, як Обормоти опинилися на волі і на радощах забенкетували _ _ _ _ _ 253
РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ П"ЯТИЙ – Апофеоз Обормотів _ _ _ _ _ _ _ _ 260
ДІЯЛОГ _ 263

Адреса: 293506. Львівська обл., Стрийський р-н,
с. Конюхів. Рафальський Віктор Парфентійович.

121069 Москва,
ул. Герцена 49, кв 37
Борисогулов Борис Владимирович
202-46-88
966-37-30